CIO R17

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

LVCEAFĂRVL

REVISTĂ CULTURALĂ, LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ
DIRECTOR: AUREL COSMA

Redacţia şi Administraţia: Timişoara II. Str. Aurel Cosma 5. Telefon 12.

Abonamentul anual: în ţară 240 Lei, în străinătate 300 Lei.

Pentru autorităţi, instituţiuni şi întreprinderi 1000 Lei pe an.

Abonamentul se poate plăti şi pe jumătate de an.

Cuprinsul:

C. Miu-Lerca: Gânduri pentru un nou an literar al Banatului 1
C. Miu-Lerca: Colindele noastre 2
Grigore Bugarin: Cântarea dragostei. Ciclul II. „Înflorirea". Ciclul III. „Rodul" . . 3
Mia Marian: Iarnă (poezie) 8
P. Stafiescu: Mărturisiri (poezie) 8
Aurel Ciupe: Pinacoteca Municipiului Târgu-Mureş 9
P. Bogdan: Interior (poezie) 12
Const. Rîuleţ şi H. H.: Traduceri din literatura spaniolă modernă 12
Anton Mistakide: Traduceri din poezii neo-elene (Costas Ouvanis şi Const. Cavafis) 13
Mircea Munteanu: Pictorul N. Grigorescu 14
Melentie Şora: Gânduri rimate (Pentru anul trecut. Anului nou.) 19
Rudyard Kipling: O nouă versiune a poeziei „Dacă" („If") Traducere din limba engleză de Const. Rîuleţ şi Al. Filotti 20
Liana Jar: Numai armonia fizică? 21
Maria Pârvulescu: Hunedoara. Fragment din romanul „Generaţia sănătoasă" . . . 22
Simion Duma: Suferinţe (schiţă) 23
Pavel P. Belu: Copil al nimănui. Fragment de roman 25
Mircea Ovidiu Savu: Romanţa timpului (poezie) 26
N. Galetaru: Amintiri 26
Ştefan Gomboşiu: Academia de Arte Frumoase din Timişoara. Scurt istoric. Sprijinitorii ei la Timişoara. Activitatea 27
Sextil Vodă: Văpăi de lună (poezie) 31
Volbură Poiană Năsturaş: Mihai Viteazul (poezie) 32
I. Bănciulescu: Pribeag (poezie) 32
M. Avramescu: Fulgi (poezie) 32
Petru Sfetca: Amurg (poezie) 32

CRONICI:

Aurel Cosma: Catedrala Banatului 33
Dr. Cornel Corneanu: Bustul scriitorului bisericesc Dr. Iosif Olariu 34

Cronica literară:

Gh. Atanasiu: Dorian Grozdan: Cioplituri în lemn (poezii) 35

Note:

88 G11

Reproducerea permisă numai cu indicarea sursei.
Manuscrisele nepublicate nu se înnapoiază.

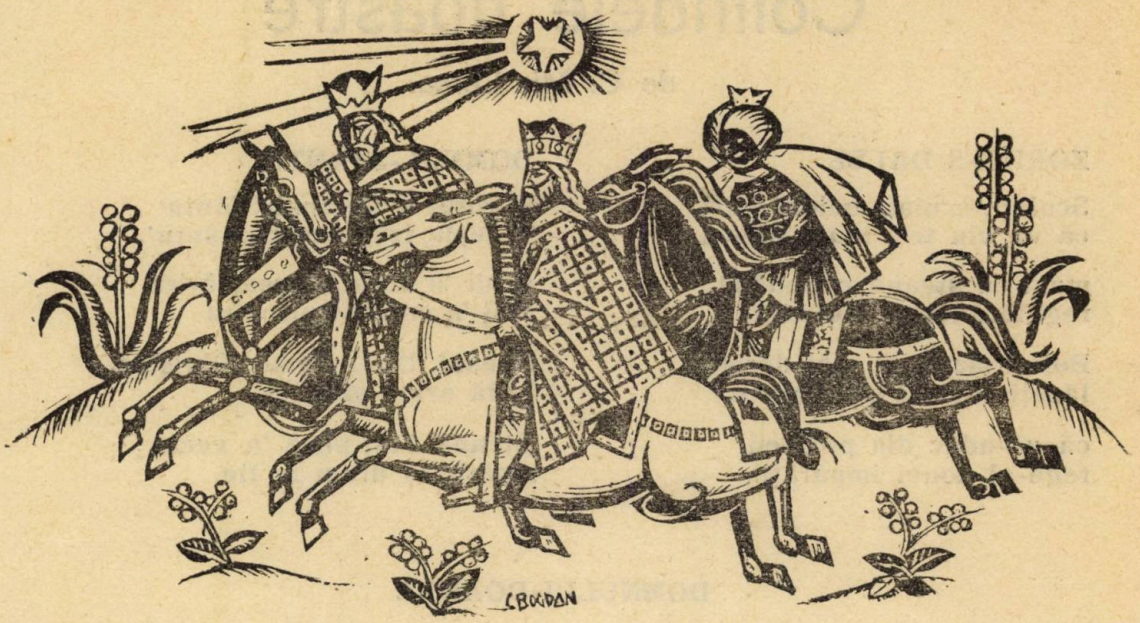

Gânduri pentru un nou an literar al Banatului

Adâncesc gândul, plug de nădejde, în ogorul literar al baştinei, în substraturile bogate ale localismului creator. Şi nu înţeleg înjugate pe breazda dătătoare de rod a aretului bănăţean, decât sufletele nedesrădăcinate ale copiilor acestui pământ.

Banatul n'a mijit spre viaţa literară, în sintezele artificiale ale talentului şi n'a înmugurit în retortele îngeniozităţii, ci încearcă prelungirea subsolului în care veacurile neau sedimentat tradiţia, obiceiurile, cântecele, jocurile, tot atâtea bucurii şi dureri, într'o armonie de imagini conturate de generaţiile cari continuă a trăi în ele.

In această consideraţie, poezia bănăţeană se desprinde distinctă, clară, convingătoare.

Poezia bănăţeană ; reală astăzi, determinantă mâine, e tradiţia noastră versificată, e forţa de regenerare a mitologicului Anteu, contactul nemijlocit cu folclorul, cu acel patrimoniu al etnicităţii noastre, care este însuşi specificul regional, fiinţa proprie a unui loc.

Poeţii autentici bănăţeni se regăsesc ţărani, în prima generaţie ascendentă, ciobani sau stânjerari vânjoşi la munte, paori făloşi, la şes.

Elementele creaţiei lor, sunt crengile aceluiaş copac destins în ascensiune culturală cu rădăcinile înfipte adânc în sufletul poporului.

In ritmul poeziei bănăţene, este echilibrată toată muzicalitatea cuvântului spus sau cântat, toată inerţia temperamentală, sau dinamismul accelerat al unui joc.

Creaţia literară bănăţeană, nu cunoaşte altă lege. Cei cari nu i-se supun, se proscriu.

Lupta de afimare se angajează deci pe un singur front: localismul creator, respectul specificului baştinei.

In perspectiva unui nou an literar al Banatului, văd pana poetului anomim, înlocuind toporul sau furca aceluiaş ţăran. Şi simt livezile şi codrul răspândirii bănăţene, la nuntă ca la mort, cu apa de pomană, sau ciutura de vin. Argaţi şi gazde, vor înfrăţi munca, peste orânduirile sociale învrăjbite.

Poetul bănăţean de mâine e cântăreţul şi ideologul chemat al clasei din care se ridică.

Fie ca intrând în al treilea an de eluptare a rostului ei, revista „Luceafărul" să alinieze pe meterezele învingerii, falanga acestor poeţi.

C. Miu-Lerca

Colindele noastre

de C. Miu-Lerca

ZORILE-S DALBE

Sculați, sculați boieri mari,
că vă vin trei magi fugari,

magi cu steaua colindând,
regi-fărădelegi sfruntând.

Boieri mari, nu mai dormiți,
lăsați somnul și-i primiți,

că vă-aduc din prorocii,
rege-al nouei împărății.

DOMNUL-SFÂNTU'

Pogorât-a Domnul-Sfântu'
'n iesle izbăvind pământu'.

Craii 'n stau îl preamăriră,
răii 'n cruci îl pironiră.

Dânsul, Unul Domn, Christos,
iertă orice păcătos.

Steaua Lui, până 'n vecie,
răsărit în drum le fie.

DOMNULUI-DOAMNE

Cocoșii cântau,
pițărăi vesteau,

lumilor lumină,
că 'n zori o să vină,

Fiu' lu' Maria,
plinind prorocia.

Magii 'n Răsărit,
dar I-au dăruit,

piatră nestemată,
împărăția toată.

Noi-I dăm tămâie,
c'a venit să fie,

cu spin înspinatu,
slugă la tot natu'.

Sculați, mânecați,
frați de-L așteptați.

HAI LERUI DOAMNE

Steauă, logosteauă,
zare 'n zori de neauă,

s' aprind, se 'ntinde,
lumea o cuprinde :

Dumnezeu din humă,
spre noi se îndrumă.

Vine iar s' apuce,
'ndurător, spre cruce.

Cântarea dragostei

Ciclul II: „Înflorirea"

de GRIGORE BUGARIN

1.

Tu parcă eşti doar umbra unui gând
Ce n'ar putea trăi decât în vis;
Şi mă întreb, au nu mi te-au trimis
Să vii la mine 'n suflet surîzând.

Chiar gândul meu? De multe ori mi-am zis:
Au după cine-i sufletu-mi flămând,
Ce cântece aud prin lumi trecând,
Ce orizont de gând mi s'a deschis?

Mă chinue acest necunoscut
Mă simt atât de mic şiratât de 'nvins
Şi n'am un punct de sprijin, n'am un scut;

Nimic... pustiu... e totu'n mine stins...
...şi totuşi ce cântare a născut
Amurgul peste-al zărilor cuprins?

2.

Tot astfel naşte muguri primăvara,
Aşa visează floarea 'nchisă 'n ei
— Ţi-i rândul clinchete de clopoţei
Când peste linişte adoarme seara...

Cu lămâiţă şi cu flori de tei
Te am logodit şi ţi-am fost dat căpara
Şi pân' la tine şi-a 'ntins aripioara
Un cântec: „Ţucu-ţi mândro ochii tăi"...

Şi ai venit, căci noi doi suntem una
Şi ai venit aşa cum te-am visat
Să pun pe dalba frunte a ta cununa...

In sufletele noastre s'a culcat
Frumseţea dragostei de totdeauna...
.. *S'a coborît cu cântec trăgănat.*

3.

Azi murmură părîul pentru tine
Şi pentru tine-au înflorit băgrinii;
Ca să-i săruţi s'au desvelit azi crinii
Şi ţie-ţi cântă zările senine.

Cu câtă dragoste-ţi sărută sânii
O boare de amurg cu sboruri line
Şi pentru tine cântă violine
De flori de crin, podoabele grădinii.

O, nu ofta, răneşti singurătatea
Şi bine şti, fiorul ni l-a dat ea
Să înflorească 'n noi iubirea noastră.

Tu ai oftat? Nemărginirea-albastră
Un cânt de înserare a cântat?
Ascultă tu, amurgul s'a lăsat...

4.

Viaţa mea, o nesfârşită seară
Alăturea de tine, tot ce voi.
Să-şi cearnă ceru-argintul peste noi
Şi să privim cum îngerii coboară

Din cer într'un strălucitor convoi
De aripi de argint pe scări de ceară,
Cum coborît-au ei demult, întâia oară,
In basm copilă esc cu vorbe moi...

Amurgul să se culce 'n poala nopţii
Să se 'nfioare sânii tăi, necopţii
Subt înflorirea 'ntâiului sărut...

Al nostru suflet, frânt şi renăscut
Să îl simţim de-apururea întins
Cu-a lui cântare peste necuprins.

5.

A înflorit întreaga primăvară
Şi cântec de iubire-a înflorit
Cu primăvara, suflete dorit; —
Şi-a înflorit în noi o floare rară . . .

Ţi-aş spune gândul nemărturisit
Când liniştea amurgului coboară;
Ţi-aş spune gândul care mă 'nfioară,
Ţi-aş spune totul, suflete iubit;

Dar nu ştiu de ce stai îngândurată
Cu ochii 'nfipţi în nesfârşitul mat,
Şi ce te doare, inimă curată? . . .

In pari o floare răsărită 'n strat,
De umbra-amurgului îmbrăţişată,
Tu pari o floare, suflete căutat . . .

6.

— „Iubite 'n clipa asta nu 'ntreba.
„In suflet simt dureri nebănuite
„Şi doruri ne'nţelese simt iubite ;
„Bea-mi sufletul, simţirea mea mi-o bea ...“

„In suflet sunt dureri nepotolite ;
„Eu simt că simţi şi tu durerea mea ;
„S'o port de-apururea cu mine-aş vrea,
„Şi s'o purtăm în suflet, preadorite.“

„Am ascultat chemarea ta dintâi
„Şi am venit de peste necuprins
„Cu visul tău viaţa să mi mângâi.“

„Şi când amurgul doarme peste 'ntins,
„Iubite, la al vieţii căpătâi
„*O candelă de dragoste-am aprins.*

7.

Sunt flori de vis şi cântec pentru zări
Cuvintele abea şoptite mie
Acord ţesut în nouă melodie
Din ţara fermecatelor cântări.

Cuvântul tău e o icoană vie,
E zâmbet pentru drum spre depărtări,
Şi din răscrucea vechilor cărări
Desprind cărare pentru veşnicie.

Mi-ai pus în suflet o icoană nouă
De vis culcat în pat de flori şi rouă
Şi 'n faţă i arde candelă de gând.

Cu braţe de iubire m'ai cuprins ...
— Aud prin noi, cum trece murmurând,
Un cântec lin, în nesfârşiri prelins.

8

Intr'un zăbran a înflorit o floare
Şi-o săruta prin crengi de fag o rază
Cu un sărut fierbinte în amează
Şi cu durere în apus de soare.

Pe-a ei petale nopţile aşează
O bură de argint cernut de boare
Şi-adoarme 'n cântec lin, de înserare.
— La capul ei, a nopţii stea veghează.

Şi 'n sufletele noastre-i înflorită
O floare negăsită 'n nici un strat ;
Iubirea noastră-acum mărturisită ...
Când umbra serii 'n larguri s'a lăsat,
Prin noi se scurge 'n şopotit, iubită,
Un cânt de dragoste ne mai cântat.

9.

Ascultă, cântă 'n ceruri îngeri mici
Şi'a înflorit de-odată tot pământul.
Ascultă, cerul cerne 'n larguri cântul,
Şi-a înflorit o dragoste aici.

Din cântu-acesta şi-au făcut vesmântul
A noastre inimi pentru sărbători ...
— M'am întrebat în gând de-atâtea ori :
N'a înflorit cumva în noi mormântul ?

Numai o lume ne mai cunoscută
Numai o lume ne mai străbătută
Poate să fie-atâta de frumoasă ...

Ci totuş, simt când seara 'ncet se lasă
Că o iubire 'n noi a răsărit :
E cântecul de dragoste 'nflorit.

10.

Cum poate 'ncape-atâta cânt şi floare,
Cum pot încape-atâtea melodii,
Cum poate 'ncape lume de copii,
Cum poate 'ncape-atâta sărbătoare ;

Şi vis de rouă : flori cu feerii,
In răsărit de zi strălucitoare ;
Cum poate 'ncape-atâta cântec, oare,
Şi necuprins de zări ... şi liturgii ...

In sufletele noastre, flori şi rouă,
In sufletele noastre, cupă nouă,
Să bea iubirea vis îmiresmat.

In sufletele noastre, cer culcat
In pat de-amurg, ce 'n larguri se ridică
In sufletele noastre, cupă mică.

11.

Se culcă seara. Zarea amurgită
Işi spală faţa 'n iazul liniştit.
Tăcerile cu boarea s'au vorbit
Să cânte poezie negrăită.

Şi boarea-a rupt o filă dintr'un mit
Păstrat nescris din vreme învechită
Şi a şoptit d'abea s'auzi iubită,
Un cânt senin, de nimeni auzit.

Şi s'a oprit pământul o clipită
S'asculte versul, suflete dorit,
Şi-a stat o tinereţe împ înită.

Şi-acuma când obrazu-i e sbârcit
Aude prin cea vreme prăvălită
Un cântec din iubire răsărit.

12.

Din viaţa mea, cu zile-aşa umile
Tu ai făcut împărăţie rară,
Şi ai lăsat în suflet să-mi răsară
Nădejdea gândurilor altor zile.

Subt cerul pastoralelor idile,
Noi am trăit iubiri de 'ntâia oară,
A noastre inimi cântec sămănară
Când tu mi-ai spus: „Vezi, am venit, copile."

Ţi-i părul rîu de munte unduind,
Făptura ta, grădină înflorită,
Şi zâmbetul o floare-abea 'mpupită.

— In florile de măr văd gura mică
Şi ochii tăi sunt iezeri pentru gând...
— *Spre culmi de vis, aripe se ridică...*

13.

De ce să nu te văd aşa cum eşti:
Nimic altceva, doar iubirea mea;
In cerul meu a răsărit o stea
Din poezia marilor poveşti

Cu îngeri mici şi moşi crăciuni de nea,
Cu degete de vis bătând fereşti,
In care tu, iubirea mea, să creşti
Ca un copil — albastră viorea...

Tu, ce poţi fi mai mult decât o floare,
Ori basm pentru copilării rostit;
Tu nu poţi fi decât o sărbătoare,

Un gând în suflet prea senin mijit,
Tu nu poţi fi decât o zi cu soare
Intr'un lăcaş nemai sălăşluit.

14.

A înflorit în noi iubirea 'ntreagă
Şi îi sorbim paharul nesorbit...
Făptura ta, icoană dintr'un schit
Străvechi îmi este-acum atât de dragă.

Din ochii tăi, un negru înfinit,
Din gura ta, în vară coaptă fragă,
Tot senzul ei viaţa să-şi culeagă
Şi rodul fericirii c'am iubit.

Te am în braţe ca un vis în gând,
Te port în gând ca pe-o icoană sfântă
Şi simt prin mine viaţa ta trecând.

Un pâlc de îngeri sboară 'n zări şi cântă,
In timp ce gându-mi caută gura mică...
...*Tu parcă tremuri, o, nu-ţi fie frică.*

15.

Amurgul peste-al zărilor cuprins,
S'a coborît în cântec trăgănat.
Ascultă tu amurgul s'a lăsat,
Cu a lui cântare peste necuprins.

Tu pari o floare, suflete căutat;
O candelă de dragoste-am aprins.
Un cântec lin în nesfârşiri prelins,
Un cânt de dragoste nemai cântat.

E cântecul de dragoste 'nflorit
In sufletele noastre cupă mică.
Un cântec din iubire răsărit.

Spre culmi de vis aripe se ridică
Intr'un lăcaş nemai sălăşluit.
Tu parcă tremuri, o, nu-ţi fie frică...

Ciclul III: „RODUL"

1.

Troparul Naşterii 'l vestesc păstorii,
Infloare fluerul în flori de cânt
Şi-a înflorit grădină de cuvânt
Şi ziua şi-a 'nflorit în largu i, zorii.

Atâta duh în omenesc pământ...
Şi nemuriri sorb astăzi muritorii
In cânt de îngeri se cobor fiorii
Vieţii veşnice 'n uitat mormânt...

Să culc comoara 'ntâiului surîs
In leagăn de cântare şi de stea,
In leagăn de poveste şi de vis,

In leagăn de argint şi fulg de nea,
In legănarea unui vers nescris,
In leagăn dulgherit de mâna mea.

2.

In dimineaţa asta s'a oprit
In buza dealului bătrânul soare
Cu zâmbete de rază şi de zare,
Cum nici odată 'n timp n'a mai zâmbit.

Incepe ne'ncepută sărbătoare
In zi încremenită 'n răsărit.
Părîele un murmur au pornit
Şi văile s'au îmbrăcat în floare.

Un pâlc de îngeri a sburat în pripă
Prin poarta cerului deschisă toată
Şi bat sburdalnic dintr'a lor aripă.

Şi-au început un cântec toţi oda ă.
Din ochi de-azur clipesc din clipă 'n clipă:
— *Aşteaptă o minune minunată.*

3.

Ţigancă, pironită în ghiocul
Vrăjirilor, aşteaptă să 'nflorească
Minune 'n veci; — copilul să se nască...
— Ursitele-au pornit pe drum norocul.

In albie de scaldă va să crească
Duh plăsmuit în dragoste şi 'n focul
Neînţeleselor rostiri ca jocul
Destinului prin vremi să dănţuiască.

S'o rostui în lume 'ntâiul plâns.
Pe buze-o străluci întâiaş dată
Un zâmbet care-atunci a fost aprins.

Gândirea noastră 'n piscuri răzimată,
S'o zămisli spre largu necuprins...
— *Şi ce va fi? Fecior voinic sau fată?*

4.

Un strop de aur pe a beznei faţă;
— Un început de cer e punctul mic. —
Pe-aripi de gând tăcerile ridic
Şi-un simţământ lăuntric mă învaţă.

Prin timpul scurs în larguri... pic... pic... pic..
Mijeşte-un punct de foc: întâia viaţă,
Şi-a înflorit întâia dimineaţă
Pe buza nesfârşitului nimic.

Căci Dumnezeu, chemând nemărginirea
O dragoste în timpuri plămădea,
Şi-a strălucit întâiaş dat, iubirea.

La început El însuşi nu ştia
Ce-a zămislit întâi Dumnezeirea
Şi ce va fi: luceafăr mic ori stea?

5.

Ce zări de aur mi au întrat în casă?
Şi cine-aduce cânt din nesfârşiri?
Cine 'nfloreşte 'n mine trandafiri?
Şi cine cântă 'n zarea luminoasă?

Cine 'mpleteşte cântec din zîmbiri?
Cine 'nfloreşte ziua prea frumoasă?
Şi cine-a 'mpodobit în mine masă
Pentru ospăţ de cânt şi prea mariri?

De acum minunea s'a 'mplinit deplin
Cu zâmbetu 'nflorit întâiadată...
— Deschide-ţi poarta, cerul meu senin

Să vină 'n vis, pe scară luminată,
Mici îngeraşi cu cântecul lor lin:
— *Hai dormi, a fost un Impărat odată..*

6.

Cât de mirat priveşti cu ochii 'n grindă..
In petele de var ce mi-ai zărit?
Balaurii păstraţi în mit spre mit
Ca 'n ve i imaginaţia să ni-aprindă.

In ochii tăi, poveşti au înflorit,
Copilul meu, un înger de oglindă,
Copilul meu, un cântec de colindă,
Copilul meu, un pup abea mijit...

Cu tine-mi lului eu copilăria
Şi viaţa îşi creiază armonia
Şi visul meu în vrajă l am scăldat.

Hai, dormi, a fost un împărat odat'..
Hai, dormi uşor şi lin, comoara mea,
Hai, dormi, şi-o fată ca 'n poveşti avea ..

7.

'.. şi cerul cântă linişte 'n tăceri...
E seara sfântă a lui Dumnezeu.
Amurgul cade 'ncet... mereu... mereu..
Ingână cânt aşa ca nicăeri.

In ochii tăi senini, copilul meu,
— Luceferi îndrăgostiţ de depărtări —
Copilărie peste gând şi zări
Am retrăit. In tine eu sunt *eu*...

Hai, dormi, în leagănul ce l am făcut
Pentru firavul trup, comoara mea,
Pentru surîsul mic, abea născut, . .

Hai dormi, odat'un împărat avea . . .
— Povestea s'o luăm dela 'nceput —
Hai dormi,—o fată—vis de fulgi şi nea...

8.

Avea doi stropi de cer în ochi crăiasa,
Şi vorba ei — un rîu în munţi murmura
Grădină înflorită în faptură
Şi mamă ei era împărăteasa.

Pe-obraz petale de bujor căzură,
Pe-obraz mai mătăsos decât mătasa.
De-i trează ori adoarme, umple casa,
Cu răsărit de soare 'n colţ de gură.

Şi haină poartă dintr'a lunii rază,
Şi pasul ei — o stea în cer visează
Şi umbra ei — icoană luminată.

Subt candeli de tăcere şi de vis.
Făptura ei, crâmpei de paradis,
Cum n'a fost altă fată 'n lumea toată.

9.

Va fi frumos şi 'nalt ca bradu 'n munte
Ca moşul său, cioban proptit în zare;
Va fi copilul nostru arătare
De heruvim cu cerul tot pe frunte.

Va fi troiţă 'n cruce de cărare,
— Nădăjduim cu suflete mărunte —
Va fi copilu-acest, al nostru, punte,
De curcubeu, către-o nădejde mare.

Va fi părîul izvorît din noi...
Ni s'a sortit origine să-i fim.
Vieaţa lui i-am dat-o amândoi;

Şi amândoi o soartă să-i croim.
— Ni-au răsărit nădejdi nădejdii noi,
Iubita mea, ce vis frumos trăim.

10.

Din înălţime îngeri se coboară
In ceasul botezării sorocit,
Din trâmbiţele lor au glăsuit
Pentru copilul meu întâiaoară.

De flori de trandafir făcută-i scară
Din cer până la leagăn dulgherit
De mâna mea, din care tu ai zâmbit
Copilul meu cu ochi de verde pară.

Iubito, hai, priveşte-al nostru rod,
Cu el se naşte vieţii nou izvod,
Prin el ne contopim într'o simţire,

Copilul nostru, gând spre amintire,
Prin el un singur suflet ne urzim,
— Şi cine-i va fi naş? Un heruvim!

11.

La praznicul botezului dintâiu
Să chem credinţa datinelor mele.
Să-i pun în leagăn cerul tot cu stele
Şi răsărit de soare, căpătâi.

In mână: cruce, pază 'n vremuri grele
Cu slovă do scriptură să-l mângâi,
Să-i pun prescură la al lui călcâi,
Iară la brîu, pumnal lucind prăsele...

Să calce peste vremuri, spre vechi legi,
Spre strămoşescul tuturora crez.
Dârz sfetnic neamului crescut de regi.
Cu el tot neamul meu reînviez
Şi-i spun: „Din viaţă lupta să-ţi alegi!"
Cu gând de pară vreau să mi-l botez!

12.

Pătrund în adâncimi de viitor
Cu gânduri din legendă şi din mit.
Cele dintâi solii spre vremi trimit,
Să pot să le ascult ce spun, ce vor . . .

Şi cine sufletului i-a şoptit
Cuvânt adus pe-aripi de vânt uşor:
— „Să se deschidă calea tuturor"
„Spre 'mpărăţii de suflet deosebit" . . .

Să strălucească 'n culmile de vis
Porunca legilor ce nu s'au scris
Şi cari trăesc în suflet încuiate.

Din visul meu renasc realitate,
Iubita mea, şi mă desmormântez . . .
Un gând de flacără din el creiez!

13.

S'a culminat a dragostei cântare
Cu zâmbetul pe buze înflorit,
Cu 'ntâiul rîs şi 'ntâiul gângurit
In alvie de gânduri, peste zare..

Iubita mea, ce vis ne mai trăit
Ni s'a fost dat în clipa asta mare!
Şi îl trăim din noi doi fiecare
Cu-aceiaş dragoste ce ni-a unit.

Ni-i sufletul un cântec de iubire,
E un copil în alvie de gând
Şi îl simţim prin viaţă surîzând...

Iubita mea, noi suntem o simţire, —
Zăton de dragoste din zări destup..
— *Acest copil ni-s noi un singur trup!*

14.

Pisc mai înalt în viaţa asta nu-i
Nici orizont de gând, mai larg nu este.
Nici vis mai mândru şi nici o poveste,
Ca visul şi povestea mea: „lui... lui..."

Voi lului prin vremi eternă veste:
Am un copil ca ochii Domnului.
Cu el în culmi de cântece mă sui
Şi 'n somnul lui adorm culmile aceste.

Mi-i sufletul grădină de bujori.
Ce-au înflorit de-atâtea mii de ori
Cu fiecare gând pentru copil..

E Dumnezeu!.. In suflet adu-mi I,
Să se 'ntărească 'n mine micul trup...
— *O floare de bujor din suflet rup!*

15.

Un leagăn dulgherit de mâna mea,
Aşteaptă o minune minunată.
Şi ce va fi? Fecior voinic ori fată?
Şi ce va fi? Luceafăr mic ori stea?

Hai dormi, a fost un împărat odată..:
Hai dormi, şi-o fată ca'n poveşti avea...
Hai dormi, o fată vis de fulgi şi nea
Cum n'a fost altă fată 'n lumea toată...

Iubita mea, ce vîs frumos trăim!
Şi cine-i va fi naş? Un heruvim!
Cu gând de pară vreau să mi-l botez;

Un gând de flacără din el creiez!
Acest copil ni-s noi un singur trup...
— O floare de bujor din suflet rup.

Grigore Bugarin

Iarnă

Ai revenit
Să-mi vindeci sufletul rănit,
Cu albul tău imaculat
Să-mi dai ce nimeni nu mi-a dat
Să-mi dai seninătate.

La noi în sat
Copiii toţi te-au aşteptat
Si ţi-au eşit 'nainte cu braţele întinse
Râzând fericiţi cărărilor ninse
Cu sufletele lor neîntinate.

Ai revenit
Să-mi vindeci sufletul rănit
Cu împărăţia ta de albe stele
Să îmi redai tot farmecul copilăriei mele
Şi toată poezia basmelor uitate.

Mia Marian

Mărturisiri.

La fiecare întrebare ce-mi pun,
Sufletul îşi înalţă ochii spre vârful măreţ,
Şi-mi cere lumea să-i spun,
Roabă a gândului voinic şi semeţ.

Sunt urcat pe turnul amintirilor,
Privesc fermecat nesfârşitul de cer şi de zări
În urmă plânge liniştea anilor
Şi cântă înainte salbatec, vis de depărtări.,

Mă sprijină razele ce frunţile aprind,
De sboruri verzi sunt legănat,
Peste azur o punte întind
Să trec în oceanul etern luminat.

P. Stafiescu.

Mihail Munkácsy. Spălătoresele.

Pinacoteca Municipiului Târgu-Mureș

de AUREL CIUPE.

Prin analogie cu galeriile de prin alte orașe ale Ardealului, galeria orașului Târgu-Mureș se asemuește mai mult cu colecția de pictură a Palatului Cultural din Arad. Originea ideii ambelor acestor colecțiuni o găsim în programul politic-cultural al Ungariei de dinainte de războiu. Ministerul de Instrucție din capitala Ungariei în intențiunea sa de a da posibilitate de desvoltare culturală și provinciilor, și în special pentru afirmarea prestigiului culturii maghiare între naționalități, a înființat în orașele mai importante ale Țării, din colecțiile ce le aveau muzeele din Budapesta și cu concursul municipiilor respective, muzee și pinacoteci.

Astfel în 1913, la cererea primarului de pe atunci al Municipiului, Ministerul Instrucțiunei a trimis 68 de tablouri de valoare, pe care Primăria le-a complectat cu alte 10 pânze din cele 25 ce cumpărase pentru încurajarea mișcării artistice, punând baza frumoasei galerii din orașul Târgu-Mureș. Astăzi numărul tablourilor din această colecție trece peste o sută.

Ladislau Paál: La marginea satului.

Este de notat că primele tablouri românești au fost cumpărate de către Dl. Dr. *Emil Dandea* pe vremea când era pentru întâia

oară primar şi anume: trei peisaje de pictorul Alexandru Popp şi unul de pictorul Negoşanu. Tot de către domnia-sa s'a comandat şi un panou alegoric de dimensiuni mari pe seama sălii festive a Primăriei, dela pictorul münchenez dl G. Russu, simbolizând „Pacea."

Dela un timp galeria de tablouri, care are o valoare de câteva milioane Lei, în lipsă de custode specialist şi ne dându-i-se nici o importanţă, a început să fie primejduită de stricăciune. Vechea Comisiune Interimară din anul 1932 de sub conducerea Dlui Dr. *Petre Muscă*, dându-şi seama de valoarea şi rostul cultural ce reprezintă această pinacotecă, s'a sesizat din timp, făcându-mi onoarea de a mă însărcina cu reorganizarea şi conducerea acesteia.

Mulţumită acestei încredinţări şi mai apoi cu preţiosul concurs al Comisiunei Interimare din anul 1932 de sub preşedinţia Dlui Dr. *Ioan Pantea*, binevoitoare şi înţelegătoare pentru problemele culturale, fiind încurajat de către secretarul general, şeful secţiei culturale şi şeful contabilităţii acestui municipiu, am reuşit să pun la dispoziţia publicului vizitator una dintre cele mai frumoase galerii de tablouri ce posedăm în Ardeal.

Mihai Onofrei: Bustul lui Emil Bourdelle.

La regruparea tablourilor, în cea mai mare parte opere ale artiştilor maghiari din ultimele decenii ale secolului XIX şi începutul secolului XX. m'am condus după principiul cronologic, ţinând seamă de diferitele şcoli şi tendinţe artistice, căutând totodată ca să scot în evidenţă operele cele mai de valoare.

Dintre lucrările mai de seamă din sala I-a sunt de remarcat: un admirabil tablou al celebrului pictor Munkácsy: „Spălătoresele"; două pânze de Lotz, în special „Portretul fiicei artistului"; două peisajii, anume: „Interior în pădure" şi „Amurg" ale minunatului reprezentant al şcolii de la Barbizon: Ladislau Páal; „Iovul" lui Kardos; „Berbecii" lui Pallik. etc.;

Sala II-a mai mică ca dimensiune, găzdueşte printre altele un frumos tablou: „Culesul Cartofilor" de Pataky şi un minuscul peisaj intim şi sentimental, datorit sensibilităţii artistului Carol Lotz.

In sala III-a, fiind puţin avantajoasă ca lumină, am grupat lucrări mai puţin importante.

Sala IV-a conţine în mare parte frumoase peisajii de Szlányi, Kacziány, Olgyay, etc.

Interesantă este Sala V-a în care întâlnim trei peisajii sensibil tratate ale pictorului Alexandru Popp şi un efect de lumină în „Interiorul" lui Ştefan Reti, un „Peisaj de iarnă" de Szlányi, etc.

Sala VI-a şi ultima, este una dintre cele mai interesante. Tabloul lui Ferenczy (şeful şi cel mai viguros reprezentant al şcolii de Baia-Mare din timpul înflorirei ei) „Luarea de pe Cruce", interpretată într'o concepţie nouă; „Vinerea Mare" a lui Zemplény;

un plein-air de Poll: „In uşa Bisericei"; un peisaj de Fényes etc. etc. sunt frumoase realizări plastice.

Dar din această frumoasă galerie lipseau aproape cu desăvârşire opere de ale artiştilor români. Informând despre acest fapt pe Dl preşedinte al comisiunei interimare Dr. *Emil Dandea*, domnia-sa înţelegând din primul moment importanţa chestiunei, şi-a însuşit ideia Dlui vicepreşedinte al acestei comisiuni, profesorul *Mihail Demetrescu*, de a face un călduros apel către Ministerul Instrucţiunei şi al Artelor şi către artiştii români, rugându-i să dăruiască pentru acest colţ înstrăinat, lucrări de-ale artiştilor noştri.

La apelul municipiului, artiştii români din Capitală nu au şovăit a răspunde cu donaţii preţioase. Astfel au donat din lucrările lor D-nii: Oscar Han, Corneliu Medrea, Serova Medrea, Mihail Onofrei, Marius Bunescu, Aurel Kessler şi Raul Miracoviciu. Domnul Medrea ne-a mai donat o lucrare de-a maestrului Paciurea, iar subsemnatul un relief de Romul Ladea.

In acelaş timp o acţiune întreprinsă de către Dl Dr. Emil Dandea ne-a adus o altă colecţie de câteva lucrări de preţ, depuse cu titlul de împrumut pe seama acestei galerii din Partea Ministerului Instrucţiunei şi al Artelor. Printre aceste opere fără în-

Adalbert Pállik: Berbeci la stână.

doială cea mai preţioasă achiziţiune este *„Carul cu boi"* de celebrul Nicolae Grigorescu. In decursul anului 1935 s'au mai cumpărat frumoase lucrări de ale pictorilor Năsturel şi Iorgulescu—Yor.

Prin generoasa înţelegere pentru problema artelor plastice, comisiunea interimară a oraşului a înscris şi în anul trecut în bugetul municipiului sume pentru achiziţionări de noui tablouri pe seama pinacotecii municipale. Din aceste sume s'a cumpărat 6 lucrări dela Salonul Oficial de cei mai buni pictori contimporani români. Autorii acestor lucrări sunt d-nii: I. Al. Steriadi, directorul muzeului „Kalinderu", D. Ghiaţă, artist-pictor, G. Pătraşcu, directorul Pinacotecii Statului, ales recent membru al Academiei Române, Teodorescu-Sion, inspector general al Artelor, M. Bunescu, directorul muzeului „Simu" şi L. Grigorescu, artist-pictor. Dl D. Ghiaţă a făcut şi o donaţie preţioasă galeriei din Târgu-Mureş.

Acest fericit inceput ne permite să sperăm că în viitor conducerea Primăriei va şti să sprijine Pinacoteca municipală cu sacrificii materiale, ca să putem complecta şi

desvolta colecţia românească la bogăţia celei ungureşti, pentru afirmarea şi demonstrarea spiritului de creaţiune a poporului nostru, inpunând totodată respectul cuvenit culturii plastice românesti.

Să nădăjduim că exemplul dela Târgu-Mureş va fi urmat şi de oraşele noastre din Banat.

Interior

Te-a alungat în casă cerul
de lespezi, omule sărman,
şi te-a 'ncuiat de zaci cu jderul,
cu tigrii — blănuri în morman.

Spre ele tinzi papucul moale;
dar ele-s numai ochi şi colţi
scrâşnind, cu botu 'n rotogoale,
ca'n junglă, înstelate bolţi.

Se stoarce, deci, mărgea de sânge
din sufletu-ţi întors pe dos.
Urâtul de grumaz te strânge
şi-ţi suflă 'n faţă chip hidos.

Ţii 'n palme fruntea fără preget,
pustiu şi sterp te uiţi în foc,
doar briliantul prins în deget
trăeşte în sclipiri de foc.

Şi flăcări se desfac în félii
de portocale strânse 'n guri,
suflând în umbra plictiselii
călduţe, luciu pe polituri.

Se prăbuşesc cu ele gânduri
în profunzimi moi de covor,
ca şi lăstunii duşi de vânturi
ce 'n sticla înălţimii mor.

Rânjeşte pianul dinţi de fildeş
privind la tragedia lor,
Strămoşii 'nhorbotate gâturi
clătesc din cap în cadra lor.

Tresar în lacrimi policandre
şi liniştea de matostat
mi-ţi-o punctează cu mixandre,
nefericite om bogat.

Iar Budha folticos şi verde
tresaltă burtă de metal
în râset gros şi jovial:
— O, o, zădărnicie . . .

P. Bogdan

Din literatura spaniolă modernă

Traduceri de CONST. RÎULEŢ şi H. H.

Oraşul Palmierilor
— Elche —

Pentru a te naşte, o, ce leagăn frumos!
Pentru a trăi fericit — ce mai rai!
Iar pentru a muri, ce mormânt grandios
Poţi să dai!

Gloria dela Prada:

Beţia-i bine cuvântată.
Nainte, la şi după masă;
Ea-mi ia cam multe, câteodată,
Insă iluzia mi-o lasă.

Manuel de Castro Tiedra

Păcat

Că-i minciună dragostea, mă-nvaţă
Ea însăşi — bucuria vieţii mele —
Păcat că-i minciună din acele
Care se dau prea repede pe faţă!

Râs şi plâns

In clipe fericite am plâns de bucurie;
In zile de durere am râs, printre ai mei;
Căci fericirea-şi are un gemăt de urgie,
Precum durerea are un hohot ce-i al ei

Cu ochii închişi

In baie, ca şi'n căsnicie,
Te arunci de-odată, la noroc;
De reflectezi prea mult, se ştie,
Ingheţi şi nu întri de loc.

Oglinda

Priveşte în oglindă bine,
Se uită odată, pe urmă iar
Şi spune aşa, ca pentru sine:
— De ce s'o fi sgâind la mine,
Acolo, capul de măgar?

Poezii neo-elene

traduse de Anton Mistakide

Tu n'ai murit

Tu n'ai murit.
Parfumul tău e răspândit încă în odae,
caşicum adineaori ai eşit; pe canapea
aşa cum ai lăsat-o zace broderia ta,
şi cântecul ce l'ai cântat deschis încă pe piane.

Pe masa mea portretul tău,
mereu privirea-i blândă mă mângâie; —
nu, vântul nu-i, ci tu din depărtare,
întredeschizi, să te strecori
pe uşe în ceasuri de 'nserare.

Tu n'ai murit.
Eşti peste tot şi'n toate: în lumină,
în scuturarea rozelor, în vântul ce suspină,
în norii ce se 'mpurpură
când moare ziua în surdină,

până şi nopţile te simt culcată lângă mine . . .
Zici c'ai murit! indiferent de trec şi luni şi zile . . .
morţii nu mor decât atunci
când sunt uitaţi, — ştii bine!

COSTAS OUVANIS

Oraşul

Ai spus: „Voi pleca în alte ţări, pe alte mări,
voi găsi o cetate mai bună decât aste.
Fiece străduinţă a mea e o sortită condamnare
ca un mort mi-e inima îngropată.
Mintea mea până când va rămâne 'n marasm?
Ori încotro ochii mi-aş roti,
ori încontro aş privi
vestigii negre ale vieţii mele văd
ce atâţia ani le-am petrecut, le-am ruinat şi le-am stricat".

Nu vei găsi alte ţări, alte mări nu vei găsi,
oraşul te va urmări.
Pe aceleaşi căi vei rătăci
şi prin aceleaşi mahalale.
Şi tot în casele astea, bătrâneţea te-o cuprinde.
Mereu în acelaş oraş vei descinde.
Pentru alte meleaguri — nu spera — nu e corabie pentru tine
nu e nici cale; —
cum viaţa ta ai ruinat-o aici, în colţişorul ăsta mic,
tu pretutindeni ai stricat-o.

Constantinos Cavafis

N. Grigorescu

Pictorul N. Grigorescu

de Mircea Munteanu

Pictura noastră, ca şi arta în general, dosită în umbra unor încercări slabe, nu cunoaşte „Renaşterea", e lipsită de un reprezentant serios care să revoluţioneze şi la noi sufletele artiştilor, prinse în lanţul regulelor rigide ale bisericii.

Pentru apus activitatea aceasta de-a urma preceptele impuse, a fost probabil un bine. Sufletul omenesc, măcinat de frământări, care nu-şi pot urma tendinţelor, în faţa isbucnirii spontane, e mai vibrător, mai relevator de însuşiri nepreţuite şi complexe.

In Apus arta, în general, se reducea la reproducerea figurilor de sfinţi după tipice legi, elaborate şi a căror călcare era neîngăduită.

La noi singurele genuri încercate erau pictura şi architectura, dar şi acestea se mărgineau la crearea de lucrări bisericeşti ca: icoane, picturi în biserică cu sfinţi bizantini.

Şcoala bizantină, săracă 'n forme, a fost şcoala care predomina şi în spiritul primelor noastre încercări artistice.

Şi în faţa acestei stări, apariţia lui Grigorescu în pictura noastră e apariţia unei şcoale întregi, româneşti, a unui artist care, pentru renaşterea noastră plastică însemnează egalizarea de forţe cu întreaga pleiadă de artişti ai renaşterii apusene. Arta grigoresciană e „mijlocirea tranziţiei dela arta bizantină la arta adevărată", la arta naturală şi vie, e combinarea acestei arte cu arta divinei naturi.

Şi după cum pictorii renaşterii italiene s'au dospit sub influenţa artei bisericeşti, tot astfel şi Grigorescu începe pictând iconiţe.

Să-i urmărim succesiv evoluţia artistică. Se naşte în satul Pitaru din judeţul

N. Grigorescu Țărăncuță

Dâmbovița, în anul 1834 din părinții Ioan și Ruxandra Grigorescu, pentru cari apariția noului născut nu putea fi o bucurie prea mare, deși erau de-o situație materială la început bună, căci era al șaselea copil. Totuși dragostea mamei iubitoare era destul de dăruitoare față de copilașul „plăpând, naiv, sfios, care se uita la bucurii și la oameni cu niște ochi mari, boldiți, pururea întrebători". (Al. Vlahuță.)

Sărăcia de mai târziu, moartea tatălui său, îl silește pe viitorul artist să între la vârsta de 10 ani ca ucenic la un zugrav de biserici: „Se vede că era în neamul nostru, că mult îmi mai plăceau și mie icoanele când eram mic, — mărturisia Grigorescu. — La 10 ani am întrat și eu la un iconar (streinul Anton Cladel). Dar era un sucit și rar auzeai o vorbă cumsecade din gura lui. Mă punea să-i mătur, să-i leagăn copilul și când voiam să mă uit și eu cum zugrăvește, mă lua la goană. Numai câteodată când îi frecam culorile mă lăsa pe lângă el — atunci eram în culmea fericirii, nu-mi vorbea blând, îmi arăta cum se fac sfinții — mă uitam la el ca la Dumnezeu. După doi ani m'am întors acasă și am început să fac singur icoane."

De fapt, micul artist, din puținele clipe câte i-au fost date să se 'mbate de farmecul icoanelor de sfinți, reușì să-și întipărească în suflet impresii, forme și culori, încât germenul de creator se înfiltră definitiv pe coardele sensibile ale lui Nicu.

Mizeria din sânul familiei, necazurile mamei sale, îl îndeamnă să picteze iconițe. Dar îi trebuiau culori și peneluri. O ideie fericită îl îndeamnă spre câmpul plin de untișor, pe care-l vându în piață.

Avea deci din ce să-și cumpere ce-i trebuia și figurile sfinților se conturau curat și precis sub mâna-i ușoară de artist. Plin de fericirea și satisfacția pe care i-o oferea primele momente de emoții plăcute, își desfăcu marfa sa pe piață, pe care o cumpărau oamenii cari ziceau că-s icoane cu noroc, că-s dela copil nevinovat".

Și astfel sub influența acestei încercări, Nicu Grigorescu își începe cariera de artist.

La vârsta de 14 ani făcea parte din tovărășii cu zugravi vestiți și — cum amintește Delavrancea —, se punea adeseori în contracte, dorința ca lucrările principale să fie executate de *„meșterul Nicu"*. Ajunse vestit.

Concurând la o bursă a Eforiei Școalelor, pentru străinătate, se remarcă prin talentu-i impresionant, dar este respins, ne-având decât școala maicii sale și puțin din cea dela Cărămidari. E primul obstacol în ascensiunea artistului precoce, pe care însă îl înlătură calm. Este ceva în firea marilor creatori în formație de-a nu descuraja în fața piedecilor, cari li se pun în cale de lumea neînțelegătoare.

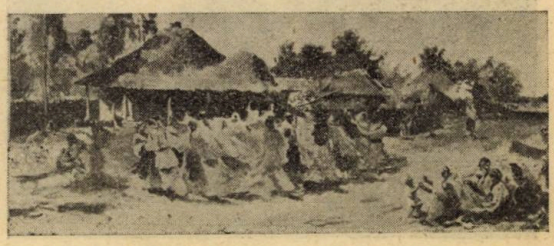

De acum lucrează cu mai multă însuflețire și cu o mai mare perseverență. Primul tablou mare: *„Mihai scăpând stindardul"*, atrage atenția publicului românesc, în frunte cu Domnitorul Barbu Știrbey, care-i cumpără

tabloul în schimbul a o sută de Galbeni. De aici începe creaţiunea sa în zugrăvirea sfinţilor de pe zidurile mânăstirilor. Lucrează *„Isvorul tămăduirii"* din curtea mânăstirii Căldăruşani, mânăstirea Zamfira din Prahova şi culminează cu originalitatea-i creatoare în zugrăvirea Bisericii: „Sfinţii Voevozi" din Agapia. Sfinţii lucraţi de el cu atâta siguranţă, trezesc în suflet o adâncă admiraţie şi o smerenie inconştientă faţă de plasticitatea acestor figuri. Neinfluenţat de nici o şcoală, a pus din sufletul său atâta originalitate în împreunarea de linii şi culori, încât sfinţii ieşiţi de sub penelul său apar mai reali, cu expresii mai precize de bunătate, cucernicie şi cu caracter de sfânt, căci el picta după modele vii. Aici este misterul şi talentul lui Grigorescu.

Cu o bursă a lui Kogâlniceanu ajunge la Paris, visul copilăriei lui şi ocazia pecetluirii şi formării talentului său artistic. Şcolile create în timpul renaşterii, grandioasele capodopere ale artiştilor vestiţi de-alungul secolelor, spiritul artistic dela Louvre, Luxemburg şi splendidele privelişti din jurul acestei metropole se îmbinau precis şi admirabil în perspectivele de mare artist ale lui Grigorescu.

N. Grigorescu — Nud

Aici intră în atelierul lui Corun, timpul liber petrecându-l în muzee unde se extazia în faţa picturilor superbe.

La un concurs de belle-arte reuşeşte, printre alţi zece concurenţi, să între în sânul şcoalei din Barbizon, în apropierea pădurii Fontainbleau. Concursul era o schiţă, de care însuşi el râdea cu poftă: „O luptă antică sub nişte arbori bătrâni, o apă şi în fund munţi".

Şi astfel Grigorescu ajunge să se extazieze în faţa naturei divinizate, de proporţii uriaşe, din parcul secular Fontainbleau, unde în contemplarea filozofică, se pierde talentatul elev, în reflexii asupra artei şi în cântarea clipei eterne.

Trăi vreo 3 ani în mijlocul naturii, din care se inspiră adânc şi care-i dădu o mlădiere şi vioiciune extraordinară sufletului său.

La Barbizon se fixară trăsături definitive în creaţiunea sa plastică, sub influenţa şcoalei impresioniste a celebrilor artişti: Troyon, Rousseau, Millet, Daubigny, Courbet şi Diaz, genialii preisagişti ai Franţei.

Retras într'un colţ, sorbindu-le discuţiile asupra artei, Grigorescu ascultă tăcut, însuşindu-şi în linişte cunoştinţe, cari i-au pecetluit caracterul său de artist.

Nostalgia îl îndreaptă cu paşi grăbiţi şi înfrigurati spre patria-i iubită. Cu cât zor şi nerăbdare aştepa el clipa fericită de-a săruta smerit pământul sfânt şi de-

N. Grigorescu — Dorobanțul

a-și valorifica, spre binele neamului, talentul său. In 1864 sosește în țară pentru 3 luni, plecând apoi din nou la Paris. In 1869 se reîntoarce, fiind chemat. Cere un loc de profesor la școala de Belle Arte, dar locurile erau ocupate. Ce păcat! Inceputurile acestei școale naționale au fost lipsite de serviciile și îndrumările acestui geniu plastic. Se resemnă și de data aceasta și începu să picteze, având primul succes cu „o floare între flori" unde transpiră spiritul național plin de grație și veselie, înconjurat de verdele primăvăratic al peisagiilor românești.

Insuccesul francezilor din războiul franco-german îl face să se retragă, mâhnit, la Rucăr, însă în 1873 pleacă în Italia și mai târziu în Franța.

Acum pentru întâia dată ajunge în atingere cu splendidele comori ale renașterii italiene, ale cărei idei împreunându-se acum cu influența impresionismului dela Barbizon, cu specificul național și aptitudinile sale, apare artistul așa cum a rămas și va rămânea în istoria plastică universală „meșterul și genialulNicu".

In timpul războiului pentru neatârnare venind din Paris își face datoria față de țară. Cu această ocazie reușește să imprime definitiv caracterul dorobanțului român.

Celebrul său „*Convoiu de prisonieri*" face pe cineva să exclame: „De-aș avea acest tablou, l-aș dărui orașului Haga, pentru sala de ședințe a congresului păcii. Ce sunt toate discursurile meșteșugite ale marilor diplomați ai lumii, pe lângă ceeace spune așa de simplu și așa de adânc mișcător bucățica aceasta de pânză!"

In trecerea prin Galiția fixează definitiv figurile faimoase și pline de răsunet ale unui »*Cetățean în perspectivă*« și „*Habotnicul din Galiția*".

Sfârșitul vieții lui, Sâmbăta de 21 Iulie 1907, pune capăt unui frumos vis al său de-a face o mare călătorie prin țară într'un chervan, alături de prietenii săi. Vis de aur irealizat, care desigur i ar fi dat acum, în leagănul zilelor ce se topeau, un nou motiv de creație, în care ar fi sămănat copilăreasca bătrânețe în clipele fericite de răsfăț.

Grigorescu făcând destăinuiri despre tainele artei sale mărturisește:

Exactitatea strictă nu; totdeauna adevărul. Despre un copac în care-mi desenezi frunza cu nervura ei, despre un peisaj în care-mi faci firul de iarbă vom spune ori când că nu-i adevărat. Ochiul nu-l vede așa. Ne uităm de departe la un cunoscut, care vine încet spre noi. Ce vedem noi din forma și din mișcările lui? Câteva linii. In acele câteva linii e caracterul. Să le știi prinde pe acelea și să le pierzi apoi în mulțimea detaliilor. O detaliile! Pe câți nu-i amăgesc! Cine zugrăvește haina, cu nasturii și cu toate îndoiturile ei, va avea o admirabilă firmă de croitor, nu un portret și mai ales nu un suflet. Icoana cea mai credincioasă dacă-i făcută cu răceală, dacă n'are

N. Grigorescu — Ciobănaș.

ceva din vibrarea intimă a sufletului prin care a trecut, — nu-i decât a fotografie colorată. Sinceritatea lucrează întocmai ca natura: fără compas şi fără cumpănă. Ca să dai modelului tău mişcarea fundamental caracteristică, cea naturală, singura frumoasă, gândeşte-te la ce face neamul lui de veacuri. In cadrul acelei îndeletniciri seculare vei găsi gestul adevărat, cu suflet cu tot. Din opera lui se desprind două mari idei: evocarea ţăranului şi piesagiul românesc.

E desigur cea mai plăcută evocare adusă neamului său, pe care-l iubea din suflet şi cu care se identificase definitiv.

In contrast cu tinereţea lui plină de suferinţe, care ar fi trebuit să-i imprime în suflet, un caracter trist, din intreaga lui operă se degajează un suflu de voioşie şi curăţenie sufletească. Şi aici apare talentul real al lui Grigorescu, care a reuşit să

N. Grigorescu — Ţărancă torcând

N. Grigorescu — Nud

prindă tocmai esenţialul, căci fapt este, ori cum l-ar fi pictat pe ţăranul român altfel decât vesel, opera lui n'ar fi fost aşa de reuşită, fiindcă voioşia este una din caracteristicile fundamentale ale sufletului cântat în străbunele noastre „cântece populare".

Am arătat la început că Grigorescu face mijlocirea tranziţiei dela arta naturii; e combinarea acestei arte cu arta divină.

Cum însuşirile ale unui mare artist cer o foarte desvoltată sensibilitate coloristică şi viziune plastică, Grigorescu imprimă în opera sa o claritate desăvârşită, datorită distribuirii tonalităţilor, fixând astfel precis forma şi volumul corpului în spaţiu.

„Simplicitatea şi spontaneitatea acestor simfonii colorate se multiplică la Grigorescu în infinite variaţiuni. Acelaş subiect — carul cu boi, de pildă, păstorul, târla de oi — uneori chiar acelaş peisagiu e reluat, tratat din nou, mereu cu noui subtilităţi (H. Blazian).

„Calitatea lui de căpetenie era o emoţie pătrunzătoare, un farmec pe jumătate trist, o simpatie aproape femenină pentru peisagiul

nostru de vară cu cerurile, cu lumina aşa de armonic răspândită. Nimeni n'a simţit şi n'a redat ca el câmpia şi colina română, leneşă şi vaporoasă, ireală, în forme ce par uşoare şi graţioase, ca nişte nouri plutitori" (Prof. Gh. Oprescu).

Timpul petrecut în Franţa îi formă preferinţa alegerii nuanţei coloritului, a contrastelor coloritului, cari apar în unele din peisagiile sale lucrate în timpul petrecut acolo, ca „Pe plaiu" şi „Apus de soare la Barbizon".

„Spre sfârşitul vieţii, când pânzele lui devin mai mult decorative, aerul peisagiilor e mai străveziu, lumina mai fumurie, mai albă. Aerul de seară, aerul dimineţii încă umed de rouă, purpuriul apusului în care joacă firicelele de praf, aerul înălţimilor sau aerul de şes, toate acestea le-a cunoscut şi le-a simţit Grigorescu, înfăptuindu-le în arta lui. Beţia aceasta de aer şi lumină devine alta în interior; caracteristice sunt: „La vatră" şi „Interior din Vitre", lumina lor e rembrandtiană. — (Lucina Dracopol Negulescu).

In orice caz, considerate în bloc, operele lui Grigorescu, nu sunt altceva decât capodoperele unui geniu plastic cu renume mondial.

Nicolae Grigorescu nu s'a bucurat în viaţă de acele mijloace materiale, care stăteau la îndemâna pictorilor Renaşterii, pe la curţile dogilor italieni, nu s'a bucurat de o tradiţie artistică pe care să-şi bazeze desvoltarea lui în domeniul picturei, dar mai ales nu s'a bucurat de nici o şcoală, în afară de aceea a zugravilor, în care să înveţe combinarea colorilor, nuanţarea liniilor.

Grigorescu a fost silit să hoinărească prin alte ţări, să se adape la cultura artistică a acestora şi totuşi s'a întors în ţară, vesel, fericit, fixând în tablouri eterne caracterul patriei şi neamului său.

S'a întors în ţară, fiindcă pictorul N. Grigorescu a fost un suflet românesc, frântură din neamul acesta sguduit şi frământat de atâtea griji şi suferinţe!

Gânduri rimate

I.

Pentru anul trecut

Deşi dispari în ritmul unui cânt,
Ca înbrâncit de-atâta luptă vie,
— In ochii noştri cei lumeşti înfrânt, —
Tu, treci biruitor în vecinicie.

De laşi dureri în urmă şi oftări
Şi nedreptăţi şi lipsă de iubire,
Rămâi un glas, ce strigă'ndepărtări:
„Inalţă 'n sus spre cer a ta privire".

II.

Anului nou

Dar iat' — un Făt Frumos, cu negre plete
Dela Răsare-Soare se iveşte
Inconjurat de-a crainicilor cete
Vioiu spre tronul vremilor păşeşte.

E anul nou! Cu cornul abundenţei
Ce 'n suflete iluzii noui trezeşte;
Cu dulcea mângâiere a speranţei
In taina zilelor, ce ne pândeşte!

Bine venit să fii la noi voinice!
Să-ţi fie vrerea 'n plin şi pârguite,
De boabe aurii, a tale spice,
Nădejdile curate împlinite!

Peste pământul românesc coboare
Virtuţi şi conştiinţă, tot ce-i bun,
Frăţie şi dreptate, cer cu soare,
Să reînvie sufletul străbun!

*

Aşa se toarce al vieţii fir.
Uităm ce-a fost. Visăm la ce ne-aşteaptă,
Pân'ce odată 'n prag de cimitir,
Spre-o nouă viaţă sufletul se 'ndreaptă.

Melentie Şora.

BIBLIOTECA CENTRALĂ A ASOCIAŢIUNII SIBIIU

O nouă versiune a poeziei „Dacă" („If")

de Rudyard Kipling

De rămâi cu sânge rece, pe când toţi
Işi pierd capul şi te-acuză; dacă-i vezi
Indoindu-se de tine şi tu poţi
Să-i pătrunzi şi 'n tine însuţi să mai crezi:
Dacă fără oboseală aştepţi oricât;
Dacă nu minţi, într'o plasă de minciuni;
Dacă nu urăşti, când simţi că eşti urât;
Dacă 'n grai nu trâmbiţezi înţelepciuni;

Dacă nu ţi faci un stăpân din visul tău;
Dacă vezi în gând un mijloc, nu un ţel;
Dacă ştii să 'ntâmpini cel mai mare rău
Si izbânda rară în acelaş fel;
Dacă rabzi, când vorba ţi-o 'ntoarce-un tâlhar,
Spre a 'nşela prostimea; dacă vezi în foc,
Sau în ţândări, truda ta de făurar
Şi te-apuci, din resturi, s'o refaci la loc;

Dacă poţi grămadă s'aduni tot ce-ai strâns
Ca să pui, la rişcă, totul într'un joc
Şi —pierzând — să 'ncepi iar munca, fără plâns,
Tăinuind c'ai fost isbit de nenoroc;
De poţi inimii şi nervilor da glas,
Chiar şi dupe ce-ţi dai seama că au stat,
Când în tine doar voinţa a rămas
Spre a-ţi dicta: perseverează ne 'ncetat!

De-ţi păstrezi virtutea în horă cu cei mici;
De vorbind cu Regii, nu pierzi pe plebei;
De nu te pot bate duşmani sau amici;
De stimezi pe oameni, dar n' atârni de ei;
Dacă, în minutul de 'ncercări drăceşti,
Şaizeci de secunde să fugi nu ţi-e greu,
Al tău e pământul nesfârşit şi eşti —
Fapt mult mai de seamă — om, copilul meu!

Traducere din limba engleză de
Const. Riuleţ şi Al. Filotti

Numai armonia fizică?

de LIANA JAR

Frumuseţe ... Iată un cuvânt magic spre care se îndreaptă mai toate gândurile femeilor. Pentru covârşitoarea majoritate a reprezentantelor sexului slab, frumuseţea înseamnă graţioasa armonie fizică şi numai atât.

Strălucirea cununei de frumuseţi spirituale, morale, intelectuale, e o frumuseţe care te interesează şi te impresionează foarte puţin, arătând prin aceasta o superficialitate vinovată, născută din greşita convingere că frumuseţea chipului e singura care poate atrage şi reţine. In decursul veacurilor, această părere a fost riguros desminţită de multele exemple ce ne stau mărturie. Multe din marile figuri feminine, care au avut roluri importante în viaţa atâtor popoare, cucerind bărbatul şi istoria, n'au fost de loc frumoase. Pe Goethe, răsfăţatul atâtor femei superbe, l-a subjugat deplin şi statornic, nu chipul angelic al cine ştie cărei păpuşi, ci minunata spiritualitate a unei femei, căreia natura îi refuzase frumuseţea chipului, — Charlotte de Stein — ca să citez un singur exemplu, desprins la întâmplare din noianul gândurilor. Desigur, e plăcut un chip drăguţ, dar să nu credeţi că are vreun farmec, dacă îi lipseşte podoaba sufletească. Ideal ar fi ca aceste două însuşiri minunate, — fizic şi psihic frumos, — să se îmbine armonios într'o singură fiinţă, şi dacă făptura împodobită cu lumina acestei dualităţi încântătoare a cucerit inima vreunui bărbat, e firesc şi drept ca el să lupte cu oricâte greutăţi, să înfrunte orice piedici ce i s'ar pune în drumul către ea, şi s'o păstreze ca pe comoara de preţ de care nu se mai poate despărţi. Ca să se pună femei numai pe exteriorul unei fiinţe, ignorând tezaurul de gândiri şi simţiri ideale, ce caută să fie descoperite, înţelese şi preţuite cum se cuvine, este o atitudine reprobabilă, o greşeală pe care puţini o înţeleg. Câte femei darnic dotate cu frumuseţe fizică, dar numai atât, pot spune că ea le-a adus adevărata fericire, deplină, profundă şi mai ales durabilă? Să ne gândim cât e de efemră această frumuseţe, atât de mult expusă năruirii, atât de atinsă de timp, de vreun accident neaşteptat şi de sbuciumările frământatei vieţi de azi. Şi totuşi, atâtor femei, o ondulaţie docilă cu imobilitate de perucă, le trezeşte mai mult interes şi admiraţie decât un spirit fin, o cugetare plină de înţelepciune sau o vorbă inteligentă.

Pentru bărbat, înfăţişarea e o primă atracţie, dar cea mai puţin intensă, cea mai trecătoare. Trebue să intervină complexul calităţilor lăuntrice, ca să putem face din bărbat un învins şi un stăpân. Cu atâta bucurie şi recunoştiinţă vor privi ochii lui, când mângâerea delicată a femeii iubite, şoapta ei caldă, alintătoare şi învingătoare au ştiut să risipească, depe fruntea lui obosită, norii apăsători ai grijilor şi ai muncii de zi! Iată adevărata lui odihnă, iată adevărata noastră frumuseţe. Rău e că puţine dintre noi înţeleg această datorie gingaşe şi că foarte multora li s'ar putea spune mai repede vipere decât femei. Viaţa, în plenitudinea ei, cu toată galeria de neprevăzut şi ciudăţenii, ne-a arătat cazurile anormale ale câtorva degeneraţi, cari, deşi mari personalităţi intelectuale, au primit cu supunere să-şi macine existenţa lângă aceste femei monstruoase.

Fără voie mă gândesc la viaţa sbuciumată a nefericitului scriitor german, Leopold de Sacher Masoch, Kavaler de Kronenthal, sdrobit de inconştienţa unei femei inculte, rele şi vicioase, Angelica Aurora Rümelin, care n'a voit să-l vindece, fiindcă a voit să-l piardă.

Dar Jean Jacques Rousseau, marele gânditor care a însemnat cu numele său o întreagă epocă de înflorire, n'a avut tovarăşe o femee mărginită, urâtă, gâlcevitoare şi depravată — Tereza Le Vasseur — care a fost isvorul tuturor nenorocirilor sale? Cum s'a înţeles geniul cu răutatea şi prostia, se ştie fără să mai comentăm.

Aceste cazuri răsleţe, de dezechilibru patologic, sunt îndeajuns de lămuritoare, de aceea nu vom aminti şi altele. Femeia înţelegătoare, inteligentă, blândă, şi morală, chiar dacă nu a fost înzestrată cu un chip şi trup de Veneră, poate spune, pe bună dreptate, că a fost darnic împodobită de Creator, după cum armonia fizică, lipsită de aureola însuşirilor lăuntrice, se poate plânge că a fost păgubită de podoaba cea mai preţioasă şi cea mai aleasă a femeii. Ca să ne convingem de aceste adevăruri, e să înţelegem viaţa în toată amploarea integrităţii sale, cu tot ce ne dă şi-i datorăm la rându-ne, e să ne pătrundem de înălţătoarea noastră menire.

Hunedoara

Fragment din romanul „Generaţia sănătoasă"

de MARIA PARVULESCU

Ca să ne ducem la Chelari, trebuia să trecem prin Hunedoara. Ştiam că acolo se află castelul Huniazilor. Am văzut o fotografie, care m'a făcut să visez mult acest cuib al mândrilor luptători, aşa că apropiindu-mă de Hunedoara, văzând realizarea visurilor mele, e de înţeles că am fost nerăbdătoare şi oarecum emoţionată.

Castelul Huniazilor este restaurat, încât pare a fi nou-nouţ. E o adevărată operă de artă. Stând în faţa lui, a început să-mi crească în suflet mândria naţională.

Din câteva camere numai mobila lipseşte, ca să fie locuinţă regească. Iar de sala cavalerilor ce să zic? Este atât de solemnă, maiestoasă şi fastuoasă încât am amuţit de uimire.

Despre origina acestor mândrii luptători, vorbesc câteva fresce. Se vede o vânătoare... o întâlnire a regelui Sigismund cu o Romîncă... şi apoi acest rege pune un inel pe mâna acestei femei, care mai pe urmă devine mama lui Ioan Corvin.

Emblema casei este: un corb cu un inel în gură. De acest corb am dat în toate încăperile.

Castelul, deşi străluceşte şi pare a fi nou, îmi face impresia unui cavou. Da un cavou, în care e înmormântată o lume dispărută de mult, o lume care a fost a vitejilor.

Sunt copila secolului al douăzecelea, pentru mine vitejii adevăraţi sunt oamenii cari muncind, învinq viaţa. Aşa că, după ce am admirat ceeace e de admirat, am trecut în cetatea din faţă care e cetatea muncii şi se numeşte: „Uzinele Metalurgice ale Statului" să văd ce fac robotaşii ferului.

In împrejurimile locuite de foştii domnitori, deobicei se găsesc comori (povestea cetăţii Devei). Ei bine, comoara pe care stă falnicul castel, este cea mai scumpă din lume. De sute de ani este în exploatare şi tot nu se termină. Şi poate... nu se va termina nici odată.

Ce de bogăţie în subteranele acelea de kilometri întregi!

Bogăţiile scoase din comorile Hunedoarei însă îşi capătă strălucirea numai după ce a pus omul mâna pe ele. Deci ca să le poţi obţine trebue să fi om harnic. In cetatea muncii hărnicia este virtutea tuturor. Acolo e atâta mişcare şi muncă, încât am rămas uimită.

Şi când te gândeşti... nu scot aur, nici pietre scumpe, ci numai fier. Fierul acesta însă înseamnă mai mult decât chiar pietre scumpe, — el reprezintă avuţia ţării.

Iată deci alături de cetatea Huniazilor, o altă cetate: a muncii.

Iată, în loc de legionari: muncitori.

Şi iată în loc de cavaleri: ingineri.

Şi iată în loc de domnitor: un director.

Scriind aceste rânduri, am fost surprinsă de Ionel care a început să insiste a-i arăta ce am scris. Ca să nu creadă că am scris prostii, sau că am secrete, am fost nevoită să-i dau notele mele. A citit foarte atent, dar de zis n'a zis nimic. La masă însă — la restaurant, fiind de faţă întregul grup al nostru — a zis: „Mi se pare că Liliana noastră s'a amorezat de directorul uzinei, la numit: „domnitor".

Pe directorul întreprinderii nici nu l-am văzut, aşa că ceea ce spunea Ionel m'a indignat în aşa fel, încât am sărit în sus ca muşcată de şarpe. El însă, fără să dea vreo importanţă indignării mele a continuat cât se poate de liniştit zicând: „A văzut furnalele cele multe şi mii de muncitori, şi i-a fost destul. Fetele se pot amoreza şi de persoanele imaginare dacă situaţia acestora corespunde cu ceia ce au visat ele".

Am fost uimită că el găseşte să spună aşa ceva. Tocmai el! Invinuirile erau atât de nejuste şi de jignitoare. Eram supărată tare de tot, din care cauză fără să mi dau seama unde mă găsesc, am început să vorbesc iute şi aproape ţipând. Intre cele spuse

erau şi următoarele: „Pentru mine eroii timpului sunt muncitorii, oameni cari cu sudoarea feţei îşi câştigă pâinea, aşa cum a rânduit Dumnezeu, când a lăsat pe Adam în voia soartei. Omul pe care statul l-a pus în fruntea unei astfel de instituţii, eu îl consider un adevărat domnitor. Situaţia lui e admirabilă, dar mie şi tuturor fetelor ca mine, nici prin gând nu ne trece să ne amorezăm de un om ca dânsul. Ştiţi pentru ce? Tocmai, că suntem ambiţioase. O fată care iubeşte pe cineva vrea să muncească alături de acest cineva viaţa întreagă, alături de el pas cu pas. Lângă un om de talia unui astfel de director, fetele ca mine n'ar putea să meargă alături, (aceasta bine înţeles *dacă ar binevoi* să ne dea atenţie!) ci rămânând în urmă, ar trebui să fie fericite dacă primesc revărsarea umbrei lui. Asta e asta! Eu şi fetele ca mine nu dorim revărsarea umbrei. Dacă voi iubi pe cineva, acesta va fi un om, lângă care voi putea păşi alături; înfruntând şi soarele şi furtuna. Iar ceiace priveşte furnalele, situaţia înaltă şi bogăţia... apoi domnul meu trebue să ştii că nu râvnesc la ele. E foarte crunt din partea D-tale că mă învinueşti pe nedrept (aicia a început să-mi curgă lacrimile), pentrucă a admira pe cineva pentru munca lui şi capacitatea lui este una, şi a iubi, este alta. Ca să iubeşti pe cineva este nevoie să-l vezi, să-l cunoşti până la cele mai adânci cute ale sufletului ş'apoi şi atunci..." Ce voiam cu acest „atunci" nu ştiu pentrucă am izbucnit în plâns şi am fugit dela masă. Mi-a fost teamă de fratele meu şi de aceea am încercat să aflu dela Coca ce s'a zis după plecarea mea. Astfel am aflat că Ionel ar fi zis: „In chestia aceasta nu poţi glumi cu dânsa, deci regret că am supărat-o". iar fratele meu a tăcut, s'a gândit mult şi-a zis: „Dar de unde scoate fata asta astfel de idei?"

Suferinţe

Schiţă

de Simion Duma

Prinsese frică să mai rămână singur în cameră. Mama-sa era nedespărţită de lângă patul lui. Când noaptea îşi strânse ultimele rămăşiţe ale vălului, el aţipi. Mama, văzându-şi odrasla adormind — după o noapte de agitări, s'a recules şi-l privea cu o licărire de speranţă.

Ultima brumă mai uitase ici colo câte o frunză înţepenită pe creangă. Valurile de aer rece ce năpădeau prin fereastra deschisă aduceau cu ele goliciunea, sărăcia şi tristeţea din grădină. Deodată el tresării — speriat, parcă s'ar fi oprit pe marginea unei prăpăstii. Greoiu îşi ridică pleoapele de plumb de peste ochi. Châ... châ... châ.. îl cuprinse o tusă care-i rupea respiraţia.

— A mai plo...o...at? Châ... châ... Mama-sa îi ridică plapoma acoperindu-i umerii. Impietrise pe scaun. Ochii i s'au împăienjenit cu lacrimi. Un gol i se făcu în coşul pieptului. A ameţit — nu-şi mai putea da seama ce se petrece împrejurul ei.

Boala şi-a curmat atacul. Ochii cari îi erau căzuţi în orbite i se umflară că păreau că vor să sară afară din pleoape. Fruntea i s'a acoperit cu broboane de sudoare. După ce s'a mai liniştit, i-a întors privirile stinse spre mama-sa, căreia i-se prelingeau lacrimile din ochi pe obraz, iară de aci îi picurau în poală peste mâinile încrucişate.

— Ma... mă! vocea lui se pierdea în aer. Numai buzele îi conturau expresia cuvântului. Şi-a scos mâna din aşternut. Cât l-a obosit sforţarea aceasta. Odată cu trupul i s'au lungit şi degetele cari au devenit disproporţionate faţă de mână. O impresie stranie. Incă o sforţare şi îşi p ăvăli mâna în poala ei isbindu-o ca cu nişte vreascuri uscate şi noduroase; fu adusă la realitate.

— Oare s'o fi sculat Elena? întrebă el cu nerăbdarea reţinută în priviri.

— Așa cred! răspunse mama-sa.

Cum te simți îl întrebă înduioșată.

— Par'că mai bine. M'a recules bine somnul.

— Numai spre ziuă ai adormit. Toată noaptea te-ai frământat. De câteva nopți în șir ești agitat. Ce ai? N'ai putea să-mi spui și mie ce griji așa de mari te preocupă de-ți răpesc liniștea, spune-mi!

— Of mamă!... ce să am... suferința pe care o vezi, — răspunse el făcând sforțări spre a-și înnăbuși în suflet un sentiment de rușine. S'o fi sculat Elena, stărui el cu o voce tremurândă.

— N'am dat ochii cu ea. De aseară nu m'am mișcat de lângă tine. In suflet îi încolți părerea de rău că feciorul ei îi ascunde lucruri pe care mai degrabă vrea să le împărtășească soției sale.

Cuvintele mame-i îi prăvăliră peste inimă nisuințări grele și colțuroase de sub care țâșneau fiori de durere și remușcare. Mama-sa l-a prăvălit în priviri blânde. Ridicându-se de pe scaun, abea putând să-i târască un picior după altul — începenise, ia spus că are să-i trimită pe Elena la căpătâi. Sufletul i s'a vindecat repede de neîncrederea feciorului.

Nu mai putea. Trebuia să-și descarce povara de pe inimă. Prea-l chinuia. Și poate lucrurile nu sunt prea avansate. Ah! ceasul acela nefericit în care i-a întrat nesuferitul acela de medic în casă. L-a observat bine când examinând'o pe Elena și-a plimbat degetele și privirile pofticioase peste intimitatea trupului ei.

— Prea des se lasă ea să fie consultată de medic. Ce schimbare la ea I-a separat vesela. Il evita.

Elena îmbrăcată într'o rochie de jerseu întră ca somnul încă pe ochi. Rece și rezervată înaintă până la capătul patului. Bolnavulo în demnă din ochi. Se apropie cu teamă de marginea patului. El îi luă mâinile între ale lui. I-se părea că ține între palme un bulgăre de foc care-i aprindea sângele. La orice mișcare îi tresărea sânii strigând bolnavul la viață. El căută să-i prindă privirile din ochii ei picăuși și să se coboare prin ele până în adâncul sufletului și să vadă ce se ascunde acolo.

— Eleno, nu știu dacă nu vei putea tu înțelege ce voesc a-ți spune, rupse el tăcerea cu o voce răgușită ce părea că vine de departe străbătând câțiva ani în urmă. Se luptă cu lacrimile din ochi. Continuă pe un ton înduioșitor, par'că ar înălța o rugă la cer: „N'am să mai trăesc mult. De un lucru te rog. Fii tare. Nu lăsa să-și bată niminea joc de tine măcar atâta timp cât sunt în viață". Isbucni în plâns înnăbușit: „Nimenea nu te va iubi mai mult decât te-am iubit eu". Ultimele cuvinte abia se mai auzeau printre sughițuri.

* * *

Bolnavul rămas singur se simțea mai ușurat. Și-a răzimat cotul în perna în care abia a schițat o umbră de apăsare sprijinindu-și capul în podul palmei: și-a oprit privirile asupra tuturor lucrurilor din cameră, împrospătându-și amintirea ce l leagă de fiecare obiect. In față e tabloul unui cuib de rândunică clădit deasupra unui bec electric. Elena a ales acest tablou dela expoziția vizitată de astă primăvară. S'a dus cu gândurile la călătoria rândunelelor. Se va duce și el odată cu ele? O nu! Iarna i-se pare mormântul înfiorător. Primăvara e cu totul altceva. Țârâitul unui greer, foșnetul unei insecte, miazme de flori îi alungă monotonia. Parcă aude ceva. Își oprește gândurile. Ascultă. Inima îi țicâie. În camera vecină șoapte. De bună seama Elena îi povestește la mama lui ce i-a spus el. Aceasta l-ar înjosi. Se ridică din pat. Strângând puteri supraomenești se îndreaptă spre ușă. — Se clatină. Ametește. Rămâne sprijinit de pervazul ușei. Mai face o sforțare și deschide. Ce-i văd ochii. Elena în brațele doctorului, înflăcărați de iubire n'au prins de veste că s'a deschis ușa.

Pierzându-și echilibrul se prăvălește pe podele ca un copac retezat de secure. Din gură i-au pornit spasme cu sânge împrăștiindu-se pe scânduri. Cu gura larg întredeschisă se repezea după aer îngânând printre spasme cu sânge: „Ma... mă; ma.. mă...

Copil al nimănui

— Fragment de roman —

de Pavel P. Belu

Mama a avut soarta fraţilor. A murit de tuberculoză.. Era o zi noroioasă de primăvară... Pe cerul de cenuşă se prăvăleau nori grei de catarană. Zăpada se topise iar pe negrul pământului ud, ici şi colo, se vedea câte-un smoc de iarbă. Casa noastră, aşezată pe o coastă de deal, singură, tristă şi tăcută, ca un om mut, părea că aşteaptă ceva..

In dimineaţa ceea mă trezisem mai devreme ca de obiceiu de pe braţele mamei. Căci eu dormiam cu ea. Dormiam cu capul pe pieptul ei, sub care se măcinau ultimile rămăşiţe de plămâni. Ah!... Muzica ceea lugubră şi monotonă! Parc'o aud şiacum... Auziam cum, ca dintr'un sloi care se topeşte cad bucăţele de plămâni... Ţi pau plămânii, horcăiau, pentru ca apoi să se înnece într'un tuşit convulsiv. Capul meu adormit, scăldat în sudoare, era săltat, aruncat cât colo spre marginea patului, — deseori svârlit de perete; ea istovită se chinuia să-şi rupă plămânii, — mult! cât mai mult, ca să termine odată!.. Tuşea ore 'ntregi. Iar când se oprea, mă lua şi-mi săruta locul lovit...

Odată am văzut pe buzele ei sânge Mirat am întrebat-o de ce-i la ea sânge că la mine nu-i?

— Nu-i nimic! Am tuşit şi mi-am muşcat limba, căuta ea să mă 'nbune.

— Rău ai răcit mamă..

— Da, spunea ea ofilit şi şters.

Veneau vecinii s'o vadă. Ii aduceau poame, turte şi bucăţi de colac. Ea lua, gusta şi le arunca. Eu mă miram, că deşi le arunca numai pe jumătate mâncate, nimeni nu le lua să le mănânce mai departe. Eu ştiam că noi copiii mâncam ce rămânea dela unii. Şi atunci eu săream din pat, sau de unde erau, şi le îmbucam cu lăcomie. Unde erau cu pete roşii... Vecinii săreau şi ni le luau cu sâla.

— Nu mânca Panait, că nu-s bune! Lapădă-le jos!... şi mi le luau nepăsători la plânsul meu. Apoi ei:

— Anno, nu mai arunca să le ia copilu!...

Eu nu-mi puteam explica de ce nu mă lăsa să le mănânc. Dar când nu erau ei, îmbucam din ale mamei pe furiş. Uneori din poftă, alteori din foame adevărată. Căci de mine nimeni nu avea grijă. Eu eram al nimănui. Toţi mă urau...

— Ce i-a trebuit ei mai un copil?!, ziceau ai mei cu ciudă.

Când o dojeneau că mă lasă să mă culc cu ea le spunea:

— Lasă-l, mai bine să meargă cu mine în groapă... E al meu... Nimănui nu i-e drag de el... Mai bine să moară!... Şi glasul ei murea slab, slab ca o lumînare abia pâlpăindă...

— Eu plec Panait, îmi spunea ea uneori. Eu mă duc la Măria, la Gheorghe, la Nicolae...

— Şi ce faci acolo mamă?

— Stau cu ei de vorbă, le spun sănătate dela voi...

— Şi când vii înapoi?...

Ea mă privea trist, cu ochii umezi şi-mi spunea:

— Dup'o săptămână..

Când m'am întors acasă, fluerând rebel în ziua ceea, am văzut prin micimea geamurilor lămânări aprinse. Lume multă umbla grăbită de colo până colo, plângând. Când i-am văzut, veselia mea s'a schimbat în tristeţe. Am întrat, înându-mi pălăria, ca niciodată, şi m'am apropiat de patul mamei — să mai aflu vreun măr... Ea era mutată în patul de lângă fereastră. I-au spus că am venit. Un semn cu oasele mânilor mă chemă la ea.

Şi parc'o văd... Intinse mâna dreaptă spre mine, mi-o puse pe umăr şi-mi spuse sfâşâitor:

— Au Panait! Că d'acuma nu mai ai mumă...

— Mâna-i căzu ca o bucată de lemn, ochii i-se împănjeniră, se holbară, un horcăit... Apoi ţipete prin casă...

Din toate astea nu înţelegeam nimic. Toţi ca la comandă au început să ţipe:

— A murit! A murit! Au Doamne c'o murit!...

... Un bătrân întră cu capul alb şi spune răspicat şi sfios:

— Dumnezeu s'o ierte!...

Romanţa timpului

Imensul timp e frate
mai mic
cu Dumnezeu :
căci din nimic
s'a întrupat
ca suspendat
de-asupra totului, — cu atribute
închegate
din tainicul mereu,
să stăpânească totul
— cum poliglotul
stăpâneşte taina limbii —
căci, frate
e, mai mic
cu Dumnezeu.

Imensul timp e o taină ce slaba minte
n'o cuprinde
niciodată :
căci lungul lui e lung cu matcă
revărsată
pe morminte
şi vieaţă,
e farul ce aprinde
— pe 'ncremeniri de ghiaţă
şi 'ntinsuri de căldură —
ciudată resemnare
pe glia care moare
tremurând,
clipiri de năzuinţă
şi 'ndemn de biruinţă
din tainica-i măsură
ce-aşterne neputinţă
pe gură
şi pe gând.

Imensul timp e-un rost
ce nu-şi mai schimbă legile i perpetuate
din genuni îndepărtate
cât tainica creare :
căci el a fost
şi este cât lungul necurmatelor minuni,
şi apoi va fi mereu
chiar când mişcare nu va fi în
calmul Univers, —
căci are — acelaşi mers
necontenit
şi acelaşi eu neobosit,
ca însuşi Dumnezeu...

... Imensul timp ne împresoară
cu taina-i ce coboară
din imens ! ...

Mircea Ovidiu Savu

Amintiri

In liniştea nemărginită a camerei mele, cuprins în mreaja unei dulci melancolii, stau singur, privind afară prin geam la jocul gingaş al fulgilor de zăpadă. Amintiri dulci din vremuri aproape uitate, — amintiri frumoase din anii copilăriei încearcă să-mi încălzească sufletul şi inima, cari nu vor dispare decât odată cu mine.

Lemnele ce ard în sobă, răspândesc şi ele în jurul meu valuri binefăcătoare de căldură. Fuiorul amintirilor se destramă încet şi ascult în tăcere cu atâta drag, fragmente din povestea vieţii mele.

In monotonia zilelor de azi, mi se pare mie, sau poate aşa este, că la sat Crăciunul, ca orice altă sărbătoare, are mai mult farmec ca la oraş.

In zori de zi, din noapte chiar, cete de copii (colindătorii) vestesc naşterea Domnului. Iar seara târziu, când în fiecare casă e lumină, pe stradă cântece divine se înalţă spre ceruri din gurile copiilor nevinovaţi, cântece de laudă şi mărire „Mântuitorului lumii".

Mă văd pe mine însumi cu ani de zile în urmă, — cu câtă nerăbdare aşteptam şi eu această zi. Mama îmi gătea cu multă grijă traista — şi asociindu-mă apoi unui grup de copii, colindam cu ei satul dearândul. Intors acasă obosit, cu obrajii biciuiţi de frig, adormeam pe genunchii mamei, leagănul copilăriei mele, îmbrăţişat de privirea blândă a bunului meu tată.

Ce fericit eram atunci.

Pe urmă Moş Crăciun şi îngerii, cari aduceau daruri multe, multe copiilor buni.

Amintiri dulci, din frumoşii ani ai copilăriei îmi răscolesc sufletul şi inima acum — dar mă doare mult, foarte mult gândul, că acei ani — nu se vor mai întoarce niciodată înapoi.

N. Galetaru

Academia de Arte Frumoase din Timişoara

Scurt istoric — Sprijinitorii ei la Timişoara — Activitatea

de Ştefan Gomboşiu

In vremurile noastre de materialism feroce, prea arareori isbuteşte să se menţie la nivel o instituţie de cultură, care se sprijineşte mai mult pe capitalul ei spiritual decât pe cel material. In preocupările materialiste ale generaţiei de după războiu, s'a încuibat o conduită potrivnică mişcării de progres şi în apele tulburi ale superficialismului cultural, pluteşte peste suflete ca un păcat, setea de ajungere. Setea după poziţii înalte în ierarhia responsabilităţii cultural-sociale, sete de a cuceri aceste poziţii fără luptă, fără sacrificii, şi mai ales fără modestie şi respectul faţă de adevăratele forţe creatoare. Astăzi respectul revine acelor cărora — situaţia materială — le-a dat o îndrăsneală conduitei morale şi un smalţ şubred peste faianţa fără valoare a intectualităţii lor. Căci e uşor să arborezi o diplomă cum arborezi plancarada unui târg de mostre, dar e greu să munceşti conştiincios şi să te menţii cu eroism şi râvnă pe drumul unei activităţi prodigioase. E greu fiindcă o colectivitate (atunci când raportul dintre această colectivitate şi forţele cu adevărat valoroase nu e echilibrat) mai degrabă se orientează spre cei ce-i pretind mai puţin, efort asigurându-i aparentul şi temporalul beneficiu. Beneficiu care dacă nu e totdeauna material, e măcar acela de a lăncezi de a te complace într'o stare de inerţie vegetativă. Această stare de spirit dacă a cuprins în mrejele ei marile grupări sociale, şi-a întins influenţa ei dezastruoasă şi asupra şcoalei, desmembrând activitatea didactică, ştirbind autoritatea, creind anarhia, excluzând orice efort, şi distrugând coeziunea sufletească şi intelectuală dintre cele două elemente, ce o compun: profesor şi elev. Iată-ne deci, străbătând în timp o perioadă de criză, o epocă de desechilibru cultural, care în paginile istoriei noastre cine ştie dacă va putea fi înscrisă măcar pe margine.

Trebuie să constatăm aceste rele îndeosebi atunci când e ca să vorbim de instituţii, cari cu mari sacrificii au căutat să se abată din calea dezastrelor şi prin eforturi nici odată răsplătite dar totdeauna discutate, au căutat să stabilească supremaţia valorilor noastre faţă de ţările ce ne înconjoară. Nu e uşor să defineşti valoarea unei activităţi într'o instituţie şi să apreciezi rezultatul la care a ajuns, mai ales atunci când această activitate se desfăşoară pe un teren prea puţin accesibil mulţimii. Dar dacă această mulţime nu poate da definiţia, prin faptul că nu o ajută priceperea, atunci e obligată să accepte cu încredere soluţia dată de iniţiatorii acestei activităţi. Iată aci cazul Academiei de Arte-Frumoase care în 1926 din necesitatea creării unei instituţii de învăţământ artistic (în Ardeal şi Banat) ia fiinţă la Cluj. Am putea noi astăzi să desaprobăm un pas făcut de ministrul artelor (pe acea vreme d. Al. Lapedatu actualul preşedinte al Academiei Române şi al Senatului) şi întregită prin colaborarea celor mai de seamă profesori ai universităţii Clujene? Am putea spune că n'au cunoscut destul de bine nevoile şi scopul. Că n'au avut destulă înţelegere pentru alcătuirea unui program şi pentru alegerea puterilor didactice cari să'l execute? Am făptui desigur o mare greşală susţinând acest lucru, mai ales astăzi când o activitate de zece ani dovedeşte prin rezultate controlabile că iniţiativa din 1926 n'a fost zadarnică.

O comisie numită de minister e însărcinată să elaboreze planul de activitate, să se îngrijească de primele măsuri şi să aleagă profesorii. Valoarea şi corectitudinea hotărîrilor aduse de această comisie o asigură personalitatea intelectuală a membrilor, iar valabilitatea acestor hotărîri o garantează deciziunea ministerială, prin care au fost împuterniciţi să aducă hotărîri. Conştientă, că forţa şi valoarea unei instituţii de cultură artistică se reazimă pe calităţile profesorilor de studii practice, comisia caută să complecteze corpul didactic cu cei mai de seamă artişti din Ardeal şi Banat. Până în 1933 această instituţie funcţionează cu formaţia de profesori numiţi în 1926 (Al. Popp, R. La-

dea, C. Bogdan, A. Ciupe şi A. Demian la studiile practice, C. Petranu, V. Papiiian, Gh. Bogdan-Duică, A. Popa şi Emil Isac la studille teoretice) şi nimeni nu s'a găsit în acest răstimp să aducă vr'o obiecţiune, să comenteze capacitatea profesorilor, să le discute titlurile şi să se îndoiască de priceperea lor. Ba dinpotrivă au fost respectaţi, iar activitatea lor integrată în ritmul manifestărilor culturale a centrului universitar Clujan. In toamna anului 1933 această instituţie e strămutată la Timişoara şi dacă aci n'a putut găsi un mediu echivalent, a găsit în schimb o atmosferă complect detaşată de ceia ce se poate numi o spiritualitate sinceră şi desinteresată. A găsit oameni cari din cercul lor strâmt n'au putut trece cu priceperea peste limita acestui cerc, nici să aprofundeze trecutul nici să întrevadă viitorul. Era fatal ca asemenea spirite de orizonturi reduse să fie refractare şi potrivnice unei activităţi care depăşea puterile lor şi în acest caz să-i creeze dificultăţi. Dar câţiva oameni bineintenţionaţi fac de multeori mai mult decât o societate întreagă şi har Domnului s'au găsit şi dintre aceia cari nu numai că au apreciat această instituţie, dar au sprijinit-o cu tot entuziasmul lor. Au sprijinit-o conştienţi de eforturile ce au trebuit depuse în parcursul celor zece ani ca să răzbească până aci şi convinşi de necesitatea şi posibilităţile ei de desvoltare.

Academia de arte-frumoase din Cluj şi-a deschis porţile cu fastul obişnuit în asemenea împrejurări, cu participările oficialităţii, cu delegaţi dela celelalte academii şi a trebuit să se scurgă dela această pompă ani de zile, pentruca din considerente de ordin politic să ajungă într'o stare materială deplorabilă. Am prevăzut din timp imposibilitatea de a mai funcţiona la Cluj şi atunci subsemnatul împreună cu dl. prof. R. Ladea, vreme de un an de zile am pregătit mutarea ei la Timişoara. A fost destul de greu să pregăteşti spiritele la Cluj pentru acceptiunea unei mutări, fiindcă se opunea acestui lucru nu numai comunitatea intelectualilor dar şi parte dintre profesori şi studenţi. Motivul lor era just şi temeinic, fiecare îşi punea întrebarea: cum poate fi transplantată o instituţie de cultură artistică, într'un mediu industrial şi comercial ca Timişoara. Ni se spunea: pe malurile Begheiului între oameni prea realişti şi practici nu veţi putea face artă, veţi fi mereu hărţuiţi de aceste spirite materialiste şi veţi simţi totdeauna lipsa unei înţelegeri, lipsa unui mediu de veritabilă cultură. Argumentul nostru era puternic — câştigarea subzistenţei — pe care Clujul nu ne-o mai putea asigura (cel puţin pentru moment) dar ne-o asigura acest oraş materialist Timişoara. Pe de altă parte eram sustinuţi şi de necesitatea de a amplifica mediul de cultură românească creat prin Şcoala Politehnică, în acest oraş de graniţă cu predominaţia minoritară. Că n'am ajuns să ducem la îndeplinire planurile şi gândurile, să desfăşurăm o activitate în proporţie cu forţele noastre, vina e a prejudecăţilor acelora cari trebuiau să ne stea alături cu încrederea şi răbdarea de a ne verifica activitatea şi capacitatea prin observaţii proprii şi nu din auzite.

In conştiinţa noastră stăpâniţi de cele mai curate gânduri şi conduşi de un ideal înălţător am trecut cu sacrificii peste orice obstacol. N'am capitulat, n'am cedat în faţa loviturilor ce ni s'au dat rând pe rând şi n'a slăbit, o clipă măcar, efortul muncii noastre. N'am slăbit acest efort, din convingerea că totuşi se vor găsi odată oameni cari să înţeleagă şi să aprecieze, dacă nu munca noastră, cel puţin necesitatea instituţiei. Am găsit aceşti oameni încă din 1933, când cu sprijinul d-lui Sever Bocu, printr'un Jurnal al Consiliului de Miniştri, academia din Cluj a fost strămutată la Timişoara. Conducerea de atunci a primăriei şi prefecturei (Dr. Gabor şi Dr. C. Băran) ne-a închiriat local pentru ateliere. Din înţelegerea d-lui Rector Teodorescu am primit săli de cursuri la Şcoala Politehnică. Iar atunci când aveam mai mare nevoie de înţelegere şi sprijin, s'au ataşat acţiunii noastre oameni cari merită stimă şi a căror realizări vor rămâne desigur pietre de bază, pe cari îşi vor clădi gândurile şi acţiunile, generaţiile ce ne vor urma. Să ne fie permis să le citâm numele în paginele acestei reviste, trecând peste situaţia lor de oameni politici şi privindu-i numai prin prisma valorii faptelor.

Imprejurările au determinat ca în sarcina atribuţiilor mele să cadă treburile gospodăreşti ale instituţiei şi stabilirea legăturilor între noi şi personalităţile din afară. Pentru aceasta îmi trebuia un corespondent sufletesc, o legătură spirituală, o afinitate de simţire, pentru ca să fiu ascultat şi înţeles, fiindcă de alte legături şi mijloăce nici n'aş fi vrut şi nici nu mă puteam servi. Am găsit acest lucru în sufletului unui entusiasmat iubitor de

artă, care încă înainte de a fi solicitat a început acțiunea de sprijinire a academiei de arte frumoase iar după aceasta cu un devotament deosebit în orice împrejurare ne-a fost de cel mai mare sprijin. Acest sprijinitor nu este altul decât d-l. Dr. Aurel Cosma junior. — D. prof. Augustin Coman primarul municipiului, ca om al școalei și încercat profesor a înțeles că o instituție școlară, nu-și poate desăvârși învățământul decât atunci când organizarea ei e cât mai complectă spre a putea astfel satisface în întregime misiunea care o are. Or fără subzistență materială nici acest scop nu poate fi atins, nici stabilitatea profesorilor și studenților nu e asigurată, spre a putea pas cu pas parcurge drumul greu și atât de spinos spre un progres artistic. Datorită omului de școală și conducător al gospodăriei municipale, astăzi academia de arte frumoase este pe pragul soluțiilor definitive. Municipalizată și instalată în — palatul cultural — va scăpa de persecuția unei instabilități care a apăsat-o și i-a stânjenit desvoltarea timp de zece ani.

Alt sprijinitor prețios al instituției noastre este D. Dr. Dimitrie Nistor prefectul județului. Omul care a știut să transforme o rigidă și grea însărcinare administrativă într'o activitate de ctitor al așezămintelor școlare și bisericești. Intr'o acțiune fructuoasă de interes colectiv și de ridicare al acestui județ de graniță.

Nu mai puțină recunoștință datorăm Dlui Dr. Emi Grădinariu fostul consilier cultural al municipiului și Dlui Ing. Arh. Adrian Suciu, cari cu competință și autoritate au contribuit la salvarea instituției din împasul în care se găsea

Iată cum acești oameni bineintenționați, cu o conștientă însuflețire, fără a mai aminți și alte personalități cari ne-au dat concursul, au contribuit la asigurarea stabilității și posibilităților de desvoltare ale Academiei de arte frumoase din Timișoara. Singura instituție de învățământ artistic în Ardeal și Banat.

* * *

Incât privește activitatea acestei instituții, cu toate frământările la cari a fost expusă, trebuie să recunoaștem că a fost unicul și cel mai puternic stâlp de susținere a manifestărilor artistice. Singurul punct dela care a radiat în toate părțile o vie propagandă și o acțiune de punere în valoare a artei și a elementelor talentate românești. De unde până aci singurul nucleu era Baia-Mare, vechiul așezământ al pictorilor peisagiști Unguri, cu înființarea academiei din Cluj, manifestările de artă plastică sunt predominate și dirijate de această instituție.

Prin expoziții colective și saloane regionale mișcarea artistică a fost încontinu stimulată. Artiștii grupații în aceste expoziții au putut cu mai multă ușurință să păstreze contactul cu publicul iubitor de frumos. Fără îndoială că aceste manifestări au fost de mare importanță, atât pentru identificarea valorilor artistice, pentru selecționarea debutanților și a talentelor tinere, cât și pentru pregătirea marelui public pentru o mai largă înțelegere a artei.

Pe de altă parte absolvenții acestei academii, fie că au rămas pe drumul greu al unei activități libere de artist, fie că au întrat în învățământul secundar ca profesori, au fost tot atâția exponenți propagatori ai mișcării artistice și ai însăși activității instituției.

La Timișoara deși eforturile depuse pentru a se stabili definitiv situația, au stânjenit într'o măsură activitatea; totuși după primul an de funcționare academia își certifică activitatea printr'o expoziție a elevilor, apreciată și cercetată de un numeros public. In al doilea an subsemnatul cu un modest sprijin din partea primăriei din Timișoara și din contribuția mea proprie, am organizat o colonie de vară la Oravița. Timp de o lună și jumătate în aceest pitoresc orășel bănățean s'a lucrat cu râvnă și cu mult entusiasm, încheind bilanțul acestei colonii cu o expoziție de peste optzeci de lucrări. Am căutat prin aceasta posibilitatea de a permanentiza această colonie, în care să fie grupați studenții academiei noastre, cât și studenții dela academiile din București și Iași. Atât pentru a stabili o legătură între elementele bune ale acestor academii, cât și pentru a da posibilitate acestor elemente să se manifeste liber și în afara rigurozității studiului academic din atelier.

Incât privește perspectiva de viitor și învățământul, o reorganizare se impune. Urmărind mai de aproape lipsa de personal didactic îndeajuns de pregătit, care să ridice

prestigiul desenului, numit în batjocură — dexteritate. Până acum maestrii de desen în loc să lupte pentru a răspândi în public un curent de simpatie pentru rău privita lor specialitate, s'au complăcut în poze nejustificate de artişti. In bună parte vina e a lor, dar în cea mai mare parte este a instituţiilor cari i-au pregătit şi le-au însuflat an de an această credinţă. — Să consideri ca scop unic al unei instituţii de învăţământ artistic, formarea de artişti plastici, înseamnă să transformi toate mediocrităţile în indivizi complpet desorientaţi. Să-i situezi la periferia artiştilor de valoare şi în acelaş timp la periferia corpului didactic.

Dacă nu vom încerca că facem o distincţie bine definită între cele două directive ce trebuie să le aibă aceste instituţii: pregătirea artistică şi pregătirea pedagogică. Dacă — *secţiunile normale* — de pe lângă academiile de arte frumoase nu vor tinde spre o reorganizare de aşa natură, încât să poată deveni adevărate facultăţi de cercetări şi experimente, spre a putea descifra şi înţelege misterul în care la noi se ascunde încă problema penelului; spre a putea cerceta cu toate mijloacele ştienţifice ce ne stau la îndemână, cunoaşterea acestei probleme, adâncirea şi rezolvarea ei, spre a ţine pas alături de cercetările şi directivele psihologiei şi pedagogiei contemporane, atunci menţinerea acestor academii nu-şi mai găseşte în întregime justificarea.

Problema din acest unghi privită, ne-a îndemnat încă din primii ani să creăm — secţiunea artistică — şi — secţiunea pedagogică — cea dintâi îndrumându-o spre cunoaşterea deplină a artelor şi a elementelor cari ar putea constitui partea practică a unei activităţi artistice; cea de a doua pe lângă cunoştinţele artistice, îndrumându-o spre o însuşire cât mai complectă a cunoştinţelor pedagogice menite să ajute pe viitorul maestru de desen la îndeplinirea misiunei sale. Cea de a treia secţie — a artelor aplicate — va avea menirea să pregătească nu numai elementul înexistent la noi în ţară, dar ne va da posibilitatea să facem o mai severă selecţionare a elementelor din celelalte secţiuni pedagdgică şi artistică: Studenţii ale căror aptitudini spirituale se vor arăta cu totul neadaptabile şi mai puţin înzestraţi ca gândire filosofică, se va căuta a le deştepta şi pune în acţiune diferitele aptitudini reale, îndrumându-i spre îndeletniciri mai practice şi însumându-i în secţiunea artelor aplicate. Plecând spre această selecţionare dela principiul că nici o inteligenţă omeneasca, oricât de modestă, nu poate fi total inutilizabilă pentru scopurile multiple ale societăţii.

Dacă prin legea din 17 Iulie 1931 instituţiile de învăţământ artistic îşî schimbă titulatura din şcoală în academie şi sunt puse la adăpostul acestei legi a autonomiei universitare, ele s'au bucurat prea din plin de această autonomie ducându-o până la abuz. De altfel nimic din organizarea lor anterioară nu s'a schimbat. In această nouă postură a lor, nimic n'a determinat o activitate coordonantă cu interesele statului şi pusă în raport de strânsă legătură cu necesităţile învăţământului secundar pentru care îşi pregătesc elevii; „Ca şi universităţile — (după cum cu atâta obiectivă înţelegere o spune dr. C. Kiriţescu în lucrarea — Autonomia învăţământului — pag. 43 şi următoarele)— cari menţinându-se în sferele senine ale aristocraţiei ştiinţifice, au uitat că trebuie să servească statul, procurându-i elementele pregătite de care acesta are nevoie". Academiile de arte-frumoase pozând într'un avânt spre sfere de înălţătoare artă, au căzut într'o condamnabilă libertate neglijând complect obligaţiile fată de învăţământ. In loc de o reorganizare adaptată cerinţelor actuale, au ajuns la o atmosferă de accentuată boemie dăunătoare din toate punctele de vedere chemării lor.

Programul nostru de învăţământ nu s'a deosebit de a celorlalte instituţii de arte-frumoase. Nici n'ar fi putut fi altfel, de vremece aceasta era atitudinea oficială ce trebuia să o luăm. Continua noastră observaţie asupra modului cum s'a făcut învăţământul în academiile din Bucureşti şi Iaşi şi studierea amănunţită a necesităţilor învăţământului secundar, ne-au îndreptăţit să luăm o atitudine hotărîtă în cadrul aceluiaşi program. Am căutat atunci să amplificăm educaţia pedagogică a celor destinaţi să între în învăţământ şi să aplicăm o cât mai severă selecţionare.

Aşa că din 1929 (dela prima serie de absolvenţi) şi până în 1935, au obţinut diploma abia 62, ceia ce reprezintă cam 20% din totalul înscrişilor. Am înţeles să nu

transformăm această instituție într'o nouă pepinieră de profesori, iar cei cari ajung să obțină diploma să fie cât mai temeinic pregătiți, pentruca astfel desenul să poată ajunge la importanța reclamată de timpurile de astăzi și de nevoile învățământului, nu numai prin valoarea lui educativă ori ca îndrumare spre îndeletniciri practice, ci atingând și scopul social și național, prin educarea artistică a individului și a colectivității. Susținuți pe acest drum de însăși cuvintele d-lui C. Kiriţescu (director general la înv. superior) „Punctul de vedere social, înțeles în chip larg, adică cuprinzând în el și pe cel național, este indispensabil în elaborarea unui sistem de educație, conceput, patronat, întreținut de stat." Am căutat deci ca întreagă acțiunea și activitatea instituției noastre *„să fie rezultatul unei colaborări permanente cu statul, ale cărei interese e ținută să le cunoască și să le satisfacă."*

Văpăi de lună

Din înălțimi cuprinse 'n albul
Ce-aprinde frunzele 'n topaze,
Peste tăcerile din crânguri
S'au presărat ninsori de raze.

Și razele vrăjit au crângul
Ce aiurează 'n plin de noapte,
Și-ascultă murmurul de apă:
Atâtea veşti și-atâtea șoapte.

Și tot mai greu îi bate geana,
Tot mai încet, mai obosită;
Și-i pare că aude șoapta
Așa departe și sfiită.

Și moțăind închide ochii
Sub pleoape verzi, înfiorate;
Și simte cum se pierde gândul
In brațe moi și legănate.

Apoi pădurea doarme dusă,
Visând poveste de iubire;
Pe când din bolți stăpâna albă
O prinde 'n leagăn de lucire.

Și o mângâie cu mâini de raze
In orice clipă tremurate,
Țesându-i din albiri de văluri
Alcov de ape luminate.

Peste pleoapele-i închise
Se cern luminile de lună,
Iar în poenile-adormite
Chemarea dorului răsună.

Din crânguri se desprinde ăasmul
Uitat în el de mult, odată;
Și 'n gâlgâiri de svon din ape
Se urcă 'n zarea luminată.

Iar stelele cuprind povestea
Topind-o în luciri de lună,
Ca stăpânind măsura vremii
In veci de veci să nu apună.

Și 'ntruna să reverse unde
Ce prinde lunca 'n ispitire,
Când isbucnesc chemări aprinse
Prin văi trezite de iubire.

Sextil Vodă

Mihai Viteazul

Când te-am văzut întâiaoară pus
In cartea mea, ca un vârtej pe cal,
Cu stânga şi securea spre Ardeal
Plângeau cu munţii fraţii în apus.

Aveai căciulă mare ca un val
Ce te 'nălţa 'n furtună tot mai sus —
Atunci căzui în terna ta supus
Ştiind c'ai împlinit un ideal.

Dar astăzi când etern s'a întrupat
Cu sabia, ce-ai fulgerat în vise
Prin vremuri, tu, cu gândul inspirat,

Acoperit de slăvile senine,
Arhanghel cu aripile deschise
Pe scări de veac eu am urcat la tine.

Volbură Poiană Năsturaş

Pribeag

Decembrie 1936

Când fulgi de nea din cer coboară
Perdea punând la mii de stele
Iar vântul urlă de 'nfioară
Deschid drum lacrimilor mele.

Şi 'n noaptea care mă apasă,
Asemeni platoşei cu zale,
Câmpia ninsă, de mătasă,
Serveşte gândului de cale

Căci, pribegind fără hodină,
Pe 'ntinsuri, veşnic, alergând,
Rămân cu inima senină
Dar totuşi pururea plângând...

I. Bănciulescu

Fulgi . . .

Gâze de argint!
Fluturaşi
posnaşi
cu sclipiri de mărgărint!
Incărunţiţi cu zor
munţi
punţi
şi poteca 'n spre isvor.
Presăraţi în cale
covor
de dor
şi pânză de jale.
Aşterneţi broderie
sclipitoare
ca de soare,
Presăraţi feerie!

Banatul-Jugoslav 1936.

M.Avramescu

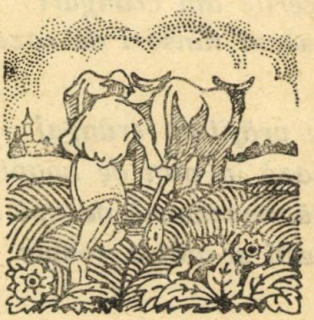

Amurg.

Al zilei astru s'a topit
In sânurile zării,
Lăsând pământul liniştit,
Sub umbrele 'nserării.

Un glas de clopot, clar duios,
In liniştea 'mpânzită,
Ingână lin, misterios,
A zilei vieţi sfârşită.

. . . Şi ninge, ninge tot mai des,
Funingenea 'noptării,
Iar stelele pe boltă ies:
Vechi straje-a 'ntunecării.

Petru Sfetca.

C R O N I C I

Catedrala Banatului

de Aurel Cosma

In inima Timişorii se vă ridica cea mai monumentală catedrală ortodoxă din România. Binecuvântarea cerească ce a fost implorată în Dumineca de 20 Decembrie, când s'a pus piatra fundamentală a măreţului lăcaş dumnezeesc, coboară pe drum de Iumină ca să aprindă făclia altarului de unde vor radia raze de credinţe şi nădejdi deasupra întregului pământ al Banatului.

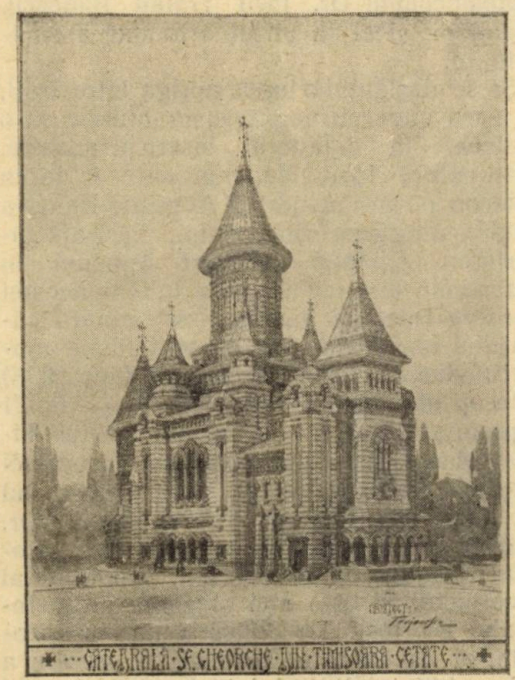

Planul catedralei ort. române a Timişorii (Ing. Traienescu).

In altarul acestei catedrale vor trăi idealurile şi toate aspiraţiunile neamului românesc din Banat, în el vor sălăşlui pentru nemurire sufletele atâtor generaţii de înaintemergători cari ne-au pregătit calea emancipării şi a desrobirii provinciei noastre. Pe acest altar va arde candela tainicelor sentimente naţionale cari se leagă într'o vibraţie de imnuri pline de speranţe pentru rosturile viitoare ale pământului bănăţean. Inaintea lui vom veni să ne închinăm pentru pomenirea eforturilor din trecut şi să înălţăm rugăciuni pentru desăvârşirea istorică a destinelor ce i-au fost plămădite Banatului din gloria străbună a legionarilor lui Traian.

Clopotele catedralei să poarte glasul acestor gânduri până în cele din urmă suflete unde mai pulsează o conştiinţă românească animată de aceeaşi credinţă şi aceeaşi nădejde. Sunetele lor duioase să tânguiască nedreptatea şi durerea, dar în acelaşi timp să cheme la strângere de mână pe toţi fii băştinaşi ai acestei provincii.

De pe amvonul catedralei să fie propovăduit cuvânt arhieresc, care să străbată ca o tresărire la o viaţă nouă prin toate bisericile bănăţene.

Prin biserică va ajunge Banatul la unitatea lui. Prin ea vom repara nedreptăţile timpurilor vitrege. Vom reînfiinţa vechea mitropolie a Timişorii, aşezând în scaunul acestei catedrale un arhiepiscop cu îndatoriri cari să-şi aibă sursa lor în straturile de gânduri şi credinţe ce vor da viaţă religioasă şi naţională minunatului lăcaş de închinare.

Când s t r ă d a n i i l e noastre vor ajunge la rodul înbelşugat al înfăptuirii

tuturor gândurilor cari au trăit în noi cu prilejul sfiinţirii temeliei catedralei, atunci Banatal se va împodobi cu splendoarea pe care au visat-o strămoşii noştri,

Bustul scriitorului bisericesc Dr. IOSIF OLARIU

de Dr. Cornel Corneanu

E mult de atunci... O superbă înserare de început de toamnă se cobora asupra fermecătoarei văi a Timişului, străjuită de Ţarcul împodobit cu coroana-i albă de totdeauna. Pe cărăruia, umbrită de arini seculari, ce şerpueşte în susul râului cu unde bălaie, *călugărul*, tâlcuitor de Scripturi, îmi cuminecă sufletul cu tainele înfricoşate ale Eternităţii... Nepreţuită merinde duhovnicească, ce îmi lumina drumul Cernăuţilor, unde ortodoxia era propovăduită cu erudiţie de Eusebiu şi Constantin Popovici, de Vasile Găina, Teodor Tarnavschi, Ştefan Saghin, Emilian Voiuţchi s. a. proptiţi de blândul şi cucernicul mitropolit Vladimir de Repta.

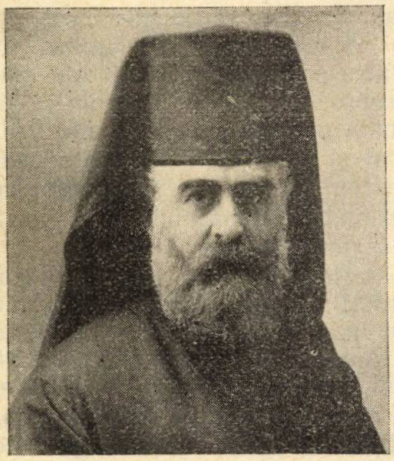

Dr. Iosif Olariu

Profilul ierononahului *Dr. Iosif Iuliu Olariu*, aureolat de asfinţitul soarelui din aceea neuitată seară, mi se înfăţişează şi astăzi, când biserica Banatului îi prăznuieşte amintirea.

Dr. Iosif Iuliu Olariu a fost un teolog erudit. A scris Introducerea în Testamentul vechi şi nou, Scrierile părinţilor apostoleşti, Esplicarea sfintelor evanghelii ale lui Matei, Marcu şi Luca şi apoi cea după Ioan, Esplicarea psalmilor, Manual de tipic şi Dogmatica bisericei ortodoxe.

Aceste lucrări constitue opera teologică a învăţatului protosincel Dr. Iosif I. Olariu, care îl asemuie cu marii părinţi ai sfintei noastre biserici.

A funcţionat ca profesor şi apoi director al Institutului teologic şi pedagogic din Caransebeş dela 1 Septemvrie 1885 până în ziua morţii sale, 6 Decembrie 1920. In cursul acestor treizeci şi cinci de ani el a dat neamului şi Bisericii pe mucenicii credinţei strămoşeşti şi pe cei mai de seamă luptători ai desrobirii Banatului. Sufletul românesc şi ortodox al celor 500 preoţi ai altarelor şi al celor 500 învăţători ai şcoalelor bănăţene, cari au binemeritat în această epocă cununa biruinţei naţionale, a fost rupt din sufletul lui Iosif Olariu.

Acest mare merit al dascălilor dascăl şi al preoţilor preot a fost umbrit în luptele ce s'au dat pentru dobândirea istoricului scaun vlădicesc al Caransebeşului, ilustrat de nemuritorii ierarhi Ioan Popasu şi Nicolae Popea. Era firesc, ca Iosif Olariu să râvnească această catedră episcopală, cum tot atât de firesc erau şi străduaniile pentru ajungerea aceluiaş scop ale protosincelului Dr. Iosif Traian Bădescu, împodobit şi el cu virtuţi ortodoxe asemănătoare.

Şi se deslănţui o luptă aprigă între fraţi, pe care guvernul unguresc nu întârzie să-o utilizeze în defavorul bisericii noastre. Mitropolitul Ioan Meţianu, care îl dorea episcop pe arhimandritul Augustin Hamsea dela mânăstirea Bodrogului, încurajă ingerinţele contelui Adalbert Apponyi în autonomia bisericii noastre. In faţa acestei ofensive fruntaşii bănăţeni se raliară curentului naţionalist, şi aleseră după moartea vlădicii Nicolae Popea (26 Iulie 1908) episcop al Caransebeşului întâi — la 21 Septemvrie 1908 — pe arhimandritul Filaret Musta, iar după neaprobarea acestei alegeri, la 29 Iulie 1909, pe protosincelul Dr. Iosif Tr. Bădescu. „Tribunistul" Dr. Iosif Olariu abandonat de „partida naţională" a ajuns, fără să vrea, candidat al guvernului. Şi cum nici alegerea protosincelului Dr. Iosif Tr. Bădescu nu fu aprobată, el îşi încerca norocul şi pentru a treia oară, candidând faţă de protosincelul

dela Sibiu Dr. E. Miron Cristea şi obţinu în sinodul eparhial dela 21 Noemvrie 1909, 24 din cele 58 voturi. In preajma acestei ultime alegeri de episcop, cuviosul călugăr îndrăzni să nădăjduiască într'o reconciliere. Dar prăpastia dintre el şi rivalul său era prea adâncită şi astfel... fu refuzat.

Şi urmară alţi zece ani, în cursul cărora protosincelul Iosif Olariu izolat de cei cari îi dăduseră pentru pricini străine de sufletul său cucernic, efemerul lor concurs, continuă să-şi topească fiinţa în slujba înălţătoarei chemări pentru care îl rânduise Provedinţa. Cât a trăit neamul şi biserica n'au înţeles să-i rezerve nici măcar o fărâmă din recunoştinţa pe care i-o datorau. Dimpotrivă.

România întregită dă satisfacţie arhimandritului Dr. Iosif Traian Bădescu, înălţându l la 8 Martie 1920 în tronul vlădicesc al Banatului, pe care ungurii i l-au refuzat. De cuviosul Dr. Iosif Olariu a uitat însă, lăsându-l să moară, într'o impresionantă izolare, la 6 Decemvrie 1920.

Viaţa-i cucernică, înflorită cu atâtea rodiri de trăire peste veacuri în istoria bisericii ortodoxe, i au dobândit însă nemurirea. Şi cu cât sufletul său mare şi generos se distanţează în cursul anilor de tot ce e pământesc, cu atât mai mult se conturează în slavă personalitatea de gigant al ortodoxiei a părintelui bisericesc Iosif Olariu.

Ucenicii săi, apostoli încercaţi ai credinţelor sale, l-au imortalizat în bronz în ziua celei de a 16-a aniversare a săvârşirii sale în Domnul.

Şi l-au aşezat în Caransebeş, drept strajă a conservării patrimoniului ortodoxiei bănăţene, la a cărei sporire a contribuit şi el cu inegalata-i autoritate morală.

Cronica literară

Dorian Grozdan:

Cioplituri în lemn (poezii)
1936 Biblioteca „Luceafărul" Nr. 10

Rândurile acesta le scrim cu bucurie pentru poetul Dorian Grozdan şi gândul nostru se îndreaptă cu drag către acest tânăr poet, ce a ştiut să cucerească din tainele poeziei, ca frământarea sufletului său. E atâta blândeţe, e atâta frumuseţe în poeziile sale, că te opreşte în loc, aşa cum florile câmpului cu mireasma lor îţi întârzie paşii şi face să uiţi de o lume în care trăeşti. Dorian Grozdan a reuşit şi de astă dată să culeagă pentru cititorii săi, un minunat, mănunchi, de sentimente omeneşti.

Dorian Grozdan

Dorian Grozdan îşi are un material bogat şi variat. Pus între două lumi, din care se inspiră, poetul are la îndemâna sa un adevărat vulcan de sentimente. Satul — din care s'a desprins şi din care a venit cu o bogăţie de imagini şi sentimente; Oraşul — în care s'a încadrat şi unde jocul de horă al contradicţiilor sociale şi sufleteşti, le-a prins ca pe o pasăre în colivie. Iată dar că afirmaţia noastră, chiar dela prima relevare *„o poezie cuminte şi tristă"* îşi are justificarea. Poetul Dorian Grozdan nu poate căuta altfel decât cuminte şi trist. E o notă a sa şi meritul său este acela al cumineniei, care se desprinde din fiecare rând. Nu este un răsvrătit care răstoarnă lumea, întronează principii şi calcă în picioare clădirea de muncă omenească. In poezia sa nu vei găsi îndemnul rebeliunii inconştiente şi nici viziunea unei lumi utopice, care depărtează pe cititor de frumosul real pământesc. E o'resemnare demnă, o împăcare cu viaţa şi şoapte triste, spuse aşa ca pentru durerea tuturor. E nu există. Se confundă în durerea tuturor, în sbuciumul de suferinţă al oricui şi-l şopteşte pentru toţi. E o spovedanie cuminte ce te îndeamnă, pentru a-ţi pleca urechile la atâtea necazuri ce mişună pe pământ. Când am cetit poeziile, aveam impresia că-mi vorbeşte omul mulţimei necăjite, aşa la un colţ de masă, fără să fi supărat pe cineva, decât pe neînţelegerea acestei lumi, cari dintr'o lăcomie crudă, făureşte din semen îndurerat. Sticlea în ochii săi credinţa, că numai un şurub de s'ar învârti şi în mintea omenească s'ar întrona binele, frumosul şi adevărul pe pământ. Nu e nevoie nici de revoluţiuni, nici de principii, e necesar doar atâta: o inimă bună şi înţelegătoare

Să luăm acum câteva din poeziile acestui tânăr cântăreț al sufletului omenesc:

»şi răsfirat aşa, să par cât raza unui priculici, în vremea care mă împroaşcă cu rugină . . .“

E o clasică modestie. Poetul nu vrea mai mult. Gândul său luminos nu vrea să tulbure prea mult întunericul. Poate sunt alţii cari au puterea să o facă. „O rază de priculici“ e deajuns ca să oprească în loc pe rătăciţi şi să se minuneze de licărirea ei.

Poetul ştie că *„vremea împroaşcă cu rugină“* şi n'are nici revoltă, nici strigăt blestemat. Ce poate să se aştepte dela întuneric?

S'ar putea spune, că poetul pare un îndestulit de tinereţe şi un obosit, în căutarea unui loc de popas şi de odihnă. Poeziile sale, unde e vorba de multă toamnă, poate să-i aducă această învinuire. Cu toate acestea e altă căutare a poetului. Tinereţa clocoteşte în sine, arde rugul făurit din vis şi e mai mult o goană după frumosul pe care-l caută neîncetat. E un obosit după frumos şi tocmai tinereţă poeziei îi mai dă puterea să-l caute neînvins. E o ridicare dincolo de comun, o renunţare pentru tinereţa trecătoare a vieţii, pentru o tinereţe veşnică şi luminată de frumos. Se desprinde din versuri, lipsa totală a egoismului pentru viaţă, ce-l mai înrădăcinat sentiment omenesc, izvorul răutăţilor şi durerilor pământeşti.

„Eu am trecut pe aici, abătut,
dar am trecut . . .“

Nu s'a oprit în loc, decât pentru rugă şi n'a cerut dela viaţă nimic, că să accentueze:

„Fug toamnele, fug anii“.

şi să avertizeze fără nici o teamă:

„Prietene, în noaptea asta toamna a
chemat o frunză“

şi parcă ar fi vorba de dânsul, continuă în poezia „Fuga“

„Suie 'n zare tinereţea, ca o stea“
stropi de promoroacă au căzut pe fruntea mea“

O notă de filosofie, svârlită aşa în necazul său, ca o justificare a resemnării şi goanei după un sfârşit e în poezia „Risipă“

„eu sunt blăstăm din veac străbun
să-mi vântur sufletul pe drum

Şi apoi în poezie »Drum strămoşesc«

„eu sunt un blăstămat să pier necunoscut
pe drumul pe care strămoşii au trecut.“

Poate omenirea, în felul ei aşa cum este, e un blestem, o etapă de purificare, de încercare divină şi iată că nu putem răspunde decât cu resemnare şi credinţă că dincolo de *„Drumul pe care strămoşii au trecut“* ne aşteaptă adevărata viaţă. Nu putem deci vorbi de o bătrâneţe, decât doar de un sfârşit, de o ruină trupească de viaţă, luminată de adevărată fericire.

Un mai potrivit răspuns şi indiferenţă pentru răutatea lumii, nici nu se putea iar dacă adăugăm versurile din *„Drum către Betleem“* se obsearvă şi mai multă înţelegere.

„Auzi viermii cum mă rod
port în mine un Irod“.

Aici este mărturisirea conştiincioasă a răului ce-l are în suflet şi în contra căruia luptă.

Şi ca un popas, ce-l faci în mijlocul naturei, mulţumit aşa cum eşti, se adaugă versurile:

„Cade seara pic cu pic,
sus, sus, sus, pe Semenic.
. . . . . .
cine-mi spune la ureche,
când pe brazi e-atâta lună:
noapte bună? noapte bună?“

E viaţa. Minunata viaţă pe care poetul o iubeşte şi pentru care-i este străduinţa să o facă mai bună, mai înţelegătoare şi să-i smulgă din sân, frumosul ca să-l dăruiască tuturora.

Imaginile sunt presărate în poeziile lui Dorian Grozdan cu aceeaşi frumuseţe, alcătuind aceeaşi înmănunchere de minunat colorit imaginar ca şi în poeziile din volumul „Brazde păgâne“. Făurite dintr'o sensibilitate aleasă, îţi aduc în suflet odihna câmpului cu iarbă şi flori şi vraja cântului pierdut într'o linişte adâncă. Plasticitatea lor te impresionează căci au darul să-ţi făurească lumea, pe care o doreşti şi care totuşi trăeşte modestă în jurul nostru.

Iată câteva:

Nucul din grădină
rotunjeşte peste frunze boabe de lumină.
(Preludiu pentru începutul toamnei.)

Sau:

Undeva, sună aurul de toamnă coaptă
aromind a mărgărint. (Fuga.)

Sau imagina munţilor:

„Incremeniţi cu fruntile pe cer
şi cu brazii 'n coaste împlântaţi.

Şi imagina de impresie:

şi sub cer — ca o nuia
trece fulg o rândunea.“
(Inserare pe Semenic.)

şi sunt multe imagini ce te opresc din citit şi-ţi vorbesc de o frumuseţe, pe lângă care ai trecut.

Privite sub prizma obiectivităţii estetice, poeziile lui Dorian Grozdan mai au darul că sunt lipsite cu totul de acele imagini de exhibiţie sexuală, ce inundă actuala poezie românească. O morală conducătoare e la baza întregului ciclu de poezii şi pentru frumosul feminin, întrezereşti doar că minunatul cântăreţ îşi are iubirea sa sfântă, pe care o aşteaptă şi pentru care a trăit.

Dl. Aurel Cosma junior poate fi şi de astă dată mulţumit pentru stăruinţele de-a îmbogăţi biblioteca „Luceafărul“. Poeziile poetului Dorian Grozdan se aşează cu cinste în patrimoniul poeziei bănăţene, cu frumuseţea ideilor, sentimentelor şi imaginilor precum şi prin cuminţenia şi modestia ce-i caracterizează versul şi morala.

Gh. Atanasiu.

NOTE

Individul şi societatea în produsul estetic.

Când un autor cercetează, atunci îşi manifestă o tendinţă de cauzalitate.

Când tendinţa nu e din simplă curiozitate, ci e vital interesată, atunci, fără îndoială, că facultatea de discernământ creşte în cazurile normale, cu tăria ei.

Firesc ne punem întrebarea: cum şi cine a adus pe pământ atâtea comori de artă?

Sunt aceste lucruri excepţionale, produse de oameni excepţionali, în momente excepţionale?

Sau un concurs de împrejurări a făcut să strălucească mintea omului „de la marginea speciei“?

O teorie conciliantă şi pentru mulţi comodă e supranaturalul, care atribue „cauzei“ o veşnică pendulare, a cunoaşterii între ştiinţific şi supranatural.

In acest caz, suntem în stadiul haotic al problemei, când mintea omenească, abea îşi pune întrebarea despre rolul individului, luat în întregimea lui şi consideră vag, individul anumit ca o condiţiune întâmplătoare a operei de artă. Dacă într' adevăr, individul este producătorul unei anumite opere de artă, nu e mai puţin adevărat că nu totul revine individului, ci o parte revine societăţii şi alta, anumitor cauze cosmice.

Abatele Dubas, a relevat într'un chip elementar, în lucrarea sa „Reflexions critiques sur la poesie et la peinture“, că timpul şi clima au deasemenea un însemnat rol, în propăşirea artei.

Mme de Stäel în „De la literature considerée dans ses rapports avec les institutions sociales“, continuă observaţia, că literatura variază după rassă, structura societăţii, moravuri, religie, legi, ... Villemain are idea de a socoti literatura ca o expresiune a societăţii şi cercetează chiar acţiunea reciprocă de idei, moravuri şi literatură. Lucrarea sa e „Tableau de la littèrature francaise du XVIIi e siècle.“

Interesantă e concepţia lui Guyau din L'art au point de vue sociologique.“ Ea s'ar putea formula în următoarele două puncte:

1) Societatea înrăureşte pe oricare membru al ei şi deci şi pe cele mai mari individualităţi.

2) Inrâurirea societăţii asupra individului, descreşte cu progresul civilizaţiei şi cu creşterea în tăria dispoziţiunilor individuale căpătate prin întâlnirea fericită a unei mulţimi de cauze în procreerea şi în desvoltarea embrionului. Afirmaţia că societatea influenţează pe oricare individ, nulitate sau geniu e netedă.

Tot Guyau mai susţine că geniile, sunt mai neatârnate, iar talentele şi subtalentele mai influenţabile. El replică lui Saint-Beuve, depildă, că geniul lui Balzac nu e explicat întru nimic prin certurile lui cu creanţierii, mizeria şi spiritul public refractar; dupăcum operele filozofice ale lui Bacon şi Seneca, nu pot fi explicate prin existenţa practică a autorilor lor. Despre înrăurirea mediului asupra unui geniu, n'ar trebui vorbit decât în limitele unei „con-

diţionări" şi aţâţări; geniul rămânând înăscut, după Guyau.

Sociologul care a dat cea mai bine reputată scriere, referitoare la originile artei. „Die Anfänge der Kunst" este desigur germanul L. Grasse. Prima cauză după el, în artă, este instinctul artistic, un joc al facultăţilor fizice şi intelectuale combinat cu instinctul imitaţiei, care nu rezultă dintr'o formă particulară a civilizaţiei ci primeşte o anumită formă.

Factorul comun este cauza, în sarcina căreia cade arta care e uşor de observat şi de determinat cu o precizie suficientă pentru orice specie de civilizaţie.

Principala preocupare a esteticei germane din ultimul sfert de secol, e aşa numita teorie a „Einfühlung"-ului, o sinteză psihică a eului şi noneului.

Acest proces omogenizat, oferă artistului posibilitatea de a crea o a trea realitate, unde să dispară distincţiunea dintre eu şi noneu. Astfel „Simfonia Pastorala" nu e numai Beethoven ci şi viaţa câmpenească, „Carmen" nu e numai Merimeè ci şi Andaluzia, „Intunecare" nu e numai Cezar Petrescu ci şi consecinţele războiului, etc., etc.

Societatea deci, oferă artistului o mai mare posibilitate de concentrare, de specializare, un mai bogat material, un mai vast şi mai înţelegător public.

O afirmaţie în legătură cu precedenta e că influenţa societăţii e mai mare asupra mediocrităţii artistice şi mai mică asupra talentelor mai întâiu şi asupra geniilor.

După valorificarea socială, mediocritatea, talentul şi geniul sunt trepte succesive de înalţare şi prin operele lor trezesc, o viaţă predominant sentimentală, iar valorificarea individualistă este deosebită de cea socială ca fiind dependentă de gusturile anormale ale apreciatorului.

Atâta timp cât ele sunt sincere, sunt îndreptăţite şi nici o obiecţiune nu se poate ridica împotriva lor, ca nedreptate.

Eminescu, prin ce avea mai superior, atârnă de tot trecutul nostru şi de viitorul lui, este pendinte de poezia şi filozofia atâtor neamuri, atârnă deci, de umanitate în general.

Ducând la limită gândirea noastră, ne-am închipui o plăsmuire fantastică, o personalitate supremă, a genialitate superlativă.

Cum să-i zicem?

Un demon al naturii care ar resimţi influenţa accentuată, nu a întregei omeniri, nu a pământului, nu a sistemului planetar, . . . dar a universului întreg şi mai mult, el ar fi în arta lui divină, reprezentantul Totului . . . a Vastului Indefinit a Dumnezeirii însăşi!

Traian Leveanu.

Şcoala Politehnică din Timişoara a publicat o interesantă broşură despre conferinţele săptămânale pe cari le-a organizat în anii 1921—1936. Din interesantul istoric spicuim următoarele date, carl oglindesc frumoasa activitate de propagandă culturală desvoltată de această înaltă instituţiune în capitala Banatului:

Infiinţarea în Noemvrie 1920 a şcoalei politehnice din Timişoara ridica în mod simţitor nivelul intelectual al acestui oraş, care devenea astfel o cetate universitară. Deşi şcoala politehnică are preocupări mai restrânse la profesiunea inginerească, totuşi în acest colţ al ţării îi revenea îndatorirea de a promova, de a întreţine şi de a înălţa nivelul cultural general, de a contribui prin activitatea ei la propăşirea culturii româneşti. Rândurile de faţă sunt destinate a arăta sforţările ce s'au făcut şi a înregistra cu prilejul încheerii a cincisprezece ani de activitate rezultatele atinse.

Manifestaţiile culturale în 1920 erau foarte restrânse. In vitrinele librăriilor se vedeau numai cărţi streine, iar alte manifestaţiuni erau foarte rare. Câte-va societăţi culturale se străduiau să activeze, dar atmosfera nu era favorabilă. Timişoara, oraş industrial dar mai ales comercial, cu o societate românească puţin numeroasă la început, arată şi acum o mai mică atracţie pentru manifestaţiile culturale. In schimb apar multe ziare sau periodice, streine şi române.

Conferinţele erau o raritate. Cercul profesorilor secundari începuse o activitate în acest sens şi am putut astfel asculta câteva conferinţe în sala cercului militar.

In prîmul an dela înfiintare şcoala politehnică este ocupată cu chestiunile interne de organizare, cu grelele probleme ale adăpostirii şi întreţinerii studenţilor, ale aranjării cursurilor, absorbită de greutăţile începutului. Stabilindu-se însă un contact mai intim între factorii locali, şcoala noastră ia iniţiativa chiar în anul următor.

La deschiderea cursurilor în anul ur-

mător, se începe un ciclu de conferinţe publice, organizat de rectorul şcoalei d. Profesor V. Vâlcovici. In intenţia sa conferinţele trebuiau să îndeplinească un dublu scop; să dea ocazia studenţilor şcolii să-şi complecteze formarea intelectuală prin urmărirea unor conferinţe din domeniul general, altul de cât acela al cursurilor restrânse, şi să dea şi publicului local posibilitatea de a urmări pe conducătorii de opinie ştiinţifică, pe cercetătorii noştri, menţinând astfel un contact cultural favorabil. Conferinţele se hotăresc pentru ziua de Marţi, la ora 18 după terminarea cursurilor, şi se deschid în ziua de 6 Dec. cu prima conferinţă: Teoria relativităţii după Einstein, ţinută de d. V. Vâlcovici, în trei şedinţe consecutive.

In anul 1923, după inaugurarea noului pavilion al şcoalei, conferinţele se mută în amfiteatrul nou, sală mai încăpătoare, prevăzută cu aparat de proecţie, aparat cinematografic, aşa în cât orice dorinţe ale conferenţiarilor puteau fi îndeplinite.

Publicul, format prin conferinţele noastre, prinde interes pentru aceste manifestaţiuni. Populaţia şcolară numeroasă a oraşului, existenţa a două şcoli militare, nu ; ărul crescând de intelectuali formau un public românesc doritor de conferinţe.

Un rol important a jucat în acest timp cercul militar-civil, sub preşedenţia comandantului diviziei locale. La şedinţele, ceaiurile şi seratele cercului se întâlnea toată lumea locală şi în mod natural cercul a aranjat şi conferinţe în frumoasa sală pe care o are, una din cele mai frumoase şi încăpătoare săli din Timişoara.

Comitetul cercului aranjează o sub-comisiune pentru conferinţe, al cărei preşedinte era rectorul politehnicei, dl, V. Vâlcovici. Se formează astfel o organizaţie care ia numele de Ateneul popular, şi care ţine regulat conferinţe, Duminică dimineaţa de la 11 şi jumatate până la 12 şi jumătate, în sala cercului militar-civil.

Deşi organizarea celor două serii de conferinţe, ale şcoalei politehnice, care începuse mai înainte şi ale Atenului popular care urméază pe aceaşi cale, sunt concentrate în aceeaşi mână. Dl. Vâlcovici nu le contopeşte ci le îndrumă pe două căi distincte. Conferinţele de Duminecă ale Ateneului popular, destinate marelui public şi tineretului şcolar, trebuiau să aibă un caracter naţionnl, cu subiecte de ordin istoric, naţional şi literar, iar conferinţele de Marţi ale şcoalei politehnice un nivel mai ridicat, academic cu caracter mai ştiinţific.

Această măsură a fost înţeleaptă, pentru că a păstrat tulpina din care au pornit conferinţele, tulpină care s'a dovedit viguroasă şi care continuă să trăiască şi să înflorească.

In anul 1925—1926 conferinţele capătă un spor de activitate prin concursul dat de Extensiunea universitară din Cluj, acea frumoa ă organizaţie a Universităţii Clujene, sub egida căreia profesorii cutreerau oraşele Ardealului şi Banatului semănând frumosul cuvânt românesc. Şi înainte de această organizare profesorii dela universitatea din Cluj au vizitat Timişoara ţinând conferinţe la şcoala politehnică şi pe urmă la Ateneul popular, dar cu gruparea animată a extensiunii universitare schimbările deveniseră mai uşoare şi noi conferenţiari au fost înscrişi.

Au avut loc în total 190 conferinţe, ceea ce repartizat la 15 ani revine la o medie de 13 conferinţe anual. Cum timpul favorabil este limitat la lunile de iarnă, începând din Decemvrie până la vacanţa Paştelor, adică aproape patru luni, se vede că s'a atins o regularitate bună, cu toate greutăţiile avute.

Lista conferenţiarilor ne arată 99 de persoane, care s'au perindat. Se vede deci că aceşti conferenţiari revin, recordul fiind de 12 conferinţe atins de unul dintre conferenţiari in acest interval.

Conferinţele noastre au fost onorate şi de conferenţiari streini: Prof. H. Bordeaux de la Universitatea din Paris care a ţinut în 1925 cursuri de un semestru la şcoala noastră, şi Charles Upston Clark, profesor la Universitatea din Yale, care a ţinut trei conferinţe în Timişoara, dintre care una la şcoala politehnică.

Piatra de bază a ciclului de conferinţe o constitue însă profesorii şcoalei şi alte personalităţi din Timişoara, care convinşi de rolul important cultural al şcolii noastre şi acordându-i sprijinul, au asigurat 40% din totalul conferinţelor.

In Decemvrie 1932 are loc înfiinţarea în Timişoara a Institutului Social Banat Crişana, la care profesorii şcolii noastre au luat o parte activă alături de intelectualii oraşului. Incă de înainte se încer-

case asemenea inițiativă, se vorbea de un cerc al intelectualilor, dar prin ajutorul dlui Prof. D. Gusti, s'a luat forma unei activități mai mari după modelul Institutului Social român.

Conferințele se reiau în colaborare cu Institutul Social Banat Crișana, și invitațiile și programele se întocmesc împreună pentru conferințele de Marți și de Duminecă. Programul conferințelor de Duminecă este acum îndreptat spre problemele specifice ale Banatului, cari prin membrii institutului sunt cercetate și studiate.

Se găsesc glasuri care mai ridică proteste că în Timișoara conferințele se țin într'o sală așa de mică, și că lipsește un palat cultural. Este adevărat că în multe orașe din Ardeal, palate culturale mândre, moștenire ale unei stăpâniri apuse, își înalță zidurile lor de o arhitectură streină s fletului nostru. Dar ce palat cultural mai frumos ca al nostru, unde flacăra nu s'a stins ci luminează stăruitor, unde se țin regulat conferințele la ziua prevăzută, unde un suflu cald întreține animația, unde este posibilitate de a găsi un cuvânt autorizat și românesc Atâtea palate culturale mărețe au sălile tăcute, pe când la noi în modesta noastră casă este activitate.

Iată palatul culturul care activează în Timișoara, cu bogată acțiune sufletească, cu o solidă bază.

Pictorul Alexandru Popp

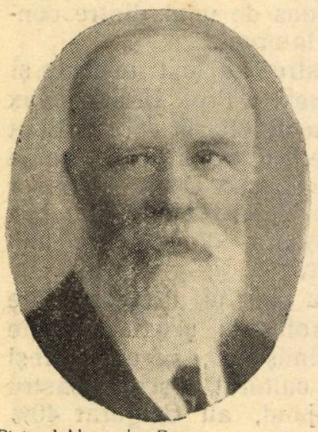

Pictorul Alexandru Popp.

fostul director al Academiei de arte frumoase din Timișoara a deschis o expoziție în sala acestei academii, care poate fi vizitată dela 20 Decembrie până în 4 Ianuarie. Venerabilul artist, îndrumătorul atâtor generații de pictori a expus tablouri alese și portrete, cari mărturisesc o technică și o concepție tradițională, cimentate dealungul anilor de strălucite succese artistice sub influința permanentă a școalei clasice.

C. Miu-Lerca

semnează în acest număr câteva colinde, muzicalizate de cunoscutul compozitor bănățean d. Filaret Barbu.

Grigore Bugarin

își revizuește primul său volum de proză întitulat „Satul copilăriei", care este în realitate un roman autobiografic, conținând multe date interesante și aspecte înduioșătoare din viața tânărului poet lugojan.

Petru Sfetca

originar din Lipova își face drum în literatura noastră din Banat prin poeziile ce le publică în ziare și reviste. Pentru a-l prezenta cetitorilor bănățeni, îi publicăm în prezentul număr al revistei „Luceafărul" o poezie întitulată „Amurg",

Dumitru Moșoarcă

este unul dintre debutanții tineri ai poeziei bănățene, care se arată înzestrat cu frumoase însușiri pentru a putea ajunge la calea manifestărilor literare. A publicat în diferite ziare și reviste încercări reușite de versificări. Numele său e cunoscut mai ales din multele poezii pe cari le-a semnat în presa din Caraș. Nădăjduim că va izbuti să găsească drumul adevărat al afirmării talentului său.

Simion Duma

un tânăr bănățean cu multă putere de muncă literară și colaborator neobosit al atâtor publicații românești dela frontiera de vest a țării, a rămas în versurile sale un adept al poeziei tradiționaliste. Proza sa e curgătoare și îngrijit scrisă. Publicăm în numărul de față o schiță, care face parte dintr'un volum ce va vedea în curând lumina tiparului

Nicolae Badiu

însufletitul notar al comunei Ferendia, care în dragostea lui nețărmurită pentru ginta latină și-a oferit inelul său de logodnă pe altarul Romei drept contribuție benevolă la fondurile destinate războiului italo-abisin, continuă să activeze pe terenul literar, păstrând aceeaș notă de cald patriotism și naționaiism. In anul 1922 i-a apărut în editura Librăriei Diecezane din Lugoj un volum de poezii întitulat „versuri triste", iar acum scrie alte versuri tot atât de învăpăiate, din cari se desprinde acelaș dor ce clocotește în sufletele tuturor Românilor bănățeni dela Mureș până la Dunăre.

Prezentul număra apărut la 1 Ianuarie 1937.

LVCEAFĂRVL

REVISTĂ CULTURALĂ, LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ
DIRECTOR: AUREL COSMA

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASTRA"
SIBIU

CATUL BOGDAN. PROVINCIE.

ANUL III. Nr. 2. FEBRUARIE 1937

Din viața publică a Bănățenilor de altădată

— Coriolan Brediceanu —

de Traian Vuia

In anii 80 centrul cultural şi economic al Bănatului a fost Timişoara. Cele două judeţe a căror centru era acest oraş, de altcum cel mai important din punct de vedere industrial şi comercial după Budapesta, erau printre cele mai bogate ţinuturi locuite de Români, cari posedau aci gospodării, cari puteau servi de modele de agricultură raţională. In Timişoara Bănatul avea deja o bancă „Timişana" una dintre cele mai solile institute de credit din acele timpuri; avea două gazete, dintre cari „Luminătorul" era considerat drept „porte-parole" al aspiraţiilor Românilor, organ al Partidului naţional. Românii mai aveau graţie protopopului Meletie Dreghici, lui Emanuil Ungureanu, lui Pavel Rotariu, un alumneu, unde mizeria studenţilor săraci din cele două şcoli secundare a aflat un cămin părintesc. In acele vremuri Timişoara era încă oraş german, o fortăreaţă a germanismului apărată de o burghezime nemţească cu baze solide culturale industriale şi comerciale. Era unul dintre cele mai moderne oraşe din lume. Timişoara a fost printre cele dintâi oraşe din lume luminate cu electricitate. In era aceasta Românii n'au întâmpinat multe piedeci în desvoltarea lor culturală şi materială. Germanii nu vedeau desvoltarea Românilor cu simpatie — mai mult cu indiferenţă — îi considerau de un popor inferior, deşi nu ezitau a face apel la Români, când descoperiau ici colea câte un bărbat harnic. Intelectualii români, cari purtau steagul românismului, se înspirau dela Andrei Mocsonyi şi rezidenţa lui din Foeni era locul, de unde primeau sfaturi de înţelepciune, de speranţă şi credinţă în destinele poporului român.

Soarta Românilor s'a schimbat şi persecuţiile au început cu maghiarizarea oraşului în anii 90. Este surprinzător cu ce uşurinţă s'au pretat Nemţii maghiarizării. In familie, în societatea lor au rămas Germani, în toate manifestările lor exterioare, politice, luau lustrul maghiar. Aci influenţa străină, cuvântul de ordine venit de peste hotare au jucat un rol important. Imperiul german avea nevoe de prietenia Maghiarilor şi pentruca să nu vadă această prietenie compromisă prin mişcări naţionale inoportune din partea Nemţilor din Bănat, prin indiferenţa lui faţă de soarta lor i-a lăsat să'nţeleagă, că trebue să se supună fără murmur. Popor disciplinat, a înţeles ce cere interesul superior al germanismului din lume. Numai aşa se înţelege, că Nemţii, cari nu aveau admiraţie pentru Maghiari, şi pentru felul lor de a proceda, le dădeau concursul lor politic. Când Neamţul doria să stigmatizeze o plecare proastă, o disordine, zicea: „Da geht's ung'risch zu". Nemţii recunoşteau Românilor şi îndeosebi ţăranului român, calităţi necontestate de popor echilibrat, darul unui bun simţ caracteristic, o discreţie, care storcea admiraţia acelora cari ajungeau în contact cu el.

Politica maghiară inaugurată în Bănat a fost desastruoasă pentru Români, goana contra presei începuse şi procesele de presă judecate prin curţi de juraţi bine chibzuite făceau, că afară de anii de temniţă, cu cari erau gratificaţi redactorii, presa suferia în existenţa ei materială. Amendele erau grele şi se substrăgeau din cauţiunea gazetei, care nu putea apare înainte de a fi cauţiunea întregită. In situaţia poporului nostru sărac, fără aristocraţie, fără burghezie — numai o mână de intelectuali — chestiunea financiară a gazetei devenise o problemă grea, o boală, care revenia periodic. După lungi lupte „Luminătorul" a dispărut.

Nu puteam arăta portretul lui C. Brediceanu, dacă nu'l aşezam în cadrul, care-i convine şi dacă nu schiţam evenimentele, cari au precedat păşirea lui pe scena luptelor pentru păstrarea caracterului românesc al Bănatului.

La alegerile generale pentru dieta din Budapesta din 1884 Ardealul, unde legea electorală făcuse imposibilă participarea Românilor, se decretase deja pasivitatea; Bănatul bucurându-se de o lege mai liberală a luat parte punând candidaţi cu programul Partidului naţional din 1881. Coriolan Brediceanu a fost candidatul cercului electoral Bocşa. Deşi foarte tânăr încă, era bine cunoscut, avea deja o popularitate solid aşezată. Talentul lui de orator şi succesele lui ca criminalist i-au dat un prestigiu necontestat. Lupta Românilor a fost o manifestare eclatantă a vitalităţii lor şi a sentimentului naţional. Eram în era lui Coloman Tisza, a cărui lozincă a fost: „Trebue să sdrobim naţionalităţile". Toate mijloacele au fost declarate legale, alegerea lui Coriolan Brediceanu trebuia împiedecată prin toate mijloacele, chiar şi prin cele mai barbare. Lupta Românilor storsese chiar şi admiraţia adversarilor. Brediceanu făcea figură printre cei mai iluştrii bărbaţi, fruntea Bănatului: Andrei Mocsonyi, Alexandru Mocsonyi, Vicenţiu Babeş, generalul Doda, Emanuil Ungurianu. Lupta din 1884 a fost ultima încercare, după care şi Bănatul s'a văzut silit să între în pasivitate. De fapt în 1887 nu s'a mai pus nici un candidat. La Caransebeş Românii au crezut, că fac act de buni Români votând pe Ludovic Mocsary, candidat al partidului Kossuthist, dar care a recunoscut dreptatea cauzei Românilor. Deşi Bănatul întrase în pasivitate, politica Românilor din acest ţinut s'a diferenţiat de acea a Ardelenilor, a căror evoluţie istorică era cu totul deosebită. Ardelenii aşteptau salvarea dela Viena, Bănăţenii, mai realişti, cugetau, că ingratitudinea Habsburgilor este destul de bine stabilită ca Românii să mai poată spera o dreptate dela Viena. Habsburgii uitaseră cu totul, că „*Justitia regnorum fundamentum*", deşi o aveau sculptată în peatră pe un frontispiciu al Hofburgului. Tânărul Alexandru Mocsonyi, care avuse deja incidente neplăcute la universitatea din Budapesta din a căror pricină a fost silit să se refugieze în o facultate austriacă, unde şi-a luat apoi diploma, câştigase o reputaţie de erudit şi mare cugetător. Relaţiile lui cu Brediceanu se datorează socrului, Constantin Rădulescu, avocat şi inginer, primar al oraşului Lugoj, consilierul juridic al familiei Mocsonyi.

Evenimentele în Europa se precipitaseră. Războiul franco-german, în care simpatia Maghiarilor pentru Prusia nu a fost un secret, capitularea Habsburgilor faţă de Maghiari, cari au presimţit egemonia Germaniei, un Hohenzollern pe tronul României, capitularea ministerului Hohenwart, sub care se hotărîse reînvirea regatului Bohemiei, la injuncţiunea lui Bismarck, toate aceste evenimente au făcut pe Alexandru Mocsonyi să tragă consecinţa, că făcând chiar abstracţie de ingratitudinea istorică a Habsburgilor, aceştia nu mai pot face dreptate naţionalităţilor oprimate de Germani şi de Maghiari. Autonomia Croaţiei era un exemplu viu al felului cum respectă Maghiarii legile fundamentale ale ţării. Bărbat înţelept, Al. Mocsonyi a văzut clar şi a putut trasa un program pe care l'a aflat exact toată evoluţia ulterioară a istoriei. Dacă o naţionalitate, ca Cehii, economic, cultural şi politic nouă superiori nu au putut obţine satisfacţie, ce nădejde puteam avea noi, fără aşezăminte economice şi culturale solide, cu un popor sărac şi fără educaţie politică. Pasivitatea nu putea fi considerată de o politică bazată pe un prea mare curaj şi observarea ei nu putea fi impusă poporului. In împrejurările acelea era totuşi o necesitate, o politică de expedient. Naţionalităţile sub dominaţie străină erau pretutindeni asuprite. Germania avea pe

Polonezi, Anglia pe Irlandezi etc. Al. Mocsonyi a cugetat, că soarta noastră numai o *„constelaţie nouă“ şi „europeană“* o poate schimba. In mintea lui însă această nouă constelaţie nu a fost numai o teorie, pentru că din tot ce a scris şi zis rezultă, că idealismul adevărat este bazat pe realitate. Europa în stadiul, în care se afla era ceva instabil, trebuia deci să aşteptăm venirea altor vremuri şi să nu ne uzăm în lupte politice sterile. Pasivitatea era o politică de aşteptare, dar nu de resemnare. Cât priveşte pe fraţii de dincolo, ştia prea bine, că în conjuncturile de atunci politiceşte nu ne puteam aştepta la nici un ajutor, deşi simpatiile lor nu erau trase de nimeni la îndoială. Este pe de altă parte adevărat, că liberalii în frunte cu Sturdza ni-au adus şi mari decepţii şi umiliri. Toate acestea nu ne împiedecau să ne îndreptăm privirile peste Carpaţi şi să vedem cu fală, că acolo s'a ridicat un mic regat, harnic şi bogat, conştient de puterea sa, a cărui prestigiu este în creştere, un nucleu în jurul căruia se vor aglomera toţi fii aceleaşi mame. Nimeni nu o spunea, dar mulţi o simţiau mai bine decât noi, îndeosebi Maghiarii. Toate protestările noastre de a nu fi iredenţi nu aflau crezământ la Maghiari. De fapt, Ardelenii erau atât de striviţi, atât de timoraţi, că majoritatea lor, după cum vom vedea mai departe, nu cutezau nici măcar să viseze, că ne vom uni cândva cu fraţii noştri din Regat.

Al. Mocsonyi a fost un realist, el avea un program bine stabilit. Să ne alipim credincioşi celor două biserici, să desvoltăm puţinele şcoli, instituţiile culturale şi economice, morale, ca în momentul, când va suna glasul învierii, să ne aflăm pregătiţi. Este evident, că o politică mai realistă abia se poate imagina, iar o politică aventuroasă, sgomotoasă nu se potrivea cu temperamentul lui.

Am expus în liniile ei generale politica lui Al. Mocsonyi pentrucă ea a aflat un ecou puternic în sufletul lui Coriolan Brediceanu şi prin organul acestuia în toată răsuflarea Bănatului. Pe lângă toate ironiile lansate contra adepţilor lui Mocsonyi poreclit *„Şandor-lumină“* şi adepţii lui numiţi în batjocură de „moderaţi“, Bănăţenii au rămas până la sfârşit fideli programului trasat de aceşti doi bărbaţi. Intimitatea lui Coriolan Brediceanu cu Al. Mocsonyi nu a fost curmată decât prin moarte. Programul lor a rămas neschimbat şi el a inspirat toată activitatea poporului Român din această provincie. Contractul între aceşti doi bărbaţi a fost continuu, iar relaţiile lor impregnate de un respect reciproc, de o pietate quasi religioasă. Tot Bănatul a simţit, că în aceşti doi bărbaţi Providenţa i-a dăruit doi luceferi, nu de geaba l'au botezat pe C. Brediceanu „Luceafărul Bănatulni“ şi că nu are decât să-i urmeze, ca să nu comită vreo greşală ireparabilă.

In conducerea politică a Bănatului linia de demarcaţie s'a observat până în ziua întrării în activitate. Când s'a pus pe tapet chestiunea memorandului, s'a produs unanimitatea în chestiunea necesităţii acestui memorand, dar această unanimitate nu a mai putut fi obţinută, când s'a pus chestiunea prezentării acestui memorand Monarchului în Viena. Bănatul, cu excepţia unei mici minorităţi a opiniat, că momentul nu este propice. Astfel Bănatul nu a avut delegaţi propriu zişi în delegaţia însărcinată cu prezentarea acestui memorand. Nu insist asupra acestui eveniment, care a avut un ecou atât de puternic în sufletul Românilor, ba a avut şi meritul de a atrage atenţia lumii întregi asupra sorţii noastre, pentrucă ecoul a trecut hotarele ţării. Procesul, care a urmat a avut şi un caracter demoralizator pentru poporul nostru, unii delegaţi după proces nu au păstrat demnitatea, ce au avut în momentul prezentării.

Nu se poate vorbi despre C. Brediceanu fără a evoca luptele noastre politice dinainte de război, a căror animator, focar, putere de atracţie a fost în decurs de mai mult de un sfert de secol. In el s'au incarnat şi cristalizat toate aspiraţiile noastre ca naţiune. Nu s'a putut crea o mişcare culturală, economică, a cărui animator să nu fi fost nu numai ca conducător, dar şi ca actor. A făcut şi literatură, a scris piese de teatru pe cari le-a pus pe scenă.

Am accentuat mai sus influenţa mare ce a avut asupra sufletului poporului. Prestigiul lui avea ca limită — în sensul matematic al cuvântului — un sentiment religios, nu numai printre Români, dar şi la străini. Nu era considerat bărbat de rând, ci o fiinţă supranaturală. Ca criminalist i s'a dat porecla „tata lotrilor“. A nu-i plăti de pildă ono-

rarul era considerat de un păcat ce Dzeu pedepseşte, deşi nu lua onorar dela săraci, zicea de altcum, că bogaţii trebuie să plătească pentru cei săraci. El nu avea nevoe să-şi încaseze onorarul pe cale judecătorească ca mulţi avocaţi. Mi s'a dat să fiu martorul unui incident, care ilustrează de minune influenţa lui sufletească asupra poporului. Un pescar din Orşova îi datora un onorar şi după mai multe solicitări rămase fără răspuns. A fost dat în judecată, unde pescarul a susţinut, că a achitat acest onorar şi că este gata, la cererea lui Brediceanu, să depună jurământul. Brediceanu nu i-a cerut jurământul şi a retras acţiunea, plătind pescarului spesele de călătorie. In dimineaţa următoare pescarul s'a prezentat în biroul lui Brediceanu şi întristat, cu lacrimile în ochi i-a declarat, că i-a adus onorarul şi îi cere ertare. Intorcându-se ieri seara acasă — zicea el — a aflat un bou mort şi să teme să nu moară şi al doilea. De câte ori era nevoe de o intervenţie contra unui abuz al Administraţiei, de câte ori o delegaţie se prezenta la autorităţi, avea în fruntea ei pe Brediceanu. Prestigiul lui avea o putere irezistibilă, chiar şi coloniştii magiari, când aveau o jalbă contra Administraţiei, veniau adeseori în delegaţie la Brediceanu ca să se pună în fruntea lor şi să fie interpretul doleanţelor lor. El intervenia cu acelaş zel, cu care întâmpina pe Români.

Că Brediceanu nu a văzut realizarea aspiraţiilor noastre naţionale în cadrul Monarchiei austro-ungare fie chiar federalistă, cu autonomia Ardealului ca corolar, o ilustrează şi următorul incident. Când s'a estins „Astra" şi asupra Bănatului, Brediceanu a fost primul ei preşedinte al despărţământului Lugoj. M'a numit secretar al despărţământului şi în această calitate îl însoţeam la adunările generale, cari aveau loc în diferite localităţi. In Februarie 1900 mă aflam în tren cu dânsul şi cu regretatul protopop Dr. George Popovici mergând spre Balinţ, unde a avut loc o adunare a Astrei. Eram singuri în compartiment. Puteam discuta liberi chestiunile cele mai delicate ale noastre. S'a adus pe tapet chestia naţională. Drul G Popovici deplângea soarta noastră vitregă şi nu putea întrevedea o soluţie, care ne-ar scoate din halul în care ne sbăteam ; îşi exprima temerea, că stânjeniţi până la extrem să nu compromitem prin vreo acţiune nesocotită rodul atâtor suferinţe. La reflecţia mea, că soluţia chestiei naţionale va fi alipirea noastră de patria mamă, că această evoluţie a principiului de naţionalitate nici o putere omenească nu o poate împiedeca, că este o necesitate a evoluţiei, care a avut punctul ei de plecare în evenimentele mari dela sfârşitul secolului al 18-lea şi a cărei ciclu nu s'a terminat. Protopopul întorcându-se spre Brediceanu, a cărui ochi se iluminaseră la reflecţiile mele, — el iubea foarte mult tineretul — îi zise : „Cât de bine este să fii tânăr, poţi trăi în iluzii atât de frumoase". Brediceanu, punând mâna pe umărul meu drept replică : „Prin gura astora vorbeşte viitorul". După această întâmplare am observat, că a devenit mai intim şi îmi destăinuia cele mai adânci secrete ale sufletului său Devenisem confidentul lui ; îmi mărturisia multe lucruri, ce nu avea obiceiul să le spună nimănui. A văzut că ne înţelegem. Când s'a zidit noul teatru din Lugoj, a urmat cu multă atenţie lucrările, supraveghia toate detaliurile, sfătuia pe măeştrii şi controla lucrările. Eram adesea invitat la masă şi după masă făceam o plimbare — spre teatru — ca să vedem cum progresează lucrările. Lugojenii observaseră această solicitudine şi nu-şi explicau marele interes a lui Brediceanu pentru un teatru maghiar, făceau glume, aşa cum este obiceiul Românului. Sarcasmele au ajuns şi la urechile lui Brediceanu şi într'o zi plecând iarăşi spre teatru îmi zise : „Işi bat joc de noi pentrucă mă interesez atât de mult de construcţia teatrului. Lor nu li-o pot spune,.... dar tu mă'nţelegi, toate astea sunt pentru noi". Când câţiva ani înainte s'a zidit liceul, care azi poartă numele lui, a arătat acelaşi mare interes.

Că el prin o instituţie proprie geniului a prevăzut evenimentele mari o dovedeşte şi faptul, că a fost unicul Român care a trimis de voe bună pe un fiu al său să facă studiile secundare în România şi să ia aci bacalaureatul. Educaţia copiilor lui era pentru dânsul o grijă perpetuă şi nu cunoştea jertfă, el estindea această îngrijire asupra întregului tineret. Ceeace îl neliniştea mai mult era lipsa de preparaţie a generaţiei, care va avea misiunea de a opera unirea. Deplângea foarte mult această nepregătire şi regreta lipsa unui contact intim cu fraţii de dincolo. L'am auzit zicând : „Nu numai Carpaţii ne despart". Ştia, că atâţia secoli fără viaţă comună va produce frecări, ştia, că există o

diferenţă de mentalitate între copii aceleiaş mame. Zeci de ani de viaţă liberă a dat fiilor Regatului şi în deosebi burghezului un sentiment de siguranţă ce Românul asuprit, care se simţea străin în patria sa, care era pentru dânsul o maşteră, nu putea avea. Zicea pe de altă parte, că deşi asupriţi, noi am supt la sânul mamei, în o ţară mai aproape de Occident, o conştiinţă superioară de spirit colectiv şi de disciplină. Mai zicea, că ţăranul nostru este în o stare materială mai bună şi deplângea cu durere situaţia, în care se afla ţăranul din Regat. Nu ignora pe de altă parte, că sufleteşte acest ţăran este poate superior ţăranului din Ardeal. Sărăcia mare a intelectualilor îi făcea frică, se temea, că se va demoraliza foarte repede şi va da naştere unui materialism înspăimântător. Sărăcia noastră, spiritul de sacrificiu, zicea tot el, este baza idealismului nostru; toate poftele materiale se eclipseau în faţa sentimentului naţional. Fiecare dintre noi este gata să se ofere ca martir, nu cunoştea nici un compromis, când este vorba de naţiune, noi avem cei mai puţini renegaţi, îi plăcea să repete. „Fiecare dintre tinerii noştri se aşteaptă cu demnitate la lupta grea ce va trebui să dea. Asta este fenomenul, care bagă frică în Unguri, iată de ce să tem mai mult de noi, deşi suntem cei mai săraci. Dar ce vor deveni toate aceste virtuţi, când baza lor, apărarea sentimentului naţional, prin eliberarea noastră va înceta de a mai fi un frâu al apetitelor materiale? Uşurinţele cari se vor oferi de a face avere fără riscul de a pierde ceva din reputaţia de bun Român, va produce o demoralizare, care mă înspăimântă". De fapt renegatul din acele vremuri eroice era un fel de ciumat, pe care toţi Românii îl înconjurau. Renegaţii, ei înşişi erau conştienţi de această stare tristă a lor. Chiar şi în faţa acelora, cărora erau vânduţi, se simţiau umiliţi? „Cine respectă pe vânduţi"? Când acest stigmat va dispărea, ce demoralizare ne aşteaptă, continua a se lamenta. Credea însă, că această stare generaţia noastră nu o va vedea.

Deşi toate prevederile lui au devenit realitate, chiar şi viziunile lui quasi apocaliptice în ce priveşte decadenţa moralităţii publice în Ardeal, nu a putut, nu a îndrăsnit să prevadă, că însuşi camarazii lui de luptă să dea un exemplu atât de urât de desbinare.

Mai deplângea, că nu avem cadre, că intelectualii noştri nu pot întra în Administraţiile publice. „Ce-mi explic, zicea el, prin frica de a fi taxaţi de renegaţi". Aci afară de neîncrederea ce aveau însuşi Maghiarii faţă de câţiva mari renegaţi, cari prin exces de zel i-au deservit, era şi o chestie de pâne pentru intelectualii maghiari, cari nu vedeau cu ochi buni ocuparea unui post de către un Român, care lua pânea unui Maghiar. El se bucura, când vedea, că un Român întră în Administraţie sau în Armată. El însuşi da tinerilor sfatul şi tot sprijinul. Este bine să avem bărbaţi, cari trecând prin scara măgarilor, — aşa se numia în Administraţia austro-ungară (Eselsleiter) avansamentul sau trecerea prin diversele etape sau trepte a Pragmaticii funcţionarilor de jos până sus la Ministru — cunosc secretele administrative. Doria să vadă cât mai mulţi tineri Români întrând în magistratură şi în armată. Cunoştea foarte bine sentimentul de demnitate, conştiinţa profesională a magistratului austriac, superior magistratului din multe ţări occidentale. Din nefericire majoritatea acestora devin renegaţi, sunt pierduţi pentru neam, zicea el.

Bănatul nu a putut accepta cu resemnare dispariţia singurului organ de publicitate, care să reflecteze şi să dirijeze opinia publică a acestui ţinut Cu multe greutăţi şi mari sacrificii a fondat un nou organ „Dreptatea", cu sediul tot în Timişoara. In fruntea lui au pus pe regretatul profesor Valeriu Branişce din Braşov, în care Bănatul a presimţit un luptător şi un scriitor de mare valoare şi care împărtăşeşte ideile lui. Niciodată speranţe nu au fost mai bine fondate. Pe lângă toată moderaţia, tactul, prudenţa acestui scriitor şi publicist, atotputernicii din Budapesta i-au declarat perirea, de fapt a recoltat mai mulţi ani de temniţă, a devenit unul din cei mai mari, dacă nu cel mai mare, mucenic al neamului. Această temniţă, deşi era de o constituţie viguroasă, i-a sdruncinat sănătatea. In anii de temniţă a fost înlocuit cu profesorul Candrea, luptător tot atât de înverşunat, dar nici acesta nu a întârziat a-l ajunge pe Branişce în temniţele maghiare. Aceleaşi proceduri au făcut, că şi acest organ să dispară pe la sfârşitul anilor 90 şi că Bănatul să nu mai aibă nici un organ propriu.

De ce ţineau atât de mult Bănăţenii a avea organul lor propriu de publicitate? Nu din motive de regionalism, ci din consideraţiile expuse mai sus. Am văzut, că poli-

tica urmată de Ardeal se diferenţia de cea a Bănatului, care conform tradiţiilor vechi nu mai vedea în Habsburgi izvorul de unde să iese îndreptarea. Bănatul urma cu credinţă învăţăturile lui Al. Mocsonyi, cari încarnau şi dădeau o expresie vie a evoluţiei ce se plăsmuia. Mai erau şi chestiuni confesionale la mijloc, cari oricât de gingaşe ar fi, nu putem să nu le atingem, când trebue să fixăm toate momentele unei situaţiuni politice. O fac cu toată obiectivitatea cerută. Sunt în viaţa popoarelor momente, cari deşi factori determinanţi nu au nevoe să fie expuşi, pot forma în mintea poporului un fel de credinţă. Trebue să o fac cu atât mai mult, că nu poate fi considerat de reproş făcut Ardelenilor, în mare parte catolici, cu atât mai puţin, că ortodocşi notorici au urmat acelaş politică. Ţinuta politică a Ardealului avea din cauza aceasta origini vaste în lumea întreagă creştină. Politica Ardealului prevedea realizarea aspiraţiilor noastre în cadrul Monarchiei austro-ungare. Politica Bănatului, inspirată de Al. Mocsonyi şi adoptată de C. Brediceanu şi întreg Bănatul nu prevedea intangibilitatea Monarchiei. Ideea: „Noua constelaţie europeană" deşi în aparenţă vagă, comporta răsturnarea ordinei existente, triumful principiului naţionalităţilor, libertatea tuturor popoarelor asuprite de a-şi croi soarta lor. Proclamaţia lui Wilson, care la începutul războiului mondial declarase că nu înţelege rostul acestui război, era numai o concretizare a unei stări de lucruri, o formă a ideii naţionalităţilor, pe care ca American nu a înţeles-o. Austro-Ungaria şi Spania erau în mintea catolicilor din lumea întreagă acele ţări, unde catolicismul este încă o dogmă de stat, religia catolică o religie de stat. Deci a formula ca postulat, că Monarchia austro-ungară sub forma ei actuală, cu ultimul refugiu al catolicismului, trebue menţinută era o idee care se impunea oricărui bun catolic. Din alte consideraţii socialiştii s'au întâlnit cu catolicii spre a apăra Monarchia austro-ungară.

Pe scurt, politica Ardealu'ui nu a aderat la o concepţie, la un program, care să nu mai aibe ca dogmă menţinerea Monarohiei, declarând, că dela Viena nu se mai poate aştepta realizarea aspiraţiilor noastre.

Iată raţiunea pentru care Bănăţenii au perseverat să aibe un organ propriu. De fapt la începutul secolului, graţie achiziţii de noi exponenţi, cum a fost George Dobrin, care până aci se ţineau modest în umbra lui C. Brediceanu, cu concursul aceluiaşi Valeriu Branişce au fondat „Drapelul", de astă dată cu sediul în Lugoj. Maghiarizarea aproape deplină a Timişorii, unde Românii nu mai aveau condiţiile din trecut, a dictat această mutare a centrului acţiunii politice a Bănatului. In jurul organului „Drapelul" s'au adunat apoi toţi fruntaşii din Lugoj şi din întregul Bănat. In acelaş timp s'au produs schimbări şi în politica Maghiarilor, nu că aceştia ar fi venit la principii mai liberale în politica lor faţă de naţionalităţi, dincontră orgoliul lor a dat înainte adoptând doctrina unui imperialism maghiar cu ambiţii cuceritoare foarte vaste. Politica maghiară sta de un sfert de secol sub inspiraţiile zdrobitorului de naţionalităţi Coloman Tisza, a cărui succes părea, că nu are limită. Deşi cârma guvernului i-a scăpat, procedeele faţă de naţionalităţi nu au suferit nici o schimbare, deveniseră tradiţionale, impuse oricărui guvern maghiar. Se crede că dintre toate păcatele orgoliul îşi primeşte în totdeauna pedeapsa deja în lumea asta. La alegerile din 1901 Coloman Tisza a fost bătut în felul lui propriu, unde nu a avut niciodată adversar serios, la Oradea-Mare. Lovitura aceasta, avertisment al Destinului, nu a putut-o suporta. Scurt timp după aceasta a murit quasi ucis de ingratitudinea compatrioţilor, cari ei înşişi începuseră să fie scârbiţi de brutalitatea acestui dictator, caricatură a lui Bismarck. Religia lui era, că atunci, când ai puterea, toate îţi sunt permise.

In relaţiile lor cu Occidentul le plăcea Maghiarilor să se laude cu istoria, cu constituţia şi cu instituţiile lor democratice. După procesul Memorandului şi a Replicei, unde s'a arătat Occidentului faţa adevărată a Maghiarilor şi unde bărbaţi de frunte şi-au ridicat vocea pentru apărarea noastră — să amintim numai pe G. Clemenceau — tatăl victoriei, s'au văzut siliţi de a fi mai discreţi. Echivocul durase prea mult. Insuşi Maghiarii mai luminaţi ca Aug. Pulszky s'au văzut siliţi să concludă, că democraţia în un stat poliglot cu idea de stat maghiar este încompatibilă cu egemonia unui singur popor. Bine înţeles această constatare nu a împedecat pe Maghiari să persiste în politica lor faţă de naţionalităţi cu aceeaşi brutalitate ca mai nainte fără să se mai simtă jenaţi

de principii moderne liberale. Problema consista să se ajungă la crearea statului unitar maghiar, prin toate mijloacele, fie chiar şi prin cele mai barbare.

După scurt timp pasivitatea a fost abandonată şi s'a decretat întrarea Românilor în Parlamentul din Budapesta. Fireşte aci C. Brediceanu a fost unul din leaderii Partidului Naţional.

C. Brediceanu a dispărut, urmat de Al. Mocsonyi, dar nici unul nici altul nu au putut fi înlocuiţi. De altcum personalitatea, prestigiul, autoritatea, farmecul lor erau prea mari, pentru ca să poată fi înlocuiţi. Ardelenii nu i-au înţeles, orizontul, spiritul lor, concepţiile lor erau prea vaste, treceau dincolo de cadrele ţării, unde au trăit. Bănatul a pierdut în ei doi luceferi. Pierderea s'a simţit în momentele mari istorice, cari au decis soarta noastră, aşa cum prin o viziune providenţială aceşti doi bărbaţi au prevăzut: *unitatea noastră în urma unei noi constelaţii europene* fixate pe istoricile câmpuri catalaunice şi cu jertfirea de aproape un milion de fraţi din Regat.

Din fericire au fost bărbaţi şi în Ardeal, cari au înţeles cursul evenimentelor şi au rupt cu credinţa, că aspiraţiile noastre pot fi realizate în cadrele Monarchiei austro-ungare şi cari au avut o influenţă în determinare României de a lua parte în războiul mondial. Şefii Partidului Naţional nu au luat niciodată contact direct cu factorii politici din Occident. Ei credeau încă în soliditatea Monarchiei austro-ungare. Ei nu treceau graniţele imperiilor centrale, unde ar fi putut vedea, că acest, imperiu, în aparenţă sănătos, are fundament subminat şi nu poate rezista primului vifor. Nici chiar Nemţii nu credeau în soliditatea lui, ba aşteptau momentul propice pentru a-l absorbi. Regăţenii, tineretul lor studios, cari nu se mărgineau numai la studii în universităţile germane, aveau un orizont mai larg. De fapt, tineri eminenţi, cari la începutul secolului, îşi faceau studiile, mulţi veniţi din Germania spre a-şi complecta studiile în Franţa, sub numirea de „Union Danubienne" au format aci cu Sârbii şi Bulgarii o asociaţie, unde se discutau problemele zilii şi mijloacele de a combate influenţa crescândă a agenţilor austro-ungari în Balcani. Mulţi dintre bărbaţii de stat actuali din România, Serbia şi Bulgaria au făcut parte din această asociaţie. Dnii Titulescu şi Duca au fost printre fundatorii ei şi au putut vedea cu mândrie, că după ce au fost fundatorii acestei asociaţii au fondat „Mica Înţelegere" şi cea Balcanică, cari sunt acum organizaţii solide şi de a cărei atitudini Marile Puteri trebue să ţină seamă. Adevărul istoric ne obligă să mărturisim, că Ardealul a fost mai puţin prevăzător dintre toate naţionalităţile asuprite de Germani şi de Maghiari. Sârbii din Bănat aveau deja la începutul secolului în Paris un birou de presă foarte modest, dar care avea mandatul de a informa pe cei de acasă. Chiar şi Slovacii despre cari Ardelenilor le plăcea să vorbiască cu oareşicare dispreţ, din cauza facilităţii, cu care intelectualii lor se lăsau să fie maghiarizaţi, aveau în Paris pe tânărul savant Stefanik, devenit unul dintre primii generali ai tânărei armate cehoslovace şi a cărui moarte prematură a pus în doliu patria lui întreagă renăscută, avea în jurul lui şi alţi tineri slovaci şi cehi eminenţi.

Impăratul Austriei era în sufletul poporului român considerat de locţiitorul lui Dzeu pe pământ şi toţi, cari au fost deja mari în acele vremuri, cunosc acest sentiment. Loialismul Românilor faţă de dinastia Habsburgilor era o realitate. Fapt bizar, acest sentiment de loialitate era mai activ la popoarele asuprite decât la Germani şi mai puţin la Maghiari, cari s'au răsvrătit în contra Habsburgilor, până când loialismul Românilor nu a cunoscut nici o eclipsă. Acest loialism a popoarelor faţă de dinastia Habsburgilor era cunoscut şi în Occident, unde se credea, că Monarchia austro-ungară se aşează pe acest sentimeut de loialitate a supuşilor faţă de persoana augustă a Suveranului. La Ardeleni acest sentiment de loialitate era mai adânc înrădăcinat, ca la Băneţeni.

La isbucnirea războiului mondial majoritatea lumii catolice, am zis mai sus, dorea triumful imperiilor centrale, unde biserica catolică nu a fost persecutată. Franţa, din contră era considerată o ţară ateă stăpânită de duşmanii notorii ai bisericii. O parte mai mică ştia totuşi, că deşi faţada este ateă, îndărătul acestei faţade se ascunde poporul cel mai credincios bisericii. Lupta contra bisericii era dusă aci chiar de aceia, cari credeau, că distrugând Franţa distrug fortăreaţa bisericii catolice.

Duşmanii bisericii catolice, cari cunoşteau mai bine adevărata stare de lucruri,

doreau desfacerea Franţei, ca prin ea să lovească în biserică. Prietenii bisericii catolice doreau desfacerea crezând, că lovesc prin ea duşmanul cel mai mare al ei. Opiniuni evident în contracţie. O minoritate a catolicilor, am zis, ştia, care este sufletul adevărat al Franţei. Pe lângă toate persecuţiile ce a suferit biserica Franţei Sfântul Scaun considera Franţa ca fiica mare a bisericii. La Habsburgi, din contră numai faţada a rămas, ţara fiind de fapt guvernată de duşmanii biserici, pe cari domnia lui Franz Josef i-a favorizat în mod particular.

„Luceafărul Bănatului" şi „Şandor Lumină" sunt două faruri, pe cari nu este admisibil să le lăsăm să se stingă, din contră intensitatea luminii lor trebue mărită. Prevederile lor au devansat pe cei mai clar-văzători bărbaţi de stat din lume. Coriolan Brediciânu a prevăzut chiar tragica demoralizare prin o viziune, care trebue considerată de măsura profunzimii spiritului lui genial. A iubit tineretul. Mă adresez acestui tineret, despre care se zice, că este nobil, fără minciună, capabil de sacrificii, desinteresat. Mă achit de o datorie scriind aceste pagini.

Prin demoralizarea noastră Bănatul îl reneagă. Mă adresez tineretului, pentru că el proroceşte prin însăşi existenţa lui, fiind acea ce va fi, cum ne învaţă Paul Valery, Un alt scriitor, Henry Bordeaux ne arată, că viaţa este rezultatul unei colaborări între trecut şi viitor, între morţi şi vii pe acelaşi loc şi foarte des în aceleaşi case mărite, reparate şi decorate. Un al treilea, Anatole France, ne îndrumează la fel, când ne recomandă să nu pierdem nimica din trecut, numai cu trecutul putem face viitorul. Herbert Spencer pe de altă parte ne arată rolul ce la începutul tuturor civilizaţiilor a avut cultul strămoşilor, respectul tradiţiilor. De câte ori se aflau conducătorii acestor embrioni de societăţi primitive în faţa unei probleme îşi puneau întrebarea, ce ar zice C. Brediceanu şi Al. Mocsonyi văzând poporul Român din provinciile alipite desbinat în atâtea partide, cari se duşmănesc.

Spiritul lui Coriolan Brediceanu trebue să rămână Luceafărul tineretului, care să nu uite ce ne zice înţeleptul Preşedinte Doumergue: „Cât creşte mai mult puterea materială a omului, cu atât mai mult impoartă, ca să crească în acelaşi măsură cumînţenia, simţul lui de ordine, şi a disciplinelor sociale necesare, valoare lui morală, dorinţa lui de concordie, dacă nu voim, că această putere să fie întrebuinţată în opere de disordine şi violenţă în loc de a fi întrebuinţată în opere de progres şi pace". „Progresul material, — zice Frédéric de Play, — dacă nu este însoţit de un progres echivalent în ordinea morală, aduce după sine decadenţa. Progresul moral aduce întotdeauna o creştere a prosperităţii. Popoarele apun prin deficienţă de idealism. Civilizaţia este produsul unui eroism continuu. Orice perioadă, în decursul căreia instinctele cele mai josnice au voia de a se afirma este o reîntoarcere spre barbarie şi constitue decadenţa civilizaţiei unui popor.

Graţie marei şi eroicei credinţe în destinele neamului, graţie suferinţelor seculare a martirilor naţiunii, cari pentru desrobirea neamului nu au aflat nici un sacrificiu prea greu, trăim azi ca cetăţenii liberi a uneia dintre cele mai frumoase, mai complecte şi mai bogate ţări din lume. Părinţii noştri ne-au legat o moştenire, care ne impune obligaţii cu atât mai mari, cu cât moştenirea este mai importantă iar răspunderile morale cu atât mai severe, cu cât preţul avutului a fost mai scump plătit de strămunii noştri. După ce am fost în trecut copii vitregi ai sorţii, după ce Providenţa ne-a supus celor mai grele probe, ca să ne încerce şi să vadă, dacă suntem demni de o viaţă mai bună şi după ce am eşit triumfători din acest examen, azi prin desbinările şi demoralizarea, care le este consecinţa, arătăm lumii, că suntem fii răsfăţaţi ai Destinului şi a părinţilor, cari şi-au impus o viaţă austeră, plină de privaţiuni, pentru ca copii lor să fie fericiţi. Să facem examenul nostru de conştiinţă şi vom ajunge la convingerea, că de continuăm pe calea apucată renegăm pe strămunii noştri şi suntem ingraţi faţă de Providenţă, care, dacă nu revenim la unirea sufletească de odinioară, ne poate retrage toate darurile. Siguranţa dulcei noastre patrii nu este atât de mare, că ne-am putea oferi luxul desfrânării şi desunirii, ci din contră necesitatea unirii este mai imperioasă decât oricând.

Continuând pe calea urâtă a demoralizării se iau răspunderi grave şi faţă de

descendenţii noştri. A delapida o avere câştigată implică o răspundere mai mică decât delapidarea unei averi moştenite pe care este o datorie morală a o transmite dacă nu mărită dar cel puţin întreagă. Se poate admite, că descendenţii noştri să devină din nou robii unui popor străin? Ne dăm noi seamă de fericirea generaţiei actuale faţă de cele din trecut? Ştie ea aprecia valoarea darului de a se putea iniţia în toate ramurile cunoştinţelor omeneşti în dulcea şi frumoasa limbă maternă?

S'a luat şi o a treia răspundere faţă de lume şi faţă de Aliaţii noştri în marele războiu, care a stabilit noua ordine prin care s'a operat întregirea neamului nostru. Ţara noastră are prestigiul de popor înţelept, care în momentele cele mai grave ale istoriei a ştiut să aleagă calea cea bună.

Atât tineretul, cât şi părinţii lor, cari îi dau la învăţătură, cred, că fac din ei domni, adecă speră pentru ei o viaţă mai bună, cu mai puţine griji şi necazuri. Tinerii noştri au datoria de a nu uita, că asemenea plugarului, care munceşte pământul, au o chemare socială şi patriotică. Intelectualii nu trebue să aibă ca scop unic o viaţă mai confortabilă, ci şi un apostolat a împlini. Ei trebue să se conducă în viaţă cu suflete de sfinţi, să aibă o viaţă mai austeră, exemplară, să aibă o existenţă binefăcătoare. Ei trebue să nu uite, că Providenţa le-a dăruit cel mai mare bun, darul inteligenţii şi deci nu trebue să alerge după avere cu ori ce preţ.

Providenţa în nemărginita ei înţelepciune nu a avut o încredere totală în înţelepciunea poporului Român. Din milă l-a înconjurat de duşmanii neamului, cari îl pândesc neîncetat, obsearvă slăbiciunile lui şi astfel îl ţin deşteptat. De câte ori îşi uită datoria şi răspunderea îl trezesc. Providenţa cu aceiaşi înţelepciune a dat şi altor popoare duşmani cu misiunea de a le supraveghia slăbiciunile şi de a-i trezi de câte ori se lasă antrenaţi spre frivolitate şi seduşi de patima urei între fraţi.

Oare intelectualitatea Română să nu înţeleagă, că acum, când se vorbeşte chiar şi în cercurile Aliaţilor noştri de revizuirea tratatelor de pace, nu este momentul de a da curs liber patimei desbinării? Ce respect poate avea poporul pentru aceşti conducători, el, care se uita odinioară la ei ca la sfinţi?

Să revenim la practica strămbunilor noştri, cari au sacrificat totul pentru neam. Boerii noştri trebue să urmeze exemplul acelor magnaţi americani, cari înţeleg, că averea ca şi inteligenţa sunt un privilegiu, care impune datorii şi sarcini ca odinioară privilegiul naşterii pentru nobilime, care a decăzut atunci, când a pierdut noţiunea misiunii ei morale. Privilegiul averii ca şi al inteligenţii să nu fie un motiv de orgoliu, ci de umilinţă. A fi inteligent nu constitue un merit, ci un privilegiu, Pe acest principiu ar risca de a fi trecut cu vederea, civilizaţia noastră să'ndreaptă spre o decadenţă cu consecinţe fatale.

Toate ţările, unde misiunea morală a celor privilegiaţi nu este înţeleasă sunt destinate peririi.

Pe drumul baladelor

Un cântec dincolo de vechi balade
L-am auzit în inimă la mine
Şi e frumos ... şi cine-l cântă, cine?
— Din linişti noaptea peste munte cade.

Opreşte-te şi mi-l ascultă bine:
E graiul vechi al vechilor noroade.
Nu după el mi-ai fost trimis iscoade?
Ţi-l dau să-l pui în inimă la tine,

Dar să-l păstrezi ca pe-o icoană rară —
Din sîmbure străvechi a răsărit
Şi vechiul duh i-a trebuit să 'nfloară.

A mugurit din vremea ce-a murit
Ca munţii la 'nceput de primăvară,
Acolo unde gândul s'a oprit.

Grigore Bugarin.

PAUL CHINEZUL

Piesă națională în 3 acte

Dr. ȘTEFAN CIOROIANU.

Persoanele:

1. Matei Corvinul, deghizat în herald regesc,
2. Pavel Chinezul,
3. Doamna Doina,
4. Sulfinița. Fata de suflet a Măriilor lor,
5. Bujor, feciorul de suflet al Măriilor lor,
6. Părintele Timotei,
7. Doamna preoteasă Gheorghina,
8. Moș Partenie, un ostaș bătrân dela curtea Măriilor lor,
9. Moș Radu și Moș Stoian, bătrâni din sat,
10. Un turc prisonier,
11. Servitor și servitoare,
12. Vreo 20 lănceri și tineret.

Costumul lui Pavel Chinezul va fi cât se poate de fidel sec. al XV-lea. Doamna Doina și Sulfinița, vor purta costume bănățenești. Moș Partenie și ceilalți doi bătrâni, vor purta costume bănățenești. Bujor va purta cisme și va fi îmbrăcat tot în costum bănățenesc.

Actul I.

(Se petrece în casa părintelui Timoteiu în anul 1479, toamna târziu).

Scena I.

D-na preoteasă. (Este ocupată cu încadrarea icoanei Maicei D-lui în ștergare și buchete de busuioc, se uită din când în când pe fereastră). Uf ce grozav bate vântul și părintele nu mai vine, oare pe unde întârzie? (Se aude o ciocănitură sdravănă în ușă). (D-na preoteasă speriată). Cine este? Intră! (Se deschide ușa și intră Bujor, cu arcul și cu lancea în mâni).

Bujor. Sărut mâinile Maică Preoteasă, da unde este părintele Timotei?

D-na preoteasă. (mirată) Oh, bată-te norocul Bujorul Maichii, dar rău m'ai speriat. Nu știam cine poate bate în ușe așa de sdravăn. Șezi puțin rogu-te, că părintele acuși trebuie să vie, s'a dus numai colea peste deal să împărtășească o femeie bolnavă. Da de unde vii așa armat și de ce cauți pe părintele?

Bujor. Maică preoteasă vin dela o vânătoare de lupi și vreau să-i spun părintelui că e vorba să vină Măria sa Pavel acasă.

D-na preoteasă. Intâi, dragul Maichii de Bujorel să știi că nu-mi place că umbli atât de des la vânătoare. Mai știi ce poți păți odată cu fiarele sălbatece și a doua oară nu mai cred că Măria sa Pavel să vină acasă. E cu mult mai frumos decât în satul acesta, în palatul din Timișoara, unde poate petrece cu Nemeșii și Nemeșoaicele mândre și frumoase ca niște zâne.

Bujor. Maică preoteasă te rog să fi liniștită. In glasurile bisericești pe cari le-am învățat dela părintele Timotei și în meșteșugul vânătoarei care-mi zace în sânge și l-am învățat dela Moș Partenie, ostaș vechi dela curte și bunicuțul nostru, nu pot greși niciodată. Iar ce privește pe Măria Sa Pavel, este sigur că vine acasă, fiindcă îl aduce aci dragostea lui mare față de Milostiva Doamnă Doina.

D-na preoteasă. Da ce mai face blânda și frumoasa Doamnă Doina.

Bujor. De când cu știrea îmbucurătoare despre venirea Măriei Sale, i s'a mai înseninat fața fiindcă până aci mai mult plângea decât râdea. Stafetele cari veniau la curte spuneau că ba azi, mâne vine Măria Sa. Și tot el nu venia. Dar ce să-i faci? cum nu te-ai duce până la marginea pământului măcar când te mistuie și te sbuciumă dragostea. Dar blăstămații de Turci nu-i dau pace și în el e toată nădejdea nu numai a Craiului Matei și a nemeșimei, dar și a întregii Românimi, că fără de el prăpăd s'ar alege de satele noastre și de Românii noștri.

D-na preoteasă. Ai dreptate Bujorel! Dragostea ca dragostea, dar noi Românii din aceste părți, toți trăim în groază. Mai ales femeile. Bărbații îs duși la oaste și ele săracele cu cetele de copii se chinuie cumplit și tremură că nu știu ce aduce ziua de mâine. Vai de sufletul Românilor. Așa zic eu de multeori părintelui. La noi în cimitir nu mai vezi decât cruci de femei și de copii, pentrucă bărbații mor în lupte și putrezesc ori în fundul Dunării, ori în pământul Sârbilor.

Bujor. Maică preoteasă! Nici nu poate fi altcum până nu contenesc spurcații de Turci cu jafurile lor. Iacă mai ieri au sosit la noi vre-o cincizeci de trăsuri cu femei și cu copii dinspre Severin. E grozav ce povestesc bietele femei. Dacă prind de

veste Românaşii noştri că vin haitele sălbatece, o iau spre codrii şi în urma lor tot e o flacără uriaşe. Ziua, noaptea ard biserici şi case. Cenuşe goală înseamnă locurile pe unde au fost sate româneşti.

D-na preoteasă. Oh, Maică Precistă îndură-te de noi şi ne mântuieşte. Nu este zi dela D-zeu să nu auzim veşti groaznice. Dacă războaiele acestea nu se mai sfârşesc, toată românimea are să se prăpădească. Mai bine ar fi, Bujor ca să plecăm cu toţii de aici în munţi şi în codrii cei mai sălbateci pe unde nu mai pot pătrunde liftele spurcate.

Bujor. Cum maică preoteasă să ne părăsim noi locurile strămoşeşti? Asta niciodată. Pământul este al nostru, apele sunt ale noastre! Codrii ai noştri. Şi în loc de sânge am avea apă în vine dacă am preda pământul nostru orişicui, Ungurului sau Turcului. Am fi pe alt pământ strein şi nemernici şi ne-ar blestema strămoşii. Nici vorbă de fugă, uite Maică preoteasă încurând plec şi eu la oaste să mi răsbun părinţii omorâţi de Turci şi cuibul nostru prădat şi ars de ei.

D-na preoteasă. Cum pleci şi tu Bujor? Vai, mai bine de rămâneai tot mic cum te-am cunoscut când te jucai cu fiii mei preoţi şi ei acum. De ce ai crescut Bujor aşa mare şi frumos ca bradul.

Bujor. (Se ridică), Nu pot face altcum, fiindcă sunt fiu şi nepot de chinezi români cari nu au cunoscut în viaţa lor tihna şi odihna. Incunjuraţi de bătălii au trăit şi în bătălii au murit. Dar aci în inima mea mai arde o durere cumplită, care mă goneşte la oaste, dar las să mor cu ea, nu trebuie să o ştie şi să o cunoască cineva.

D-na preoteasă. Bujor îţi cunosc neamul şi am auzit de el şi de asta nu mă mir că a început şi în tine să clocotească sângele vitejesc, dar vorbele din urmă nu le înţeleg. Nu te las să pleci până nu-mi mărturiseşti ce te doare şi de ce eşti supărat?

Bujor. (Prinde amândouă mâinile D-nei preotese). Maică preoteasă! Aşa ca prin vis îmi aduc aminte de faţa tatii, care a murit în bătălia cu Turcii, luptându-se ca un leu. Pe mama pângărită şi omorâtă de Turci nu o cunosc. După Măriile Lor Pavel şi Doamna Doina Părintele şi D-ta mi-aţi fost părinţi buni şi dulci. Vă mulţumesc şi alta de spus nu mai am nimic.

D-na preoteasă. Dar ce o să zică Sulfiniţa care ţine la tine mai mult decât la un frate. Are să i să rupă inima de jale când o auzi că pleci la oaste.

Bujor. Ha, ha, ha, Sulfiniţa nu mi soră, ştiu că mi-a spus Moş Partenie că unul suntem din o parte şi altul din altă parte, Sulfiniţa nu mi soră mi duşmană şi încă duşmană mare, că îmi frământă şi-mi negreşte inima.

D-na preoteasă. Bujorul Maichii eşti greşit eşti păcătos, cum poţi vorbi ce vorbeşti. Uite prima dată te ocărăsc, fiindcă trebuie să te ocăresc.

Bujor. Maică preoteasă, eşti mama mea cea dulce şi primesc tot ce spui, dar dacă ai vedea cu ochii ce văd eu m'ai ierta debunăseamă.

D-na preoteasă. Ce ai văzut? Vreau să ştiu şi eu, căci Sulfiniţa este fata mea, cum eşti tu băiatul meu.

Bujor. Ce am văzut mi greu să spun.

D-na preoteasă. Spune că nu te las.

Bujor. Mi ruşine dar dacă nu am încotro spun. Ei i se luminează faţa de câteori îi spun oştenii cari mişună pe la curte că aşa fată frumoasă nu au mai văzut, deşi au călcat pământul dealungul şi dealatul.

D-na preoteasă. (Zimbind). Bujor al mamii, dar cu ce drept o socoteşti vinovată pe Sulfiniţa de vorbele ostaşilor străini. Ce poate ea să facă? Să se certe cu ei? Dar asta nu se cuvine unei fete!

Bujor. (Intunecându-se). La urma urmei ai dreptate Maică preoteasă. Ostaşii străini sunt chipeşi şi îndrăzneţi, iar eu un biet copil de suflet, care nu are voie să supere pe nimeni.

D-na preoteasă. Ori ţi dragă şi ţie Sulfiniţa? Atunci de ce nu-i spui?

Bujor. Maică preoteasă. Eu nu ştiu. Acum mă duc să-mi văd de pieile de lup şi să mă pregătesc de oaste. De mă voiu întoarce vom mai vedea ce o fi. De nu, vă rog să-mi păstraţi amintirea. Sărut mâinile. Vă rog să nu uitaţi să spuneţi părintelui vestea pe care v-am adus-o.

D-na preoteasă. (Punându-i mâna pe umăr). Bujor! îmi făgăduieşti că nu te mai superi.

Bujor. Maică preoteasă. Nu sunt supărat că n-am de ce. (De afară se aude strigăt) Bujor, Bujor, vino acasă că te cheamă Milostiva Doamnă.

D-na preoteasă. Sulfiniţa, puicuţa mamei, vino înăuntru să te văd. (Bujor iese şi întră Sulfiniţa).

Sulfiniţa. Sărut mâinile mamă dulce.

D-na preoteasă. (O sărută pe frunte). Parc'ai fi bolnavă?

Sulfiniţa. Nu sunt bolnavă mamă dar sunt cam necăjită. Măria sa vine acasă şi am înţeles că de astădată Bujor pleacă la oaste cu el.

D-na preoteasă. Bine, dar Bujor e deja şi voinic, apoi e şi neam de chinezi viteji. Ce o să facă?

Sulfiniţa. Mie nu-mi spune nimic, deşi până acum îi cunoşteam toate gândurile. Nu pot să înţeleg ce s'a întâmplat, în fiecare zi e tot mai supărat pe mine.

D-na preoteasă. Deabunăseamă, fiindcă în fiecare zi tu te faci mai frumoasă.

Sulfiniţa. Vai mamă ce-mi spuneţi.

D-na preoteasă. Ce mai încoace şi încolo, tu-i eşti lui Bujor tare dragă.

Sulfiniţa. (Zâmbind) Asta n-am ştiut-o.

D-na preoteasă. Aşa dar tu nu trebuie să te areţi, lasă-l să-l mistuie focul dragostei.

Sulfiniţa. Bine mamă, aşa am să fac, dar acum vă sărut mâinile şi plec, că am multă treabă acasă şi nu pot să las pe milostiva Doamnă singură. (iese).

D-na preoteasă. Ce copii scumpi şi încăpăţinaţi, se iubesc de moarte şi să hârjonesc ca doi duşmani. Aşa a fost povestea dragostei de când e lumea şi aşa o să rămână până la sfârşitul lumii. (Să uită pe fereastră). Iacă vine părintele, dar nu-i singur. Cine or mai fi oamenii cari vin cu el. (Intră părintele cu trei bătrâni: Moş Partenie, Moş Radu şi Moş Stoian).

Părintele. Bunăseara preoteasă, iacă am venit.

Moş Partenie. Sărut mâna Doamnă preoteasă. Bucuroasă de oaspeţi?

D-na preoteasă. Mulţămim D-Voastră, dară cum să nu fim bucuroşi de aşa oaspeţi buni.

Părintele. Poftim şi vă aşezaţi la masă şi pe preoteasă o rog să ne aducă o leacă de ţuică să ne mai încălzim, că vânturile acestea năpraznice ne-or adus frig. (D-na preoteasă aduce o sticlă cu rachiu şi paharele. Părintele toarnă rachiu în pahare şi beau).

Părintele. Preoteasă, nu m'a căutat nimeni cât am fost dus?

D-na preoteasă. Nu, nu te-a căutat nimeni părinte, numai Bujor şi Sulfiniţa au fost pe la noi o leacă şi sunt tare necăjiţi.

Părintele. Da ce s'a întâmplat? Da, s'a întâmplat lucru mare ce bănuiam eu de mult. Bujor cu Sulfiniţa se iubesc şi nici unul nu vrea să fie cel dintâi care să şi mărturisească dragostea. Şi cum Bujor pleacă la oaste cu Măria Sa Pavel, Sulfiniţa e bolnavă de supărare.

Moş Partenie. Atâta necaz D-nă preoteasă, las că-i vindec eu, doară eu i am adus aici unul pe un braţ şi pe altul în celălalt braţ.

D-na preoteasă. Doamne, Moş Partenie eşti bătrân şi ai să mori, dar niciodată nu ne-ai povestit întâmplarea cu Milostiva Doamnă şi cu copiii aceştia, cum au ajuns aici.

Moş Partenie. Las că v-o spun acuma, fiindcă nu vreau să mor cu povestea asta în suflet. Ştiţi că din tinereţe lupt alături de Măria Sa. Sunt omul lui de încredere şi aici la curtea lui vreau să şi mor. Intr'una din bătăliile noastre i-am sdrobit pe Turcii cari fugeau către Dunăre de rupeau pământul nu altceva. Măria Sa Pavel în urma lor mort de oboseală s'a trântit pe iarbă în gura unei păduri şi zice către mine: „Partenie ai grije de cai şi te uită că-n urma noastră trebuie să vină Turcii cu prăzile şi apoi noi o să-i potcovim şi pe ăştia." Aşa am făcut cum a fost porunca. După vre-o jumătate de ceas numai, ce aud, tropot de cal cam depărtişor. Colo ce să văd, vine în goană mare un Turc cu o femeie de ale noastre în şea. Măria. Sa! Măria Sa! strig eu pe cai. Şi cât ai bate în palme Măria Sa e de o parte a Turcului şi eu de alta. Turcul s'a sucit ca fulgerul şi hâşc, să lovească cu paloşul pe Măria Sa. Un pic l-a atins cu coada paloşului la mână (şi acum i se vede urma rănii) dar în clipa ceialaltă capul Turcului e împărţit în două de Măria Sa şi eu îi împung calul cu suliţa. Luăm noi femeia leşinată şi o aşezăm frumuşel pe iarbă. D'apoi când învie strigă din puterea pieptului „Unde sunt copiii, unde sunt copiii". După arătările ei ne întoarcem noi la un sat românesc. Ş'apoi caută Partenie copiii. La o vreme îi găsesc într'o peşteră aproape morţi. Erau Bujor şi Sulfiniţa. Asta e povestea Doamnă preoteasă. Milostiva Doamnă îi fiică de a Ciuleştilor şi copiii sunt copii orfani de chineji români cari au fost adăpostiţi la cuibul Ciuleştilor.

D-na preoteasă. Mulţumesc Moş Partenie

acum ştiu bine tot.

Părintele. Să mai bem un păhărel şi după asta să ne mai spună Moş Partenie ce veşti mai ştie.

Moş Partenie. D'apoi. părinte Timotei, ştiu veşti bune şi rele. Azi seară îl aşteptăm să vină acasă Măria Sa. Ş-apoi după ce s-o odihni, să apucă să-şi adune ostaşi, că iar vrea spurcatul de Turc să tune peste noi.

D-na preoteasă. Oi. Domane, iar bătălie, iară moarte între Români, iar văduve şi orfani, iar jaf şi pârjol.

Moş Radu. Iar, iar D nă preoteasă. Norocul nostru că-l avem între noi pe Măria Sa Pavel viteazul între viteji, că altcum ar fi amar de noi.

Moş Stoian. Toţi ar trebui, fără Măria Sa Pavel să ne luăm lumea în cap. Îţi plânge inima când auzi ce povestesc fugarii. Satele pârjolite, femeile pângărite, copiii furaţi. Gropile unde şi-au ascuns bieţii Români bucatele cutropite de năvala sălbatecă a cailor turceşti. Pe uliţelele satelor pustii, jemuiesc numai porcii, fiindcă de aceste dobitoace nu se ating Turcii.

D-na preoteasă. Vai de noi, mai bine să nu fi cunoscut lumea aceasta. D-zeu îşi varsă mânia sa cea cu dreptatea toată asupra noastră a bieţilor Români.

Părintele. Preoteasă stăpâneşte-te nu vorbi aşa. Turcii nu ne cutropesc numai pe noi, ci vreau să ajungă până la Viena şi până la Roma. Dacă D-zeu ne-a sămănat aici în calea lor, ce să facem. El Bunul ne va purta grija. „Să se scoale D-zeu şi să se risipească vrăjmaşii lui. Precum piere fumul, să piară ; precum se topeşte ceara de faţa focului. Aşa să piară păcătoşii dela faţa lui D zeu ; şi drepţii să se veselească." Iată aici la cântările sfinte să ne ducem cu firea, că or mai fost năvăliri sălbatece peste noi. Nu ţi-am cetit eu de atâteaori întâmplările din istoria lumii. D-zeu pe de oparte, pentru păcatele noastre, ne zdrobeşte, iar pe de altă parte se milostiveşte spre noi dându-ne viteji, români, de cari vorbeşte toată lumea. E adevărat că viaţa Românilor se aseamănă cu noaptea, dar în această noapte străluce sc ca două stele puternice şi luminoase faptele Craiului Matiaş şi ale Măriei Sale Pavel Chinezul, Români, oase din oasele noastre şi sânge din sângele nostru. Mie imi spune sfântul prestol ce nu ştiţi voi. Cine poartă crucea suferinţelor nu o poartă zadarnic. Cruce de piatră grea purtăm noi Românii, dar Domnul Savaot când va veni plinirea vremii o să ne dăruiască Sfânta Inviere. Pătimirea noastră e pătimire sfântă, ea vine din adâncul veacurilor şi merge cu paşi siguri către Inviere. Pe unde curge neîncetat sângele românesc şi pe unde arde fără răgaz focul pustiirilor păgâne, va veni la încetarea pătimirilor crude, mărirea românească. D-zeu care a trecut ca pe uscat prin Marea Roşie oastea israeliteană şi a înecat oştile lui Faraon, ne va trece şi pe noi peste focul suferinţelor. D-zeu care a scos pe israeliteni din robia Babilonului ne va scoate şi pe noi din robia apăsătoare a străinilor şi ne va duce la libertatea şi gloria românească. Eu ce ştiu, ştiu din Sfânta Evanghelie, din puterea lui D-zeu, pe care nu o vor birui nici porţile iadului. Să mergem deci fraţilor din munte în munte şi din codru în codru şi să chemăm la oaste pe toţi fraţii Români. Moş Partenie, Moş Radule, Moş Stoiane, să pornim la muncă şi la luptă ca să răsbunăm fiecare picătură de sânge românesc. *Noi nu suntem neamul cel pierdut, noi suntem neamul care vrea să învie, cred eu cel ce port în mâinele mele sfânta cuminicătură, trupul şi sângele D-lui nostru Isus Hristos şi aşa trebuie să credeţi şi voi şi tot neamul nostru.*

Bătrânii. (Răspund) Amin. (Afară se aud sunete de trimbiţe şi strigăte), să trăiască, să trăiască.

Părintele. Alaiul este aproape, să mergem şi noi să întâmpinăm pe Măria Sa Pavel Chinezul.

Bătrânii. (Răspund). Să mergem.

Cortina cade.

Actul II.

(Se petrece într-o seară la conacul lui Pavel Chinezul).

Sulfiniţa. (Face masa pentru Moş Partenie).

Moş Partenie. (Intră). Bună seara, puicuţa moşului, tot harnică şi vrednică eşti, cum te ştiu.

Sulfiniţa. Mulţam D-tale bunicuţule, aşează-te la masă şi mănâncă repede, că cine ştie ce o mai fi cu zarva asta mare. Măria Sa nu mai are odihnă, fiindcă iarăşi îşi adună ostaşi contra Turcilor.

Moş Partenie. Ei floricico, ce rău îmi pare mie că nu mai pot merge la oaste. Incolo aş fi eu harnic, dar picioarele astea parecă-s de lemn, de multe ori nu le mai simt şi apoi când zic hi, ca şi caii cei răi nu vor să pornească. Dar las că locul meu îl ia Bujor. Oh ce viteaz mare are să se aleagă din el. Are braţe de oţel cu cari aruncă lancea de minune şi mânuieşte sabia ca fulgerul.

Sulfiniţa. Bine, bine bunicuţule, dar Bujor mie de asta nu-mi pomeneşte nimic să vede că dela mine nu vrea să-şi ieie sănătate bună.

Moş Partenie. Ei draga mea. Cine s'a logodit odată cu oastea uită tot.

Sulfiniţa. Da uită tot? uită tot? atunci şi Bujor uită tot! (Işi acopere faţa şi plânge).

Moş Partenie. Da, da, aşa este soartea ostaşului. (Se aude o ciocănitură în uşă). Intră — (strigă Moş Partenie). Intră un ostaş străin cu lancea în mână şi se opreşte în loc). Ungurule vino mai aproape.

Ostaşul. De unde şti că sunt ungur.

Moş Partenie. D-apoi obrazul te arată că nu eşti de al nostru.

Ostaşul. Ca să vă arăt că sunt Român, vă zic Bună seara. Ha, ha, iertaţi-mă că am greşit. Bună dimineaţa, fiindcă unde se vede un aşa soare frumos ca fetiţa asta, nu poţi zice bună seara. Dar eu cum am întrat aici am simţit că mă isbesc în inimă razele soarelui.

Moş Partenie. Măi pocinoagă, dar pe la voi seara răsare soarele de te bucuri aşa.

Ostaşul. Niciodată, şi la noi răsare dimineaţa, numai aici îl văd seara.

Moş Partenie. Măi cleanţă rea, dacă ai dinţi în gură şi poţi să înghiţi, mai bine ai face să vini să mânânci şi să bei cu mine.

Ostaşul. Am uitat de mâncare şi de beutură, acum un singur lucru vreau, să privesc în ochii frumoşi ai acestei romance Ia spune cum te cheamă fetiţo?

Sulfiniţa. Nu ştiu.

Ostaşul. Lasă că-ţi spun eu, „Regina florilor." Da de unde eşti?

Sulfiniţa. Nu ştiu.

Ostaşul. Să-ţi spun eu, că eşti picată din ceriu. Da iubeşti pe cineva?

Sulfiniţa. Nu ştiu.

Ostaşul. Eu dacă aş, fi rege, te-aş face regină, ca să cadă toată lumea la picioarele tale şi să zică „Să trăieşti cea mai frumoasă regină din lume!" (Se deschide uşa şi întră Bujor).

Bujor. (mânios). Dacă tu ai fi rege atunci ar trebui să vezi de trebuinţele ţării şi să nu-ţi bolboi ochii la romance. Aşa! m'ai înţeles?

Ostaşul. Da cine eşti tu bobocule?

Bujor. Eu sunt Bujor Danciu, fiu şi nepot de chinezi români.

Ostaşul. Şi eu sunt heraldul M. S. Regelui Matei Ladislau Doczy şi te întreb cum cutezi tu neam de iobagi să vorbeşti pe tonul acesta cu mine neam de stăpâni.

Bujor. Dar mai înainte spuseşi c'ai fi Român?

Ostaşul. Am fost român, dar acum nu mai sunt. Vă ştiu numai limba, încolo m'am lăpădat de neamul vostru, care munceşte şi luptă fără rost, fiindcă numai jertfa este a voastră a Românilor, roadele sunt ale noastre a stăpânilor.

Bujor. Eşti va să zică trădător de neam şi faci parte din călăii neamului, fiindcă stăpânii şi domnii sunt nobili la suflet şi răsplătesc după cuviinţă jertfele, numai călăii sunt fără de suflet, căci dispreţuiesc virtutea şi şi află bucuria cea mai mare în moartea celor ce îi slujesc cu credinţă.

Ostaşul. Ascultă bobocule, ai poftă de ceartă? Eu îţi stau la dispoziţie, pentrucă am mai stat de multe ori faţă în faţă cu bobocei hărţăgoşi ca tine. Dar vreau să-ţi spun mai întâi că D-Zeu nu vă aude pe voi Valahii oricât aţi protesta şi aţi plânge şi istoria nu are să vorbească de voi asupriţii, ci de noi asupritorii. Matei Huniadi e regele tău nu Ştefan şi Radu. Zădarnic zdrobeşte neamul vostru şi voievozii voştrii pe Turci, că gloria este a noastră şi voi sunteţi şi veţi rămânea robi.

Bujor. Niciodată, voi ne spuneţi robi, dar noi ne simţim liberi, voi ne ponegriţi numele de Români, dar noi îl facem strălucitor cu ascuţişul săbiilor noastre românesti şi pe urmă un trădător ca tine nu are dreptul să vorbească, fiindcă trădătorii sunt folosiţi, dar dispreţuiţi de toate neamurile pământului.

Ostaşul. Mie mi-ai spus trădător?

Bujor. Ori nu eşti? Eşti trădător şi laş, o romancă să scârbeşte de vorbele măgulitoare ale unui om ca tine. (Se intoarce către Sulfiniţa). Te scârbeşti de el Sulfiniţa?

Sulfiniţa. Mi scârbă şi nici nu vreau să-l mai văd.

Ostaşul. He, he. he, iată-mă gata să isprăvesc cu nişte pui de valahi puturoşi. Scoateţi sabia să ne măsurăm şi să vedem ce plăteşti. (Scot amândoi săbiile şi incepe un duel straşnic. Moş Partenie şi Sulfiniţa stau inmărmuriţi. La urmă ostaşului străin îi cade sabia din mână. Bujor caută să-l străpungă, dar Moş partenie îl cuprinde în braţe pe Bu'or.)

Moş Partenie. „Lasă copile că i sol al Regelui Matia".

Ostaşul. (Ridicându-şi sabia de jos) Bravo Danciule! Am auzit de faima neamului tău, Ai avut dreptate în tot ce-ai spus. In luptă dreaptă eşti mai tare decât mine. Nu mi-ai străpuns inima, dar mi-ai trezit-o, sunt şi eu Român şi de aceia îmi place şi mie de romăncuţa aceasta frumoasă ca un trandafir la soare. Măria Sa Pavel Chinezul şi tu o să plecaţi la oaste şi eu am să vin cu o sută de călăreţi şi am să o fur.

Sulfiniţa. (Cuprinzându-l pe Bujor în braţe.) Niciodată, niciodată, fiindcă eu numai pe Bujor îl iubesc din toată inima mea. Să pleci de aici până te văd.

Moş Partenie şi Bujor. (Strigă din puterea pieptului.) Să pleci, să pleci. (La sgomotul mare se deschide uşa şi apare Doamna Doina.)

D na Doina. Moş Partenie Bujor, Sulfiniţa, ce se petrece aici? (Se uită înapoi.) Paul dragă vină să vezi.

Paul Chinezul. (Intră) Moş Partenie ce este aici?

Moş Partenie. Măria Ta bătaie pe viaţă şi pe moarte ca pe Dunăre cu Turcii.

Paul Chinezul. Şi tu ostaş cine eşti?

Ostaşul. (Păşeşte înainte închinându-se şi predând o epistolă dela Matia, apoi se retrage la loc.)

Paul Chinezul. (Cătră Bujor şi Sulfiniţa.) Şi voi îmbrăţişaţi? Bujor, iubeşti pe Sulfiniţa? Da Măria Ta. Şi tu Sulfiniţa îl iubeşti pe Bujor? Da măria ta. Ce spui Doina la dragostea aceasta?

D-na Doina. Paul dragă, bănuiam de mult că aşa o să se întâmple.

Pavel Chinezul. Atunci nu avem decât să facem logodna. Partenie, pe sol să-l ospătaţi şi să chemi pe părintele Timotei, lăutarii şi tineretul. (Cătră Bujor şi Sulfiniţa.) Iar voi scumpii mei să treceţi alături şi să vă spuneţi unul ultuia ce aveţi pe suflet. (Paul deschide epistola şi cetind trece în odaia sa. Rămâne D-na Doina.)

D-na Doina. (Cătră Partenie.) Moş Partenie, cheamă slugile să împodobească odaia şi să aşeze mesele.

Moş Partenie. Precum aţi poruncit Milostivă Doamnă aşa fac.

D na Doina. (Păşind incet cătră odaia D-lui Paul zice.) Maică Precistă cum să-ţi mulţumesc că mi-ai împlinit ruga. Coplii cari erau să moară de mâini blăstămate, azi se logodesc unul cu altul atât de fericiţi. (Intră în odaie.) (Vin slugile, o femeie româncă, un bărbat şi un Turc.)

Femeia. Repede, repede, că aşa îi place Măriei Sale D-nei Milostive, să nu dormim la lucru. Aduceţi mesele, acoperitoarele, verdeaţa şi florile.

Bărbatul (Cătră Turcul care se întoarce tot roată.) Hai măi Turcule mişcă-te, doar nu eşti în raiul turcesc, unde să şezi pup şi să mânci la turte dulci. Turcul sare şi joacă.

Turcul. Na, io nu suntem Turcule.

Românul. Da ce eşti?

Turcul. Na, Io suntem Românule, pe mine furat Turcule când fost miche şi dus la Constantinopol. Uf ce rău fost câtă bătaie fost. Da pe mine prins Rumunule acolo la Dunare. Na io suntem de 8 ani aici la Măria Sa Pavel Chinezul. Oh ce bun este Măria Sa Doamna şi Măria Sa Pavel. Alah să deie lor sanatatea. Na io musai se jukem (iară sare şi joacă).

Femeia. Du-te mă Ahmed şi adă verdeaţă şi flori.

Ahmed. Io mă duc, dar io musai se sare ca un capre. (Se duce repede şi vine cu verdeaţă şi flori.)

Bărbatul. Da ţie îţi dăm lapte şi brânză mă că la logodnă trebuie să bei vin şi să mânci carne de purcel.

Turcul. Na io muncăm tot linghe purcel. Io zic multe fericire pentru Bujor şi Sulveniţa. Istina şi Moş Partenie inveţat pe Bujor la venatoare da şi Ahmed. Io inveţat cum trebuie se virte iatagan. Şti cum merge la vinetoare de lup. Bujor, vup! gata un lup. Vup, gata mai unu. Bujor mai isteţ ca Alibeg.

Bărbatul. Oare ce-ar zice Alibeg să te vadă acum?

Turcul. Aram, Alibeg ala fuge ca oaie chind aude che vine Pavel Chinezul. Taci

Ilie nu mai vorbi de Alibeg, io spun la tine che Sulveniţa îi gül-Baba. Dache Bujor se insoare, ca se nu fim singur — doare inima pe mine — şi io me insor.

Bărbatul. Doar nu te vei fi gândit să furi pe Fira mea?

Turcul. Pe Fira „ Ala este rahat dulce da este botrin, botrin. La mine trebuie un rahat dulce tiner. Ahmed nu-i prost. Numai chind fi logodit Bujor cu Sulveniţa, atunci eu vrem se jukem cu Fira, Slobod Ilie frate?

Bărbatul. Slobod, poţi să fugi cu ea şi în Turkia dacă vrei. (Ahmed sărută pe Ilie şi tot sărind iese afară. Apoi vin 20 ostaşi lăncieri, vine heraldul regesc tineretul, la urmă vine şi părintele şi preoteasa.) Me.

Moş Radu şi Stoian. (Vin cu sticlele de rachiu.) Să vedem pe Moş Partenie socru mare că aşa se lăuda el.

Moş Partenie. Iacă mis aici după masă

Moş Radu. Atâta rău să-ţi dea D-zeu Partenie câţi peri negrii am eu în cap. (Işi ridică căciula şi îi tot alb.

Moş Partenie. Şi tu frate Radule atunci să mori când ţi-oi porunci io.

Moş Stoian. D-apoi io n-am grije de ce vorbiţi voi numai Partenie să ne arate mireasa că de aia ne-am ostănit noi până aici.

Moş Partenie. Apoi eu zic ca Românul bun de inimă, să vă feriţi să vă uitaţi la ea, că are să vă stelească ochii şi să căderi jos.

Moş Radu. Păi atunci mai bine să ne uităm Partenie la tine că eşti mai urât o leacă şi cu tine ni-s învăţaţi.

Moş Partenie. Aşa zic şi io să faceţi şi să şedeţi pe pace aici lângă mine, că mirele o să vă arate mireasa dacă o vrea şi dacă nu o vrea o să vă mechene bine ca pe Ungurul care stă colo.

Moş Stoian. Să lăsăm acum bătaia că doar nu suntem la Bălgrad şi mai bine să închinăm cu dulceaţa din ciuture. (Beau.) Să trăiască mirele şi mireasa.

Moş Partenie. Auzi ce zic eu către voi. După logodnă să ne rugăm de Măriile Lor să ne lase să jucăm o sârbă ca pe vremea noastră, când eram ostaşi.

Moş Radu şi Stoian. Asta-i vorba. Să trăieşti Partenie. (Şi iară beau.) (Se aud voci), vin, vin faceţi loc. (Se deschid uşile şi intră Măria Sa D-na cu Sulfiniţa de braţ şi Măria Sa Pavel cu Bujor de braţ. Strigă cu toţii.) Ura să trăiască, ura să trăiască. (Măria Sa Pavel face semn cu mâna. Tinerii îngenunchează. Părintele Timotei păşeşte înaintea lor şi ţine următoarea cuvântare):

Măriie Voastre,
Iubiţi ostaşi şi oaspeţi,
Iubiţi tineri.

Cercetatune-au pe noi D zeu pe cei din umbră şi întunerec şi ca să ne întărească inimile între multele ceasuri de restrişte, ne-a trimis şi ceasul acesta binecuvântat şi frumos când putem să sărbăm logodna a două glorioase vlăstare româneşti, a tinerului Bujor cu tinera Sulfiniţa. Limba şi legea noastră românească atât de prigonite vor afla un puternic adăpost în casa românească a cărei temelii o aşezăm azi cu darul, cu iubirea şi cu mila lui D zeu. Câte fire de iarbă pe câmpurile româneşti şi câte flori în codrii noştrii strămoşeşti, atâtea zile de fericire să dea D zeu acestor tinere fiinţe româneşti şi creştineşti. Domnul D-zeu să pomenească pururea în împărăţia sa pe viteazul nostru general Paul Chinezul şi pe Milostiva şi buna Doamnă Doina şi pe Măriile lor să-i dăruiască cu îndelungă sănătate ca să poată fi îndrumătorii şi martorii fericirei copiilor lor de suflet, cari se pregătesc azi să plece pe drumul care duce la sf. taină a cununiei. Iubite Bujor şi iubită Sulfiniţa, azi când mă rog lui D-zeu din tot sufletul meu vă îndemn să nu pierdeţi din vedere paşii Măriilor lor. Tu Bujor să iei exemplu de vitejie dela Măria Sa Pavel, iar tu Sulfiniţa să urmezi întru toate pe acest înger păzitor al Românilor pe Mărita noastră Doamnă Doina. (Se schimbă inelele.) D-zeu să fie cu voi azi şi totdeauna, Amin. (Doamna Doina sărută pe Sulfiniţa)

D-na Doina Să fi dragă sănătoasă şi fericită (şi îi agaţă mărgelele ei de grumazi).

Pavel Chinezul (Sărută pe Bujor.) Cu ziua de azi te denumesc căpitan în oastea mea.

Ostaşul. (Ii dă sabia sa lui Bujor, iar miresei un inel.)

Pavel Chinezul. Şi acum să începem veselia. (Lăutarii cântă sorocul.) (Paul Chinezul joacă cu mireasa, iar Bujor şi ostaşul cu D-na Doina. După ce se termină jocul.)

Moş Partenie. Măria Sa să ne daţi slobozenie să jucăm noi trei Moşi Sărba, Bravo. (Toţi bat în palme. Joacă moşii.)

Turcul. (Vine şi cade în genunchi înaintea lui Pavel Chinezul.] Măria Sa să slobozească pe noi să jukem cu Fira.

Paul Chinezul. Iată mai un prieten de alui Bujor. Bibe Ahmed eşti slobod, să te vedem. (Apoi joacă sărita Ahmed cu Fir.) După aceia se începe un şir de jocuri ţărăneşti. După ce se gată jocurile.)

D-na Doina Acum iubiţii nostrii oaspeţi să poftiţi dincolo la masă.

Paul Chinezul. Vin şi eu numai să dau răspunsul heraldului. (Toţi iasă închinându-se şi rămân pe scenă heraldul şi Paul Chinezul. Heraldul se descopere.)

Paul Chinezul. Ce fericit sunt Majestate că Vă pot primi în casa mea. Nu îndrăzneam să cred în această mare graţie, ca gloriosul Rege Matei Corvinul să păşească preste pragul casci mele.

Matei. Generale Paul, tu eşti fericit, dar eu era să mânânc o bătaie zdravănă dela leul acesta tânăr, care este Bujor. Să şti Generale Paul că azi din nou repet cuvintele pe cari i le-am scris lui Podjebrad la Praga. Eu nu sunt rege Ungar ci rege valah. „Ungurului să-i crezi când i se va face al treilea ochiu în frunte." Ce tristă este soartea noastră Generale Paul, nu putem gusta din plin dragostea poporului nostru şi străinii ne privesc cu ochi învidioşi şi bănuitori. Oare noi să fim cei din urmă nemernici, cari ne-am călcat cu picioarele legea strămoşească şi ni s-a prefăcut în apă sângele din vine.

Paul Chinezul. Maiestate, neamul nostru să trăiască şi afurisiţi să-i fie duşmanii.

Matei. Din sufletul meu ai grăit Generale Paul. Vom trece şi noi dar din cenuşa noastră va răsări glorioasa libertate românească. Şi acum generale Paul plec că mă aşteaptă lângă sat o sută de călăreţi, cu cari merg la Timişoara. Iţi mulţumesc pentru clipele frumoase petrecute în cuibul tău românesc. Intorcându-mă la Palat am să te ridic între primii demnitari ai ţării. Tu grijeşte să sdrobeşti din nou furia Turcilor, cari nu peste mult vor trece iar Dunărea. In tine îmi pun toată nădejdea. (Ii întinde mâna.) Rămâi cu bine generale Paul.

Paul Chinezul. Să trăiţi Majestate, sunt la ordinele Voastre, până la moarte. (Matei pleacă.) (Paul Chinezul rămâne mirat în pervazul uşii.) Ce minune, cum ne adună pe toţi Românii glasul sângelui. (Se aude muzică şi cântări.

Cortina cade.

ACTUL III.

(Se petrece tot în conacul lui Paul Chinezul, în primăvara când acesta se pregăteşte de plecare. D-na Doina şi Sulfiniţa şed la masă şi coase la un patrafir.)

Sulfiniţa. Milostivă şi până aci am dorit să-l văd fără răgaz pe Bujor în jurul meu, dar acum toată clipa care lipseşte de lângă mine mi se pare o vecinicie. Nici asta nu-mi place că nu se mai întoarce dela vânătoare, deşi este cu Măria Sa şi cu mulţi oşteni. Lupii sunt fiare sălbatece şi mă gândesc să nu-i greşească lancea ori iataganul.

D-na Doina. Scumpă Sulfiniţa. Până acum ai fost fiica mea, de acum înainte te socotesc de tovarăşa mea de suferinţă. Multe trebuie să îndure soţiile de ostaşi. Ei sunt acolo la tabără şi se luptă cu Turcii şi noi rămânem acasă să ne luptăm cu mii de gânduri. Streinii le pot robi trupurile dar şi inimile. Ei pot muri în luptă şi ne pot uita în petrecerilc cari urmează luptelor. (Incepe să plângă).

Sulfiniţa. Nu plângeţi Milostivă şi nu vă intunecaţi inima cu bănuieli rele. Cunosc aşa de bine şi pe Măria Sa şi pe Bujor. Cuvintele lor sunt sfinte şi dragostea lor faţă de noi e atât de puternică ca şi vitejia. Să nu credeţi niciodată că ei se pot simţi bine între streini şi streine. Streinii li-s duşmani şi de câteori învinge Măria Sa Pavel pe Turci, scrâşnesc din dinţi ori cât de mare general e Măria Sa Pavel, tot valah dispreţuit rămâne. Şi apoi femeile lor urăsc Românii şi mai mult fiindcă nu sunt de origine nemeşească. Sunt măreţe şi mândre şi ar râde de dragostea unor Valahi, pentru ele. Eu nu leam văzut dar de atâteaori mi-a povestit părintele Timotei şi Maica Preoteasă de ele, cari le cunosc bine. Ei mi-au spus că femeile acestea streine sunt fioroase şi îngâmfate ca şi bărbaţii lor.

D-na Doina. Cât eşti de bună şi de cuminte scumpă Sulfiniţo, vino să te sărut mult, că tare îmi eşti dragă, sameni leit

pe mama-ta şi pe toate strămoaşele tale. Eşti româncă dela roată şi tare ca fierul.

Sulfiniţa. Mă doare sufletul că nu le-am cunoscut nici pe una.

D-na Doina. Nici nu puteai scumpa mea să le cunoşti. Căci tu erai mică când peste casa voastră, cuib de viteji chinezi români au năvălit Turcii fără de veste. Tatăl tău a murit în luptă, iar pe mama ta au furat-o şi au pângărit-o Turcii. Tatăl meu te-a găsit în codrii, între ceilalţi români fugăriţi şi te-a adus în casa noastră, de unde te-a scăpat Măria Sa şi cu Moş Partenie. Mă înfiorez şi nu pot să-ţi povestesc toate dearândul, las că ţi-o spune într-o seară Moş Partenie.

Sulfiniţa. Uf ce urăsc de moarte streinii, am nădejde că Bujor are să se răsbune pe toţi până la unul. Am văzut cum era să-l omoare şi pe Ungurul care venise în ziua logodnei noastre aici cu epistola dela Regele.

D-na Doina. Dar spune scumpă Sulfiniţa ce a făcut cu el.

Sulfiniţa. Milostivă e o poveste cu plâns şi râs. Când a intrat Ungurul şi m-a văzut, a spus că sunt frumoasă ca soarele şi-a inceput să vorbească ca un îndrăgostit până după urechi. Atât i-a trebuit lui Bujor. S'a repezit la el, l-a ocărât şi s'a bătut în săbii. Şi cât colea era să-l străpungă, dacă nu-i sărea Moş Partenie întrajutor. Dar aşa i-a trebuit streinului obraznic.

D-na Doina. Aşa a fost dară povestea (începe să râdă). Dragă Sulfiniţa dar şti tu cine a fost acest strein obraznic?

Sulfiniţa. Nu ştiu, dar nici nu vreau să ştiu, să nu-l mai văd în ochii mei.

D-na Doina. Ai să te cruceşti dacă vei afla. A fost Regele Matei Corvinul, căruia îi face mare plăcere să umble în ascuns printre popor.

Sulfiniţa. Regele Matei Corvinul? Atunci o să-i facă rău lui Bujor, o să-l întemniţeze.

D-na Doina. Din contră i-a plăcut mult de el şi i-a lăudat iscusinţa şi sufletul românesc. Ia uită-te la inelul tău şi ceteşte ce stă scris pe el?

Sulfiniţa. (Ceteşte.) Matias Rex! Da acum ce să fac cu inelul fiindcă eu am vorbit cu el ca şi cu'n obraznic, care îl necăja pe Bujor.

D-na Doina. Aşează-l înapoi, fiindcă cine ştie când ţi-o prinde bine.

Sulfiniţa, Oare ştie Bujor? Că fără învoirea lui chiar dacă ar fi dela Regele inelul nu-l port. (Se aude Măria Sa Pavel). Milostivă eu plec şi-i spun lui Bujor cum s'a bătut cu Regele.

D-na Doina. Te sărut dragă Sulfiniţa. (Intră Pavel Chinezul.)

Pavel Chinezul, Sunt aici scumpă Doina. (Ii sărută mânile.) Am cam întârziat cu vânătoarea şi cu strângerea ostaşilor. Turcii se mişcă iară şi eu după zilele fericite trebuie să plec iarăşi. Dar dragă Doina, ochii tăi sunt roşii de plâns. Vino te rog la fereastră să-ţi arăt ceva. (Se duc amândoi la fereastră, pe care o deschide Paul Chinezul.) Uite scumpă Doina ce frumos e afară, vine primăvara. Frunzele încolţesc, câmpul înverzeşte, florile încep să se ivească. Paserile ciripesc şi inimile se bucură.

D-na Doina. Ai dreptate dragă Paul afară e foarte frumos şi intră primăvara în lume, numai în inima mea e urât şi se pregăteşte de iarnă.

Paul Chinezul. Dar de ce ţi s'a întristat inima Doina dragă?

D-na Doina. Fiindcă pleci iarăşi Paul şi cine ştie când te întorci. Mai bine făceai Paul dacă nu mă scăpai din mânile păgânului, pentrucă altaceva nu-mi putea răpi decât viaţa, cinstea niciodată şi poate mormântul îmi era mai liniştit decât viaţa.

Paul Chinezul. Cuvintele tale îmi spun tot. Tu te îndoieşti de dragsostea mea când sunt departe, deşi eu ori unde m-aş duce, cu inima sunt pururea acasă.

D na Doina. Iartă-mă dragă Paul, dar eu sunt o femeie slabă şi nu-mi pot stăpâni gândurile. Aici în singurătatea mea mă gândesc de multeori, că tu îţi plăteşti iubirea de care nu mă îndoiesc, foarte scump. Poate sunt o piedecă în calea ta glorioasă şi o ispită care nu te lasă să te odihneşti în pace în palatul tău strălucit din Timişoara. Recunosc că locul tău ar fi lângă o baroneasă mândră şi puternică, nu lângă mine o româncă umilă.

Paul Chinezul. Ce vorbeşti Doina? (Se duce mai încolo.)

D-na Doina. Aşa e Paul că ţi-am rănit, Mândria?

Paul Chinezul. Ai făcut mai mult, mi-ai sfârticat inima.

D-na Doina. Poate te înşeli Paul fără să-ţi dai seama.

Paul Chinezul. Nu Doina dragă, nu mă înşel, ştiu ce vorbesc şi ce simt. Plecarea îmi cade mai grea mie decât ţie, Doina, îţi jur pe sufletul meu, fiindcă tu stai aici în mijlocul amintirilor plăcute şi eu trebuie să te port în suflet pe unde merg, peste sate şi cetăţi, peste mlaştini şi râuri. Atunci când e lupta mai sălbatecă şi mai crudă, atunci chipul tău îmi dă putere. Şi nu aş mai avea nici atâta odihnă câtă am, dacă nu aş adormi cu icoana ta sub pleoape.

D-na Doina. Dragă Paul, tu care ai învins în nenumărate bătălii, ar trebui să fi mai tare, mai hotărât, să nu te laşi învins de o femeie chiar dacă aş fi eu aceia.

Paul Chinezul. Dacă îmi vrei moartea, fie aşa, fiindcă fără iubirea ta nu sunt mai tare, ci sunt mai slab, fără iubirea ta sunt un rătăcitor în lume. Păreţii Palatului din Timişoara sunt pentru mine o temniţă, unde trebuie să fiu altcum decât sunt, slugă străinilor şi nu domn român. Baronesele sunt pentru mine sloiuri de ghiaţă, pe cari nu le vreau şi cari nu mă vor.

D-na Doina. Dar gloria Paul, gândeşte-te ce frumoasă şi preţioasă este.

Paul Chinezul. Dragă Doina, gloria e seacă şi trecătoare, pe când iubirea e veşnică.

D-na Doina. Nu mai ştiu ce să cred Paule, iartă-mă.

Paul Chinezul. Dragă Doina ştiu eu ce crezi. Mă bănuieşti că fac un joc fără suflet cu tine.

D-na Doina. Da Paule.

Paul Chinezul. (Strigă.) Căpitane Bujor!

Bujor. Porunci-ţi generale.

Paul Chinezul. Să te ducl să chemi pe părintele Timotei aici.

Bujor. Da.

D-na Doina. Paule de ce chemi pe părintele Timotei?

Paul Chinezul. Vei vedea şi vei auzi. Părintele Timotei este duhovnicul meu şi lui vreau să-i spun ultimele mele dorinţe.

D na Doina. (Lăcrimând.) Vrei să-ţi faci testamentul?

Paul Chinezul. Da dragă Doina, plec şi cine ştie ce-mi stă scris pe frunte, poate rămân pe acolo acoperit de ţărâna însângerată, fiindcă dintre toţi muritorii, pe noi ostaşii, ne iubeşte moartea mai mult.

D-na Doina. Nu vreau să mori, nu vreau să mori, Paul nu pleca. (Bate cineva în uşă).

Paul Chinezul. Intră.

Părintele Timotei. Să trăieşti Măria Ta, am venit la chemare.

Paul Chinezul. Iţi mulţumesc Părinte, oastea e adunată?

Părintele Timotei. Da Măria Ta.

Paul Chinezul. Trebuie să plecăm să ajungem înaintea Turcilor acolo unde trebuie. Te rog acuma Părinte Timotei pune sf. cruce pe masă. (Paul Chinezul îşi desface sabia şi o pune pe masă lângă cruce) „Eu Paul Chinezul jur pe sfânta cruce că-mi iubesc neamul şi legea şi trădător nu am fost niciodată. Mai jur că soţia mea în aceasta viaţă este D-na Doina, o iubesc mai mult decât viaţa mea şi am să-i rămân credincios până la moarte. Aşa să-mi ajute D-zeu." (Işi ridică sabia. Pe sabie pune mâne şi D-na Doina care râde şi plânge.)

D-na Doina. Paule iartă-mă am fost nedreaptă, am fost crudă cu tine, dar tot iubirea mare şi curată care ţi-o port m'a făcut bănuitoare. Acum nu este nici un nor în inima mea s'a făcut Paule primăvară deplină, frunzele răsar, câmpul înverzeşte, florile încep să se ivească, paserile ciripesc şi inimile se bucură. Dragă Paul mă ierţi?

Paul Chinezul. Copil rău ce esti, am să mă întorc de sub Becicherec mai degrabă decât crezi.

Bujor. Sus în şea!

Sulfiniţa, (După el plângând,) Bujor, Bujor, să vini degrabă,

Paul Chinezul. (Sărută mânile D-nei Doina.)

Bujor. (O sărută pe Sulfiniţa şi ies.)

Afară ostaşii cântă cântarea bisericească):

„Cu noi este Dumnezeu
Auziţi până la marginea pământului
Cu noi este Dumnezeu
Cei puternici plecaţi-vă
Cu noi este Dumnezeu
Că iarăşi de ne-ţi putea şi iarăşi veţi fi biruiţi
Cu noi este Dumnezeu
Şi orice sfat ne ţi-sfătui risipi'l-va Domnul
Cu noi este Dumnezeu
Şi cuvântul ori carele ne-ţi grăi nu va rămânea între voi
De frica voastră nu ne vom teme nici ne vom tulbura
Poporul cel ce umbla în întunerec a văzut lumină mare."

Paul Chinezul. (Pune sabia pe fereastră. D-na Doina pune mâna pe sabie.)
D na Doina. Te întorci?
Paul Ghinezul. Mă întorc!
Bujor. (Pune şi el sabia pe fereastră.)
Sulfiniţa. Te întorci Bujor.
Bujor. Mă întorc!
(Afară sună trimbiţele de marş. Cele două femei stau îmbrăţişate şi plâng.)

Cortina cade.

FINE.

Reîntoarcere

Mă reîntorc sdrobit, dar neînfrânt,
Cu plumbul vieţii, greu, pe umeri tineri.
Viaţa mea va fi aceeaşi nesfârşită Vineri...
Dar nu mă plâng!
Când mă străpung durerile eu cânt —
Mai am acas 'o brazdă de pământ! —
Din vinul doinelor ţin lunga mea beţie...
— Hei, bună vremea, lipsuri camarade!
Mă reîntorc sdrobit, dar neînfrânt,
Cu toamna tinereţii mele 'n pălărie.

Mi-am revăzut căsuţa 'nfiptă 'n coastă
Şi 'n streşină a Lunii rândunele;
Măzărichea stelelor în mâna cumpenii — inele —
Intre fereştri colac de sânziene;
Aceiaşi uluri, cernând poveşti prin gene...

Şi am întrat să-mi caut copilăria.

Era cu aţă roşie legată, sus, la grindă
Şi alăturea de ea în fire busuiocul...
Am dat-o jos, — n'am mai rugat pe tata —
Şi-am scotocit, ca să-mi găsesc norocul.

Zadarnic însă!
L-au uitat în tindă.
In picioare l-au călcat vecinii.
Vremea rea l-a ros cu dinţi de apă
Iar rămăşiţele le-au tras prin garduri câinii —
M'a uitat şi Dumnezeu şi tata!

Pavel P. Belu.

Fulgi de zăpadă

Fragment din romanul „Bastardul"

de MIA MARIAN

Sania fugia nebuneşte pe pământul îngheţat, clopoţeii sunau veseli.

— Mai încet Bebe-Bebeeee.

— St. tăcere! Galeria n'are vot.

Lucica ghemuită lângă Sorin caută să-şi convingă fratele să micşoreze viteza saniei.

— Am să te spun tatei, totdeauna faci prostii,

Ai să ne răstorni... Bebe... Bebeee...

Lucica prinse braţul lui Sorin cu ambele mâini.

Sorin privi cu ochii lui mari, limpezi şi Lucica se înfioară. Işi lasă genele să cadă peste lumina ochilor ei.

— Lucica deschide ochii, te rog... Şopti Sorin,

— Nu pot.

— Nu poţi?... Lucica.,. Dece?...

Sorin o strânse şi mai aproape.

Lucica deschise ochii.

— Am glumit. Uite vezi, te privesc, te privesc până mâine dacă vrei.

Şi pe urmă tăcerea le cuprinse privirea şi sufletul Luciei se topia tot mai mult în nemărginea ochilor cari o vrăjiseră.

Bebe văzînd că cei doi tac, li se adresă.

— Dar voi ce tăceţi aşa?

— Vorbim, dar nu ne auzi tu...

— Ei drace vasăzică se complotează în contra vizitiului, Vă voiu condamna la moarte prin sanie.

Bebe dădu bici cailor şi sania lunecă în dreapta şi 'n stânga, dar Lucica nu-l mai ameninţa.

Ningea încet fulgi mari. Lucica a întins palma ca să-i prindă.

— Uite-i cum mor de repede — Sorin dece?

— Tot ce e frumos nu poate trăi multă vreme.

— Adevărat?... Dece?...

— Esti prea mică ca să înţelegi asta!

Lucica se supără.

— Dar nu sunt mică de loc. Iml pare rău, tu şi cu Bebe vă vedeţi grozavi. Să ştii că m'am supărat!

— Şi n'ai să te împaci niciodată?

— Niciodată.

Sorin îşi apropie gura de obrazul fetei.

— Niciodată... Eu voiam să te scutesc de-un crud adevăr şi tu...

Lucica îşi întoarse capul spre el. Buzele lor se întâlniră o singură clipă.

— Voi vedeţi ce frumos ninge — I-a întrebat Bebe.

Sania se opri o clipă şi cei trei copi priviau cum de sus cădeau steluţe albe de zăpadă.

. . . . . .

Acasă găsira salonul plin de invitaţi cari vorbeau, râdeau, fumau. Doamne fardate şi elegante. Domni cu monoclu şi frac pălăvrăgiau într'o atmosferă caldă.

— Voila les enfants. Zise o doamnă fardată strident ca la un semn toată lumea se întoarse. Copiii salutară. Toate privirile se îndreptară spre Sorin. Dar el le pară cu indiferenţă. Aceiaş doamnă se aplecă la urechia unui domn şi-i spuse destul de tare ca să audă şi Sorin.

— Comme il est beaux, Regardez — şi ce ochi.

— Sunt fascinanţi.

Domnul căruia i se vorbise îşi puse monoclul şi-l privi, pe urmă răspunse.

— A oui, le bastard!...

Sorin întâlni privirea monoclată şi-i răspunse cu toată ura pe care o simţi atunci în suflet.

Ii ura pe toţi, ura pe Bebe, pe prefect, pe Lucica — pentrucă au răspândit povestea naşterii lui.

Vasăzică au iniţiat pe toată lumea că va veni copilul din flori. Cu alte cuvinte l-au invitat aici ca pe un obiect de circ. Număr senzaţional. Intrarea gratuită. Pentru nervii blazaţi a acestei pături sociale, el era un punct excepţional. O furie nebună îi chinui nervii. Inaintea lui se făcu întuneric.

Nu mai zări nimic. Işi muscă buzele, îşi înfipse unghiile în palmă şi căută să se desmeticească.

Privirea îi căzu pe o statuie de bronz. — Un Mephisto râzând cu capul dat pe spate.

Era un râs ciudat de expresiv, un râs sfidător, îndrăcit. Simţi cum o mână îi cade uşor pe umăr. Tresări.

— Sorin!

Işi întoarse capul. Era Lucica.

— La ce te gândeşti tu?

— Cutele de pe fruntea lui se încreţiră.

— Aş vrea să râd ca bronzul acela... Ce zici?

— O! Sorin!... Cum îţi vin asemenea gânduri?

— Prin capul unui bastard .. trec uneori gânduri din astea... Sinistru... Nu?... Fata îl privi speriată.

— Nu te speria aşa. Când ai în jurul tău atâtea paiaţe... Lucica să mergem de aici... Mă înăbuş mă înţelegi tu...

— Sorin... Ce ai?...

Il luă de mâna şi eşi cu el din salon târându-l prin toate apartamentele până 'n Camera ei. Acolo i-a deschis uşa şi i-a spus de abia respirând.

— Aici e camera mea. Râmăi aici şi te odihineşte. Era o cameră în întregime albă. Toţi pereţii erau plini de fotografii cinefile. Sorin o contemplă în tăcare şi simţi o dorinţă nebună să jignească aceasta micuţă pisicuţă de salon el un biet dulău dispreţuit.

— Ce cameră cochetă şi frivolă. N'are nimic cald în ea!

— Aşa?... O găseşti frivolă?

— Revoltător de frivolă.

Fata privi o clipă pereţii, pe urmă se îmbujoră, desprinse toate fotografiile de pe pereţi şi le aruncă cu furie la pământ. Pe urmă se întoarse către Sorin cu capul dat pe spate cu părul în dezordine pe frunte, pe umeri.

— Acum?...

— Ai sfărâmat idolii, dar templul a rămas cu aerul lui respingător de aristocrat. Mă înţelegi?... Miros de fard, care ascunde gol, polei de aur peste aramă. Te lăfăeşti în mătase în timp ce la tine în curte gem în mizerie oameni ca şi tine.

In timp ce vorbia înainta spre fată, iar ea făcea mereu un pas înapoi, până se lipi cu spatele de perete.

— Crezi că n'am văzut eri pe Puiu cum a lovit cu cravaşa peste obraz pe Ion vizitiul. Şi pentruce? Intreabă-l pentruce?... Dar să-l întrebi! Auzi! Şi crezi că n'am auzit ce au vorbit paiaţele acelea din salon?... Le bastard!... Ei bine bastardul scuipă pe toată maimuţăreala şi luxul vostru. Vă urăsc!... Auzi?

Obrajii Luciei ardeau. Işi ridică palma şi lovi pe Sorin peste gură, peste obraz în timp ce el stătea nemişcat. In cele din urmă căzu pe prieptul lui şi începu să plângă cu hohoţe. O ţinu lângă el până furtuna trecu. Pe urmă cei doi adversari se priviră şi Sorin îi caută să-i muşte până la sânge buzele.

Din literatura contemporană Italiană

Ex-Voto

La fel cu acei Primitivi italieni, ce transfigurau femeia visului lor în creaţii mistice, aş vrea să fac din tine — care nu eşti şi nu vei fi pentru mine decât pur miraj — Madonna creolă.

Să fixez cu pătimaşă cucernicie, pe paleta de lemn de Martinica, privirea ta de mare diamant negru, dela care îmi place să cer fără cuvinte şi nu fără o dulce nelinişte, clipa de întâlnire a ochilor tăi cu privirea mea; să urmăresc unda nocturnă şi buclată a părului întors în scurtă cascadă după ureche: şi nările, acele nări vibrante ca nişte aripioare de păsărică, dilatate, s'ar zice, în voluptatea de a savura prea îmbătătoarele arome ale insulei tale, — cacao şi rom, vanilie şi ylang-ylang.

O grijă pornită din cea mai curată dragoste aş pune'n alegerea chihlimbarului şi a umbrelor, pentru a mângâia, în portret, acea piele ce trebuie să fie, la atingere, mai catifelată decât piersica şi care este, la privire, preţioasă ca scorţişoara când, într'o atitudine plină de graţie, întinzi lungile tale braţe cu încheieturile fine.

Dar ca să redea coloarea graţiei tale copilăreşti, de tânăr bambus al insulelor, farmecul tău de nespus şi fără de seamăn, izvorît din simplitate şi naturaleţă, din bunătate şi inteligenţă, — pe paletă nu s'ar mai găsi nimica, şi bietului artist nui-ar mai rămâne decât să apese pe lemn, până la ultima-i picătură, tot focul închis al inimei sale fără speranţă.

Portretul astfel sfârşit, l-aş pune într'una din acele troiţe care, la câte-o răspântie, veghiază cu atâta umilinţă peste marea de mătase a trestiilor de zahăr în floare sau deasupra enormelor evantaie ale bananilor.

Şi cea mai mare răsplată pentru mine ar fi să-mi pot adora Madonna mea creolă în tăcere, când seara cade peste imenşii arbori cu nume necunoscut, îmbrăcând ca o a doua noapte, noaptea pădurii tropicale, în timp ce se aprinde corul de nebunească troznire a greierilor întărâtaţi şi licuricii răspund cu nenumăratele lor scânteieri de rouă lunară.

Din Immagini delle Antille (1936) Traducere de de Sionello Fiumi. **Pimen Constantinescu**

Epigrame despre artiști

Unui pictor fără talent

Odaia'ntâi ți-o văruiești
Și apoi o pictezi ?
Ar fi mai bine s'o pictezi
Și-apoi s'o văruiești.

Unui poet plagiator

Un critic îți refuză
A versurilor glorie ?
Ori nu e a ta muză
Copilă a memoriei ?

Altui poet plagiator

Sute de imagini ai luat, poete,
Sute de concepții, dela mici și mari,
Cărțile-ți cu-atâtea falnice sonete
Au rămas intacte'n rafturi la librari.
Cetitorul nostru-i tare delicat :
Nu vrea să-și procure lucruri de furat.

Poetul invidios

Scumpul meu Bireno, când cântam un vers.
„Să-ți dăm fân și paie!" îmi șopti din mers,
Gentilețea-i m'a mișcat peste măsură :
Pentru mine-și rupe pâinea dela gură.

Lingușitorul

Când puternicii zilei, deși necinstiți, trec pe stradă,
Virsi mieros
Pân'la pământ îi salută.
El e ca găleata ce se lasă în jos
Ca să fie umplută.

Invidiosul

Trist e Lao : nu se știe
De i s'a'ntâmplat ceva,
Sau de binele cuiva
I s'a tras inima rea.

Invidioasa

Se miră toată lumea că prea-i slăbuță Lidia :
Dar cine'n viața asta se'ngrașă cu invidia ?

Consolarea poetului dramatic

La noua-i dramă nu partecipară
Auditorii ; dar în schimb poetul :
„Puțină societate, dar aleasă",
Își zise cu naivitatea-i rară.

Unui poetastru

Când compui, te zgârâi și te zbați întruna.
Ori zmulgi versurile din văzduh cu mâna ?

Unui critic și istoric literar

Gloria adevărată în știință se câștigă
Studiind înaintașii, nu pe cei contimporani.

Unui plagiator

Don Gabriel în versurile-fine
Intrețesu și altele străine.
Când într'o zi în lume le cetea,
Riccardo pălăria-și tot scotea.
Poetul întrebă : — Dece acele
Salturi dese ? — Iar el : — Gabriele,
Când întâlnesc un cunoscut,
Scot pălăria și-l salut !

Femeea orbului

I-au zis-o unui orb : „Soția ta
E-un trandafir, nu altceva !"
Răspunse orbul — orbii-s fini ! —
„Știu nu după coloare, după spini !»

Epitaf

Un scurt epitaf de cetit :
Petru trăia ; a murit.

Culese și traduse de
Pimen Constantinescu

Iarnă

Cristale şi argintărie,
Omăt sfânt,
în ritm de poezie
cade moale şi înfrânt
la pământ.

Cristale fine
din cer
şi zări pline
de alb şi mister,
brodează pe 'ntins
peste necuprins,
presară pe fire,
pe suflete cu simţire
ninsoare
de candoare
şi splendoare,
cu strat subţire
de duioasă amintire!

Doruri închise,
cu zurgălăi de vise!

Cristale fine,
îmbracă pământul,
şi îmi poartă gândul
spre zări line
pline
de dorinţi vecine...

Şi 'ndată, poveşti cărunte cu alint
— amintiri de mărgărint —
rup zăbrele
grele
şi dau drumul rătăcirii mele,
să colinde 'n alb de nea
pe şosea,
petruită 'n stele!

Şi văd arţari bătrâni,
isvoare şi fântâni
ogoare
lucitoare
şi'n vale-adăpostită,
o stână părăsită!

Şi 'n a zăpezii lână,
mă văd lângă stână,
cu anii de mână!

Banatul-Jugoslav. **Mihai Avramescu**

Credinţa

Mereu acelaş, eu în taină astept,
Departe, trist şi fără nerăbdare:
Durerea întreagă o păstrez în piept,
In ochi şi în a vocei tremurare.

De tac, eu nu renunţ la ce-i al meu —
Că resemnarea-i ciob de mişelie —
Dar ştie numai unul Dumnezeu
Frumoasa care-mi este dragă mie.

Un călător aşteaptă la peron,
Un tren ce poate n'are să mai vie,
Dar lui îi pare că aude-un svon,
C'o să sosească speră, crede — ştie.

. . . Te las cu el, deşi ţi-a fost strein,
Ca vremea să vă apropie — şi, poate,
Să-mi scoată 'ncet şi mie adâncul spin
Din inimă, — trecând precum trec toate.

De-o fi nevoe, eu voi aşteptă.
Ivirea arabescurilor, toamna,
Când n'o să-l mai vrăjească faţa ta,
Când „domnul o să iasă iară doamna"

Te voi iubi mereu, neschimbător,
In timp ce lui avântul o să-i scadă
Şi vei deosebi, în viitor,
Credinţa de dorinţa din grămadă.

Te voi iubi mereu, te voi vedea,
Inchipuirea o să mi te cheme,
De-acum încolo te-o aduce ea,
Precum veneai tu singură'ntr'o vreme.

Te voi iubi mereu, cu-acelaş dor,
Că eu te văd cu ochi de-altă dată:
Săpată eşti în profunzimea lor
Şi Vremea e întrânşii desarmată.

Const. Rîuleţ

Praştia

— Schiţă —

de Dem' Psatta

— „A! Nu, nu! Cu praştia n'ai voie să te joci!"

— „De ce Ticule?! Toţi băeţii au..»

Şi Mircea începu să scâncească. In căpşorul lui mic nu'ncăpea rostul acestei oprelişti.

Tatăl îşi iuă odrasla pe genunchi, îi netezi părul ca borangicul şi privind departe în adâncul trecutului, începu cu glas blajin:

— „Tăicuţule drag, praştia e o jucărie pe care o folosesc doar haimanalele, sau copii răi la suflet. Eşti tu o haimana?"

— „Nu".

— „Eşti tu un rău?"

— „Nu."

— „Atunci?!.. Praştia este făcută ca s'arunci cu ea pietre şi să loveşti,.."

— „Nu cu pietre. Cu alice..."

— »Şi mai rău. Ai să spargi geamuri, ai să scoţi ochii cuiva, sau ai să păţeşti ce-am păţit eu, când eram de vârsta ta.»

— «Ce?!«

Tatăl închise ochii, îşi scutură capul, voind parcă să alunge una din acele arătări dureroase pe cari întâmplările ţi le înfig duşmănoş în minte şi de cari nu mai poţi scăpa toată viaţa.

După câteva clipe, reculegându-se, suspină adânc, îşi strânse feciorul la piept şi 'ncepu să depene din caerul amintirii. Glasul tremurat şi desele întreruperi în mijlocul frazelor dădeau pe faţă tot chinul ce-l măcina.

— „Eram... de vârsta ta, puiule. Intr'o zi de primăvară, mă jucam în grădina publică din Hârşova."

— „Erai cu servitoarea?"

— „Nu! Cu câţiva colegi."

— „Şi mămica ta nu s'a supărat?"

— „Nu.. Hârşova e un oraş mic, nu-i ca Bucureştii. Casa noastră era pe-o stâncă, foarte aproape de grădina publică. Ne despărţeau doar casele vecinului Iancu Filip, mare negustor şi om tare cumsecade, un maidan şi-o ulicioară pietruită de bunul Dumnezeu cu stânci măcinate de selurile ploilor ce se scurgeau pe-acolo spre cheiu. Făceam doar câţiva paşi prin faţa casei d-lui Filip, străbăteam maidanul şi-ulicioara, săream chiar în dreptul Poştei peste zidul scund ce înprejmuia grădina, apoi rostogolindu-mă la vale prin iarba crescută'n voie, ajungeam între salcâmii umbroşi din faţa bufetului. Aci era scena cu lăutari, aci şi popicele. Din când în când, pe furiş, mai aruncam şi noi câte-o bilă, care de cele mai multe ori nici n'ajungea în popice. Rămânea istovită pe la jumătatea drumului. Asta fiindcă, precum vezi, eram şi noi taaare voinici!

— „Dacă n'am fost eu! Făceam odată aşa cu toată puterea..." şi repezind mâna, îl lovi peste ochi pe bietul părinte.

— „Frumos! Da nu juca popice cu capul meu."

— „Unde, unde te-am lovit?"

— „In ochi, ştrengarule."

Şi copilul înduioşat se plecă şi sărută cu drag ochiul tatălui.

— „Ei, şi cum îţi spuneam!... In ziua de care vreau să-ţi vorbesc, mă jucam de-a prinseiea în grădină, împreună cu alţi copii, alergând voioşi printre aleele ce despărţeau rondurile încărcate cu garoafe roşii, cu petunii miresmate şi cu pansele de catifea în zeci de culori, în tim ce fluturaşii albi se luau la întrecere cu noi. Grădina răsuna de ciripitul vrăbiilor gureşe cari săltând gălăgioase din cracă'n cracă, îşi învăţau puii să sboare, ori veneau săgetând aerul ca să le-aducă vreo musculiţă prinsă'n zbor.

De odată, în mijlocul jocului, se alătură de noi Ioniţă, un coleg de şcoală, băiatul cismarului Muşetescu. Alerga şi el, dar din când în când se oprea, aşeza praştia şi ochia, trăgând în câte-o pasăre.

Pe nesimţite, praştia ne-a atras luarea eminte şi în loc să ne mai jucăm, ne am pomenit cu toţii în jurul lui.

Fiecare îl ruga să-i împrumute minunata jucărie, fiecare voia să tragă cu ea.

În câteva minute, praştia trecu prin mâna tuturor. Numai eu n'am îndrăznit s'o încerc. Mă oprea ceva.

De-odată Muşetescu îmi spuse:

— „Ia mă Mitică, trage şi tu, poate ai mai mult noroc. Uite, uite colo pe creanga liliacului, o vrabie. Na, trage!"

Eu m'am dat un pas înapoi.

— „Ce ţi-e frică? Nu muşcă mă!" şi'ncepu să râdă, urmat de hohotele băeţilor.

Batjocura lor m'a ruşinat. Fără să-mi dau bine seama de ceiace ce fac, îndârjit, am luat praştia, am întins-o, am ochit şi-am tras..

Vezi tu, sunt 33 de ani de-atunci. Nici azi nu pot să uit clipa. Nici azi nu-mi piere din faţa ochilor ceiace s'a petrecut acolo, în colţul grădinei publice a oraşului meu de naştere.

Piatra a scăpat vâjâind din praştie.

Muşetescu fugi spre liliacul din faţă şi după o clipă strigă:

— „Bravo Mitică! Ai plesnit-o!"

Băeţii după el buluc. Eu, furat de curiozitate, i-am urmat.

— „Na mă. E a ta. Tu ai ochit-o. Bravo!" şi Muşetescu îmi întinse vrabia din cteştetul căreia se prelingea o uşoară dâră de sânge. O lovisem în cap, rupându-i o bucăţică din ţeastă.

Băeţii mă priveau cu admiraţie şi pizmă.

Când am luat fără voie păsărica în mână, trăia încă. Mi-a aruncat o privire tristă de tot, care m'a sfredelit până'n fundul sufletului şi m'a durut nespus. Iar în palmă i-am simţit inimioara mică bătând din ce în ce mai grăbit. Uite, şi-acum când deschid palma şi o ţin aşa întinsă. simt în mijlocul ei cum svâcneşte o inimioară mică şi cum bate furtunos. Şi asta mă chinuie, iar dacă întâmplător bag de seamă înainte de culcare, nu mai pot dormi toată noaptea.

Văzând că-i curge sânge din căpşor, mi s'a făcut milă şi fără să spun o vorbă, acoperind-o cu cealaltă mână, am rupt-o de fugă spre casă.

Câteva vrăbii, ciripind gălăgios, s'au luat după mine.

Nici nu ştiu când am ajuns acasă. Parc'aş fi avut aripi.

Abea putând să mai răsuflu, urcasem dealul în goană nebună, m'am dus înaintea mamii şi cu vorbe'ntretăiate, cu ochii'nlăcrimaţi şi răsuflarea gâtuită, i-am întins mâna cu păsărica şi i-am spus rugător:

— „Moare! Scapă-o! Pune-i doctorii să scape! Te rog mămico!"

Mama se uită grăbit la pasăre şi alergă spre bufetul din sufragerie aducând din serviciu sticluţa cu untdelemn, din care turnă cu grijă câteva picături pe rana sângerândă.

La noi, de câte ori nu ştiai ce doctorie să întrebuinţezi, puneai untdelemn.

Vrabia a tresărit şi a prins să se sbată în palma mea. Se oprea o clipă şi iar tremura. Mă privea'ndelung cu ochii ei rotunzi ca mărgelele şi fiecare privire era ca o săgeată înfiptă în creerul meu. Când o prindeau din nou scuturăturile se sbătea, svâcnea, sărea în salturi scurte, întindea aripile parcă voind să-şi ia zborul şi să fugă din locul suferinţei, ca să cadă apoi istovită şi să mă privească dureros de trist.

Stam cu palma întinsă, privind la sfârşitul păsăricii nevinovate, cu inima strânsă, cu creerul împietrit. Mama, de asemeni, amuţise.

Când, după o ultimă svârcolire mai puternică decât cellealte, vrăbiuţa căzu frântă şi 'nchizând ochişorii, muri, mama rupse tăcerea, întrebându-mă:

— „Unde-ai găsit-o?"

Tresării speriat. Nu ştiam să mint.

— „In grădina publică", răspunsei eu cu glasul stins.

— „Cine a lovit-o?"

Am ridicat ochii şi izbucnind în hohote de plâns, abea putui să'ngân:

— „Eu, fără să vreau..."

— „Braavoo! Foarte frumos! Nu ţi-a fost milă? Dacă este pui şi acum părinţii lui desnădăjduiţi îl caută şi-l cheamă plângând?"

Imi amintii de vrăbiuţele ce mă urmaseră în zbor în drumul spre casă, de puii ce învăţau să sboare prin grădină cum şi de părinţii ce se străduiau să-i înveţe.

— „Dacă a avut ea puişori", urmă mama, „şi-acum n'are cine să i hrănească!? Vezi cât rău ai făcut altora dintr'o joacă nechibzuită?!

Vorbele mamii mi-au sfredelit inima şi'ncepui să plâng cu hohote.

— „Să ştii că nu te mai iubesc. Pleacă din faţa mea. Eu nu pot să iubesc un co-

pil fără inimă."

— „N'am vrut s'o lovesc, mămico, zău că n'am vrut!" îngânai eu printre sughiţurile plânsului.

— „Nu ştiu. Uite, a murit în mâna ta, lovită în cap, o păsărică fără vină. Un pui care nu făcea rău nimănui şi care ciripea atât de voios. Pleacă, pleacă, să nu te mai văd!'

Am plecat strivit de mâhnire, m'am închis în odaia mea, am aşezat vrăbiuţa moartă pe fereastră, apoi, trântindu-mă pe pat am plâns până spre seară. Păsărica, rece şi neclintită, sta pe fereastră, ca o dojană necruţătoare. De câte ori întorceam ochii spre ea, începeam să plâng şi mai tare.

Când am văzut că se-apropie seara, mi-am luat briceagul cu care ascuţeam creioanele, am scos din scrin o batistă albă, am înfăşurat vrabia în ea şi strecurându-mă, nevăzut de-ai casei, m'am dus până'n vârful Canaralei, sus unde acum e o cruce albă, înfiptă acolo în amintirea unor ostaşi înnecaji cu şalupa „Trotuşul" şi scoborând pe-alături, într'un loc primejdios şi ascuns, am săpat o groapă, am pus în ea vrăbiuţa ucisă şi plângând am acoperit-o, aşezând deasupra un semn, ca să cunosc locul.

Începuse să bată un vânt uşor. Soarele scăpăta spre asfinţit înflăcărând norii şi'nroşind apele Dunării pe cari le unduia vântul. Cerul mi se părea pătat cu sânge, apa Dunării un şuvoiu de sânge, până şi mâinile mele păreau stropite cu sânge. Sânge, sânge, peste tot numai sânge! Groaznic! De spaimă m'au trecut fiorii şi fără să mai pot privi spre cer, sau Dunăre, am fugit acasă şi plângând cu hohote am rugat-o pe măicuţa mea să mă erte.

Mi-a spus că numai după ce mă voiu spovedi preotului şi-mi va da el împărtăşanie, arătând astfel că m'a ertat, mă va erta şi ea.

Am postit o săptămână, m'am spovedit şi m'am împărtăşit.

Măicuţa mea bună m'a ertat.

Totuşi sufletul meu, gândul meu, amintirea, nu vrea să mă erte nici acum şi mă chinuie într'una. De câte ori nu visez noaptea păsărica cu căpşorul însângerat, rugându-mă cu ochii ei trişti s'o scap de moarte! Odinioară, când veneam acasă în vacanţă, la apropierea amurgului, mă'ndreptam spre locul unde îngropasem, alături de liniştea mea, pe biata vrăbiuţă. Plecam fără să spun o vorbă, şedeam în preajma mormântului ei până înseara deabnelea şi-apoi veneam acasă tot mut şi stăpânit de tristeţe. ...Vezi tu, de ani de zile mă chinuie această amintire. Ai vrea să suferi şi tu tot aşa?"

— „Nu!"

— „Atunci aruncă praştia."

Ş. Mircea, fără să spuie un cuvânt: lăsă să-i lunece jos praştia căpătată de la un coleg în schimbul câtorva mărci argentinene, în vreme ce tatăl îşi ştergea pe furiş ochii.

Rosmersholm

Tăcere ca la Rosmersholm!., Sau, poate,
Sunt marea înainte de furtună..,
Mă sperie adâncu-i... e nebună..
Şi-o linişte de criptă mă străbate.

Ca un fior prelung... Ce groaznic sună
In sufletu-mi tăcerea... Simt ciudate
Vedenii 'n preajma mea... Sinistru bate
Un vânt geros în noaptea fără lună..

Ce groaznic urlă liniştea în mine!
E cerul vânăt... Zarea de lumină...
S'a risipit cu visele-i senine...

Pricep acum cât suferit-a Abel
Sub a lui Cain învrăjbită vină..
Şi'n sufletu-mi se face noapte... Babel!...

Leontin Iliescu

Sextil Puşcariu

de Emil Petrovici

A împlinit şasezeci de ani Sextil Puşcariu, profesorul de limba şi literatura română dela Universitatea din Cluj şi directorul Muzeului Limbei Române.

Pentru cultura românească din Ardeal, mai cu seamă pentru cea dinainte de războiu, în sbuciumul ei după bunuri sufleteşti superioare în condiţiile grele de atunci care-i ţintuiau paşii la pământ, tânărul docent de filologie romanică dela Universitatea din Viena [1904] şi în curând după aceea [1906], profesor de limba şi literatura română la Universitatea din Cernăuţi a fost o mândrie şi o chezăşie a posibilităţilor culturale ale neamului nostru de pe aceste meleaguri. Prin colaborări la reviste ştiinţifice străine. — *Zeitschrift für romanische Philologie, Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie, Literaturblatt für germanische und romanische Philologie, Zeitschrift für verglechende Literaturgeschichte, „Wörter und Sachen“*, etc. — dând articole şi studii de filologie română şi de istorie literară, şi prin lucrări ştiinţifice fundumentale — *Der Dialekt des oberen Oltthales* in *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*, Leipzig, 1898, *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, Leipzig, 1899; *Lateinisches ti und ki im rumänischen, italienischen und sardischen*, Leipzig, 1904, etc. — s'a impus în cercurile ştiinţifice din Occident. In 1905 i se publică dicţionarul etimologic (*Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*. I. Lateinisches Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen) în Colecţia: *Sammlung Romanischer Elementarbücher*, publicată de Wilhelm Meyer-Lübke.

In anul următor e numit profesor la Cernăuţi, iar Academia română îl însărcinează cu redactarea *Dicţionarului*. Acesta îi ia foarte mult timp. Continuă totuşi să colaboreze sârguincios la reviste şi să publice studii, dintre care cel mai de seamă este o sinteză a cercetărilor de fonologie şi morfologie istorică română: *Zur Rekonstruktion der Urrumänischen* (1910). Să amintim şi publicarea — în colaborare cu Alexie Procopovici — a *Cărţii cu învăţătură* a lui Coresi (1914).

Urmează cei patru ani de groază ai războiului, după care cu atât mai strălucitoare par zorile unor zile mai bune pentru neamul românesc şi pentru ştiinţa românească. Sextil Puşcariu joacă un rol de căpetenie în momentele acelea hotărîtoare pentru soarta Bucovinei dela sfârşitul marelui măcel. Drept răsplată pentru că, neînfricat şi energic, întâiul după războiu, a dat glas revendicărilor româneşti în acel colţ de ţară, i-a fost hărăzit să ducă Regelui Românilor solia unirei Bucovinei cu ţara mamă.

O clipă a fost ispitit de a se arunca în vâltoarea luptelor politice. Dar îndată şi-a dat seamă că politică şi ştiinţă nu se pot face în acelaşi timp: şi a ales, firește, ştiinţa.

La Cluj îl aşteptau doară atâtea opere de înfăptuit: Universitatea românească trebuia organizată; studiul limbii române trebuia ridicat la un nivel vrednic de noua instituţie de înaltă cultură creată în capitala Ardealului românesc; Dicţionarul Aca-

demiei trebuia continuat...

La Cluj, în atmosfera senină ştiinţifică dela Muzeul Limbei Române întemeiat şi condus de dânsul, în tovărăşia unei pleiade de cercetători pe care a ştiut să-i câştige pentru o colaborare rodnică într'un spirit de adevărată prietenie creând astfel ceeace se numeşte „şcoala filologică dela Cluj" şi învrednicind astfel capitala Ardealului să fie considerată drept unul dintre cele mai importante centre de studii romanice de astăzi, — aici şi-a dat cele mai de seamă opere ale sale: Admirabila privire sintetică asupra *Locului limbii române între limbile romanice* (discursul de recepţiune la Academie, 1910); adevărata capodoperă care este *Istoria literaturei române, epoca veche* (1921, apărută şi în o a treia ediţie), în care cărturarul cult admiră ţinuta literară de o rară frumuseţe a operei, dascălul, claritatea şi conciziunea expunerii, iar specialistul, bogăţia informaţiilor pe care le dă; pe urmă volumele II şi III (volumul I a apărut în 1906) ale *Studiilor istro române* (1926 şi 1929), vastă monografie în care a fost cercetat tot ce poate fi în legătură cu graiul, istoria şi etnografia micei insule româneşti din Istria, operă definitivă la care cu greu se va putea adăuga ceva nou, cuprinzând şi câteva pagini de judicioase consideraţiuni asupra formării neamului nostru în care regăsim aceeaşi putere de sinteză ca în *Zur Rekonstruktion des Urrumänischen* şi în *Locul limbii române între limbile romanice;* în sfârşit nenumărate articole studii, etimologii publicate în diferite reviste şi mai ales în *Dacoromania* (Buletinul Muzeului Limbei Române) care a ajuns la volumul al VIII-lea. Să nu uităm îndeosebi paginile din Dacoromania întitulate *Pe marginea cărţilor*, atât de pline de fine observaţii interesând linguistica generală. De altfel toate operele sale de filologie sunt adevărate comori de asemenea observaţii de linguistică generală.

Sextil Puşcariu se consideră, modest, un simplu specialist de filologie română. Cred însă că congresul linguiştilor, ţinut anul trecut la Copenhaga, alegându-l printre cei patru preşedinţi ai săi, a ţinut astfel să recunoască meritele profesorului dela Cluj pe terenul ştiinţei generale a graiului.

De aceea trebue salutată cu bucurie ideea prietenilor şi elevilor săi de a-i oferi drept omagiu un volum în limba franceză în care au fost reunite o seamă de articole de ale sale apărute în diferite reviste — multe din ele româneşti — şi de pasagii din operele sale, mai caracteristice, prezentând un interes mai general linguistic.

In tot timpul activităţii sale ştiinţifice, Sextil Puşcariu a fost la curent cu problemele şi metodele mai nouă în cercetările linguistice şi a luat parte la discuţii. Ii dorim ca încă mulţi ani dearândul să-şi păstreze capacitatea de a ţinea tinereşte pas cu timpul, spre binele ştiinţei.

Sextil Puşcariu are în mare măsură darul, indispensabil unui învăţat, de a vedea, într'o masă amorfă de fapte, firul roşu împrejurul căruia, ele se grupează, de a deosebi esenţialul de accesoriu, de a îmbrăţişa cu o privire sintetică întreg domeniul căruia îi aparţin faptele studiate şi de a trage concluzii de o valoare cât mai generală. Talentul însă nu l-a dispensat de munca răbdurie, migăloasă la aparenţă chiar meschină a adunării, a clasării a vânturării materialului. După cum însuşi spune undeva: Inteligenţa cercetătorului se asemănă cu briciul bine ascuţit al meşterului bărbier. Oricât de tăios ar fi briciul, nu poate face treabă bună fără o sdravănă săpuneală a bărbii aspre a muşteriului. La fel şi mintea ageră a cercetătorului e de prisos fără o sârguincioasă, meticuloasă adunare şi examinare a materialului. Iată o bună lecţie pentru tinerii noştri „genii" cari dispreţuesc munca.

Savantul şi organizatorul Sextil Puşcariu este dublat de un om de inimă care împrăştie un farmec deosebit în jurul său. De altfel chiar acestei capacităţi de a captiva oamenii i se datoresc realizările ca organizator (Dicţionarul Academiei, Universitatea din Cluj, Muzeul Limbei Române, Atlasul Linguistic, etc.). Graţie aceleaşi magii este, în bună parte, atât de iubit şi ca profesor, nu numai datorită clarităţii şi frumuseţii expunerii. Cei care l-am cunoscut mai de aproape, în seminarii, la Muzeul Limbei Române în şedinţele săptămânale, în orele de colaborare ştiinţifică, nu s'au putut sustrage acestei vrăji. Mai cu seamă cei tineri îi vor fi veşnic devotaţi amintindu-şi cu câtă camaraderească bunăvoinţă le-au fost încurajaţi primii paşi pe câmpul

ştiinţei. Niciodată un începător, după ce l-a cunoscut, nu şi-a putut imagina ca Sextil Puşcariu s'ar putea supăra pentru că novicele şi-a exprimat o părere deosebită de cea a maestrului.

Neobositului redactor al Dicţionarului Academiei şi curajosului şi avântatului iniţiator al Atlasului Linguistic Român îi urăm să vadă cât mai curând terminate aceste două opere monumentale închinate limbii române şi să se poată apoi bucura de roadele pe care ştiinţa le va culege de pe urma lor.

20 de ani dela moartea lui Aurel C. Popovici

de Dr. Aurel E. Peteanu

In ziua de 10 Februarie a c., s'au împlinit 20 de ani, de când cel mai strălucit şi fecund gânditor bănăţean, *Aurel C. Popovici*, îşi doarme somnul de veci — departe de glia sa străbună, azi eliberată — în cimitirul oraşului Geneva din Elveţia.

Această zi de dureroasă aducere aminte se încrustează adânc pe răbojul anului şi ne determină să facem un scurt popas, pentruca, cu suflete senine, curăţite de orice sgură, să scuturăm praful de pe figura de elită a acestui mare vizionar şi ideolog bănăţean, cu renume mondial, evocându-i amintirea şi închinându-i, cu sinceră admiraţie şi recunoştinţă, câteva rânduri, în revistele şi ziarele noastre din Banat.

Această evocare, această cinstire este, fără îndoială un act generos de postumă dreptate pentru eminentul doctrinar al naţionalismului nostru românesc, pentru celce, încălzit pururea de cel mai superior ideal naţional, a ştiut să fie, o viaţă întreagă, simbolul celei mai neprihănite iubiri de neam, de glie şi de limbă strămoşească.

Strâns contopit cu suferinţele şi destinele neamului nostru de pe ambele versante ale Carpaţilor, lugojanul *Aurel C. Popovici* a fost, în cea mai nobilă accepţie a cuvântului, sinteza cea mai înaltă a tuturor calităţilor, personalitatea cea mai reprezentativă a Banatului şi a Ardealului dela sfârşitul veacului XIX-lea şi începutul veacului al XX-lea.

O individualitate covârşitoare în viaţa noastră politică o pildă strălucită de eroism şi abnegaţie.

Leagănul copilăriei sale a fost Lugojul cel cu frumoase tradiţii româneşti, vechea cetăţuie de rezistenţă sufletească a Banatului, unde aproape fiecare petec de pământ îşi are povestea sa şi unde, lungi decenii dearândul, au vibrat mai puternic sentimentul, cultura şi idealul uostru naţional.

Aici, în acest sanctuar al românismului bănăţean, a văzut Aurel C. Popovlci lumina zilei la 16 Octombrie 1863 şi şi-a legănat cei mai frumoşi ani ai copilăriei saie, cu cortegiu-i nesfârşit de iluzii şi nădejdi, primind dela bunii săi părinţi: Constantin Popovici de meserie cojocar (fratele mamei lui Coriolan Brediceanu, cu numele Iuliana) şi Maria Hosici o educaţie îngrijită pătrunsă de mireasma dătătoare de viaţă a credinţei strămoşeşti.

Aici, în atmosfera tradiţională de caldă simţire românească şi de puternic naţionalism a adevăratei metropole culturale a Banatului a fost crescut Aurel C. Popovici în sentimentele cele-i mai profunde religiozităţi, în mila lui Dumnezeu, în dragostea neţărmuită pentru tot ce era românesc şi în credinţa nestrămutată în izbânda supremei noastre dreptăţi naţionale.

Aici şi-a făcut studiile primare, remarcându-se prin sârguinţă, cumineţenie, inteligenţă sclipitoare şi printr'o nobleţă sufletească de rară calitate.

Cu această frumoasă zestre sufletească şi-a continuat, apoi, studiile secundare la gimnaziul superior romano-catolic (azi liceul Coriolan Brediceanu), unde având mulţi entuziaşti şi selecţi colegi de şcoală români, dintre cari amintim pe cei mai cunoscuţi: Ion Popovici, Gh. Popovici, Ştefan Petrovici, V. Vlad, Gh. Dobrin, Ioan Lupulescu, — părinţii săi nădăjduiau că au găsit un mediu potrivit pentru desvoltarea multiplelor sale însuşiri sufleteşti.

La început, câţiva ani dearândul, acest mediu, această viaţă şcolară nu lăsa nimic de dorit.

Intre elevii români s'a stabilit în anul 1878, ca prin farmec, o atmosferă de caldă familiaritate şi a pornit un curent de remarcabilă înviorare naţională.

La îndemnul sufletului lor însetat de lumină şi de ideal, s'au întegrat şi ei, cu exuberanţa lor tinerească, în ritmul epocei de renaştere naţională şi au înjghebat, în afară de zidurile şcoalei, o societate de lectură românească secretă cu o frumoasă bibliotecă, ambele absolut necesare pentru a se putea adăpa din izvorul nesecat al literaturii, artei şi trecutului popopurului lor românesc, bogat în fapte mari, eroice, de adevărată epopee şi'n suferinţi fără pereche.

Societatea, cunoscută sub numirea de *„Societatea de lectură a junimei române studioase din Lugoj"* era îmbrăţişată şi promovată cu toată căldura de entuziaştii ei membri. Şedinţele şi le-a ţinut, regulat, în fiecare Duminecă — conform normelor obişnuite ale astorfel de societăţi — după masă, într'o sală a şcoalei primare ortodoxe române, unde îşi avea şi dulapul cu cărţile româneşti, catalogate şi aşezate cu grijă.

Toţi membrii ei: Aurel C. Popovici, Ion Popovici (Bănăţeanu), Gh. Popovici, Victor Vlad (Delamarina), Ştefan Petrovici, Gh. Dobrin, Ioan Lupulescu, Ştefan Lipovan, Nicolae Brândeu, D. Moise ş. a. erau în cea mai nobilă accepţie a cuvântului, numai inimă, simţire şi înflăcărare, suflete cu vibraţii şi expansiuni demne de toată admiraţia, care au desfăşurat, cu elanul lor idealist, cu cultura şi distincţia lor sufletească, o activitate cu adevărat prodigioasă, înscriind, pe ecranul acţiuni româneşti din acea epocă de mari frământări, contribuţia lor de nobilă muncă şi simţire.

Dar, existenţa ei secretă nu putea fi permanentă. Organele de control ale şcoalei şi ale statului aflând, cu nespusă indignare, secretul, s'au năpustit, cu toată furia, asupra entuziaştilor conducători ai societăţii, au disolvat-o şi — după minuţioase anchete făcute în lunile Aprilie şi Mai 1884 — au exoperat ordinul No. 18448 din 13 Iunie 1884 al Ministerului de Culte şi Instrucţiune Publică din Budapesta, prin care elevii: Ioan Lupulescu şi Ştefan Lipovan de cl. VI a, Victor Vlad şi Ioan Popovici de cl. IV-a au fost eliminaţi din gimnaziul superior rom. cat. din Lugoj pe motivul că au participat la şedinţele unei societăţi neadmise de regulament şi pentru conduita lor provocătoare faţă de profesori.

Acest tragic sfârşit l-avut *„Societatea de lectură a junimei române studioase din Lugoj"*, pentru a cărei întemeiere şi prosperare elevii români de pe atunci şi-au închinat toată munca şi energia, tot aurul sufletului şi al simţirei lor alese.

Astfel s'au înăbuşit manifestările sănătoase, de un robust naţionalism şi pline de legitime nădejdi ale tineretului nostru român dela gimnaziul superior romanocatolic din Lugoj, Astfel s'a dărâmat şi acest gingaş altar de cultură naţională al „junimei române studioase" care a căutat să ţie vie flacăra conştiinţei naţionale în sufletul tuturor tinerilor români grupaţi în jurul lui.

Elevii eliminaţi, înzestraţi fiind cu un inepuisabil dinamism sufletesc, cu o amplă vibraţie spirituală românească, s'au îndreptat numai decât spre alte orizonturi mai senine, mai lipsite de sbucium: Victor Vlad se înscrie la liceul «Sft. Sava» din Bucureşti, iar Ioan Popovici la Institutul de Telogie şi Pedagogie din Caransebeş.

Aurel C. Popovici, cutoatecă în clasele III, IV şi V (anii şcolari 1878—79 1880—81) a fost clas.ficat printre cei dintâi elevi, a părăsit gimnaziul superior din Lugoj deja la 26 Martie 1881. Indreptându-se spre izvoarele bogate în lumină şi cultură românească, spre Braşov şi Beiuş: vechile centre de rezistenţă sufletească al Românilor de dincoace de Carpaţi. In special în Beiuş, unde şi-a făcut toate clasele superioare i s'a dat ocazie lui Aurel C Popovici să cunoască, temenic, istoria şi literatura noastră naţională, cu toate frământările şi sforţările de veacuri ale mult încercatului nostru popor de pe ambele versante ale Carpaţilor. Aici şi-a trecut şi examenul de maturitate (bacalaureat) în anul 1884.

Terminându-şi studiile secundare în Beiuşul marelui Samuil Vulcan, în toamna anului 1884 s'a îndreptat, cu comoare sa de cunoştinţe, de gândire şi simţire, cu nesecata sa sursă de nobil şi viguros entuziasm, spre vechile şi renumitele universităţi din Viena şi Graz.

Aici lugojanul Aurel C. Popovici, urmând medicina şi ştiinţele politice, şi-a pus în vibraţie cele mai nobile şi puternice coarde ale sufletului său, străduindu-se cu o energie neobosită, cu entuziasmu-i înflăcărat

şi cu dorinţa-i nepotolită de-a pătrunde în tainele mari ale ştiinţelor şi ale tuturor sistemelor filozofice, spre o necontenită ascensiune spirituală.

In atmosfera de înaltă cultură a Vienei de atunci, s'a format, mlădiat, cristalizat şi desăvârşit tânărul lugojan, înspirându-se din ideile naţionale şi sociale ale timpului şi pregătindu-se temeinic nu atât pentru specializarea sa în medicină ci pentru a deveni marele îndrumător al vieţii noastre naţionale în toată complexitatea ei.

Porunca sângelui său românesc i-a dat, în această puternică metropolă a Austriei, curajul unei convingeri fanatice în misiunea sa naţională, în legitimitatea cauzei nobile şi mari, căreia s'a devotat cu atâta dragoste şi pasiune.

Astfel se explică, apoi, că istoria sbuciumărilor noastre dela anul 1890 încoaci, este strâns legată de numele vibrant al acestui mare luptător naţional.

Incepând dela grandioasa acţiune a „Memorandului" până la mult regretata şi prematura sa stingere nu este un episod mai important în viaţa sbuciumată a Românilor din Ardeal, Banat şi din Regatul liber, de care fecunda sa viaţă politică să fi fost străină.

Legat prin toate fibrele fiinţei sale sufleteşti de poporul nostru român de pretutindeni şi încălzit de razele strălucitoare ale marelui nostru ideal naţional, *Aurel C. Popovici*, deja de tânăr student în medicină şi ştiinţele politice dela Universitatea din Viena şi Graz, şi pune talentul excepţional, energia şi inteligenţa sa scăpărătoare în serviciul Neamului său oropsit, redactând viguroasa îşi minunat documentata *„Replică a tinerimii universitare române din Transilvania şi Ungaria"*, cunoscută cu titlul de: *„Chestiunea română în Transilvania şi Ungaria"*, *Replica junimii academice române din Transilvania şi Ungaria la răspunsul dat de junimea academică maghiară, Memoriul studenţilor universitari cu o hartă etnografică a Austro-Ungariei şi a Românilor.* Sibiu 1892."

Cerându-şi, apoi, cuvântul în viaţa noastră politică în epoca de mari frământări ale „Memorandului", susţine, cu trup şi suflet şi cu credinţă nesdruncinată în biruinţa dreptăţii, marea acţiune a memorandiştilor, alături de Dr. I. Raţiu, Dr. V. Lucaciu, Coroioanu, C. Brediceanu ş. a.

In anul 1893, fiind osândit de către Tribunalul din Cluj pentru redactarea şi publicarea „Replicei", la 4 ani temniţă de stat, se refugiază, pentru totdeauna, în Capitala României libere şi se stabileşte la Bucureşti. Aruncat de valurile furioase ale vieţii politice maghiare exclusiviste atât de departe de locul său natal, de Lugojul său iubit, ilustrul luptător naţional îşi pune în cumpănă aici, în metropola radiatoare de ideal al românismului, toată greutatea personalităţii sale distinse, desvoltând o activitate extraordinar de fecundă şi multilaterală, de o erudiţie şi intensitate rară, pe toate terenurile de manifestare ale vieţii noastre româneşti.

Devine, în scurt timp, ca prin farmec, animatorul tuturor marilor mişcări şi acţiuni naţionale, un bărbat de înalte concepţii politice, un apărător neclintit al unui program de mari realizări politice, culturale şi literare.

Datorită vastelor şi enciclopedicelor sale cunoştinţe, desăvârşitei sale probităţi morale, precum şi admirabilului său echilibru de alese însuşiri, Aurel C. Popovici este învitat să ia parte activă la mişcarea „semănătoristă" şi, după retragerea d lui profesor N. Iorga dela revista „Semănătorul", să preia conducerea revistei.

Scoate, apoi, ziarul „România Jună", colaborează, cu multă stăruinţă, dragoste şi competinţă. la diferite reviste literare şi ziare, în care atacă mari probleme politice, culturale şi literare şi scrie articole de model, de o eruidţie rară, cu o logică strânsă şi cu o metodă de documentare admirabilă.

Intâlnirea armonioasă a argumentelor sale, vigoarea şi adâncimea sa de cugetare, puterea sa de sinteză şi suflu etic de o incomparabilă înălţime, făceau, din diferitele sale articole şi îndeosebi, din monumentalele sale lucrări: „Naţionalism sau democraţie", „Vorbe înţelepte", „Die Vereigniten Staten von Gross Östereich, „Principii de naţionalitate", „Chestiunea de naţionalitate şi modurile soluţiunii sale în Ungaria", ş. a. o adevărată comoară, o filosofie a naţionalismului românesc.

„Ideia federalizării Austro-Ungariei acceptată în principiu şi de Arhiducele moştenitor Franz Ferdinand, — subliniază într'un articol scris pentru „Convorbiri Literare", la 20 Martie 1927: d-l Iuliu Maniu

— n'a fost de nimeni în mod atât de elocvent susţinută prin argumente ştiinţifice şi istorice, ca de Aurel C. Popovici. Iredentist şi aderent convins al unităţii naţionale, el tindea, cu orice preţ şi prin orice mijloc, la realizarea acesteia. Spirit practic, cum era, susţinea această idee în cadrul „Grossöstereich"-ului şi în cadrul unei înţelegeri contra Rusiei, câtă vreme ea nu i se părea dealtfel practic posibil. Dar nu a şovăit nici un moment să îmbrăţişeze calea înfăptuirii unităţii naţionale alături de puterile înţelegerii în contra puterilor centrale cu sdrobirea Austriei, îndată ce s'a convins că pe această cale e posibllă înfăptuirea idealului său în mod şi mai practic.

In anul 1912, idealul său politic îl determină să se stabilească la Viena, unde să consacră îndeosebi jurnalismului politic, colaborând la cele mai mai mari ziare franceze, engleze, italiene şi germane. Activitatea sa din acestă vreme este uimitoare.

Ca şi un bărbat cu înalte concepţii politice, Aurel C. Popovici, angajează din Viena, cu prestigiul mare de care se bucura în presa europeană, cele mai aprige bătălii, polemici cu propagandiştii ideii de stat maghiar unitar, arătând şi infierând şovinismul recalcitrant al Ungurilor, blestematul lor sistem de anihilare, de sdrobire a tuturor naţionalităţilor maghiare, precum şi supremaţia artificială.

Tot în Viena scoate, pentru apărarea marilor interese ale naţionalităţilor nemaghiare oprimate şi în Ungaria, mult apreciatul său ziar: „Gross-Österreich", în coloanele căruia luptă din toate puterile pentru lămurirea cât mai precisă a opiniei publice europene asupra situaţiei însuportabile a naţionalităţilor din Ungaria.

In cursul marelui război mondial, în luna Septembrie 1915, Aurel C. Popovici profetiza unui German soarta războiului în felul următor: „Veţi fi bătuţi, veţi fi înfrânţi şi umiliţi! Alsacia şi Lorena va deveni franceză. România va deveni Transilvania, se va termina cu grandomania Kaiserului şi Pangermanilor. Da, înfrânţi, bătuţi, umiliţi, umiliţi, umiliţi!"

Şi tot în anul 1915, cu ocazia ultimei întâlniri pe care a avut-o cu dl Iuliu Maniu la Viena, spunea marele nostru luptător: „Scopul meu a fost totdeauna realizarea unirii tuturor Românilor. Credeam odată că se va putea face alăturea de Austria şi Germania. Le credeam mai cuminte, dar ce să fac? chiar dacă ar vrea să facă azi ceva este prea târziu. Puterile centrale vor fi bătute. Chiar dacă ar învinge temporar puterile centrale, mai bine să sufere România alături de aliaţi, pentru cauza civilizaţiei omeneşti, decât să fie învingătoare alături de Puterile Centrale, urgisite de toată lumea. Unitatea naţională se va face — şi acesta este lucrul principal."

Iată crezul nestrămutat al marelui apostol al unităţii noastre naţionale, care a agitat, o viaţă întreagă, problema idealului naţional, cu un devotament vrednic de această mare cauză şi a avut admirabilul curaj să-şi plătească sentimentele sale naţionale cu exilarea sa până la moarte depe meleagurile istorice ale Banatului şi Ardealului şi îndeosebi ale oraşului său natal atât de scump fiinţii sale.

Iată declaraţiile categorice ale unui vizionar bănăţean stins, durere în anul 1917, la Geneva, înainte de a-şi fi putut vedea înfăptuit idealul naţional şi revedea glia străbună a locului său natal...

Lugojul, şi cu el întreg Banatul, aducându-amintirii sale scumpe, prinos de veneraţie şi recunoştinţă, făgăduie solemn că va face tot posibilul — întocmai ca şi pentru Eftimiu Murgu — ca osemintele sale să fie aduse cât mai curând posibil, dela Geneva acasă la Lugoj şi aşezate în cavoul Capelei din Cimitirul său istoric, alături de Coriolan Brediceanu, Dr. Valeriu Branisce, Eftimie Murgu şi C. Nedelcu.

Esie o datorie scumpă a conducătorilor actuali ai vechiului foc:ar de lumină spirituală şi de conştiinţă naţională de pe malurile Timişului, a cărei împlinire numai poate suferi, de aci înainte, nici o amânare!!

Se cuvine această cinste din partea posterităţii, celui mai însufleţit şi cuminte propovăduitor al renaşterii noastre naţionale, care şi-a pus viaţa sublimă în slujba celor mai mari şi vitale interese ale românismului de pretutindeni şi şi-a risipit-o până'n capăt cu atâta generozitate şi avânt cu atâta dragoste şi încredere neclintită în puterea şi triumful dreptăţii, în izbânda definitivă a luptelor noastre naţionale.

La moartea Arhiereului Ioan Boroş

In Lugoj s'a stins, în ziua de 29 Ianuarie a. crt., după lungi şi grele suferinţe, Arhiereul unit român *Ioan Boroş*, la vârsta excepţională de 86 ani.

Implacabilul destin a curmat în această zi geroasă, de cumplită iarnă, firul unei vieţi de peste opt decenii şi jumătate consacrată, în întregime, acelei binecuvântate şi rodnice activităţi de neadormită santinelă pentru binele bisericii şi credinţa neamului *„ce răsplata în ea-şi găseşte"*.

Providenţa a voit ca Arhiereul Ioan Boroş să se bucure de acest excepţional dar pentru a-şi putea desăvârşi, în cursul deceniilor de uriaşe frământări, opera măreaţă de fortificare sufletească a credincioşilor săi, prin bogata şi prodigioasa sa activitate pastorală, prin munca sa de pasionat, zelos şi priceput cercetător al trecutului nostru.

In cronica sforţărilor nobile ale diecezei unite române din Lugoj dintre anii 1873-1936, nu găsim pagină pe care să nu fie trecut numele acestui venerabil Arhiereu, nume care şi-a câştigat, prin propriile sale forţe, în galeria personalităţilor reprezentative ale Lugojului şi ale bisericii unite române de dincoaci de Carpaţi, un loc deplin meritat.

Un martir al muncii creatoare, înzestrat cu o voinţă fermă, cu o minte clar văzătoare, cu o fire multilaterală şi bogată în resurse, cu un admirabil simţ practic de orientare în viaţă, cu o adâncă cunoştinţă de oameni şi împrejurări, adică cu o admirabilă sinteză de însuşiri spirituale, care i-au dat posibilitatea şi tăria să înfrunte, în seria lungă a decenilor de silinţi încordate, cu deplină bărbăţie, toate furtunile vieţii.

S'a născut la 20 Octombrie 1850, în oraşul Carei-Mari (jud. Sălaj), din părinţii Ioan Boroş şi Maria, născută Verga, la o grea răspântie a istoriei poporului nostru românesc de dincoace de Carpaţi.

Tatăl P. Sf. Sale era de familie nobilă, care purta, în diploma sa de nobleţă, epitetul de Ghilvaci. Studiile primare şi secundare de curs inferior le-a făcut în oraşul său natal, Carei-Mari, iar cele de curs superior la gimnaziul superior (liceu) gr. cat. român din Beiuş cu rezultat distins. Tot aici şi-a trecut şi examenul de bacalaureat (maturitate), în ziua de 26 Septembrie 1869, cu distincţie.

Şi-a continuat, apoi, studiile universitare la Facultatea de teologie dela Universitatea din Viena, la Institutul *„Santa Barbara"* unde, pe lângă examene de teologie, a trecut şi examenele de pedagogie (Catihet), toate cu succes eminent.

In ziua de 17 Iulie 1873 şi-a trecut, tot la Viena *„cum unanimo voto,"* întâiul examen (riguros) de doctorat în teologie din studiile: Pastorală şi Morală.

La 14 Noembrie 1873, a fost numit, de către Episcopul *Ioan Olteanu*, cancelist la Oficiul Diecezan unit român din Lugoj. Dela această dată Arhiereul Ioan Boroş a ştiut să urce, printr'o muncă stăruitoare, devotată şi cinstită, prin însuşirile sale alese şi energia sa rară, de care a dat dovadă totdeauna, sub Episcopii: *Dr. Victor Mihalyi de Apşa Dr. Demetrie Radu. Dr. Vasile Hossu, Dr. V. Frenţiu, Dr. Alexandru Nicolescu,* până'n zilele P. S. S. *Dr. Ioan Bălan;* actualul Episcop al Lugojului, treptat, treptat întreaga scară a demnităţilor bisericeşti până la cea mai înaltă treaptă, la cea de *Arhiereu.*

Imediat după primirea acestei înalte distincţii bisericeşti, *la 30 Decembrie 1922*, i s'a conferit şi ordinul *„Coroana României" în grad de Comandor*, iar în anul 1923: *„Răsplata Muncii" clasa I-a*, drept recunoştinţă din partea Statului, pentru frumoasele sale succese obţinute, în cursul deceniilor, pe toate terenurile de manifestare ale vieţii noastre româneşti.

In seria lungă a celor şase decenii de activitate neîntreruptă, n'a dat înapoi dela nici o ocupaţie ce era în folosul bisericii şi a neamului său.

Atât înainte de Unire, cât şi după Unire până'n prezent, a desfăşurat o activitate multilaterală şi de reală valoare. A muncit, pururea, fără preget, cu încredere, însufleţire şi devotament, necunoscând nici o oboseală nici o odihnă şi achitându-se, cu strălucire, de toate misiunile ce i s'au dat — şi afară de cele bisericeşti, — în calitate de preşedinte al Muzeului judeţan Caraş Severin (azi Se-

verin), începând dela 1918 până'n prezent, președinte al secției bănățene a Comisiunii pentru conservarea monumentelor istorice, membru al secțiunii istorice al „Astrei", membru timp de 32 de ani, în consiliul județean (congregația comitatensă) a județului Caraș Severin, membru al consiliului orășenesc, membru al comisiunii orfelinatului județean și al spitalului județan, membru de onoare al Sindicatului ziariștilor profesioniști din Banat, membru al diferitelor instituțiuni culturale, de binefaceri publice și școlare. Cu un cuvânt Arhiereul Ioan Boroș a recoltat succese îmbelșugate în toate ramurile de activitate care l-au revendicat, pentrucă purta, cu drag, în sufletu i generos, toate năzuințele poporului nostru bănățean, în mijlocul căruia a trăit și activat.

Pe terenul publicisticei și al ziaristicei a desvoltat o activitate foarte bogată. Incă din fragеda tinereță a colaborat la „Gazeta Transilvaniei", la „Observatorul" lui Gheorghe Barițiu și la multe alte ziare și reviste, îmbogățind literatura noastră religioasă, în mod simțitor, cu frumoase și valoroase lucrări liturgice, canonice, istorice, didactice ș. a. A adunat, decenii dearândul, cu o admirabilă sârguință de albină neostenită, un imens material istoric, îndeosebi privitor la trecutul bogat în evenimente mari al Lugojului.

Lucrările cele mai recente (toate în manuscrise) ale Arhiereului Ioan Boroș sunt: 1) „Repertoriul istoric" despre orașul Lugoj și districtul sau județul Caraș (vechiu), începând dela anul 1332 până la 1800; 2) Tipic bisericesc; 3) Biografia lui Eftimie Murgu; 4) Meseriașii și comercianții din Lugoj; 5) Trecutul istoric al evreilor din Lugoj; 6) Deținuții politici dintre anii 1848—1851 din județul Caraș; 7) Din trecutul școalelor și instituțiunilor culturale și de binefacere din Lugoj; 8) Mănăstirea Prislopului din județul Hunedoarei (cu toate documentele). 9) Predici pentru sărbătorile de peste an ș. a.

A creat numeroase fonduri diecezane din care s'au împărtășit și se vor împărtăși mulți orfani și tineri talentați, lipsiți de mijloace. Ținem să subliniem, îndeosebi fundația sa proprie, destinată pentru elevii uniți români săraci și merituoși ai școalelor secundare din localitate, adăpostiți în Convictul diecezan.

A ridicat, apoi, pe cheltuiala sa proprie, diferite cruci, monumente și, în timpul din urmă, o frumoasă capelă în cimitirul gr. cat rom. din localitate, care-i vor învești nici numele.

Dealtcum, Arhiereul Ion Boroș și-a asigurat, și prin activitatea sa prodigioasă, neîntreruptă și binecuvântată de 63 ani, un loc neperitor în istoria bisericii și a poporului nostru român bănățean, călăuzindu-i pașii, timp atât de îndelungat, pe căile idealului creștinesc și ale sacrificiului mântuitor.

Importanta operă pe care a înfăptuit-o Arhiereul Ioan Boroș este, incontestabil cel mai frumos monument pe care un muritor și-l poate ridica în această viață trecătoare.

Rămășițele pământești au fost așezate, spre veșnică odihnă, în ziua de 31 Ianuarie a. crt., cu solemnitatea funebră cuvenită marilor noștri îndrumători spirituali, în noua Capelă a cimitirului unit român din Lugoj, ridicată pe cheltuiala sa și sfințită de actualul Episcop al Lugojului, *P. S. S. Dr. Ioan Bălan*, în luna Decembrie 1936.

In fața golului mare, pe care Arhiereul Ioan Boroș îl lasă în rândurile cele mai de seamă ale adevăraților noștri mari călăuzitori, în mijlocul regretelor unanime, aducem și noi, pe această cale, prinosul trainicei și nețărmuritei noastre recunoștințe.

Dr. A. E. Peteanu

Cronică literară

Mihail Lungianu: **Din țara lui Alb Impărat, basme.**
(Editura „Cugetarea" 1937)

Eminentul povestitor și om de litere Mihail Lungianu, a dăruit sufletului românesc izvorul limpede al basmului scris cu atâta competință și măestrie literară, încât a ridicat mitul românesc la înălțimi de azur în ansamblul culturii universale. Nu am afirmat aceasta dintr'un sentiment necontrolat de mine însumi și neadâncit așa cum trebuia. Nici nu susțin aceasta fără convingerea deplină că tot ce am spus

este întemeiat pe adevăr.- Mihail Lungianu a spart ghiaţa între cele două concepţii: influenţa slavă şi greco—romană în mitologia noastră şi prioritatea mitologiei româneşti care a influenţat atât mitologia slavo—greco—romană cât şi mitologia germanică. A documentat că leagănul culturii europene e aici în creierul Carpaţilor. Prin urmare, cercetările ulterioare, au punct de sprijin pentru dărâmarea teoriilor de până acum, cari puneau pe plan de inferioritate cultura românească specifică, veche cât neamul nostru de păstori.

Acestor valori de gând românesc, se adaugă un şireag de basme, perle literare pentru odihna sufletului nostru în autenticul românesc. In opera lui Mihail Lungeanu se întâlnesc şi merg paralel pe înălţimi de rumânitate, limba neamului cu sufletul neamului, grandios şi măreţ ca tradiţia noastră venită dedincolo de Sciţi şi Daci. Toată opera acestui scriitor de treiori premiat de Academia Română e strălimpede şi se poate vedea prin ea până în afunzimile originei noastre identică cu originea culturii europene.

„Din ţara lui Alb Impărat" nu e o carte numai pentru copiii cu sufletul de basm. Acolo se poate învăţa duhul neamului, deci e o carte pentru ori şi cine se vrea botezat în duhul neamului şi scuturat de îndoielile primite prin câştigarea unor cunoştiinţe străine de adevărul neted românesc.

Undeva, în amintirea copilăriei mele, Mihail Lungianu, apare sfătos cu sufletul blând şi cu ochii adânci. Aşa mi l-am imaginat în clipa când prin opera sa am început a iubi glasul slovelor româneşti.

Grigore Bugarin.

Malin Bogoe: **„Picături de venin"**
Epigrame.

Am vorbit într'unul din numerile trecute ale revistei „Luceafărul" despre epigramele din Banat şi aminteam între alteie influenţa lui M. Ar. Dan asupra epigramei din Banat.

Iată acum, un nou volum de epigrame apărut în vitrina librăriei şi care, dacă are ceva din înfluenţa lui M. Ar. Dan, aduce cu sine totuşi o parte de originalitate şi scăpărări do incisivitate necesar epigramei — cari merită o deosebită atenţie.

E vorba de „Picături de venin" cartea dlui Malin Bogoe, răsărită zilele trecute în vitrină, ca ghioceii în această destrămare de început de primăvară.

Autorul spune despre el doar atât :

„In viaţă am doar un păcat
Ce cred că-l vede orişicine :
Pe când, pe toţi i-am criticat,
N'am îndrăsnit nicicând pe mine . . ."

Epigrama de Malin Bogoe, se impune de cum deschizi volumul. Iată spre exemplu : „statutele Asociaţiei scriitorilor români din Banat »Altarul Cărţii« cer ca membrii să aibe fiecare o carte tipărită . . ."

„Statutul spune — vezi — atât de clar:
„Să ai o carte, spre-a intra'n Altar . . ."
Insă observ că azi fac parte
Şi din acei fără de . . . carte."

Sau două epigrame destinate poetului Volbură Poiană Năsturaş, care cred, sunt cele mai bune din volum :

Autorului volumului „ Costic'al popii
cel într'o doagă, dedicat fetii sale . . .
„Eu abia azi am aflat-o
Dece fetiţii-a dedicat-o :
Ca să vadă zău şi fata
Lipsa doagelor lui tata . . ."

Şi alta aceluiaşi, care a scos romanul „Din stejar, stejar răsare".

„Aceasta-o ştie fiecare
Că „Din stejar, stejar răsare".
La Năsturaş ? Ce 'ntorsătură !
A răsărit . . . maculatură . . ."

N'au scăpat de sub ironia lui Bogoe nici scriitorii bucureşteni. Crevedia lucrează la romanul „Mămăligă".

„La „Mămăligă" tu amice.
Cum de doi ani lucrezi — se zice =
Dar eu ţi-o spun — şi deci mă iartă —
Că la sfârşit va fi nefiartă"

Malin Bogoe ne-a dăruit o carte bună, uşor de citit. Epigramele sale îl pun în rândul de frunte al epigramiştilor noştri. In modestia lui, iată cum îşi priveşte cartea, autorul „picăturilor de venin".

„Pe gratis la cei mari sau mici
Le-am dat o picătură, două . . .
Şi toate adunate-aici,
Pe- un singur pol, vi le dau vouă.

Deci cumpăraţi cartea şi veţi fi mulţumiţi.

Siomin Doru

Cronica revistelor

Foaia Poporului Român

Sau cum spune subtitlul „Organ săptămânal de cultură şi informaţiuni pentru

Românii din Banatul iugoslav", este o nouă gazetă ce apare la Vârşeţ începând dela sfârşitul anului 1936. Redactorul foii e părintele Ion Mităr, tatăl profesorului Tiberiu Mităr dela Şcoala Comercială din Lugoj. „Foaia Poporului Român" dîn Iugoslavia este condusă de un comitet compus din foştii redactori ai ziarului „Nădejdea" dela Vârşeţ.

NOTE

Tiberiu Brediceanu

In numărul prezent în care publicăm date inedite din viaţa marelui om politic bănăţean Coriolan Brediceanu, e momentul să ne gândim şi la urmaşii săi cari au adus noui străluciri numelui şi tradiţiei familiei lor. Unul dintre băieţii lui este dl. Caius Brediceanu, ministrul României la Helsingfors în Finlanda, iar celalalt dl Tiberiu Brediceanu, renumitul compositor. Vom da aici notele biografice ale dlui Tiberiu Brediceanu aşa cum le-am cules direct dela dsa.

Tiberiu Brediceanu, născut în Lugoj la 2 Aprile 1877, este fiul ilustrului luptător naţional Coriolan Brediceanu, deputat în Camera ungară în repetate rânduri şi avocat cu o strălucită reputaţie.

Tib. Brediceanu a studiat dreptul în Budapesta, Bratislava, Viena şi Roma, luând doctoratul în drept la universitatea din Cluj în anul 1902. Studii muzicale a făcut ca mama sa, excelentă pianistă, cu măestrul Iosif Czegka, fost dirigent al Reuniunei române de cântări şi muzică din Lugoj, cu Iacob Mureşianu la Blaj, cu Hermann Kirchner la Sibiu şi cu alţi profesori în timpul studiilor sale universitare.

A fost director executiv la banca „Albina" în care calitate a avut delegaţia de a conduce Filiala din Braşov a acestui institut.

In ceasuri libere s'a ocupat de muzică şi cu predilecţie de muzica poporală românească. Pe acest teren lucrările sale mai însemnate sunt: „Doine şi cântece româneşti pe teme poporale" (10 caiete), „Jocuri româneşti pe teme poporale" (8 caiete) — din acestea primele caiete au fost premiate de „Societatea pentru fond de teatru român" — şi „Colinde" (1 caiet). Din însărcinarea „Academiei române" a cules, în 1910, 170 melodii poporale româneşti din ţinutul Maramureşului, iar în anii 1921, 22, 23 şi 25 aproape 1000 melodii poporale româneşti din 82 comune bănăţene. Aceasta din urmă lucrare a sa a fost premiată la concursul din 1925 al „Societăţii compozitorilor români". Mult apreciat şi cunoscut este Poemul său muzical — etnografic: „Banatul, Ardealul, Crişana şi Maramureşul în port, joc şi cântec", executat mai întâiu în Sibiu la 1905, cu prilejul inaugurării Muzeului etnografic al Asociaţiunei „Astra", apoi la multe alte ocazii (în Budapesta, Arad, Viena, Braşov, Timişoara, Cluj, Bucureşti (şi în fine — complectat cu toate ţinuturile României mari şi purtând acum titlul „România — în port, joc şi cântec" — la Bucureşti la 1929, cu ocazia serbării aniversării a 10 ani dela unire, la Teatrul Naţional, în prezenţa familiei Regale şi a înaţilor demnitari ai ţării — Tot aşa de populară este şi icoana sa dela ţară, într'un act „La şezătoare". Reprezentată pentru prima oară de către Reuniunea română de muzică din Sibiu, 1908, la aniversarea a 25 ani dela moartea compozitorului Ciprian Porumbescu, de atunci aproape în fiecare an s'a executat de 2—3 prin diferite localităţi din ţară şi la românii din America. O altă importantă lucrare a sa este „Scara Mare", scene lirice din ajunul Crăciunului. în 3 tablouri, a cărei premieră a fost la Opera Română din Cluj în anul 1924 şi care face parte din repertoriul Operelor Române din Bucureşti şi Cluj. In 1932 a terminat Pantomima în 4 tablouri „Inviere" cu scenariul de Lucian Blaga, iar la 20 Septembrie 1936 s'a reprezentat de către Opera Română din Cluj, cu ocazia serbătorirei jubileului de 75 de ani de existenţă al Asociaţiunei „Astra", la Blaj, o nouă lucrare a sa Icoana dela ţară într'un act „La seceriş".

Toate aceste lucrării au contribuit mult la popularizarea şi la deşteptarea interesului pentru muzica poporală românească cât şi la întărirea credinţei, că creaţia muzicală a neamului nostru e nu numai interesantă şi vrednică de toată nostru e numai interesantă şi vrednică de atenţiunea, ci ea se poate utiliza cu succes în geniul muzicei superioare culte.

După trecerea în stăpânirea românească a Banatului, Crişanei, Ardealului şi Maramureşului, Tib. Brediceanu, ca director al departamentului cultelor şi instrucţiunei publice a Consiliului Dirigent Român, a organizat şi a condus însuşi primul turneu oficial în ţinuturile de dincoace de Carpaţi al Teatrului Naţional din Bucureşti, a normalizat situaţia teatrelor minoritare a luat în primire muzeele din aceste părţi ale României şi a stăruit la Ministerul cultelor şi instrucţiunei publice din Bucureşti pentru înfiinţarea unei direcţiuni generale a artelor pentru toată ţara.

In şedinţa din August 1919 a Marelui Sfat Naţional din Sibiu este ales Şef al Resortului ocrotirei sociale şi artelor în Consiliul Dirigent Român, iar în tamna aceluiaş an este ales deputat al circumscripţiei Bocşa Montană. Ca şef de resort întemeiază prima scenă stabilă românească de drame şi comedii: Teatrul Naţional din Cluj, care îşi începe activitatea la 1 Decembre 1919, — înfiinţează, tot acolo, primul Conservator de muzică şi artă dramatică din Ardeal ca instituţie de stat, pe care 'l inaugurează la 28 Martie 1920 şi în fine, învingând o mulţime de greutăţi, deschide la 25 Maiu 1920 Opera Naţională (mai târziu numită Opera Română) din Cluj: prima operă de stat în România. In mare parte la stăruinţele dânsului se înfiinţează la Ministerul cultelor şi artelor din Bucureşti, în anul 1927, prima Comisiune pentru Arhiva fonogramică şi publicarea de folclor muzical, şi face parte din fundatorii Conservatorului de muzică „Astra" din Braşov al cărui preşedinte este dela întemeiere (1928).

In interesul muzicei româneşti Tib. Brediceanu desfăşură o frumoasă activitate şi prin articolele sale scrise în diverse ziare şi reviste cât şi prin conferinţele sale ţinute la diferite ocazii. Printre acestea se remarcă:

1. Conferinţa ţinută despre: „Nica — vestitul lăutar dela Lugoj" la adunarea generală a „Societăţii pentru fond de teatru român" la Sebeş-Alba în August 1903.

2. Adausele muzicale redactate şi publicate împreună cu compozitorul G. Şorban, în revista „Luceafărul" din Sibiu în anii 1910—11.

3. Cuvântare ţinută la deschiderea Conservatorului de muzică şi artă dramatică din Cluj, Martie 1920.

4. Cuvântare ţinută la jubileul de 40 de ani de activitate muzicală a măestrului George Dima, Cluj 1922.

5. „Muzica şi compozitorii români ai Transilvaniei", conferinţă ţinută în cadrele „Astrei" — Basarabiene la Chişinău 1926.

6. „Motivul muzical în creaţia poporală", conferinţă ţinută în cadrele Universităţii Libere (Fundaţiunea Universitară Carol I). Bucureşti 1927.

7. Istoricul şi starea actuală a cercetărilor de muzică populară românească", conferinţă ţinută la Congresul artelor populare din Praga. 1928.

8. „Iacob Mureşianu — Amintiri" destinat unei publicaţii jubiliare a şcoalelor din Blaj.

9. „Muzica din Banat şi compozitorul Ioan Vidu", — conferinţă ţinută la Radio-Bucreşti 1932.

Pentru meritele sale câştigate pe terenul muzicei poporale româneşti, a compoziţiunilor sale şi a înfiinţării aşezămintelor culturale şi artistice amintite Tib. Brediceanu a fost decorat mai de multe ori şi a obţinut în anul 1927, premiul naţional pentru muzică.

Neolatinitate

In iarna lui 1935 36, s'a ţinut la Port-au-Prince, capitala republicei negre Haiti, al XIII-lea Congres al Presei Neolatine, — sărbătorindu-se totodată, la Basse-Terre şi la Fort de France, tricentenarul unirii Guadelupei şi Martinicăi, cu Franţa. Au fost reprezentate în însoritele Antile, atâtea şi atâtea ţări neolatine şi în special Franţa, rganizatoarea acelei interesante cruciere (pe transatlanticul „Colombie") Mediterana cea tropicală, dintre cele două Americi.

România a fost prezentă prin d. Canolle (?!), iar Italia prin cunoscutul poet şi neobositul realizator de punţi spirituale între Roma fascistă şi lumea franceză, d. Lionello Fiumi care, în emoţionanta epocă a războiului cu Abisinia cea neagră, a sancţiunilor inoportune şi a inutilei tensiuni franco-italiene, — a înfăţişat publicului de coloare de acolo (republica Haiti are 90% din populaţie, negri de origine africană), în limba lui Dante, subiectul Lo spirito e il macchinismo, făcând ura-

rea mussoliniană ca „forţele materiei să devină aliatele şi nu învingătoarele puterilor spiritului".

Intors la Paris, unde conduce, în al şaselea an, admirabila revistă italo-franceză Dante („revue de culture latine"), — a început să tipărească, în cele două limbi surori, Immagini delle Antille («Images des Antilles«). — superb colan de proze lirice, inspirate de măreţia neolatinităţii şi dedicate iluştrilor italienizanţi Maurice de Waleffe şi Jean Vignaud.

Bucata tradusă de noi aici, Ex-voto, publicată împreună cu altele, în nrul 3-4-al revistei Dante (Paris, mart. april 1935, pe 88 şi 90 în italieneşte şi p. 89 şi 91, în franţuzeşte), a avut nerocul să fie transpusă, în câteva luni de zile, în vreo zece limbi diferite (în ungureşte, tălmăcită de poetul Ladislau Galdi, a apărut la Arad, în revista »Vasárnap«). Ne facem o plăcută datorie de-a o înfăţişa în versiune românească, fiind una din cele mai expresive, mai pasionate şi mai luminoase pagini din opera d-lui Lionello Fiumi, — din poeziile căruia va apărea în curând, în caetele „Ausoniei", o culegere de vreo treizeci de traduceri în limba noastră, făcute de d. Giuseppe Cifarell din Sibiu."

Pimen Constantinescu

Grigore Bugarin

va pnblica un volum de sonete întitulat »cântarea munţilor«. Versurile »Pe drumul baladelor« publicate în acest număr fac parte din proiectatul volum.

Traian Vuia

ne trimite din Franţa, dela Garches, simţite şi preţioase amintiri din viaţa publică a Bănăţenilor de altădată. Ca unul dintre cei mai de seamă luptători ai gardei bătrâne, cari au stat în serviciul neamului românesc din Banat în cele mai grele vremi ale dominaţiunei străine, şi mai ales ca intim şi statornic colaborator al marelui naţionalist Coriolan Brediceanu, dl Traian Vuia ne aduce pagini inedite şi extrem de interesante pentru cunoaşterea frământărilor politice şi culturale ale Românilor bănăţeni,

Ilie Rusmir

profesor la Oraviţa şi preşedintele despărţământului Caraş al »Astrei«, a publicat în revista »Transilvania din Sibiu (Anul 67 nr. dec. 1936) un foarte interesant studiu despre echipa de cercetări monografice şi realizări practice din comunele Borlovenii vechi şi Pataş.

„Astra" în Banatul Iugoslav

Cetim în „Foaia Poporului Român" din Vârşeţ, că în ziua de 10 Decembrie 1936 s'a ţinut în acest oraş adunarea generală de constituire a Asociaţiunii pentru cultura şi literatura poporului român din Banatul Iugoslav. luând parte delegaţi din 28 sate româneşti, precum şi părintele protopop al Panciovei Ioan Murgu. Şedinţa a fost deschisă de preotul Ion Mitâr, preşedintele comitetului de iniţiativă urmând apoi raportul secretarului general părintele Lazăr Cârdu. In comitetul central au fost aleşi ca membri : preoţii Ion Mitâr, Lazăr Cârdu, Traian Bojin, Corneliu Cure, Ioan Naia, Adam Fiştea, Teodor Petrică, Eftimie Şoşdean, Cuzman Lăpădat, învăţătorii : Petru Băla, Savu Nicolaevici, Nicolae Boldea, Ştefan Voiu, Nicolae Şofariu, apoi Nicolae Năda dir. de bancă, Ştefan Băla contabil, Panta Jepcea dir. de bancă, Iulian Moise ing. agronom, Sava Nicolaevici-Ştegher şi Gheorghe Roşu agricultori. Conducerea „Astrei" a fost constituită în felul următor : preşedinţi de onoare domnii protopopi Traian Oprea, Ioan Murgu şi Gherasim Andru, preşedinte : preotul Ion Mitâr, vicepreşedinţi : preotul Adam Fiştea şi dir. Nicolae Năda, secretar general : preotul Lazăr Cârdu, secretar literar : preotul Aurel Uroş Doloveanu, casier : contabilul Ştefan Băla, bibliotecar şi arhivar : preotul Gruia Roşu, econom : Iulian Moise, jurisconsult : avocatul Dr. Valeriu Cocora controlori : preotul Teodor Petrică şi ing. Iulian Moise. Aşteptăm noutăţi despre activitatea culturală şi literară a »Astrei« astfel constituită pentru Românii din Banatul iugoslav.

Petru Sfetca

d butantul poet al Lipovei pregăteşte un volum de versuri întitulat »Urmele trecutului«.

Mircea Munteanu

tânărul publicist din Arad îşi adună epigramele într'un volum pe care îl pregăteşte pentru tipar.

Prezentul număr a apărut la sfârşitul lunei Februarie.

LVCEAFĂRVL

Redacţia şi Administraţia: Timişoara II. Str. Aurel Cosma 5. Telefon 12.

Abonamentul anual: în ţară 240 Lei, în străinătate 300 Lei.

Pentru autorităţi, instituţiuni şi întreprinderi 1000 Lei pe an.

Abonamentul se poate plăti şi pe jumătate de an.

Cuprinsul:

Traian Vuia: Din viaţa publică a Bănăţenilor de altădată. Coriolan Brediceanu . 41
Grigore Bugarin: Pe drumul baladelor (poezie) 49
Dr. Ştefan Ciroianu: Paul Chinezul, Piesă naţiona'ă în 3 acte 50
Pavel P. Belu: Reîntoarcere (poezie) 60
Mia Marian: Fulgi de zăpadă. Fragment din romanul „Bastardul" 61
Lionello Fiumi: „Imagini delle Antille". Ex voto. Traducere de Pimen Constantinescu 62
Filippo Pananti: Epigrame despre artişti, traduse de Pimen Constantinescu . . . 63
Mihai Avramescu: Iarnă (poezie) 64
Const. Rîuleţ: Credinţa (poezie) 64
Dem. Psatta: Praştia. Schiţă 65
Leontin Iliescu: Rosmersholm (poezie) 67

CRONICI:

Emil Petrovici: Sextil Puşcariu 68
Dr Aurel E. Peteanu: 20 ani dela moartea lui Aurel C. Popovici 74
„ „ : La moartea Arhiereului Ioan Boroş 74

Cronica literară:

Milhail Lungianu: „Din ţara lui Alb Impărat" basme, recenzie de Grigore Bugarin
Malin Bogoie: „Picături de venin" (Epigrame) recenzie de Siomin Doru 76

Cronica revistelor.

Note:

Tiberiu Brediceanu (biografie complectă). Neolatinitate 77

„Astra" în Banatul Jugoslav. Diverse.

Reproducerea permisă numai cu indicarea sursei.
Manuscrisele nepublicate nu se înnapoiază.

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE
„ATHENEU" TIMIŞOARA

Exemplarul Lei 20

1937 – 1–4 –

LVCEAFĂRVL

REVISTĂ CULTURALĂ, LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ
DIRECTOR: AUREL COSMA

BIBLIOTECA CENTRALĂ
ASTRA
SIBIIU
30

NVMĂR DE PAȘTI

INCHINAT REGIONALEI

ASTRA BĂNĂȚEANĂ

ANUL III. Nr. 3–4. MARTIE-APRILIE 1937

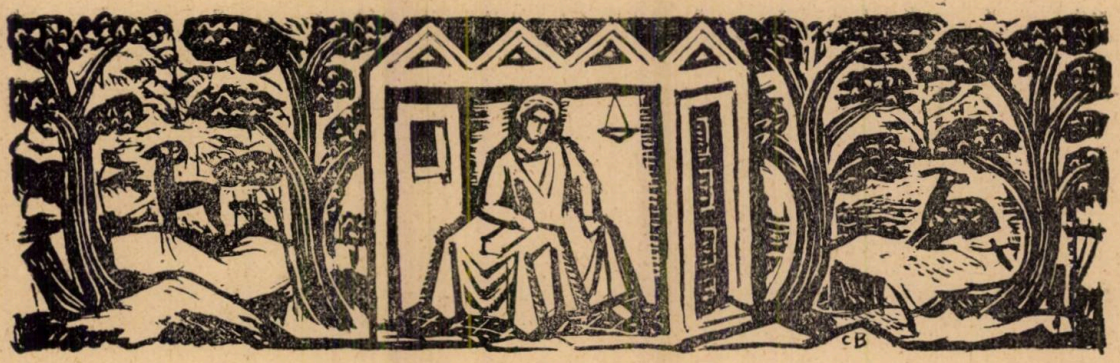

Meditațiuni de Paști

de Aurel Cosma

Prin straturi de suave nostalgii, o dulce melancolie îşi imprimă pe întinderea imaginaţiilor mele indelebilele privelişti ale locurilor biblice. Printre ramuri de smochini şi de sicomori parcă revăd pământul sfânt al atâtor credinţe, revăd Jerusalimul cu minunatele sale împrejurimi, cu pitoreştile grădini de lămâi şi portocali. Fantezia toarce din firul amintirii şi sensibilităţii mele frumoasele icoane ale vieţii pe care am văzut-o şi am trăit-o în ţara apostolilor şi a profeţilor. Parcă resimt mirosul florilor ce împresoară întreaga atmosferă a Sionului, tot parfumul de mirt şi de eucalipt ce se contopeşte în mireasmă de mătrăgună şi de clematite. Nu pot uita serile petrecute în profunde meditaţii pe Muntele Maslinilor, de unde priveam, cu ochi pierduţi în adâncimile timpurilor, cum îşi trimitea ceriul misterioasa-i binecuvântare în chip de lumini diafane. Pinii şi chiparoşii se profilau dealungul panoramei, iar zidurile cetăţii lui David oglindeau în tremurări infinite impresionanta gamă de nuanţe coloristice, cari se reflectau din imensa sursă a zărilor divine.

Gândul meu cobora, odată cu apusul soarelui ce se lăsa tainic deasupra Jerusalimului, până în cele mai nebuloase ascunzişuri ale vremilor îndepărtate şi căuta să afle noui revelaţii, noui deslegări din făuririle istoriei.

Câte lupte nu s'au dat în trecut pentru stăpânirea acestor locuri sfinte.

Musulmanii pretindeau Jerusalimul şi încercau în mai multe rânduri să-l cucerească, deoarece aici îşi aveau leagănul credinţei lor. Aici vin şi astăzi să se închine în moscheia lui Omar, la stânca de unde se înălţase Mohamed.

Tot la Jerusalim fac pelerinagii şi evreii, cari nu pot uita că David dominase odată pământul făgăduit al Canaanului şi ridicase în locul Sionului

o nouă cetate şi un altar Dumnezeului lui Israil. Şi azi mai vin la zidul plângerilor, pe ruinele fostului templu al lui Solomon, să-şi tânguie gloria trecutului.

Iar noi creştinii, cari am înţeles cuvântul lui Dumnezeu şi am apucat adevărata cale a credinţei mântuitoare, am luptat întotdeauna pentru desrobirea acestui pământ sacru pe care a trăit, a propovăduit, a pătimit şi a murit Isus Hristos. Nu puteam lăsa să fie pângărite aceste locuri sfinte şi Mormântul Mântuitorului de impulsiunile fanatismului musulman Jertfa cruciadelor şi evlavia noastră pentru dogmele lui Hristos ne dau drepturi imperative asupra Jerusalimului şi asupra locurilor biblice.

Aici sunt chemate să se înfrăţească toate popoarele. Oricâte lupte s'ar da pentru înfrângerea unora sau a altora, deasupra acestor sanctuare vor fi nevoite să-şi dea mână de prietenie toate neamurile. Orânduirea divină, văzând că oamenii n'au înţeles să se închine la un singur Dumnezeu, le-a arătat prin destinuri istorice acelaş loc în jurul căruia să-şi unească credinţele lor.

Jerusalimul să fie un loc de lumină pentru bisericile noastre creştineşti, cari să aprindă din altarul Golgotei candela profundelor învăţături ale lui Hristos. El a întemeiat o singură biserică şi o singură credinţă. Atunci de ce atâtea culte şi atâtea discipline? Isus n'a pătimit ca în jurul mormântului său să se împartă credincioşii pela diferite altare. El n'a murit ca oamenii să-i interpreteze dogmele, ci şi-a dat sufletul ca ei să priceapă prin iubire sensul şi substratul sublim al sacrificiului şi al învierii sale. Toţi slujitorii amvoanelor cari s'au îndepărtat dela evanghelia lui, să se întoarcă la altarul adevărat şi să preamărească pe Domnul într'o singură biserică şi cu o singură credinţă.

Credința părinților noștri

De ziua învierii

de Aurel C. Popoviciu

Pour peu qu'on creuse on trouve un abîme infini.

Voltaire.

. . . Astfel oamenii de pe treapta cea mai de jos și cea mai de sus a culturii își întind mâinile : pe toți îi unește obștescul sentiment că există o mare taină în univers, că naturalul e „supranatural": presimțirea aceasta unește pe Negrul din Australia cu un Newton, un Goethe.

E săptămâna patimilor. O întreagă lume petrece în post și rugăciuni și sufletească reculegere. An de an, de aproape două mii de ani Și așteaptă cu evlavie și senină bucurie ziua mare a Invierii Celui Ce, cu moartea pe moarte călcând, a dăruit viață celor din morminte și a mântuit o lume de pierzare.

A dăruit, cu adevărat, viață celor din mormintele unei strălucitoare civilizații azi apuse, ce murise în puterea vârstei.

Sfânta zi a Invierii! Câte dulci și nevinovate amintiri din copilăria noastră, a fiecăruia dintre noi, ni se deșteaptă azi! Și ce dureroase aduceri aminte din copilăria istorică a culturei noastre creștine!

Dar e zi de primăvară. Firea întreagă învie iarăși par'că din mormânt. Din somnul lung și greu al iernii, al iernii întunecoase. Natura iar îmbracă cu verdeață iarba de pe câmp. Pomii înfloresc. Și frunze noui și noui desișuri, albastre luminișuri redau codrilor o nouă viață : ciripiri și gingașe cântări și murmur de izvoare. Soarele de primăvară dă tărie sufletească și trupească omului, și câmpului rodire. Din câmpiile întinse lanuri, lanuri cresc de grâne. E atâta frumusețe și bunătate în natură și în inimi, atâtea dulci nădeji și mângâieri! Căci roade îmbelșugate scoate plugul de fier din holdele țării. Plugul în vânjoasele mâini, vânjoase de muncă, ale Românului harnic.

Dar firească rânduială a lumii așa este, că omul nu pentru a trupului hrană trăiește. Ci el se hrănește spre a trăi, spre a trăi cu trupu-i, dar mai ales cu mintea, cu inima, cu sufletul său. Căci numai din aceste dumnezeești adâncuri ale făpturei omenești izvorește putința de viață, de fericire omenească pe acest pământ. Iar pentru așa viață în lume, omului îi trebuie nu numai pâine, ci cuvântul lui Dumnezeu. Căci viața asta omenească ce-i? Și ce e toată lumea această văzută de noi? O scurtă viață de om, de câteva zeci de ani, ce însemnează? Doar sufletul nostru, de oameni muritori, când în bucurii, când în mâhniri o duce, dela leagăn la mormânt, dar numai o viață de om, de om trecător. Trecător pe o corabie trecătoare, o coajă de lămâie pe o nesfârșită mare, dincolo de orice închipuire omenească. Trecătorule semeț, — de unde vii, unde te duci. Dintr'o lume necunoscută într'o lume necunoscută. Pe o cale, de unde nu mai este reîntoarcere. Pe vecie. Urmărește gândul acesta! Pe vecie! Cu toate ale tale bucurii, dureri și nădejdi omenești. Și pentru ce veniseși din cea negură a nesfârșitelor valuri de vremi? Și pentru ce te duci'?...

De mii și mii de ani se gândesc și se întreabă ai lumii înțelepți și cărturari cu mintea lor, cu inima lor. Și toată „știința" lor nu-i decât — părere. Părere personală. Și iarăși și iarăși aceleași întrebări: este o zare în lume sau nu este? Și are un început, sau nu are și un sfârșit întreaga lume? Și în lume care-i rostul nostru al celor muritori? Dar dincolo de lume?... Are conștiința omenească un început, sau nu are? Și care-i, cum, de unde? Dar dincolo de începutul ei, de zarea lumii ce i?...

Vecinice întrebări din chinuitoarea neliniște a sufletului pe pământ, a gândului, a omului pribeag în această minune a marilor, eternelor minuni. Și vecinic profunde presimțiri și credințe omenești. Dar și multe „răspunsuri" și „deslegări pozitive", științifice",

„absolute", — iluziuni în alte forme, jucării raţionaliste. Căci mecanismul slab al minţii omeneşti nu este adecvat adevărului obiectiv şi absolut. Căci deslegarea »integrală« e dincolo de zarea gândului omenesc. Rostul lumii şi al vieţii, toată bolta cerească cea fără de început şi fără de sfârşit, nu încape în celule cerebrale, într'o scufie cenuşie. Iar filosofii toţi savanţii lumii alt mijloc, au de a da de adevăr, de fundul lui.

Numai inima, biata inimă omenească, cu dorul ei adânc, neastâmpărat, acord prelung al veciniciei, numai ea a presimţit şi presimte adevărul. L-a presimţit întru început. De când bate, mereu se zbate, în zidirea cea de oase, de organe şi de muşchi, şi împinge mintea săltăreaţă să tot zboare ca o minge goală până'n infinit. Ea, inima, conştiinţa omenească a presimţit şi ea presimte că lumea aceasta întreagă, pe cât o pot cuprinde simţurile noastre cele cinci şi slăbănoage, e o taină. O taină nepătrunsă, căci ochiul minţii noastre e prismă oarbă pentru ea. Ea, mintea omenească pornită din fire spre abstracţii, abia după mii şi mii de ani de vedere, de experienţe şi gândire a ajuns în sfârşit să verifice în simţirea aceasta, în această vie conştiinţă a tuturor popoarelor pământului, un adevăr filosofic: relativitatea puterilor mintale, a toată ştiinţa omenească, azi şi în toate vremurile ce vin.

Ori unde ne întoarcem ochii în lume, de fapt nu vedem decât „minuni", şi vorba lui H. St. Chamberlain, cea mai mare suntem noi înşine. Am descoperit nenumărate adevăruri şi vom desoperi nenumărate altele în viitor. Ne-am bucurat şi ne vom bucura de ele, căci la aceasta ne servă mintea şi inima în noi.

Dar, „minunea minunelor", adevărul „obiectiv", „ştiinţific" ne-a rămas pe veci o minune, o adevărată taină dumnezească. Această nelinişte (sufletul nostru şi neliniştea) ne ia încrederea în viaţa omenească aşa cum e, porneşte pe o seamă de oameni spre nesfârşitele lupte cu noi fantezii şi lupta se generalizează şi prăbuşind credinţele popoarelor, le desfiinţează pe acestea. Căci, în această chestie, „ştiinţa" laică, profană nu-i şi nici odată nu va putea fi.

Nu-i decât credinţă şi ştiinţa evangheliei a sfintei Scripturi.

Dela Inzi şi vechii Elini şi până la Hristos, dela El până la Kant, la Voltaire şi Goethe, până la Comte şi Spencer şi apoi până la Ruskin şi Pasteur, Bismarck, H. St. Chamberlain şi Brunetiére, — toate suflete mari, puternic simţitoare, toate minţile filosofilor propriu zişi, au simţit şi au înţeles că acesta-i adevărul: că rostul lumii şi al vieţii este şi rămâne o „taină" mare şi de necuprins de mintea omenească, acum şi în veci pururea, o taină a lui Dumnezeu, care pentru noi oamenii e nevăzut şi închipuit.

Dumnezeul credinţei noastre creştine, al părinţilor şi străbunilor noştri, El l-a trimis pe Fiul său iubit între noi. Şi Fiul, venind dela Tatăl, ne-a dat învăţături cereşti: ştiinţa cea mai înaltă, cea mai sfântă.

II

Luaţi-mi credinţa în Dumnezeu, şi-mi luaţi patria. Dacă nu aş fi un creştin drept credincios, dacă nu aş avea minunata bază a religiunii, cu mine n-aţi fi avut parte de un asemenea cancelar. Bismarck.

Sfânta zi a Invierii! Dangăt de clopote mângâietoare, străzi şi pieţe liniştite, curăţite de „afaceri", de a vieţii sarbădă proză. Multe case-s nou spoite, tot poporul în sărbătoare. Mulţi în haine noui. Copii cu ouă roşii în mâini, cu veselia în faţă. Obştesc repaus, căci e praznic mare. Sfinţit şi sfânt, tot sfânt de două mii de ani! Moment înălţător de inimi şi de gânduri. Câtă poezie şi cât farmec de viaţă în aceste zile! Şi Doamne, cât adevăr al vieţii şi dătător de viaţă se cuprinde într' însul! Ce adevăr profund şi sacru! Şi ce puţini îl înţeleg, după atâta amar de vreme! Şi ce mulţi îl preamăresc cu inima — îndoită! Simt şi ei că-i adevăr la mijloc „superstiţie", dar li-e frică de a nouilor cărturari intoleranţă. E natural. Căci spre a-ţi păstra şi manifesta credinţa în Dumnezeu, în Dumnezeul tău, al neamului tău şi al lumii întregi, se cere mare curaj în acest veac al demagogiei cărturare. Şi multă ştiinţă pozitivă modernă îţi trebue în ziua de azi ca să poţi descoperi acest adevăr şi să l poţi pricepe pe deplin, în marele labirint al sofismelor sclipitoare de logică, de pseudo-ştiinţă, de pseudo-filosofie, de pseudocultură naturalistă.

Sunt oameni cari cunosc rezultate pozitive, ale lungilor discuţii asupra raportului dintre ştiinţă şi credinţă. Şi totuşi nenorocita instrucţie abstractă care ne usucă de vreo 50 de ani, îi face a crede că d. ex citate din Evanghelii ar fi citate de paradă, din „superstiţii", dintr'o inferioară „metafizică a poporului", cum zice Schopenhauer. Nici nu bănuiesc măcar ce adânci adevăruri, din natură, din experienţa vieţii, din realitatea vie se cuprind într' însele ! Adevăruridin natură, coraborate de întreaga noastră ştiinţă de astăzi. Dar aici nu pot să dau decât câteva indicaţii în această mare chestiune.

III

Eu spre aceasta sunt născut şi spre aceasta am venit în lume ca să mărturisesc pentru adevăr. Oricine care este din adevăr, ascultă de glasul meu.
Dela Ioan Cap XIX

Am mai spus o de atâtea ori: în scriptura tainelor vieţei, în ştiinţă şi mai ales în Evanghelia lui Hristos, se citeşte cu evlavie. Numai astfel poţi pătrunde până în adâncul adevărurilor ei eterne.

Hristos nu ni-a făgăduit o împărăţie cerească numai în afară de noi. El ne învaţă respicat: „împărăţia cerească e înlăuntrul vostru" (Luca, XVII, 21). In hărnicia fiecăruia, în virtuţile sale, în înjugarea patimilor şi a poftelor nechibzuite. „Luaţi jugul meu asupra voastră şi învăţaţi dela mine că blând sunt şi smerit cu inima şi veţi afla repaus în inimile voastre ! Căci jugul meu este bun şi povara mea uşoară este" (Matei XI, 29, 30). Este un glas ce răsună prin două mii de ani, ca o eternă simfonie a cerului şi a pământului. Desigur că viaţa omenească, cu rostul vieţii nu se poate termina la poarta cimitirului. Desigur că mai este o altă viaţă, o altă lume, o viaţă de apoi. Aşa simţim, aşa ne învaţă Sft. Scriptură, aşa au crezut milioane de Români, aşa credem şi noi.

Hristos e întruparea realităţii şi a idealităţii vieţii omeneşti, aşa cum este, şi cum o putem, după El, şi noi idealiza pentru noi, oamenii, şi a noastră mântuire. Nu însă pentru abstracţiuni fără nici o bază ştiinţifică. El ne arată abstraţiuni fără nici o bază ştiinţifică serioasă. El ne arată ceeace ne dovedeşte ştiinţa întreagă, că nu există „egalitate" în natură şi că fericirea omenească depinde, vorba Românului, de om, după cum e „om", nu de meşteşugite şi încâlcite consecinţe „logice" din fantezii şi poftiri deslănţuite. De aceea, tot o pozitivă înţelepciune din viaţă şi de viaţă dătătoare a rostit Mântuitorul lumii, zicând poporului : „Feriţi-vă de prorocii mincinoşi, cari vin la voi în îmbrăcăminte de oi, iar pe dinlăuntru sunt lupi răpitori" (Matei VII, 15). Eu cred că nu există învăţătură mai plastic sculptată din experienţa vieţii împotriva demagogiei cărturare şi egalitariste, „democratice" de atunci şi de astăzi. „Au doar culeg oamenii struguri în spin şi smochine din ciulini ? Pom bun nu face roade rele, nici pom rău nu face roade bune. Căci orice pom, care nu făce rod bun să taie şi să arunce în foc. Drept aceea, după roadele lor îi veţi cunoaşte pe dânşii." Şi iarăşi : „Deci oricine, care aude aceste cuvinte ale mele şi le face, va fi asemenea bărbatului cuminte care şi-a clădit casa lui pe piatră. Şi a căzut ploaie şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au bătut în casa aceea şi n'a căzut, căci era întemeiată pe piatră. Şi oricare aude aceste cuvinte ale mele şi nu le va face, va fi asemenea bărbatului fără de minte, care şi-a clădit casa lui pe nisip. Şi a căzut ploaie şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea, şi căderea ei a fost mare. Şi fu când sfârşi Isus cuvintele acestea, gloatele rămaseră uimite de învăţătura lui. Căci le învăţa, ca unul care are putere, iar nu ca cărturarii lor" (Mateiu, VII, 21, 28). Şi tot ca unul care are putere adevărată, nu ca cărturarii lor : „Zise lor Isus : „Eu sunt pâinea vieţei". Cine vine la mine, nu va flămânzi şi cine crede în mine nu va înseta" (Ioan VII, 35).

V

Dreptule Tată, lumea nu te-a cunoscut, dar eu te-am cunoscut şi aceştia au cunoscut că tu m'ai trimis. Dela Ioan. c. XVIII. 25
Voi pierduţi în gânduri sfinte. conversaţi cu idealuri. Eminescu.

Prin viaţa lui cea sfântă şi moartea lui nevinovată, prin jertfa sângelui său, Hristos

„o pildă" a vrut să dea popoarelor şi lumii. Şi a dat-o cum numai o făptură omenească adevărată, natura omului în plenitudinea ei practică şi ideală, Fiul lui Dumnezeu, în cea mai deplină accepţie a cuvântului, putea s'o dea.

Şi învăţătura Lui şi pilda Lui ne-a închegat şi nouă neamul şi ne-a făcut ce suntem azi prin lume: un popor creştin, deosebit de altele, cu râvnă adâncă de a-şi păstra sufletul, cu dor de cultură proprie, naţională. Căci ce foloseşte ca omul să câştige lumea întreagă şi să-şi piarză sufletul său (Marcu VIII. 36). Am trecut şi noi prin mari furtuni şi vijelii istorice. Năvăliri de barbari, liturghii în limbi străine şi cârmuiri asupritoare, — din toate nenorocirile popoarelor am avut şi noi partea noastră, partea mare. Şi am răzbit prin ele şi prin toată urgia vremurilor. Dar numai pentrucă suntem şi noi un neam de fiinţe bărbăteşti cuminte, „care-şi clădise casa sa pe piatră". Numai pentrucă părinţii noştri aveau credinţă în Dumnezeu şi în hărnicia lor şi nu se luau după prorocii mincinoşi, neaşteptând smochine din ciulini! In lupte au înfruntat viaţa. Numai luptând mereu au putut feri casa noastră sufletească şi trupească de apa ploilor, de revărsatul râurilor şi de bătaia vânturilor istorice. Casa nu s'a năruit până astăzi, căci credinţa lor adâncă şi smerită în Dumnezeu le da credinţă în toată rânduiala firii aşa cum este. Se închinau lui Dumnezeu, ei în limba lor strămbună; se închinau adânc şi cu evlavie şi-şi căutau de treabă. Căci apa trece pietrile rămân. Şi în aceste adânci temelii de sufletesc granit, Dumnezeu şi vremea ne-au zidit pe noi un neam, din ce în ce mai mare, cu fire proprie, cu rost de seamă azi în lume. Ne-au zidit din fierul calităţilor şi credinţelor noastre seculare. Ne-au închegat din sângele părinţilor noştri ce a curs şiroaie pe câmpii pentru „Ţară" şi „Impărăţie" pentru „Domnul" şi »Impăratul«, pentru legea strămoşească, pentru neam, — pentru noi, pentru urmaşi!

Calităţile şi credinţele le moşteniseră inconştient? Şi sângele şi-l vărsau „inconştient"? Da! Inconştient! Dar şi fără subtilissime discuţii cărturare de „indivizii, suveranii" în vecinică ceartă şi impotrivire cu Chesarul şi cu Dumnezeu. Căci îi dădeau Chesarului ce este al lui, fără retoriceşti „eonsiderente", şi dădeau lui Dumnezeu ce este al lui, fără sofistice explicaţii »ştiinţifice«, „cosmogonice", „moderne". Căci numai aşa pot fi naţiuni, în această mărginită lume! Numai aşa pot înainte, apoi, pe singura cale a vieţii, „pe poarta ei cea strâmtă şi calea cea ingustă" întru »împărăţia cerească«. Nu altfel. In nici un caz altfel! Grecii şi Romanii numai sunt, deşi ar putea să fie şi astăzi, şi de aci înainte, mii şi mii de ani. Sunt naţiuni, care existaseră înaintea lor, există şi vor exista înainte. Dar ei au murit cu zile. Nu din cauza barbarilor, ci pentrucă retorii şi sofiştii îi porniseră pe „poarta cea largă a vieţii!" Şi le frânseră orice putere de rezistenţă de viaţă! Pentrucă nu înţeleseră, din vreme, acest adevăr ştiinţific, şi au „înaintat" în prăpastia pierzării ca „oile rău păstorite". „Două căi ale vieţii se înţeleg în lume: una foarte noduroasă, ce cu mare nevoinţe te duce la fericire, şi alta foarte alunecoasă, ce cu mare înlesnire te duce la peire. Din două, acum alege cea mai bună după lege, ce nu poate a te duce la nici o căinţă. (Iordache Golescu). „Intraţi pe poarta cea strâmtă, că largă este poarta şi calea ce duce la peire şi mulţi sunt care întră pe ea!..."

VI

Pace vă las vouă, pacea mea o dau vouă. Nu după cum dă lumea vă dau eu. Să nu vi se turbure inima nici să se sperie. Dela Ioan cap. XIV, 37.

„Hristos a înviat?" Da! Hristos a înviat! Şi numai el ne poate învia pe noi din groapa neştiinţei şi a trufiei cărturarilor şi prorocilor mincinoşi în care ne sbatem, ca fraţi orbiţi ce au intrat pe poarta cea largă, ce duce la pierzare. Tot viitorul neamului românesc de aci atârnă: de biruinţa credinţei în Dumnezeul ocrotitor al părinţilor noştri! Toată discuţia cărturară şi semeţia lor de „antropomorfism" nu dovedeşte decât al lor nemintoşie. In legea noastră creştină, în acestă sfântă credinţă a părinţilor noştri şi a tuturor oamenilor de inimă şi înţelepţi din ziua de azi e o nepreţuită comoară de adevăruri religioase filosofice, istorice şi ştiinţifice fundamentale. Dar comoara e aşezată într'o străveche şi poetică grădină. Din douăzeci de secole de evlavie şi interpretări omeneşti, de profund şi sfinte preocupări sufleteşti au răsărit nenumărate flori de tradi-

ţiuni şi alegorii, de legende şi simboluri. Ele sunt sfinte, căci se ţin pe sanctuarul învăţăturii lui Hristos. Lacrimi şi sânge omenesc au curs şiroaie secole dearândul, pentru ele. Căci tot în aceeaş simţire omenească şi din aceleaşi gânduri omeneşti, dar slabe, umile, imperfecte, au răsărit şi ele. Atât de enorm de greu este a întemeia o religiune! Căci niciodată o religiune trainică pentru o cultură n'a fost şi nu poate fi simplă, sintetică, riguros consecventă. De aceea atât de greu a „reforma" o religiune şi a o schimba cu altar, tot la fel şi deaceea trebue multă înţelepciune chiar în simple adaptări ale forurilor exterioare neesenţiale, la trebuinţele bisericilor însăşi. Pentru oricare român cu adevărat cult, care înţelege toate aceste adevăruri de viaţă şi multe altele, religîunea noastră creştină în sine şi simbolurile ei exterioare, nu prezintă nicio dificultate faţă cu o sinteză într'adevăr superioară a culturii moderne. Drapelul ciuruit de gloanţe, pe care-l poartă soldaţii în fruntea unui regiment nu-i decât un petec de pânză. Şi totuşi, când te vezi în faţa lui, simţi un fior de evlavie în sufletul tău şi, involuntar, îţi scoţi pălăria, dacă e suflet în tine! Aici e originea tuturor nenorocitelor sofisme contra religiunii: în lipsa de suflet. De fapt, nimeni din oamenii cu adevărat mari n'au îndrăznit vreodată şi nici nu-şi închipuie cu putinţă a cleveti şi a slăbi credinţa noastră creştină.

Căci, întocmai ca Englezii şi mai ales ca toate naţiunile germanice, şi neamul nostru în umbra crucii se făcuse „cruce de voinic", cum zice Românul. Şi numai păstrându-şi şi adâncindu-şi mereu credinţele sale va intra şi el, la plinirea vremii, întru împărăţia cerească.

Multe vorbe s'au părut adânci şi mari şi vestite popoarelor în lumea aceasta. Dar puţine au rămas. „Toate ideile cele trecute, fie cât de vestite la uitare se pun, iar cuvântul cel bun în veci se primeneşte", zice Iordache Golescu.

De aceea, mai ales noi, Românii, să luăm aminte învăţăturile lui Hristos şi adânc să ni le săpăm în minţi şi inimi. Mai ales azi! „Căci se vor ridica hristoşi mincinoşi şi proroci mincinoşi şi vor da semne mari şi minuni încât să amăgească chiar pe cei aleşi, dacă cum se poate (Matei, XIV. 24.) Şi pentru înmulţirea fărădelegilor se va răci iubirea multora (Matei XXIV, 12). Şi dacă o împărăţie se va fi desbinat în sine, acea împărăţie nu poate sta (Marcu, III, 24.) Şi el zise, vouă vă este dat să înţelegeţi tainele împărăţiei lui Dumnezeu, iar celorlalţi în pilde, ca privind să nu vază şi auzind să nu priceapă (Luca, VIII, 10). Eu sunt calea şi adevărul şi viaţa; nimeni nu va veni la Tatăl decât prin mine (Ioan, XIV, 6) Să nu se turbure inima voastră. Aveţi încredere în Dumnezeu, aveţi încredere în mine (Ioan, XIV, 1). Fericiţi sunt ochii voştri că văd şi urechile voastre că aud. Căci adevăr zic vouă că mulţi proroci drepţi au dorit să vază ce vedeţi şi n'au văzut. Şi să audă ce auziţi şi n'au auzit. (Matei, XIII, 16, 17, 18).

Acestea vi-le am vorbit în asemănări . . . V'am spus ca să aveţi pace întru mine. In lume aveţi strâmtoare, dar îndrăzniţi, eu am biruit lumea (Ioan, XIV, 25—30). Căci cerul şi pământul vor trece . . . Nu vor trece căci expiră legi ale firii, porunci cu adevărat dumnezeeşti. Să ascultăm de aceste sfinte învăţături!! Căci tot neamul românesc, afară de oile lui rătăcite, le ascultă, cu tot sufletul său, în toate ţările în care trăeşte, luptă şi nădăjduieşte. Să le ascultăm şi fără şovăire să le urmăm, căci fără „voturi" aceasta este voinţa poporului, a întreg neamului nostru! Voinţa lui cea mai curată, statornică de două mii de ani şi mai înţeleaptă. Pentru că dela credinţa lui creştină atârnă toate credinţele, toată fiinţa lui morală şi naţională în lume. Ca orice popor, el nu-şi poate da seama, în chip lămurit, de legăturile acestea complexe, el nu le poate exprima, dar el le simte până în adâncimile fiinţei sale, căci sunt rădăcinile ei, sunt sufletul său secular! Iar celce-l slăbeşte şi îi dărâmă aceste credinţe fundamentale, îi secătuieşte şi îi omoară sufletul. Şi nici un Român conştient cu mintea întreagă si inima curată nu se poate face vinovat de asemenea fără de lege contra sângelui său. Să înţelegem, deci, gândurile şi inimile noastre în această zi a învierii, a Invierii Celui Ce, cu viaţa sa şi moartea sa pe Cruce, a plătit preţ de răscumpărare pentru mântuirea noastră, pentru cultura noastră. Şi cu sfântă convingere şi mulţumire să zicem:

Hristos a înviat! Adevărat că a înviat!

Drum basarabean

Drum de țară, greu de glod și gropi...
In ochiuri apa și-a frânt sabia.
Cerul stă culcat pe vârf de plopi.
Plouă, cum plouă'n Basarabia.

Un trecător, murat și plin de burcă.
Frământă cu ciubotele și sudue...
Tuhorci de negură pe dealuri urcă,
Umflat și vânăt Nistrul dudue...

Din aripi toamna fâlfăe 'mprejur
Să iscodească din cenușă plânsul,
Se chinuește 'n drum un batahur
Și-o cioară tristă cârâe la dânsul.

Primăvară

— Aceleiași —

Au înflorit toți zarzării 'n grădină
Ca niște mari buchete de clăbuc.
Și fluturi albi tot alte flori aduc:
Lumini lângă lumini în pomi anină...

Așa cum eu cu ochii te sărut
Și soarele grădina o sărută
Și haina lui de aur o 'mprumută
Și stă pe flori o haină de 'mprumut...

Și mi-i necaz pe soare și pe fluturi
Cum mi-i necaz pe clapa de pian
Pe care-apeși un deget de mărgean
Când părul des pe umeri albi ți-l scuturi..

Soroca

D. Iov.

La bojdeuca lui Creangă

de Aurel Bugariu

S'au perindat o sută de primăveri dela acea zi când veni, ca un dar, pe lume neîntrecutul povestitor Ion Creangă. Acest eveniment chiar, îl povesteşte el cu mult humor printre minunatele lui amintiri din sătucul prunciei sale, Humuleşti, judeţul Neamţ.

Izul de iarbă şi pământ reavăn din grădinile humuleştene, l-a împrăştiat toată viaţa. A rămas acelaş simpatic Ionică, zvăpăiat, neostoit, cu aceiaş înclinare naturală a ţăranului nemţean înspre glumă şi coţcărie.

După neprihănitele dorinţi ale maicii sale Ion Creangă ajunse obraz bisericesc, — întâiul din familia lui în această cinstită tagmă de slujitori ai lui Dumnezeu. Dar nici acuma, om ajuns în toată firea, nu s'a lăsat de ghiduşii.

Intr'o zi, Popa Ionică se cătrăni foc pe o afurisită de cioară ce se tot cocoţa tăman pe crucea bisericii unde slujea el. Dibaci, puse mâna pe o puşcă şi: trosc! doborî odată cu pasărea tuciurie şi cariera lui popească. Bunul ţintaş fu răspopit, iar de-atunci ne mai fiind legat prin diaconie de protocolul impus de protipendadă, — începu o mai dulce trăire, în bojdeuca din Ţicăul Iaşilor, unde institutorul Creangă primea, tot mai des un musafir scump, pe „Bădia Mihai".

Căsuţa aceia se mai poate vedea şi azi. Admiratorii povestitorului se abat din drum ca să vadă unde a stat, a visat şi a scris acel ţăran sănătos şi simpatic poveştile şi amintirile lui rămase făr'de pereche.

Bojdeuca se află pe stradela Simion Bărnuţiu, ce se face o leacă mai la vale, din de dul pe care urcă strada Sărăriei.

De n'ar fi o tăbliţă care să-ţi atragă luarea aminte, ai trece fără s'o zăreşti, — atât e mică şi prizărită este. Ba mai are şi aşezarea în coastă, încât de te uiţi aşa, în jos la ea, dela portiţă, acoperişul ei uriaş şi ţuguiat îţi pare că-i un cap miţos de ciobănaş vrâncean.

Cobori pe multe scări până te loveşti cu fruntea de streşina bojdeucei acoperită cu şindrilă de lemn mărunt.

Ai ajuns la Muzeul Creangă. Rămâi cam desamăgit odată trecut pragul. Ochiul vede lucruri puţine, aşezate aşa, la voia întâmplării.

Sunt două odăiţe, un antreţel între ele şi unul în spatele lor, cu vedere largă spre Eternitate, cimitirul unde zac osemintele scriitorului.

In odăiţa din stânga, se poate vedea doar soba, cu plită simplă, moldovenească. Celelalte lucruşoare, sunt diferite ediţii colecţie incomplectă, a tipăriturilor; caete editate pentru copii, de „Cartea Românească".

Două busturi ale lui Creangă, dintre cari unul e favorizat, că stă pe soclu, celălalt stă pe jos, fiindcă pe masă se află o mare condică unde se vede „obligat" trecătorul să-şi pue semnătura şi impresiile! Acestea mai ales, impresiile, te desgustă. Toţi tamburii îşi dau păreri personale asupra operii lui Creangă îngăimând fraze, schiloade şi ele, învăţate pe de rost din manualele lui Loghin.

Pe pereţi, fotografii cu chipul lui Creangă de mărimi diferite. Pe jos se mai află o reuşită lucrare în gips, de mărime naturală. Copilul Ionică din Humuleşti, cu traista lângă dânsul, stă pe iarbă şi citeşte dintr'o cărticică. O socot totuş puţin verosimilă poza fiindcă, la vremea lui Ionică mai mult se gândea cum să-şi păcălească prietenii de joacă, decât să mediteze cele cărţi. Altceva nu mai este aci şi poate nici Creangă n'o fi avut mai multe. Dar până să se hotărască înfiinţarea acestui mic muzeu a trecut vremea, iar puţinele lucruşoare s'au risipit. E ştiut că boemul nostru a trăit cam pe sponci. Işi gătea, cu plăcere, deosebită, singur mămăliguţa, acolo la plita miniaturală a cuptorului. Se putea însă complecta puţinele ce sunt, că unde e scopul mai deplin şi instructiv decât aci. Cel puţin — să poată vedea vizitatorul, (mare parte şcolar şi tineret universitar) traducerile şi cronicele elogioase ce li s'au făcut în nemţeşte şi englezeşte. Ar fi mai ispitător duio-

sul nostru povestitor pentru tineretul intoxicat de tot produsul fascicolelor polițiste și de senzație, — cari se lansează cu o reclamă formidabilă. Mecenații ar trebui să completeze muzeul, că de când s'a deschis bojdeuca nu s'a mai făcut nimic, în afară de locuința pentru paznic.

— In ceilaltă odăiță, regăsești mai de grabă pe Creangă S'a improvizat cu un pat nou, cu țoalele și scoarțele vremii, decolorate de ani, — cum s'ar zice „dormitorul". Lângă pat, o mescioară joasă, rotundă, ca un taburet oriental, cu o carte de citire editată de Creangă în Iași la 1868 pentru clasa întâia primară. Se știe că există chiar o metodă Creangă în școale.

Ca institutor, Creangă a avut o frumoasă activitate. Inteligența lui nativă și cunoașterea atât de bine a sufletului copiilor i-au fost buni povățuitori într'ale didactice. Alături de manualul de citire este un ciaslov cu o notiță ce spune că fusese odată al lui Creangă, iar după moartea lui a fost vândut bisericii Sf. Ilie de către femeia care-l îngrijea, Tinca Vartic. Mai este un sfeșnic de lemn cu lumânare, o călimară uscată și o sugativă a epocii, alcătuită dintr'o cutie cu nisip. Pe un iorman vechi se află un blid de lemn. Două scaune și atâta tot.

Pe pereții mici, tăerea capului Sf. Ion, pictură pe lemn, format mic; fotografii originale: Creangă alări de dl. A. C. Cuza și N. A. Bogdan, apoi Creangă în tablou cu toți ceilalți junimiști și un tablou alcătuit după moarte: comentatorii și criticii lui.

Ceiace dă o față deosebită acestei mici încăperi este însă o pictură, de mari proporții în ulei, datorită maestrului Octav Băncilă. O idee admirabilă, împerechiată cu o culoare adecuată atmosferii Țicăului. In cadru de toamnă ce se vede aninată pe frunzele de-alături, — cei doi prieteni, Creangă și Eminescu, pe prispa bojdeucei, stau la sfat. Poetul citește, povestitorul ascultă.

Și atâta adâncire are Băncilă în fiecare din ei! Se știe că diaconul avea o admirație nețărmurită față de poet. Era minunat de cultura superioară și enciclopedică a poetului, deaceia-i și zicea „bădie" deși era mai mic Eminescu cu vre-o treisprezece ani.

Creangă e redat, de Băncilă, în adevărata lui înfățișare. Așa trebue să fie ascultat odinioară vorba limpede ce-o'naripa poetul: în cămașă albă cu mânecile sumese, răzimat în coate pe masă; o mână se odihnea pe pieptul păros, prin cămașa desbumbată. Brațele mari, vânjoase. Fața mare, bărboasă, duhăvită. Ochii ațintiți cu lăcomia asupra cititorului. Poetul, cu fruntea bombată, și adumbrită de negrul pletelor; mâinile subțiri țin cu delicatețe cartea din care citește.

Ciasuri întregi stai și privești și îți pare că asiști într'adevăr la convorbirile pline de lumini și duh ce au avut loc între cei doi mari aștrii ai literaturii românești.

Dacă te'mbie sufletul să te mai abați pe la bojdeucă este pentru căciula acoperișului uriaș de șindilă și pentru acest tablou mai ales. Ele, — alături de panorama ce-o ai privind din dosul odăiților, peste Scăvicică, înspre Albineț, Țicăul de jos și Eternitate — sunt elemente de preț ce-ți înlesnesc cunoașterea acelui geniu rustic, neadaptat la ororile orașului. Simți plutind, ca'n tot ce a scris el, veselia, soarele și zburdălnicia.

Pe deal și-acuma, ca și atunci, zbeguesc copiii și valea răsună de șolticăriile pe cari le fac.

Vremea trece sfioasă pe-alături.

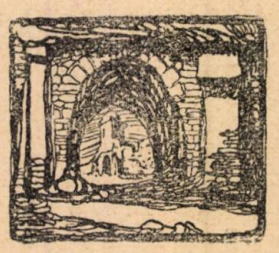

Din creaţiunile poetice ale poporului român bănăţean

da Prof. Dr. Aurel E. Peteanu

Cercetările folklorice făcute, de un timp încoaci, cu sistem şi pe temelii cu totul nouă, într'o provincie sau alta, cu scopul de a pătrunde în cutele sufletului colectiv al poporului de rând şi de-a cunoaşte comorile nepreţuite, energiile care sălăşluesc în acest mare şi minunat suflet, sânt, incontestabil, una dintre cele mai plăcute şi importante ocupaţiuni intelectuale ale zilelor noastre.

A cunoaşte întreg felul de a trăi, de a vorbi, de a cântà, de a se înveseli şi de a se întrista, marele capital de bunuri sufleteşti al celor mulţi, întregul suflet bogat în sentimente nobile ale ţăranului nostru: este şi trebue să fie una din datoriile cele mai de căpetenie şi sfinte ale fiecărui intelectual român.

Convins de marea importanţă a acestor cercetări etnopsihologice, menite a ridica vălul încă de pe multe taine sufleteşti ale poporului nostru, ca fiu al Banatului, având în toate timpurile o dragoste neţărmurită pentru viaţa simplă şi patriarhală de la ţară, pentru felul de a fi, de a simţi şi de a cugeta al poporului nostru bănăţean, mi-am ţinut de-o scumpă datorie să-mi „aplec urechea la glasul sfios al muzei populare", la glasul ce se tânguie în doine de frumuseţi incomparabile, cu adevărat divine şi, după putinţă şi împrejurări, să dau la iveală, cel puţin câteva din neperitoarele creaţiuni ale geniului poporului nostru bănăţean.

Din cercetările mele folklorice de până acum, am ajuns să-mi întăresc convingerea, că poporul român bănăţean, aşezat de falnicii legionari ai marelui Traian, pe cel mai frumos şi bogat pământ românesc, între Mureş, Tisa şi Dunăre, într'un adevărat raiu pământesc, are o poezie minunată, bogată şi variată. In ea vibrează glasul vremilor trecute: întreaga tragedie a vieţii sale din lungile veacuri de apăsare, vitejiile şi suferinţele moşi-strămoşilor săi, toate simţirile încercate de acest mândru popor, oţelit în focul luptelor purtate, pe aceste plaiuri, în seria lungă a secolelor de grea cumpănă.

Poporul român bănăţean, locuind în masse compacte, între Tisa, Dunăre şi Mureş, din timpurile cele mai îndepărtate până'n ziua de azi, pe un pământ de un adevărat paradis, într'un mediu fizic potrivit pentru desvoltarea celor mai alese însuşiri sufleteşti ale sale, încă dela început s'a înfrăţit cu codrul, împărţindu-şi tot sbuciumul sufletului său, toată jeluirea dorurilor sale cu natura, singura lui povăţuitoare în toate clipele vieţii sale.

Natura, cu graiul ei dulce şi misterios, cu priveliştele-i fascinătoare şi grandioase, cu portul ei minunat, cu cuvântarea măreaţă a brazilor ce freamătă, cu ciripitul dulce al paserilor, cu murmurul multiplu al izvoarelor şi rîuleţelor ce străbate, în lung şi în lat, pământul frumos al Banatului, i-a învăpăiat sufletul, în toate vremile, i-a vrăjit şi încordat strunele inimii îndemnându-l să şi toarne, în fermecătoarele sale poezii, sentimentele profunde şi naive, dulci şi dureroase, durerile şi bucuriile, toate tainele sale sufleteşti, tot sbuciumul suferinţelor sale de veacuri.

Priviliştile fără seamăn ale munţilor bănăţeni cu defileuri clasice, cu freamătul codrilor seculari, cu poiene şi dumbrăvi încântătoare, cu dulcea şi melodioasa simfonie a frunzelor de fag si stejar, cu tot ce are natura mai curat, mai atrăgător şi mai tineresc în frumuseţile ei în acest colţ de ţară, i-au alinat durerile, l-au făcut cântăreţul cel mai de seamă al dorului, poetul florilor şi al iubirii.

Din sânul acestei mândre naturi, şi-a cules poporul român bănăţean doinele sale incomparabile. Trăind în mijlocul ei şi pătruns de simţul dragostei intime faţă de acest minunat izvor al tămăduirii durerilor omeneşti a contemplat o cu admiraţie, din ce în ce crescândă, s'a străduit s'o cunoască din ce în ce mai bine, să afle mai mult din tainele ei şi, cunoscând-o, s'o facă părtaşe durerilor şi bucuriilor sale.

Comoara de frumuseţi neperitoare ale Carpaţilor bănăţeni, cu înălţimile înverzite ale codrilor tăinuitori de mistere, cu stânci ce zgârie nourii, cu păduri nesfârşite, în care se adună par'că toate tainele firii, — văile minunate ale Timişului, Caraşului, Bârzavei, Nerei şi ale Bistrei, ţara Almăjului şi valea Dunării, toate aceste privelişti răpitoare, locuri sfinte, cu atmosferă limpede şi aer curat de munte, i-au alinat, sub cerul azur, în beţia brazilor şi 'n splendoarea munţilor, toate frământările lăuntrice, nenumăratele răni ale sufletului său chinuit, i-au netezit fruntea încreţită de dureri şi suferinţe, sădind şi întărind, în sufletul lui, cele mai alese sentimente religioase, estetice şi morale, cea mai curată dragoste de neam, glie şi limbă.

Intreaga sa poezie şi, îndeosebi minunatele sale doine, ne evidenţiază dragostea incomparabilă, pe care o are acest fiu al naturii pentru comorile şi farmecele ei. Nenumăratele comparaţii, alegorii, metafore, onomatopee, întâlnite atât de des, aproape în fiecare vers al poeziei sale, sânt luate cu predilecţie din natură ceeace vădeşte că între Românul bănăţean şi natură este o dragoste foarte veche şi nemărginată şi că nimeni nu cunoaşte mai bine decât el comorile de frumuseţi ale pământului pe care-l locueşte.

Socotind că pot aduce un modest serviciu literaturii noastre populare, ţin să dau la iveală, din colecţia-mi folklorică de aproximativ 4000 de diferite producţii, câteva doine şi chiuturi (strigături): adevărate mărgăritare scumpe şi sonore, pulsaţii sufleteşti ale marelui poet anonim bănăţean, înfăţişându-le în formă literară, pentru a înlesni cetirea şi savurarea lor.

Cucule pasăre dragă

Cucule, pasăre dragă,
Ce cânţi primăvara 'ntreagă,
Tot zburând din creangă 'n creangă ?
Ce dor ai în pieptul tău ?
După cine-ţi pare rău ?
Ce ne laşi când vine vara ?
Nu mai cânţi în codrii sara...
Laşi pădurea în tăcere
Şi te duci ca o părere
Stai tu, cucule, şi cântă
Colea 'n creanga înfrunzită,
S'asculte mândra la tine,
Să-i treacă dorul de mine.
Eu ascult cântarea ta
Să-mi alin durerea mea.

Sinteşti, 1926. Auzită dela Simion Toma.

Mă bădiţă frumuşel

Mă bădiţă frumuşel
Te iubesc măcar să pier,
Numai tu să fi viclean
Să mă aperi de duşman,
Că eu atâţi duşmani am
Câte zile'n într'un an
Şi duşmanii mult vor zice,
Că dragostea să ne-o strice.
Dar strică mumă-sa,
Badea se ştie purta
Şi nu le-o face voia.

Sinteşti, 1925. Auzită dela Eva Mateiu.

La fântâna cea de piatră

La fântâna cea de piatră,
Judec un fecior o fată
Judecata e făcută :
O ia 'n braţe ş'o sărută,
Dar când fură la luat,
Părinţii nu i-au lăsat.
Ei s'au dus de s'au 'necat.
Stejerel, frunză rotundă,
Unde-i apa mai afundă,
Apa afară i-a svârlit
Şi părinţii i-au găsit
Şi i-au dus, i-au îngropat,
La biserica din sat.
Din fecior a răsărit
Un brad mare înverzit,
Din fetiţă
Foi de viţă
Viţa către brad s'a 'ntins
Ş'amândoi ei s'au cuprins.

Sinteşti, 1926. Auzită dela Simion Toma.

Mândră, de dragostea noastră

Mândră, de dragostea noastră,
A'nflorit un pom sub coastă,
Şi duşmanii l-au aflat
Şi s'au dus de l-au tăiat.
Ia, mândruţă, apă'n gură,
Şi-l udă la tăietură,
Să pre'nfloară a doua oară,
Măcar duşmanii să moară.!

Ciclova-Română, 1926 Auzită dela Maria Micu.

Nu ţi-o fi, badeo, păcat

Nu ţi-o fi, badeo, păcat,
C'asară te-am aşteptat,
Tot cu drag şi cu lumină
Şi cu dor dela inimă;
Când văzu-i că nu mai vii,
M'am pus dorul căpătâi,
Cu dorul mă 'nvălii
Doamne, rău mă odihnii.
Când azi noapte mă trezii,
Văzul dorul inimii
Scris pe faţa perinii
Cu cerneala ochilor,
Cu peana sprâncenelor.
Câtă boală-i pe sub soare
Nu-i ca dorul arzătoare,
Câtă boală-i pe sub lună
Nu-i ca dorul de nebună.

Târgovişte, 1926. Auzită dela Gh. Cotoşman.

Mândro, dragostele noastre

Mândro, dragostele noastre
Au rămas pustii de coaste,
Plâns-am, mândro, după ele
Şi din lacrimile mele
Răsăriv-or viorele,
Viorele printre stânci
Să le vezi, mândro, să plângi,
Viorele mândre flori
Să le vezi, mândro, să mori.

Trandafir bănăţănesc

Trandafir bănăţănesc
Ţucu-i ochii cui gândesc
Şi guriţa cui doresc.
O frumoasă floricea
O doresc să fie-a mea,
Floriceaua-i o fetiţă,
Vreau să-mi fie mândruliţă,
Că-i frumoasă ca un crin,
Ca un soare 'n câmp senin;
Că-i trandafir de primăvară
Nu-i afla păreche 'n ţară,
C'are buze dulci, subţiri,
Ca doi pupi de trandafiri,
Ş' aşa mândru-s de făcute
Parc' anume să sărute.
Şi pe cer îs multe stele,
Multe fete-s frumuşele,
Numai una-i între ele
Ca luceafărul 'ntre stele.

Ohaba Timişană, 1927 Auzită dela Ştefan Crăsta

Nu mai da Doamne la nime

Nu mai da Doamne la nime
Ce-ai dat codrului şi mie
Codrului i-ai dat părău
Şi mie să trăiesc rău,
Codrului i-ai dat nuiele
Şi eu să trăiesc cu jale,
Codrului zăpadă grea,
Mie tot inimă rea,
Codrului i-ai dat buracă,
Eu să trăiesc tot săracă,
Codrului i-ai dat negură
Şi eu să trăiesc singură.

Nemeşeşti, 1926. Auzită dela Iulca Stan.

Trandafir verde frunzos

Trandafir verde frunzos,
Mi-a fost drag ce-a fost frumos,
Ochii mândrei mi-au fost dragi,
Că-s frumoşi ca două fragi
Şi-s negri ca două mure,
Care cresc vara'n pădure
In umbră sub răcoare,
Ne atinsă de pic de soare;
Dar sprâncenele amândouă
Parcă's picături de rouă,
Că-s aşa de frumuşele
De-mi pun capul pentru ele
Şi-mi pun capul chiar să-l pierd,
Numa'n braţe să mi-o văd.

Birchiş. 1926. Auzită dela Măria Marin

Hai prietenă după urzici

Hai prietenă după urzici,
Că-i plin codru de voinici,
Ba tot fagul patru-cinci,
Dar la fagul aplecat
Şede badea pitulat
Cu păuniţa pe sub cap,
Eu cerui o păuniţă,
El ceru câta guriţă,
Dar guriţă nu i-aş da,
Că guriţa-i cântărită
Cu cântarul satului
Să i-o ţin bărbatului;
Cu cântare d-alea mici
Să li o ţin la doi voinici;
Cu cântare d-alea mari
Să li-o ţin la doi jândari.

Ciclova, 1926. Auzită dela Floarea Barbu.

Leagănă-să frunza'n codru

Leagănă-să frunza'n codru,
Leagănă-să de nu-i modru.
Frunză nu te legăna,
Partea mea nu-i ca şi-a ta
Că tu, dacă veştejeşti,
Primăvara înverzeşti;
Dar eu dacă 'mbătrânesc,
Nu mă mai întineresc.
De-aş avea căruţ cu cai,
A mâna de-adreptu'n rai;
Dar în rai eu nu m'oiu duce,
Că mi-a plăcut gura dulce.

Târgovişte, 1926 Auzită dela Gh. Cotoşman

Variantă

Bade-o de dragostea noastră
A'nflorit un măr în coastă,
Şi duşmanii l-au aflat
Şi s'au dus şi l-au tăiat.
Ia tu, bade-o apă'n gură,
Şi pune la tăietură,
Să ne fac'un măr şi-o prună,
Să ne mai iubim o lună;
Să ne mai fac'un măr şi-o pară,
Să ne mai iubim o vară.

Sinteşti, 1926 Auzită dela Ana Toma

Trandafir cu frunza lată

Trandafir cu frunza lată,
Mândră eşti mândruţă fată,
Eşti frumoasă, dragă, zău,
Că eu mor de dorul tău.
Părul tău cel mătăsos,
Mândru-i, Doamne şi frumos,
Iară ochişorii tăi:
Parcă-s pietrii scumpe'n ei,
Ori sunt, mândro, de argint
Cum nu-s alţii pe pământ.
Iar guriţa ta-i izvor,
Nu dă apă, ci de dor,
Cine se adapă'n ea,
Il omoară jalea ta,
Că şi eu m'am adăpat,
Intr'un ceas cam blăstămat.
Şi de-atunci setea-mi tot creşte,
Sufletu mi se topeşte.
Se topeşte ca şi ceara,
Ca neaua primăvara,
Se uscă mereu într'una,
Ca floarea când pică bruma.

Silaj, 1926 Auzită dela Nicolae Râmneanţu

Codrule, pe vârful tău

Codrule, pe vârful tău
Crească iarbă şi dudău,
Ca să pască murgul meu,
Să se facă lat în şele
Să placă mândrelor mele.
Frunză'n prun,
Frunză sub prun,
Am drăguţ şi nu ţi-l spun,
Că ţi l am mai spus odată,
Şi-a vrut mama să mă bată,
C'o chituţă de sălată,
Să mă'nveţe să fiu fată,
Şi cu una de briboi
Să mă'nveţe la război.

Ciclova-română, 1926 Auzită dela Maria Micu.

De-ar veni, veni vremea

De-ar veni, veni vremea
Să 'nfrunzească pădurea,
Că prin frunzele de fag
Să-mi aud doina cu drag.
Că prin frunzele de nuc
Să-mi cânte duios un cuc,
Iar de vârf de rămurea
Să-mi cânte o turturea,
Să răsune pădurea,
Să-mi aline durerea;
Ca să răsune codrul
Să-mi aline dorul,
S'audă izvoarele
Să-mi spele lacrimile,
S'audă şi florile
Şi priveghitorile,
Aline-mi durerile.

Chizătău, 1925. Auzită dela Ioan Pucea.

Din flautul de Jad

— Traduceri din poezia chineză —

Pe ţărmul micului lac

Valurile micului lac sunt jucăria vântului:
Se-alungă unele pe altele dela un ţărm la altul.
Dincând încând, peştii sar din apă,
Parcă ar fi nişte nuferi înfloriţi.
Luna, înăbuşită de nori,
Abia străbate printre ramurile copacilor.
Bruma schimbă'n mărgăritare picăturile de rouă.

Corabia noastră pluteşte

Corabia noastră pluteşte pe fluviul liniştit.
Dincolo de grădina care e pe ţărm,
Privesc munţii albaştri şi norii albi.
Prietena mea dormitează, cu mâna în apă.
Pe umărul ei s'a aşezat un fluture,
A bătut din aripi şi-apoi a sburat.
Multă vreme, l-am urmărit cu privirea.
Era oare un fluture sau visul prietenei mele?

Al. T. Stamatiad.

Ava Artemon se tânguie lângă cetate

Părinte, sunt obosit.
De umblare
picioarele mi s-au tocit.
Părul mi l-a smuls, tot, vântul,
după ce a măturat
în lung şi'n lat,
pământul.
Am semănat cuvântul
pe munţi, pe mare...
Din zori şi până după noapte
am zăbovit
l'a Ta chemare.
Pustiul l-am stropit
cu sânge,
şi zile'n şir
în loc de mană-am ros pământ.
Simt
urma bicelor
în frîntura coastelor
măduva picioarelor
— şi doare.
De sudoare
coptura bubelor
mi-a stors miezul obrajilor.
In cetate
norodul mă huiduie
mă scuipă şi bate.
Părinte, îndură-te!
Iartă-mă
şi cheamă-mă.

Ion Cerezeanu

TREI SONETE

de Const. Rîuleț

Nu simț nimic. Adânca nepăsare
M'a-nvăluit de tot, acum când pleci,
Mi s reci obrajii, degetele reci;
Iar ochii mei la fel ca ori și care.

Din dorul risipit prin vechi poteci,
Din dragostea târîtă pe cărare,
N'ai mai rămas măcar o tremurare
La un adio scurt — și pentru veci.

Și, de mă schimb supt ochiul ce m'apasă,
Să nu gândești că iar ai prins nebuna
Și chinuita dragoste în plasă.

Nu mă-nfior, când mă privești într'una,
Nici cât un rece-acoperiș de casă
Când îl vopsește 'n miez de noapte luna.

II.

Te crezi biruitor; îți râde glasul
Și ochi-ți râd de-atâta mulțumire,
Ai pus pe ea întreagă stăpânire;
Ca un copil îți urmărește pasul.

Pierduți în visul vostru de iubire
Beției îi sorbiți, cu sete, vasul
Și, cum urîți ca pe-un dușman popasul,
Vă tăvăliți, ca-n fân, în fericire.

Puțin vă pasă cât are să ție.
Voi clipa o cinstiți cum se cuvine;
Iar restul îl priviți cu semeție.

Azi ea trăește numai pentru tine,
Că tu ești azi și vrea să-ți placă ție,
Eri am fost eu și mâine va fi... Cine?

III.

Constanța, uriașe prăvălie,
In care felurite și bizare
Accente se ciocnesc fără-ncetare
Tocmeli, aconturi, schimb și misitie.

Zidită-n piatră și-n olane, are
Ceva oriental și parcă știe
Că leagăn-un blestem de grea urgie,
Zvârlit de-Ovidiu prins de disperare.

Și, câte-odată, când pe apa lină
Pavilioane pier în fundul zării,
Constanța 'nduioșată 'ncet suspină,

In miezul zilei pradă e visării;
Iar seara strălucește de lumină
Ca un pumnal înfipt în trupul mării.

Golgota

I

„Părinte, de e cu putinţă, treacă dela mine paharul acesta"...

Dorm florile în leagăn de răcoare,
Iar peste arbori noaptea lin se varsă.
In crengi atârnă flori de pâine arsă,
Suspină apa tainic la izvoare.

Lumine albe-aprind din cer castanii.
Palidă Luna tremură'n măslin.
Apostolii dorm, duşi, sub un smochin
Şi-un om se roagă sus, pe Ghetsimani...

II

„Nici sărutare ca Iuda nu-ţi voi da"...

Un ins din ceată iese înainte:
— „Fii bucuros, învăţătorule!" — Rugină
Ii picură din suflet. I-arde'n ochi răşină —
Trădarea se lipeşte pe obraz, ferbinte.

De i-ar lăsa, l-ar sfâşâia cu dinţii —
Se-aude chiuind turbata ceată...
O stea pe boltă plânge ca o fată.
Iar Iuda-şi pipăe, înfrigurat, arginţii...

III

„Adevăr zic ţie în noaptea asta te vei lăpăda de mine de trei ori"...

In curtea largă cuiburi de lumină
Slobod hulubi de jar în ghiaţa nopţii
Cu târşii mâinilor spre foc alerg cu toţii —
Rar cântă jarul... flacăra suspină...

— „Pe tine te-am văzut cu el în rând!"
— „Eu nu-l cunosc! Nu-mi pasă că l omoară!"
Cocoşul trâmbiţeaz'a treia oară.
Din trecere, Hristos priveşte blând...

IV

„Prooroceşte cine te-a lovit!"

Sfârşit îl pun pe-o lespede de piatră,
— „Hă! Hă!... Ce Rege! Ce'mpărat slăvit!
Prooroceşte-acuma cine te-a lovit!" —
Şi-l scuipă'n faţă, îl lovesc şi latră.

Mai mult să râdă-i pun pe cap cunună
Şi băţ de trestie, ironizând un sceptru.
Amarnic se căeşte'n noapte Petru.
Stă Luna dup'un arbore s'apună...

V

„Răstâgneşte-l! Răstâgneşte-l!"

De strigăte e 'ntretăiat văzduhul:
— „E un tâlhar! La moarte! Răstâgnire!"
— „Eu nu găsesc la dânsul vinuire!" —
Şi 'n jarul urii ard cum arde stuful.

Spre răsărit din coşul aurorii
Zori albe storc buchete mari de crin...
Iubirea sângeră pe-un vârf de spin...
— „Mă spăl pe mâini de pulberea erorii".

VI

„... şi punându-i o cruce în spate, porniră cu el spre Golgota"...

Ca sticla tae pietrele fără număr.
E drum sărac şi plin de spin sălbatic.
Pe cruce atârn' un soare de jăratic
Şi crucea greu apasă pe un umăr.

Convoiul urcă dealul Căpăţânii.
Ard vinele... Piciorul şovăeşte...
Sub greutate Crist se prăbuşeşte.
I-a cincea zi din ciclul săptămânii.

VII

„Pe alţii a mântuit dar pe sine nu se poate mântui"...

Trei cruci, trei oameni, forfotă, sudalme;
Un cui, un pocnet, svâcnetul lovirii.
Se storc pe cruce, roşii, trandafirii,
Tresare soarele — şi-şi vâră faţa 'n palme.

...Nalt sfântul cap se'nclină — v[illegible]ed mac.
— „Hăăă! Mântueşte-te de poţi! —
„Mi-e sete"...
Pe-un vârf de trestie se 'nalţă un burete.
— „Părinte, iartă-i, că nu ştiu ce fac!"...

VIII

„... pământul se cutremură, catapiteazma se spinteacă în în două, morţii înviară"...

Răsfrângeri măslinii brăzdează larg văzduhul
Din cuie trupul vrea să-l smulgă vântul.

Prelung se sgudue în sinea lui pământul.
Se 'nalţă 'n cer — hulub de floare — duhul.

...Cad stropi de ploaie — şi Maria plânge...
De piatră arsă-i şi de lemn mireasma,
Se frânge 'n două, jos, catapiteasma...
Pe Iuda sfoara tot mai tare-l strânge.

IX

„Iar spre seară luară trupul, îl unseră cu miresme, îl înfăşurară în giulgiu şi-l înmormântară", . .

Răsuflă greu natura obosită...
Deabia palpită frunza 'n Ghetsimani!
De-un ram îşi leagă Luna tulipanii.
Se cerne seara, cenuşiu, prin sită.

Şi-un nor ridică aurie şatră...
Izbesc Romanii 'n fluere cu sapa.
Din coastă curge sângele şi apa...
Gătit mormântul este 'n flori de piatră.

X

. . . „şi-a înviat a treia zi, după scripturi", . .

Oraşul doarme troenit sub stele,
Cu aripi de miresme adie vântul. —
Din gene mişcă, aşteptând, pământul.
Stau să se rupă lanţurile grele.

Un tremur scurt — şi piatra s'a plecat...
Se-ardică, blând, fantasmă de ninsoare,
Lucesc piroane 'n palme şi 'n picioare.
Plâng harfe 'n cer... Hristos a înviat!

Pavel P. Belu

Cununie

C drule tătân cu dor
M'am gândit ca să mă 'nsor.
Naş, haiducul adu-mi-l
Pentru mine-al tău copil
Vârf înfipt în vineţie
Givăr nunţii mele fie
Şi o mândră ciobăniţă
Să mi-o dai ca givăriţă
Nu uita că ştiu cânta,
Doinele ca nimenea;
D'aia murmurul să-ţi fie
Doine pentru haiducie.
Şi amurgul toarne vin,
Râul tău să fie plin
Că mi-i plosca înstelată
Şi cu hore încrustată.
Iar pentru mândruţa mea
Ciobăniţă strop de stea,
Fă-mi cunună 'n flori de dor
S'o iubesc până când mor.
Şi al nunţii mele steag
Înverzească 'n crengi de fag
Fluerul să-mi cânte mie
Cântecul de cununie.

Grigore Bugarin

Inviere

Cu sufletele obosite am aşteptat,
Ca ziua Invierii,
Să ne aducă pace
Şi bucuria primăverii.

Azi a venit cu cântece de clopot
Şi cu parfum de viorele,
Şi mi-a adus ca'n fiecare an,
Tot farmecul copilăriei mele.

Hristos dintr'o icoană veche,
Cu spini şi fruntea 'nsângerată,
Mi-a revenit acum în minte,
Să-mi de-a lumina Lui curată.

S'a şters şi s'a umbrit de vreme
Privirea-i blândă şi senină;
Şi totuşi îmi şopteşte în taină
Învăţătura Lui divină.

E ziua sfântă a Invierii,
Mi-e sufletul înfiorat.
Departe aud cântări de preoţi,
Cântând: „Hristos a înviat".

Ingenunchez smerită
Cerşind în noaptea Invierii,
Tot farmecul copilăriei,
Al pocăinţei şi-al iertării

Mia Marian

Alexandru Puşchin

de Emil Petrovici

S'au împlinit, în anul acesta 100 de ani dela moartea marelui poet rus A. Puşchin. A murit, în urma unui duel, la 38 de ani, în floarea vârstei, pe când era la apogeul forţei sale de creaţiune artistică. Istoricii şi criticii literari sunt de acord în a afirma că spiritul şi talentul lui Puşchin ajunseră la deplină desvoltare în anii care i-au precedat moartea, astfel încât, chiar dacă murea la adânci bătrâneţe, n'am fi cunoscut pe un alt Puşchin decât cel pe care îl ştim din operele scrise în ultimii ani ai vieţii. Ceea ce însă a pierdut literatură rusa — şi cea universală — este un şir de capodopere de o frumuseţe artistică desăvârşită, clasică, pe care cu siguranţă le-ar fi dat talentul de acum format al marelui poet rus, drept continuare a şirului de capodopere, inegalabile creaţii de artă, scrise în scurta viaţă a poetului: poeme ca „Ruslan şi Lindmila", „Prizonierul din Caucaz", „Fântâna din Bahcisarai", „Ţiganii", „Poltava", etc.; romane şi povestiri ca „Fata căpitanului", „Dubrovschi", „Dama de pică", etc. şi admirabilul roman în versuri „Eugen Onegin"; o serie de opere dramatice ca „Rusalca, zâna apelor", „Cavalerul sgârcit", „Mozart şi Salieri", „Musafirul de piatră", etc. şi formidabila tragedie „Boris Godunov"; în sfârşit o seamă de povestiri în versuri şi balade ca „Ţarul Saltan". „Călăreţul de bronz", etc. şi nenumărate poezii lirice, desăvârşite din punct de vedere artistic, mici capodopere unice în literatura universală.

A. Puşchin este considerat de Ruşi drept tatăl literaturii moderne ruseşti şi întâiul scriitor european al lor, pentrucă el este întâiul lor poet a cărui faimă a trecut peste graniţele fostei Rusii şi pentru că, pe lângă opere în care se oglindeşte realitatea rusă, Puşchin a dat o seamă de creaţii cu subiecte luate din istoria şi viaţa Europei occidentale, ca de ex. „Cavalerul sgârcit", Mozart şi Salieri", „Musafirul de piatră" (Don Juan), etc.

Cu tot occidentalismul acesta al lui Puşchin şi cu toate că Ruşii îl privesc, cu drept cuvânt, ca pe cel mai mare poet al lor, artist fără pereche în lume, totuşi în străinătate e foarte puţin cunoscut, mult mai puţin decât Tolstoi, Dostoievschi, Turgheniew, Gogol, Cehov, Maxim Gorki, etc.

Explicaţia acestei ignorări a lui Puşchin din partea Occidentului e uşor de dat. Poeziile lui, ca şi poeziile oricărui poet din lume, sunt intraductibile. Tot farmecul şi magia ce se degajează din versurile acestui mare vrăjitor se pierd complet prin traducere. Mai cu seamă traducătorului de versuri i se potriveşte zicătoarea italiană: Traduttore, traditore (traducător, trădător). Noi Românii o putem înţelege aceasta mai bine decât occidentalii. Care dintre noi nu şi-a dat seamă, citind vre-o traducere franceză, germană, italiană sau maghiară a marelui nostru magician al versului care a fost Eminescu, cum toată încântarea, toată „armonia eminesciană" lipsea acestor traduceri. E firesc deci ca Eminescu să nu fie cunoscut în străinătate după cum ar merita.

E regretabil că opera lui Puşchin e atât de puţin tradusă în limba română. După cum era de aşteptat, a fost tradusă mai cu seamă proza lui şi anume romane şi povestiri. „Fata căpitanului", „Dubrovschi", „Dama de pică", „Domnişoara-ţărancă", „Dricarul". Au mai apărut prin reviste ici colea şi traduceri în versuri. Astfel şi în „Luceafărul" am citit câteva tălmăciri din Puşchin făcute de Al. Iacobescu. Din operele mai mari în versuri au fost traduşi numai „Ţiganii", odată de Alexandru Donici la 1837, şi acum de Ion Buzdugan (în „Gândirea", anul XIV). Va trebui însă ca un poet să încerce traducerea lui „Eugen Onegin" şi a lui „Boris Godunov". Apoi ar urma „Călăreţul de bronz", „Ţarul Saltan", „Mozart şi Salieri", „Musafirul de piatră" şi unele din poeziile lui lirice. Numai atunci am putea spune că îl avem pe Puşchin în româneşte.

In ce priveşte scurta povestire „Cârjaliul", a cărei traducere o dăm în acest număr al revistei noastre, facem următoarele observaţii: N'am tradus „Cârjaliul" pentrucă ar avea cine ştie ce valoare literară şi artistică, ci numai pentrucă subiectul este luat din

viaţa Basarabiei de acum 116 ani. Se ştie că Puşchin a trăit la Chişinău din Septemvrie 1820 până în Mai 1823. Tânărul poet de abia 20 de ani, fiu al unei vechi familii boiereşti din Rusia — după mamă avea sânge african, mai exact, abisinian în vine — absolvent al noului liceu model din Ţarscoe Selo îşi permite să biciuiască prin epigrame unele personagii importante ale regimului autocrat rusesc. Pentru această îndrăzneală a sa şi din cauza ideilor liberale exprimate în poeziile lui care, în ciuda censurei, circulau în manuscris nu numai în Petersburg, ci pe toată întinderea Rusiei, Puşchin era să fie deportat în Siberia. In urma intervenţiei unor admiratori cu trecere la curtea ţarului, e exilat în Basarabia care de opt ani era în stăpânirea Ruşilor.

Chişinăul, pe atunci un mic orăşel evreesc fără nici o singură casă cu etaj, era plin de fel de fel de balcanici care se refugiaseră pe teritoriu rusesc după retragerea trupelor ţarului din Peninsula Balcanică. Printre aceştia, cei care îl interesau mai mult pe poetul romantic, admirator al marelui filhelen Byron, erau fireşte Grecii. Eteria a salutat-o cu entuziasm. E cunoscută oda pe care a dedicat-o Greciei: „Deşteaptă-te, o Grecie!"

După înfrângerea eteriştilor, peste Basarabia se revarsă un nou val de refugiaţi. Pe tânărul romantic era firesc să-l atragă figurile de aventurieri din Balcani despre care auzise şi mai înainte. Faima cleftilor din Grecia, a cârjaliilor lui Pazvantoglu din Vidin, care jefuiau Oltenia şi Muntenia, trecuse repede Prutul. Aceasta ne explică de ce o povestire cu subiect basarabean are ca erou principal un străin, un balcanic.

Puşchin i-a văzut şi i-a simpatizat şi pe Moldovenii autohtoni. Se ştie că, printre boierii pe care îi frecventa, nu erau numai fanarioţi, s'au grecizaţi, ci şi boieri pământeni care ţineau la limba şi obiceiurile strămoşeşti. Prin casele acestora a auzit, dela tarafurile de Ţigani, acele cântece româneşti pe care le-a tradus şi dintre care două au fost intercalate în poema „Ţiganii." Se ştie că în tot timpul şederii lui în Moldova — cum îi zicea el Basarabiei — şi-a notat o sumedenie de cântece, legende şi tradiţii populare moldoveneşti. Mai târziu, întorcându-se în patrie, fixându-i se ca loc de exil o moşie a mamei sale de lângă oraşul Pskov, se plânge că pe drum şi-a pierdut notele ce şi le-a făcut în Basarabia. Aceasta este explicaţia că nu avem mai multe opere de ale lui Puşchin cu subiect moldovenesc sau influenţate de poezia noastră populară. După graţiere (1826) trăind în mijlocul societăţii strălucite din cele două capitale ale Rusiei, după căsătoria (1831) care l-a dus la duelul fatal, Puşchin a cam uitat Moldova, mai cu seamă când îi lipseau notele, în care avea şi câteva opere începute, care să-i împrospăteze memoria.

„Cârjaliul" a mai fost tradus în româneşte. Este, cred intâia operă a lui Puşchin tradusă la noi. Traducătorul a fost Costache Negruzzi. Povestirea a apărut în *Curierul de ambe-sexe* al lui Eliade chiar acum 100 de ani. Intr'o notă Costache Negruzzi se îndoieşte că eroul ar fi cerut şi ar fi obţinut dela Domnul Moldovei un tribut de 5000 de Lei. Atâta e sigur, scrie Negruzzi, că haiducul proeclit Cârjaliul „care scăpă de ţeapa turcească, nu scăpă de spânzurătoare moldovenească, unde se sfârşi foarte prozaiceşte la 1824."

Cârjaliul

de Alexandru Puşchin

Cârjaliul era bulgar de neam. Turceşte cuvântul cârjaliu înseamnă brav, viteaz. Numele lui adevărat nu-l ştiu.

Cârjaliul cu tâlhăriile lui a băgat spaima în toată Moldova. Pentru ca să vă dau o idee despre dânsul, vă voiu povesti una din isprăvile lui vitejeşti. Intr'o noapte, dânsul

şi cu arnăutul Mihalache, au călcat un sat bulgăresc, li dădură foc din două părţi şi porniră din casă în casă. Cârjaliul tăia, iar Mihalache jefuia. Amândoi strigau: Cârjaliii! Cârjaliii! Toţi sătenii fugiră care încotro.

Când Alexandru Ipsilante proclamă revoluţia şi începu să adune oştire, Cârjaliul i-a adus câţiva dintre vechii lui tovarăşi. Ţelul adevărat al Eteriei nu-l prea ştiau, dar războiul li se arăta ca un bun prilej de îmbogăţire pe socoteala turcilor şi poate şi a moldovenilor. Aceasta li se părea evident,

Alexandru Ipsilante era din fire viteaz, dar n'avea calităţile necesare rolului care şi-l alesese cu atâta foc şi atâta nesocotinţă. El nu ştia să se înţeleagă cu oamenii cărora era nevoit să le comande. El n'aveau nici un respect faţă de dânsul şi nici încredere în el. După lupta nenorocită în care a pierit floarea tinerimei greceşti, Iordache Olimpiotul îl sfătui să se retragă şi îi luă el însuşi locul. Ipsilante, fugind spre graniţele Austriei, şi-a trimis blestemul său acestor oameni pe care i-a numit neascultători, laşi şi nemernici. Cea mai mare parte dintre aceşti laşi şi nimernici au pierit între zidurile mănăstirei Secu sau pe malurile Prutului, apărându-se cu desnădejde împotriva unui duşman de zece ori mai puternic.

Cârjaliul se afla în ceata lui Gheorghe Cantacuzino despre care se pot repeta cele spuse despre Ipsilante. In ajunul luptei dela Sculeni, Cantacuzino ceru autorităţilor ruseşti voia să între la noi în carantină. Trupa rămase fără comandant dar Cârjaliul, Safianoş, Cantagoni şi alţii au găsit că nu e de loc nevoie de comandant.

Cred că lupta dela Sculeni n'a fost de nimeni descrisă în întregul şi mişcătorul ei adevăr. Inchipuiţi-vă o ceată de şapte sute de arnăuţi, albanezi, greci, bulgari şi fel de fel de adunătură, neavând idee de arta războiului, retrăgându-se în faţa călărimei turceşti de 15 mii de oameni. Această ceată se grămădi pe malul Prutului aşezând înaintea ei două tunuri mititele găsite în Iaşi la curtea domnitorului, pe care le descărcau la ospeţele de ziua numelui. Turcii ar fi vrut să tragă în ei cu mitralii, dar nu îndrăzniau fără voia autorităţilor ruseşti; mitraliile cu siguranţă ar fi ajuns până pe ţărmul nostru. Şeful carantinei (răposat de atunci), care 40 de ani dearândul a făcut serviciu militar, nu auzise în viaţa lui şuer de gloanţe. Aici, în sfârşit, i-a dat Dumnezeu s'audă. Unele îi trecură şuerând pe la ureche. Moşneagul se supără foc şi-l certă pentru aceasta pe maiorul regimentului de infanterie din Ohotsc care se afla pe lângă carantină. Maiorul, neştiind ce să facă, fugi la râu dincolo de care zărvuiau delibaşii şi-i ameninţă cu degetul. Delibaşii, văzând aceasta, se întoarseră şi fugiră, iar după dânşii întreg detaşamentul turcesc. Maiorul care a ameninţat cu degetul se numia Horcevschi. N'am mai auzit de el de atunci.

A doua zi însă turcii atacară pe eterişti. Neîndrăznind să întrebuinţeze mitralii şi nici ghiulele, hotărîră să opereze, contrar obiceiului lor, cu arme tăioase. Bătălia fu crudă. S'au tăiat cu iataganele. De partea turcilor au fost văzute lănci, până atunci necunoscute la ei. Aceste lănci erau ruseşti: erau lipovenii care luptau în rândurile lor. Eteriştii, în urma autorizaţiei primite dela suveranul nostru, puteau să treacă Prutul şi să se ascundă în carantina noastră. Incepură să se îndrepte spre ţărmul nostru. Cantagoni şi Safianos au rămas cei din urmă pe ţărmul turcesc. Cârjaliul, rănit în ajun, zăcea deja în carantină, Safianos fu omorît. Cantagoni, un om foarte gras, fu rănit cu o lance în pântece. Dânsul cu o mână ridică sabia, cu cealaltă apucă lancea duşmanului, şi o împlântă mai adânc în pântece şi astfel putu să ajungă cu sabia pe ucigaşul său cu care împreună se prăvăli la pământ.

Totul s'a sfârşit. Turcii rămaseră învingători. Moldova fu curăţată de eterişti. Vreo şase sute de arnăuţi se risipiră prin Basarabia; neştiind cu ce să se hrănească, ei totuşi erau recunoscători Rusiei pentru ocrotirea de care se bucurau. Duceau o viaţă trândavă dar nu desfrânată. Ii puteai vedea totdeauna în cafenelele Basarabiei semi turceşti cu ciubuce lungi în gură, sorbind caimacul cafelei din ceşcuţe mititele. Ilicurile lor găitanite începeau să se jerpelească, dar tot îşi mai purtau fesurile cu canaf în vârf lăsate pe o ureche, iar iataganele şi pistoalele tot se mai zăreau în brâele lor largi. Nimenea

nu se plângea de dânşii. Nici nu-ţi venea să crezi că nevoiaşii aceştia paşnici erau vestiţii clefţi din Moldova, tovarăşi de ai viforosului Cârjaliu, şi că el însuşi se găsea între dânşii.

Paşa care comanda la Iaşi află despre aceasta şi, pe baza tratatelor de pace, ceru autorităţilor ruseşti extrădarea haiducului.

Poliţia începu să facă cercetări. Aflară că, într'adevăr, Cârjaliul se găsea la Chişinău. L'au prins în casa unui călugăr fugit, seara la cină, stând în întunerec cu şapte tovarăşi.

Pe Cârjaliul l-au pus sub pază. N'a tăinuit adevărul şi a recunoscut că dânsul este Cârjaliul.

„Dar" adăuga dânsul, „de când am trecut Prutul nu m'am atins nici de un fir de păr din averea altuia, n'am jignit nici pe cel din urmă ţigan. Pentru turci, pentru moldoveni, pentru munteni sunt, fără îndoială, haiduc, dar pentru ruşi sunt musafir. Când Safianos, după ce a tras toată muniţia ce o avea, a venit la noi în carantină de a luat dela răniţi, pentru ultimele încărcături, nasturii, cuiele, lănţişoarele şi mânerele dela iatagane, eu i-am dat 20 de beşlici de am rămas fără bani. Martor mi-e Dumnezeu că, eu, Cârjaliul, am trăit din pomană. Pentru ce dar acuma ruşii mă predau duşmanilor mei?"

După aceasta Cârjaliul tăcu şi liniştit aştepta să i se hotărască soarta.

N'a aşteptat mult. Autorităţile, nefiind obligate să privească pe haiduci din laturea lor romantică şi fiind convinse de justeţa reclamaţiei de extrădare, au dat ordin să fie trimis Cârjaliul la Iaşi.

Un om de inimă şi plin de înţelepciune, pe atunci un tânăr funcţionar necunoscut iar astăzi ocupând un post important, mi-a descris cu multă vioiciune plecarea haiducului.

La poarta închisorii stătea o căruţă de poştă . . . D-Voastră poate nu ştiţi ce este o căruţă. E un cărucior scund, cu coş împletit din nuiele, la care încă nu de mult se înhămau de obiceiu câte şase sau opt mârţoage. Un moldovan mustăcios, cu căciulă de oaie, călare pe una dintre mârţoage, striga şi pocnea din biciu în fiecare clipă, iar mârţoagele alergau în trap destul de mare. Dacă unul din cai începea să slăbească din mers, îl deshama înjurând straşnic şi-l nepăda în drum fără să aibă grijă de soarta lui. Era încredinţat că la întoarcere îl va găsi în acelaşi loc păscând liniştit pe câmpia verde. Nu arareori se întâmpla ca drumeţul, plecat dela o staţie de poştă cu opt cai să sosească la cealaltă cu doi. Aşa era acum cincisprezece ani. In Basarabia rusificată de acuma au adoptat hamul rusesc şi trăsura rusească.

O astfel de căruţă aştepta la poarta închisorii în anul 1821, într'una din ultimele zile ale lunii Septemvrie. Evreice, bălăbănindu-şi mânile şi târîndu-şi papucii, arnăuţi în portul lor zdrenţăros şi pitoresc, moldovence bine făcute ţinând în braţe copii cu ochii negri, încunjurau căruţa. Bărbaţii tăceau ; femeile aşteptau ceva înfrigurate.

Poarta se deschise şi câţiva ofiţeri de poliţie ieşiră în stradă ; după ei doi soldaţi îl scoaseră pe Cârjaliul legat în lanţuri.

Părea de vreo 30 de ani. Trăsăturile feţei lui oacheşe erau regulate şi aspre Era înalt de statură, spătos, şi în-deobşte într'însul se manifesta o putere fizică neobicinuită. O cealma bâltaţă, lăsată pe o ureche, îi acoperea capul ; un brâu lat îi cuprindea mijlocul subţire. Un dolman de aba vânătă, o cămaşă ţargă încreţită care îi cădea până dinsus de genunchi şi nişte pantofi frumoşi : iată restul îmbrăcămintei lui. Chipul lui era mândru şi liniştit.

Unul dintre funcţionari, un moşnegel roşu la faţă, cu o tunică decolorată pe care se bălăbăneau trei nasturi, îşi pişcă cu ochelarii de cositor umflătura vânătă care-i ţinea loc de nas, desfăşură o hârtie şi începu să citească fărnăit pe limba moldovenească. Din când în când se uita dispreţuitor la Cârjaliul pus în fiere căruia i se adresa după cât pare hârtia. Cârjaliul îl asculta cu atenţie. Funcţionarul îşi termină citirea, împătură hârtia, ţipă straşnic poruncind mulţimei să facă loc şi ordonă să aducă căruţa. Atunci

Cârjaliul îi vorbi câteva cuvinte pe limba moldovenească. Glasul îi tremura, faţa i se schimbă; începu să plângă şi căzu la picioarele funcţionarului de poliţie zornăind din lanţuri. Funcţionarul, speriat, se dădu îndărăt; soldaţii vrură să-l ridice pe Cârjaliul, dar al se sculă singur, îşi adună lanţurile, se sui în căruţă şi strigă: haide! Un jandarm se eşezâ lângă dânsul; moldovanul pocni din biciu şi căruţa porni.

— Ce ţi-a spus Cârjaliul? întrebă tânărul funcţionar pe poliţist.

— M'a rugat, vedeţi D-voastră, răspunse râzând poliţistul, „să am grijă de nevastă sa şi de copii care trăesc undeva nu departe de Chilia într'un sat bulgăresc. Se teme nu cumva să sufere şi ei de pe urma lui. Aşa e poporul, fără socoteală, vă rog."

Povestirea tânărului funcţionar m'a mişcat mult. Imi era milă de bietul Cârjaliul. Multă vreme n'am aflat nimic despre soarta lui. Abia peste câţiva ani m'am întâlnit cu tânărul funcţionar. Aduserăm vorba despre trecut.

— Dar prietenul d tale, Cârjaliul? îl întrebai. Nu ştii ce s'a întâmplat cu el?

— „Cum să nu ştiu," răspunse el şi-mi povesti următoarele.

Cârjaliul fu dus la Iaşi şi fu prezentat paşei care îl osândi să fie tras în ţeapă. Pedeapsa fu amântă până la nu ştiu ce sărbătoare. Deocamdată l-au închis într'o puşcărie.

Pe puşcăriaş îl păzeau şapte turci (oameni simpli şi în sufletul lor tot aşa de haiduci ca şi Cârjaliul). Il respectau şi-i ascultau povestirile minunate cu acea sete comună întregului Orient.

Intre străjeri şi puşcăriaş se închegă o legătură strânsă. Odată Cârjaliul le zise: Fraţilor, ceasul meu se apropie. Nimeni nu scapă de ursita sa. In curând mă despart de voi. Aş vrea să vă las ceva drept amintire.

Turcii erau numai urechi.

„Fraţilor," continua Cârjaliul, »acum trei ani, pe când haiduceam cu răposatul Mihalache, am îngropat într'un câmp, nu departe de Iaşi, o căldare cu galbeni. Aşa se vede că nici mie, nici lui, nu ne-a fost scris să stăpânim această comoară. Aşadar luaţi-o voi şi împărţiţi-o frăţeşte.

Turcii aproape că n'au înnebunit. Incepură să se sfătuiască cum să găsească locul dorit. Chibzuiră cât chibzuiră şi hotărîră să-şi ducă acolo Cârjaliul.

Se înnopta. Turcii luară fiarele de pe picioarele puşcăriaşului, îi legară mânile cu o frânghie şi porniră cu dânsul afară din oraş.

Cârjaliul îi ducea ţinând tot o direcţie, din movilă în movilă. Merseră mult timp. In sfârşit Cârjaliul se opri lângă o piatră mare, măsură doisprezece paşi spre miazăzi, bătu din picior şi zise: aici.

Turcii se apucară de lucru. Patru îşi scoaseră iataganele şi începură să sape. Trei rămaseră de pază. Cârjaliul se aşeză pe piatră şi privea la ei cum lucrează.

„Ei, ce? merge?" întreba el: „aţi dat de ea?"

— Incă nu, răspundeau turcii, şi munceau de le curgeau sudorile broboane.

Cârjaliul începu să arate nerăbdare.

— „Ce mai oameni," zicea el. „Nici pământul nu ştiu să-l sape cum se cade. Eu aş fi isprăvit treaba în două minute. Băieţi! deslegaţi-mi mânile şi daţi-mi un iatagan."

Turcii stătură pe gânduri şi începură să se sfătuiască. Ce poate să se întâmple? Ii deslegăm mânile — hotărîră ei — şi-i dăm un iatagan. Nu e nici o primejdie. Dânsul e singur, iar noi şapte. Şi turcii îi deslegară mânile şi-i deteră un iatagan.

In sfârşit Cârjaliul era liber şi înarmat. Ce trebue să fie simţit el atunci! . . . Incepu să sape harnic; străjerii îl ajutau . . . Dintr'odată îşi înfipse iataganul într'unul dintr'înşii şi lăsându-i oţelul în piept, îi smulse din brâu cele două pistoale.

Ceilalţi şase, văzându-l înarmat cu două pistoale, fugiră.

Acuma Cârjaliul haiduceşte prin împrejurimile Iaşilor. Nu de mult a scris domnitorului cerându-i cinci mii de lei şi ameninţând că, dacă nu i se plăteşte suma, va da foc Iaşilor şi va pune mâna chiar pe Vodă. Cei cinci mii de lei i-au fost achitaţi.

Straşnic om Cârjaliul!

Logodnă

Primăvara 'mparte lumănări prin pomi,
albă şi liliachie,
noaptea asta e o feerie,
Domniţă bună, mică şi cuminte, dormi?

Drumurile 's pline de fiori,
în grădină ierburile mici
sunt scântei de licurici
şi înaltul scarmănă pe lume fiori...

Noatea îşi înghiaţă stelele pe zări
şi ne cheamă atâtea depărtări...

Hai, Domniţă bună, mică şi cuminte, acum
să ne prindem inimile 'n palme
să sorbim lumina zărilor prea calme
şi s'oprim o primăvară nouă'n drum!

Lumănările aprinse ard logodna 'n pomi,
Domniţă bună, mică şi cuminte, dormi?...

Dorian Grozdan

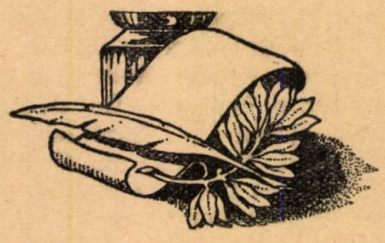

Astra Bănățeană

In ziua de 28 Februarie 1937 s'a împlinit o vechie dorință a Românilor bănățeni de a se constitui într'o regională a Astrei. De șaptezeci și cinci de ani s'au străduit înaintemergătorii noștri să întemeieze în cadrele bătrânei Asociațiuni un organism separat pentru viața culturală și națională a Banatului. Fondarea Astrei Bănățene este unul din cele mai importante evenimente de ordin cultural pe cari le-a trăit vreodată provincia noastră. Deaceea revista „Luceafărul" își face o plăcută datorie de a închina un număr special adunării constitutive a Astrei Bănățene, publicând toate discursurile rostite și lista membrilor, din care se vede că au participat cele mai reprezentative figuri ale vieții publice și culturale românești ale Banatului.

Au fost prezenți la adunarea din 28 Februarie 1937:

Dr. Preda vicepreședintele Comitetului Central, delegat a conduce Adunarea Generală de constituire P. S. S. Episcopul Vasile a Caransebeșului, P. S. S. Dr. Nicolae Brânzeu, Prepozit Capitular din Lugoj, Prof. Constantin Kirițescu Secretar General în Ministerul Educației Naționale, Dr. A. Marta Prim Președintele Curții de Apel, General A. Bunescu comandantul Diviziei, Dr. Dimitrie Nistor Prefectul Județului, Teodor Catalina ajutor de primar, Sever Bocu fost ministru, Prof. Teodorescu Rectorul Politechnicei, Prof. Dr. Alaci, N. Abramescu notar public Buziaș, Andraș Gheorghe Prof. Aron Valeriu Prof. I. Antilă, prof. Preot Andrescu, prof. Vichentie Ardelean Prof. Dr. C. Băran avocat, Dr. C. Balta avocat, Bain Lazar, Bejan Silviu, Dir. Lic. C. D L. Dr. Butean Insp. Sanitar N. Burai insp. școlar, General Bordan, Dr. A. Bogdan avocat, Marius Bucătură înv. Prof. Benchea, Alexandru Bocșian diacon, T. Bucurescu Dir. Gim. Sânnicolaul-Mare, G. Boieru prof. Dr. Baltescu Prof. Dr. Căpețan avocat, Ing. Catona, S Cioflec insp. școlar N. Cioflec prof. Dr. Ciupe Consilier, Dr. Cigărianu L. avocat, Dr. I. Coste avocat, Dr. A. Cosma avocat, Dr. N. Ciucur avocat, Cucu Adam ing. insp. Dr. Demian notar public, Sabin V. Drăgoi Dir. Conservator, Dr. Nerva Drăgan medic, Dr. Dărăbanțiu consilier, Docea Vasile înv. Dr. I. Doboșan avocat, Evuțian Sabin insp, gen. Fodor Ioan prof. Dr. M. Gropșan, avocat, Dr. I. Gropșan consilier, Dr. L. Gabor medic, Dr. Cornel Grofșoreanu avocat, Dr. Emil Grădinariu consilier comunal, Goanță Iosif protopop, Gherman Stefan Dir. Liceul Comercial, N. Ghergheli sub revizor școlar, I. Gomboșiu prof. Ghenadie Ilie prof. Gheorghe Ioanovici dir. școlar, Ionașiu Titu deputat, Dr. Iștfan P. avocat, Ioan Isac prof. G. M. Ivanov ziarist, înv. N. Iancu, Jucu Nicolae prof. L. Lința prof. Ladea N. prof. Dr. C. Manoilă secretarul Camerei de Comerț, Dr. Augustin Maior medic, Dr. T. Malaiu notar public, Dr. N. Mărcuș avocat, Dr. V. Mercea avocat, Mioc Vasile prof. Minișan Petru, N. Mihai prof. Dr. I. Miloia dir. Muzeului, Mircea Lazar înv. Dr. I. Morariu notar public, Dr. Moisă Tiberiu avocat, Murgu Ștefan înv. Dr. P. Nemoian medic, Negru Ion prof, N. Nicorescu înv. Oprea Ioan președintele Camerei de Comerț, Dr. T. L. Oprișa avocat, A. Pop prof. Dr. N. Porumb avocat, Dr. Putici notar public Pușcași Vasile înv. Paul Virgil Prof. Păsulă Nicolae prof. Dr. E. Pocrean medic, Dr. A. Popovici dir. Școalei Normale, Virgil Popovici preot, Popa Iosif rev. pens. Constantin Purcariu arhitect, Patriche Rămneanțu înv. Dr. I. Radu avocat, Dr. Rusu medic, Dr. I. Roșu prof. Sârbu prof. Cornel Ștefan grefier, Spineanu Virgil casier, C. Stoicănescu prof. Dr. I. Subțire avocat, Dr. P. Țiucra protopop, Dr. Țenchea avocat, T. Topliceanu dir. Lic. Ștefan Toth insp. edif. com. Ilie Stiniguță prof. N. Stănescu prof Ioan Stroca protopop militar, Stefan Stefan, dir. școlar Izvin, N. Ursu prof. Ulita Gh. Dir. Gim. Ing. Victor Vlad prof. Mișa Vasiescu proprietar, S. Veveriță, Dr. Venetu avocat, Cornel Vuia preot, Costa D. avocat.

Doamnele: A. Dr. Cioban, Livia Dr. Bojin, Dșoara Bucurescu prof. Elena Cloașă dir. înv. Dșoara Manolescu prof. D-na

Maria Cioflec, Prof. D-na Savi şi Dşoara M. Teodorescu dir.

Judeţul Severin: Dr. Aurel Peteanu, dir. Liceului din Lugoj, Tiberiu Mitär prof. preşedintele desp. Lugoj, Dr. G. Dobrin avocat, Dr. Ioan Dobrin avocat, Ienia Dr. Dobrin, Dr. S. Vasile, prim notar, Tiberiu Stan subrevizor, preot Olde prof. Prof. Virgil Simonescu preş. Asociaţiei prof. Cornel Mircea rev. şcolar, Vasile Cârpinişan înv. din Caransebeş: Dr. Zeno Muntean prof. Ing. Ştefan Bornuz.

Judeţul Caraş: Prof. Rusmir preşd. desp. Virgil Musta protopop, Ing. I. Mălăiescu, Dr. Ion Nedelcu, G. Jian înv. dir. pens. Dr. Ioan Fira prim medic Judeţan.

Cuvânt rostit la deschiderea adunării generalede constituire a Regionalei „Astrei" din Banat de Dr. Gheorghe Preda vicepreşedinte al „Astrei"

Onorată adunare,

Comitetul central al Asociaţiei culturale „Astra" convocându-vă în această adunare de constituire a Regionalei din Banat, mi-a dat la propunerea Domnului preşedinte plăcuta însărcinare să o prezidez.

Am primit cu multă mulţumire sufletească această hotărâre a comitetului, deoarece la îndatoririle mele ca vicepreşedinte al „Astrei", se adaogă un imbold sufletesc pornit din bunele impresiuni primite din Banat şi de la Bănăţeni, care mă îndeamnă să vin aici.

Banatul pentru mine este colţul pitoresc a ţărei româneşti, cu privelişti încântătoare. cu bogăţii naturale, cu un farmec specific etnic, manifestat prin atât de frumoase cântece dansuri şi costume.

Banatul este regiunea unde eroismul de pe câmpul de luptă (dovedit încă din 1479 pe câmpia „pâinei" de Pavel Chinezul) a colaborat cu munca pe teren intelectual, cu apostolatul cultural exprimat nu numai prin marii dascăli precum au fost: Constantin Loga, Dumitru Tichindeal, etc dar prin atâţia oameni de ştiinţă literaţi doctrinari, sociologi, politici şi economişti etc. printre care menţionăm pe: Ioan Popovici Bănăţeanu Victor Vlad Delamarina, Aurel C. Popovici, Vicenţiu Babeş, Coriolan Brediceanu, E. Ungureanu etc.

Banatul este apoi regiunea ospitalieră care a primit cu dragoste frăţească nu numai pandurii lui Tudor Vladimirescu, nu numai Oltenii năpăstuiţi din Gorj şi Mehedinţi, dar pe atâţia intelectuali şi apostoli culturali veniţi izolaţi sau pentru congrese, adunări generale etc.

Personal nu pot uita nici măreaţa adunare generală a „Astrei» ţinută în Timişoara şi nici binevoitoarea primire, buna înţelegere şi ospitalitate de care m'am bucurat acum 10 ani când am avut prilejul fericit de a veni la Dvs. pentru reorganizarea despărţământului Timişoara.

Vrednicia bănăţenilor s'a arătat din timp şi faţă de bătrâna noastră Asociaţie culturală „Astra".

Incă din 1896 precum o spune : Ion Micu Moldovanul la adunarea generală dela Lugoj s'a făcut primul pas de scoborâre de pe coastele munţilor şi s'a înaintat spre marginile extreme ale târâmului ocupat de neamul nostru.

Incă din acel an, o spune mai târziu fostul preşedinte al «Astrei" inimosul şi adâncul cugetător bănăţean Dr. Alexandru Mocsonyi, s'a proclamat „principiul solidarităţei naţionale pe terenul cultural, dărâmându-se zidul de despărţenie dintre fraţii de acelaş neam setoşi de aceiaşi cultură".

De atunci si până astăzi foarte mulţi fii ai Banatului şi-au câştigat merite neperitoare prin munca depusă în serviciul „Astrei" şi la loc de frunte se cuvine să punem alături de fostul preşedinte Dr. A. Mocsonyi şi pe fostul prim secretar al „Astrei" Dr. Cornel Diaconovici ale căror uriaşe lucrări cunoscute de Dvs., au contribuit la ridicarea piedestalului „Astrei" si la laurii ce împodobesc fruntea acestei societăţi culturale.

Onorată adunare,

Cunoaşteţi cu toţii ce a fost şi ce a însemnat Astra» pentru românii de dincoace de Carpaţi. Ştiţi prea bine că toată truda acelor ce au creiat-o, ca şi acelor ce a continuat opera lor, a fost pornită din nobila năzuinţă de a scoate poporul român din reţeaua întunericului întinsă de trecutul regim unguresc cu scop de desnaţionalizare.

Apropiind românii din părţile ardelene, maramureşene, crişene, şi bănăţene, înfrăţind şi mai mult credincioşii celor două biserici româneşti, «Astra" a căutat să-şi

realizeze scopurile sale culturale şi naţionale la un popor a cărui conştiinţă, rezistenţă şi solidaritate erau foarte mult întărite şi prin opresiunea regimului unguresc.

Icoana vieţei „Astrei" momentele mai importante din activitatea ei, din acea a conducătorilor ei, se găsesc cred în mintea celor mai vrâstnici, iar cei mai tineri le pot găsi în numeroasele studii şi publicaţiuni ale „Astrei" în special în numerile jubilare ale „Transilvaniei", publicate la 25, 50 şi 75 ani de existenţă a ei.

In evoluţia ei „Astra" a avut să suporte pe lângă vitregia vremurilor şi multe greutăţi. Paşii ei au fost uneori încetiniţi prin lipsa resurselor materiale, prin neînţelegeri, prin desinteres etc, totuşi ea a păşit mereu înainte şi dările de seamă anuale arătate odată cu străduinţele conducătorilor şi bunele înfăptuiri.

După unire „Astra" care avea în frunte ca preşedinte de onoare pe Regele Ferdinand I la iniţiativa vrednicului profesor universitar Dr. Moldovan actualul preşedinte al Astrei, a lărgit programul, îndreptându-şi în mod deosebit activitatea spre prosperarea biologică a neamului, convinsă fiind că această prosperare constitue baza validităţei individuale, criteriul hotărâtor al vieţei familiare şi al unei bune organizaţiuni sociale şi de stat.

Continuând mai departe propaganda culturală şi morală creştină, rămânând reazemul puternic al naţionalismului românesc „Astra" a căutat pe lângă o propăşire intelectuală prin graiu şi scris, pe lângă şcoli ţărăneşti, universităţi populare, cursuri pentru adulţi, reromânizarea, etc. să realizeze şi scopuri mai speciale prin anchete sanitare, cercetări monografice etc. prin tot ceace ar folosi la stabilirea bunului capital biologic şi la păstrarea bunelor obiceiuri, datini şi tradiţii.

Bazată pe programul care avea ca obiectiv satul şi ţărănimea, ochii „Astrei" s'au îndreptat negreşit sub acest din urmă raport şi asupra românilor din statele bănăţene a căror capital biologic trebuie să recunoaştem că se găseşte la o grea răspântie.

Depopularea Banatului venită prin cauze cunoscute de Dvs. toţi a fost odată mai mult confirmată prin statistici şi cercetări ştiinţifice întreprinse de atâţia oameni de ştiinţă, unii din ei fii ai Banatului colaboratori ai «Astrei" sau a altor instituţiuni sociale şi culturale din ţară.

Studiile natalităţei şi mortalităţei infantile ale distinsului coleg Dr. Nemoianu, cercetările monografice ale prietenului Dr. Manoilă, acele ale Doctorilor Rămneanţu, Selegeanu, profesor Rusmir etc. constituesc dovada interesului pus de membrii „Astrei" pentru cercetarea mijloacelor de îndreptare a capitalului biologic, pentru păstrarea specificului etnic bănăţean, cu un cuvânt pentru studierea refacerei satelor bănăţene.

Institutul de igienă socială din Cluj condus de iubitul nostru preşedinte Profesor Dr. Moldovan, şi-a făcut alături de „Astra" un punct de onoare nu numai în restabilirea bunului capital biologic şi moral a neamului, dar în tezaurizarea etnicului regional în special a cântecelor, dansurilor, costumelor cu care Dvs. bănăţenii vă mândriţi şi vă veţi mândri.

Ţinând pas cu vremurile „Astra" care astăzi are ca preşedinte de onoare pe M. S. Regele Carol II face epocă vrednică de laudă, pentru care toţi conducătorii ţărei şi toate guvernele, trebuie să-i arate recunoştinţa şi să o sprijine, cu atât mai mult cu cât opera începută de ea nu poate fi complectată decât prin bogate resurse materiale pe care numai statul le poate acorda.

Fiecare din despărţămintele „Astrei" din Banat, a adus contribuţia preţioasă la realizarea scopurilor „Astrei". Comitetul central găseşte prilejul ca şi de astă dată să le exprime prin glasul meu mulţumiri şi recunoştinţă.

Pentru o mai bună coordonare şi armonizare a activităţei acestor despărţăminte, pentru o mai bună utilizare a energiilor intelectuale din această regiune şi la dorinţa exprimată de despărţăminte, de instituţiile culturale din Banat şi de atâţia valoroşi intelectuali bănăţeni, comitetul central în şedinţa din 6 Februarie a. c. şi în conformitate cu art. 38 din statute a hotărât înfiinţarea regionalei „Astra" din Banat cu sediul în Timişoara.

V'am expus sumar motivele ce au determinat comitetul să hotărască înfiinţarea regionalei. Dl. Dr. Marta preşedintele organizator al regionalei din Banat, Vă va detalia cred împrejurările care au condus

pe localnici la creierea acestei noui organizaţiuni a „Astrei".

Sunt perfect convins că Dvs. care sunteţi astăzi reuniţi pentru constituirea ei, veţi lucra în plină înţelegere frăţească, cu gândul curat, cu inima caldă, cu voinţa forte, pentru ca această nouă organizaţie a „Astrei" să dea în adevăr maximum de foloase pentru binele bănăţenilor, a poporului românesc şi implicit pentru ridicarea şi întărirea iubitei noastre ţări.

Nu pot deschide această adunare fără a nu aduce cele mai respectuoase omagii P. S. S. Episcop al Caransebeşului reprezentantul bisericesc dominante ortodoxe şi D. prepozit capitular Brânzeu reprezentantul bisericei unite care ne onorează cu prezenţa Dumnealor.

De asemenea îmi fac o deosebită plăcere să exprim cele mai distinse salutări domnilor: Kiriţescu secretar general al Ministerului Educaţiei naţionale, General Bunescu comandantul Diviziei, Nistor prefect al judeţului, Catalina primar al municipiului, Teodorescu rector al şcoalei politehnice V. Mioc preşedintete asociaţiei profesorilor, dr. I. Coste preşedintele filialei caselor naţionale, Doamnei A. Dr. Ciobanu preşedenta reuniunei femeilor române, reprezentanţilor presei, precum şi celorlalţi reprezentanţi de instituţii sociale şi culturale ce s'ar găsi în sală.

Această selectă prezenţă constituie dovada interesului şi dragostei ce o poartă instituţiei noastre şi este pentru noi un stimul să păşim cât mai intensiv pe căile culturei rămânând santinele neadormite la căpătâiul naţional al naţiei româneşti.

Cu aceste sentimente şi dorinţe eşite sincer din inima mea, care de sigur se găsesc şi în inimile Dvs. şi cu salutul călduros şi frăţesc pe care vi-l transmite Comitetul Central declar adunarea generală de constituire a Regionalei „Astrei" din Banat deschisă.

După acestea dl Dr. Gh. Preda declară Adunarea Generală de constituire a Regionalei „Astra Bănăţeană" de deschisă.

Prezidiul propune alegera unui secretar de şedinţă.

Adunarea Generală alege de secretar pe Pr. Traian Golumba.

Se dă cuvântul dlui Dr. Alexandru Marta preşedintele comitetului de organizare a Regionalei.

Discursul Dlui. Dr. Al. Marta

Onorată adunare generală!

Cetind istoria Transilvaniei de Gheorghe Bariţiu, scrisă în limbajul lui simplu dar cu amănunte emoţionante, nu-mi vine să cred, că ar exista o inimă de român, să nu se cutremure de grozăviile cărora poporul român a fost supus şi de întunecimea culturală în care se găsesc în epocele descrise în acele trei volume.

Una din cele mai triste epoci este aceea din timpul revoluţiei din 1848 | 49 şi timpul ce i-a urmat vre-o două decenii, cari i-au adus şi decepţiile bine cunoscute şi au făcut ca poporul şi conducătorii să nu mai aştepte dela nimeni nimic pentru a i scoate din situaţia tristă în care se găseau căci toţi îi minţeau şi să-şi întoarcă spre ei înşişi, către puterile lor de viaţă, privirile şi gândurile.

In aceste revoluţii şi în cele anterioare ei au ridicat arma, dar ei au fost înfrânţi şi din această tristă întâmplare nu se poate să nu fi tras învăţătura, că legea, limba şi moşia nu se pot apăra numai cu arma, şi că trebuie să-şi caute alte mijloace de apărare al acestor patrimonii, pentru a căror păstrare s'a vărsat atâta sânge de strămoşi, că pentru cucerirea dreptăţii neamului un mijloc este luminarea poporului; că lumina culturii e aceea, care sporeşte spiritul de jertfă şi energia pentru lupta spre un traiu mai omenesc.

Din aceste nevoi ale poporului românesc s'a născut „Astra" acum 76 de ani, acestui scop i s'au dedicat generaţiile trecute cu însufleţire şi sentimentul lăpădării de sine fără pereche, ceiace îi impune şi generaţiei din prezent şi cele din viitor datoria profundei gratitudini. Pe lângă biserică şi şcoală „Astra" a fost răspânditoarea culturii româneşti; ea îmbărbăta şi încuraja rezistenţa naţională, adunările ei generale erau acele prilejuri înălţătoare, dela care fiecare din noi pleca înarmat cu o nouă energie şi cu speranţa mereu crescândă, că odată şi odată va veni momentul dreptăţii noastre. Din graţia Tatălui Ceresc mai suntem în viaţă câţiva din aceia, cari am trăit acele zile şi putem face mărturisire, câtă dreptate a avut M. S. Iubitul nostru Suveran, când la serbările din anul trecut a spus: „Astra a pregătit unirea". Este un adevăr în faţa căruia

toată suflarea românească trebuie să se închine smerit şi să urmeze pe de o parte pilda înaintaşilor, iar pe de altă parte îndrumarea regală, de a menţine dragostea din trecut şi pentru consolidarea unirii într'o cultură specific românească, căci fără această unire consolidată, cu una numai cu limba lăudată dar cu faptele urâte batjocurite am distrus munca înaintaşilor mucenici şi apostoli şi ne dovedim urmaşi nedemni ai acelor generaţii risipindu-ne moştenirea.

Este poate prea firesc şi omenesc, că după o victorie strălucită, de mult pregătită şi cu nerăbdare aşteptată, atât comandanţii, cât şi soldaţii să pună la o parte arma, să se aşeze la puţină odihnă şi să stea o leacă şi la poveşti despre cele ce au fost şi s'au dus pentru totdeauna. Au drept la aceasta, numai că odihna aceasta şi mai ales poveştile, care mai conţin şi clevetiri urâte, să nu fie de prea lungă durată, căci cel învins plânge, mocneşte şi pregătindu se de revanşă, pândeşte momentul lui, când va trebui să ne găsească iarăşi uniţi, aşa cum fuseserăm până la victoria strălucită a drepturilor neamului.

Şi privind în jurul nostru cu întristare vedem, că cei învinşi se mai ţin pe poziţii, ba au câştigat noui bastione culturale şi economice, iar noi nu numai că nu i-am ajuns, ba în unele privinţe am dat chiar îndărăt faţă de situaţia în care ne aflăm, comandanţii au tresărit văzând pe de o parte sârguinţa şi munca asiduă pe toate terenele vieţii de stat şi sociale ale învinsului, iar pe de altă parte că odihna prelungită a lor şi a soldaţilor periclitează rezultatul victoriei, că lenevirea şi moleşeala le derutează energia chiar în tinereţă fiind şi că se complac în gândul de a nu se lăsa stânjeniţi în viaţa lor familiară nici chiar de copii, iar pe cea condusă împreună cu semenii o dispreţuiesc, o clevetesc, şi văzând că această îngrijorătoare situaţie se prezintă în special în Banat ca un pericol ce trebuie înlăturat fără întârziere, s'au adunat la sfat spre a vedea, ce e de făcut, căci continuarea acestei vieţi duce la dezastru.

Şi cum trecutul i-a învăţat, că neamul nu poate avea refugiul altundeva de cât la cultură, prin ea la morală şi prin morală şi întoarcerea celor rătăciţi la învăţăturile creştineşti, la un bun sufletesc şi la unul trupesc, iată iarăşi biserica, şcoala şi auxiliarul lor „Astra" la îndemână.

Incă sub preşedinţia marelui cărturar Vasile Goldiş s'a dat din partea „Astrei" alarma. Lumea însă nu s'a mişcat. Banatul a cântat mai de parte, şi-a încântat în prim loc pe fii săi şi apoi toată lumea, în schimb însă statisticienii îi arătau, că în fiecare an ne piere câte un sat de circa 900-1000 suflete, şi i s'a dat să vază că ne creşteam copii la şcoli şi mai puţini la meserii şi negustorii, dar ei în viaţa economică nu află aşezare, că bastioanele naţionalismului şi în parte şi alte culturii româneşti de pe aceste plaiuri clădite de cei bătrâni, cu truda omului de bine stau fără sprijinul trebuincios întăririi şi prosperării şi că ne am divizat şi ne clevetim.

Cu un cuvânt am ajuns pe un povârniş, pe care mergem tot mai la vale, cu toate sforţările câtorva oameni de bine de a împiedeca această alunecare, cari ne sunt cunoscuţi în deajuns a cărora naţiunea de sigur le va fi recunoscătoare.

Vorbesc de câţiva oameni de bine, nu de întreg „Banatul" şi nu de toţi aceia, cari ar fi putut şi ar putea face pentru binele acestui colţ de ţară aceia ce ar trebui să se facă.

Şi văzând că aceea ce s'a făcut nu este suficient, la chemarea celor cu tragere de inimă şi pentru „Banatul" nostru, acum 2 ani s'au adunat, în frunte cu Dl. Iuliu Moldovan, profesor universitar, preşedintele „Astrei" înalţii prelaţi de ambele confesiuni, preşedinţii despărţămintelor „Astrei" preşedinţii diferitelor societăţi culturale locale şi din provincie şi din acest sfat a ieşit ideia unirii şi contopirii tuturor societăţilor culturale româneşti din Banat, alegându-se o comisiune spre a pregăti lucrările, găsind că numai pe lângă o conducere unică vor avea toate sforţările rezultatul dorit.

Această unire n'a suces, căci toate societăţile, mândre de rezultatul activităţii lor de până acum, au găsit mai potrivit a rămâne cu fiinţa lor, făgăduind însă cea mai largă şi sinceră colaborare ca „Astra" unindu-şi cel puţin despărţămintele sale într'o „Regionala Bănăţeană", să poată lua iarăşi avântul din trecut, stând în fruntea tuturor societăţilor şi veghind la

îndeplinirea datorinţelor tuturora faţă de neam.

In îndeplinirea obligaţiunilor sale, comisiunea a făcut toate pregătirile ce le-a crezut necesare pentru înfiinţarea acestui organ unitar de cultură, în care îşi poate găsi aşezarea onorifică şi prilej de muncă ori cine îşi iubeşte patria şi neamul şi a pus la dispoziţie apelul ce vă este cunoscut.

Văzând semnăturile atâtor personalităţi înalte, comisiunea îşi permite a crede, că înfiinţarea regionalei a devenit o necesitate sufletească a Banatului, că el numai dela această unire mai aşteaptă o mângâiere şi chiar salvarea sa, împreună cu Inalţii semnatari ai apelului a învitat pe toţi cei de bine, arătându-le cauza şi scopul regionalei, la adunarea de azi.

Am mandatul dela acea onorată comisiune, şi propun onoratei adunări şi să vă rog, fraţi şi surori bănăţene, să acceptaţi şi să votaţi cu aclamaţiune înfiinţarea „Regionalei Astrei bănăţene".

Dl Preşedinte Dr. Gh. Preda punând la vot propunerea, Adunarea Generală de Constituire prin unanime şi vii aclamaţiuni primeşte propunerea de constituire a Regionalei „Astra Bănăţeană".

Dl Preşedinte declară ca înfiinţată Regionala „Astra Bănăţeană".

Preşedintele Adunării dă cuvântul P. S. S. Episcopul Vasile a Caransebeşului.

P. S. Sa în cuvinte emoţionante arată că bănăţenii prea şi-au irosit energiile creatoare în mici bisericuţe, şi că este timpul suprem să se solidarizeze toţi binevoitorii păturii ţărănimei în jurul Astrei.

Făcând o minunată legătură cu evanghelia Duminicii şi arătând greşelile, îndeamnă Adunarea Generală, să se reîntoarcă ca fiul rătăcit la matca bătrână, contribuind fie care cu puterile sale, ca Regionala „Astra Bănăţeană" înfiinţată azi, să reverse din belşug luminele sale peste tot Banatul şi peste fiii acestei provincii, atât de setoşi de cultură naţională.

Se dă cuvântul apoi reprezentantului Bisericei Unite.

Discursul prepozitului Dr. Nic. Brînzeu, delegat al Episcopiei Lugojului.

Am foarte onorifica însărcinare de a prezinta acestei adunări de constituire, salutul episcopiei Lugojului, însoţit de ample binecuvântări din partea P. S. Sale Episcopului Ioan Bălan, care din cauza unor impedimente insurmontabile, nu poate fi decât cu sufletul în mijlocul nostru.

Ideea de a se înfiinţa o regională a Astrei în Banat e cât se poate de binevenită şi faptul că se ţine azi adunarea de constituire, ne-a umplut de o mare bucurie. Dela Unirea neamului încoace, noi Românii din Banat de mult simţeam că ne lipseşte ceva, ce să ne unească în mijlocul atâtor desbinări; să ne unească într'o acţiune de ordin superior, cultural. Şi toate încercările ce s'au făcut în această privinţă au rămas infructuoase, fie că iniţiatorilor le lipsea priceperea necesară, fie că le lipsea sinceritatea. Dar peste toate acestea, lipsea tradiţia aceea, pe care singură Astra o are: Tradiţie consacrată prin munca atâtor decenii, de a înfrăţi pe toţi Românii într'o comună acţiune de luminare a poporului.

Marele bănăţean A. C. Popoviciu, pe care abia zilele trecute l-am comemorat noi lugojenii, în cartea sa Naţionalism sau Democraţie spune, că factorul de căpetenie în cultură e calitatea etnică. Orice cultură, care nu are în vedere naţionalitatea ci un umanitarism amorf, general, nu e cultură adevărată. Şi orice acţiune culturală, care nu are în vedere poporul nostru aşa cum l-a făcut pe el Dumnezeu, ca popor creştin, cu tendinţe spiritualiste supranaturale, nu e acţiune românească!

Iată, sub alte raporturi, insuccesul acţiunilor noastre de până acum, iată baza pe care stând, Astra are să înflorească la noi!

Oh, Astră bănăţeană, fii binevenită! Oh, Astră, primeşte întreg devotamentul nostru! Pleacă la drum şi al tău va fi meritul reînoirei acestui pământ bănăţean, pentru care s'au jertfit atâţia eroi şi eroi o să mai fie!...

Se dă cuvântul Dlui Secretar General al Ministerului Educaţiei Naţionale Prof. Constantin Kiriţescu,

Discursul dlui C. Kiriţescu.

O întâmplare fericită a făcut ca vizita mea în acest frumos oraş, Capitala mândră a Banatului românesc, să coincidă cu adunarea generală a Astrei. Ea îmi dă plăcutul prilej să salut aci, în numele Minis

terului Educaţiei Naţionale, pe vechea, frumoasa şi istorica Asociaţie Transilvăniană şi să-i transmit, în acelaş timp şi salutul plin de dragoste al Dlui Ministru Dr. Angelescu, precum şi a întregii şcoli româneşti, pe care îmi iau îngăduinţa s'o reprezint.

Salut în Astra nu numai o veche şi puternică asociaţie a culturii. Chiar şi numai acest singur lucru ar fi de ajuns ca să merite toată buna noastră consideraţie. Căci cultura unui popor nu se manifestă numai prin şcoala oficială, prin şcoala organizată ca instituţie de stat, susţinută cu mijloace bugetare, dar mai ales, ea se impune atunci când răsare şi trăeşte prin iniţiativa particulară. Existenţa şi rezultatele activităţii Astrei dovedesc atât nevoie de cultură, cât şi existenţa unui mănunchi de oameni de valoare, capabili de munca desinteresată, de jertfa timpului lor, de înţelegerea pornirii vremei pentru luminarea maselor.

Dar salut mai ales în Astra organizarea sufletului românesc prin cultură, mobilizarea elementelor dinamice ale naţiunii spre a alcătui pârghia ei de înălţare. Activităţii Astrei se datoreşte în cea mai mare parte înălţarea sufletului românesc spre a înţelege sfânta lui chemare.

Şi când ceasul a bătut ziua cea mare, baioneta soldatului român s'a putut sprijini pe o conştiinţă naţională, şi de aceea a biruit şi şi-a impus voinţa, voinţei celorlalţi.

Astăzi dumneavoastră veniţi, soli ai culturii, ca să înfiinţaţi în Capitala Banatului o nouă citadelă a culturii româneşti. Clădiţi o şi întăriţi-o căci mai mult de cât ori şi unde, de-alungul graniţelor trebuesc ridicate cetăţile puternice pentru apărarea bunurilor noastre naţionale.

Urez tinerii secţiuni a Astrei, care astăzi ia naştere un viitor strălucit, vrednic de gloria maicii sale, vrednic de înaltele destine ale naţiei şi culturii româneşti.

Cuvântul dlui Dr. Dimitrie Nistor prefectul judeţului.

Dl Dr. Dimitrie Nistor Prefectul Judeţului salută Adunarea Generală, felicită iniţiatorii şi arată precum în trecut, aşa şi în viitor judeţul e gata să dea tot sprijinul moral şi material ca „Astra" să-şi atingă scopul. Dă expresiune, bucuriei, că acest organ nou va putea lucra în bună înţelegere cu autoritatea de stat pentru combaterea relelor din Bănat. Incheie cuvântarea, că autoritatea de stat va fi şi de aici înainte la datorie.

Discursul Dlui Teodor Catalina, ajutor de primar al Municipiului Timişoara.

Prea Sfinţite Părinte,

Onorată Adunare Generală,

După o activitate naţională-culturală rodnică de trei sferturi de veac, în al 76-lea an al glorioasei sale existenţe, venerata asociaţie de cultură „Astra", se întruneşte azi în metropola Banatului, cu gândul de a constitui regionala acestei provincii.

Noi bănăţenii, cari de 8 ani încoace cerem ca Banatul să fie îndeobşte recunoscut ca o unitate cu interese şi aspiraţii specifice, primim astăzi — din partea înţelepţilor conducători ai „Astrei", — *prima satisfacţie.*

Convinşi că acestei recunoaşteri, de ordin cultural, îi va urma, încurând o recunoaştere a unităţii sale, *de către toţi factorii competenţi, în toate domeniile principale de manifestare a vieţii publice,* mă simt îndemnat, să exprim iniţiatorilor adunării de azi, toată recunoştinţa sufletului bănăţean.

Cunoscând strădaniile şi rezultatele bine cuvântate ale „Astrei", timp de 75 ani, pentru *răspândirea culturei naţionale şi conservarea şi întărirea conştiinţei naţionale, în Ardeal şi Banat,* în pragul etapei ce se inaugurează azi, daţi-mi voie ca, în numele Municipiului Timişoara, pe care am onoare să-l reprezint, *să urez adunării de azi gânduri bune şi cel mai desăvârşit spor în lucrările sale, iar Asociaţiei „Astra" un viitor strălucit, demn de trecutul ei istoric şi ctitorii ei nemuritori.*

Cuvântul dlui Vasile Mioc în numele corpului profesorilor secundari.

Acum 76 ani a luat fiinţă prin fruntaşii vieţii publice româneşti din acea epocă asociaţiunea Astra. Ea a fost decenii de-arândul flacăra veşnic vie, care necontenit chema pe fii neamului la deşteptare, la solidaritate şi la jertfă pentru îndeplinirea idealului nostru naţional. Ea a fost altarul la care ne închinam cu toţii pentru a

scăpa de cătuşele ce ne ţineau legaţi şi de biciurile ce ni-le aplicau stăpânii noştrii de atunci. Cuvântul ei a pătruns până în sufletul celui din urmă român din Transilvania. Astra n'a fost o simplă asociaţie formată din românii cei mai de seamă dornici de a răspândi în massele largi cultura naţională, ea a fost, după cum spune Vasilie Goldiş, o cetate de conservare, de întărire şi de expansiune a tuturor forţelor naţionale acumulate de veacuri în poporul nostru. Pentru a atinge scopul românilor de peste tot. Astra nu neglija populaţia orăşenească, nici muncitorimea industrială, obiectivul ei adevărat însă a fost şi va rămâne satul românesc, ţăranul român. Conducătorii ei au înţeles, că numai ajungând la o treaptă oarecare de cultură vor putea să recâştige aceste meleaguri şi într'adevăr sufletele au fost pregătite pentru Marea Unire a tuturor Românilor. Oare cu asta s'a isprăvit rolul Astrei ; hotărît nu, rolul de căpetenie începe de nici înainte. Ea a dat pân'aci vigoarea necesară poporului pentru a rezista oprimărilor stăpânitorilor, astăzi în statul român, ea va rămâne pârghia puternică, ce prin muncă constructivă, prin morală şi cultură superioară are să'nalţe poporul românesc la locul de frunte ce i-se cuvine ca element stăpânitor şi nu stăpânit, între celelalte neamuri conlocuitoare. Asociaţiunea a fost şi este numai a românilor şi fără a atinge drepturile celorlalte neamuri, ea serveşte şi de aci înainte exclusiv cultura românească. Ea rămâne ca o instituţiune organizată a acelor români, cari de bună voie fără recompensă, fără ambiţii deşerte s'au angajat la munca atât de anevoioasă a desărvârşirii naţiunii române. Pentru aceasta ea a prins rădăcini în toate regiunile, astfel la Bucureşti şi în Basarabia Putea oare Banatul, această regiune minuntă din toate punctele de vedere, această provincie unde s'au dat lupte şi de unde s'au pornit acţiuni de cea mai mare importanţă pentru neamul nostru întreg să rămână fără o regională a Astrei ? Răspunsul evident î-l avem în ziua de azi.

Doamnelor şi d-lor, în această regiune unde se păstrează şi astăzi mai multe numiri romane de râuri şi localităţi, avem dovada cea mai eclatantă că noi românii n'am părăsit nici odată aceste locuri, deci suntem băştinaşi „nis la noi acasă" cum ne place să spunem. Iar dacă d. Russu în adunarea generală din anul 1923 ţinută aci a considerat Banatul ca „avangarda glorioasă a culturii şi civilizaţiunei noastre româneşti" oare această avangardă trebuie ţinută pe loc ? Nu, Astra îşi îndeplineşte menirea prin înfiinţarea unui despărţământ al Banatului, pentruca prin metodele şi în scurt timp cuvântul bănăţean „nis la noi acasă" să devină o realitate.

Asociaţia profesorilor secundari din Timişoara, prin mine înţelege să-şi ia angajamentul formal de a pune la dispoziţia conducătorilor secţiunii locale a Astrei puterea de muncă, priceperea şi entusiasmul românesc al membrilor săi.

Discursul d-lui Sever Bocu, fost ministru, preşedintele despărţământului „Astra" din Lipova.

Când s'au ivit întii zorile Redeşteptării, oamenii, de prim ordin, cari trebuiau, erau acolo, nu în simpli făclieri, lampadori, cari să lumineze în întunerec, la câteva sute de paşi, cu lămpi de împrumut sau chiar cu meschine becuri electrice, ci în astrii, cari să spintece întunerecul şi să lumineze veacul pe o traiectorie în timp de cel puţin o sută de ani. Cuvîntătorul, care zvîrlea torţa revoluţiei de pe treptele Catedralei din Blaj, era un aseminea astru. El dădea un program neamului său care nu este încă nici azi realizat cu toate miracolele ce s'au săvîrşit. Câte programe nu s'au dat de atunci, câte discursuri nu s'au rostit! Vremea noastră e a programelor, a proiectelor, a novatorilor, a retorilor! Dar peste toată această puzderie de planuri, întreciocniri de ideologii, de tendinţi, străbate duhul de pe Câmpia Libertăţii şi sufletul nostru prinde undele cari îi aduc sonorităţile de acolo, printre oricâţi paraziţi. Căci oamenii mari sunt astrii, zbucniri cosmice, pe cari nu-i produc orice zmâncitură, orice cotitură, istorică, vates-i, cari se lasă uneori aşteptaţi secole, milenii. Da, da, astrii, poate astri aievea nu numai ai închipuirii noastre pe un cer al nostru de iluzii. Napoleon îşi privea în fiecare seară steaua lui, convins că era a lui. La Waterloo steaua a pierit şi din acea clipă bolidul s'a rostogolit descriind în cădere cea mai uriaşă dîră în istorie şi eternitate. La Naşterea Mântuitorului steaua i-a condus pe magi. Astfel despre venirea geniilor

se pare că e informat şi Cerul. Pe Cerul nostru străluceşte în plină mărime steaua României şi toţi aşteptăm a o vedea, căci n'a apărut încă, din negura de vremi, steaua Bănatului, care va veni, cu siguranţă, şi pe care trebuie să o aşteptăm, pregătiţi cu sfinţenie, cu religiositate

Ce minunat răsărit a fost acela! Niciodată istoria noastră n'a grămădit atîţia oameni de geniu ca atunci.

In cuvîntarea de pe Câmpia Libertăţii era condensată toată filosofia vremii ei! Naţionalismul celor două renaşteri, germană şi italiană, gândirea kantiană, alui Krug, alui Fichte, Risorgimentul, lui Silvio Pellico, Mazzini, Cavour, raţionalismul francez, cartesian, rousseauxist, precum şi tot străfondul, ciceronian, clasic, latin. Minunate străfulgerări, în un ansamblu de lumini şi de umbre, de certitudini şi de greşeli, străfulgerări, până şi 'n părţile umbrite de greşeli, grandioase. Căci acele mari, greşeli, latinizante, ale unui Treboniu Laurian, Timotei Cipariu, Simeon Bărnuţ, de cari ne-am prevalat atîta mai târziu, erau greşeli, utile, sfinte, într'o ordine a Renaşterii. O revoluţie ca să-şi atingă obiectivele trebuie să-le depăşească. Nu putea fi nici imaginabilă acea Renaştere, fără acei astri, atât e de grandioasă, inconmesurabilă, în strălucire, şi în efectele ei!

Comparată cu mişcarea ungurească aceasta nu va fi decât o lamentabilă sofisticărie a generoaselor principii ce pluteau în aer, aşa cum se manifesta în tribulaţiile acelui genial advocat, de un strălucit dar zadarnic efort, de a opri în loc vremea, de a deruta un destin. Ni se zvîrlia încă de Kossuth, poate şi de un Tisza încă, mai voalat, istorica insultă: „...az oláh nép vegye figyelmébe alacsony voltát" (poporul român să nu-şi uite umila-i origină) dar de prisos, latiniştii traseră vălul de pe origina noastră, şi din dosul cortinei apăru leagănul în purpură al Romei, în care ne-a stat naşterea, mândria noastră, acoperită de groase straturi de dispreţ. Ce minunată revoluţie a fost acea regăsire a originii! Neamul acesta, lovit secole, milenii, de dispreţul vecinilor săi, toţi inferiori lui, îşi pierduse încrederea în el însuşi, în legitimitatea oricăror aspiraţii, în îndreptăţirea oricărei ambiţii. Limba lui, socotită inferioară, inaptă, pentru cugetări mai înalte, abea suficientă pentru un comerţ mai restrâns, primitiv, vulgar. Aceasta a durat până aproape de zilele noastre, până prin ultimele decenii ale veacului trecut. Ni se părea mai sonoră limba lui Arpad, ca să nu mai vorbim de mirajul slav, din provincia de la răsărit, a lui Stefan cel Mare.

Căci un popor, fals, se crede şi azi, că ar fi un produs biologic, el este, înainte de orice, un produs spiritual, artistic, un produs al divinităţii, din el. Viaţă biologică am trăit noi zece secole, dar n'am devenit popor, naţiune, decât în clipa în care ne am regăsit conştiinţa, menirea, înăbuşite în noi, pe cari geniile, racordându-le la originile noastre glorioase, li-au pus din nou în vibrare. Numai când Eminescu, a şlefuit până la ultimul rafinament, cizelare, limba noastră cu sonorităţi din Virgiliu, am ştiut ce minunat instrument este ea, ce comoară nepreţuită, nu numai pentru un uz vulgar, ci pentru o corespondenţă cu divinitatea însăş.

Acei mari pontifi ai Renaşterei, au ştiut aceasta. Reconstructorii Şaguna, Sterca-Şuluţiu, au văzut limpede că Bisericei şi Şcoalei, îi mai trebui adăogat un al treilea factor, tot atât de important, în grija căruia să se dea mai ales limba, îngrijirea culturei, stimularea facultăţilor ţinute atâta timp latente, culturale, estetice, artistice. Aşa s'a născut Astra, din creerul, din forţa de creaţie şi strălucire ai marilor pontifi ai Renaşterei, din iluminismul dela început.

Ce erau Adunările „Astrei"? Adunările din Lugoj, din Timişoara, din Oraviţa, din Lipova, ca să rămânem la Banatul nostru? Aici îi întâlneam pe Mocioneşti, aici lamura neamului nostru, din toate ţinuturile, oficiind la altarul unei mândrii de neam, care din umilită, începea să fie ostentatorie, agresivă uneori.

Ce n'au făcut duşmanii noştri ca să desarmeze aceasta mândrie. Au angajat o armată de savanţi şi pseudo-savanţi cu cari să dărâme prestigiul obârşiei noastre devenit forţă. Astfel acele adunări se prefăceau în manifestări de latinism şi românism. Şi cei ce mai suntem în viaţă, ne aducem aminte ce admiraţie stârnia frumoasa noastră rasă în acele adunări în cari reapărea un clasicism al nostru, în tip şi în artă, în liniile pure ale moştenirilor romane. Adunări în cari asupritorii

trebuiau să presimtă cu certitudine apropierea nu numai a ceasului unei reafirmări, ce nu mai putea să întârzie ci a unei biruinţi apropiate şi definitive a superiorităţii noastre.

Asociaţiunea! Biruinţa ei a fost generală nu numai dincoace ci şi dincolo. Academia Română, măreaţa instituţie de ştiinţă în acest Orient, poate cea mai serioasă, care a numărat şi numără în ea atâţea savanţi români cu renume mondial, nu e decât o fiică a ei. Academia se înfiinţă la 1866, Asociaţiunea la 1861. Printre fondatori aceiaşi, cu puţină excepţie. Primii nemuritori cari intră din Banat subt Cupolă sunt: Marele Andrei Mocioni şi acel admirabil polihistor de pe la mijlocul veacului trecut care a fost Vichentie Babeş.

Cu drept cuvânt spunea August Laurian directorul liceului Sf. Sava din Bucureşti, fiul marelui Treboniu Laurian, miilor de ardeleni şi bănăţeni cari veneau la 1906 la Expoziţie:

„Mi-aduc aminte, cum acum 44 de ani tătăl meu m'a dus la Braşov că să fiu şi eu de faţă la o şedinţă a Asociaţiunii. Mi-aduc aminte că am văzut atunci în hainele lor de sărbătoare pe Mitropolitul Suluţ acel sfânt al neamului şi pe Mitropolitul Şaguna care a cucerit autonomia bisericei creştine orientale. Din această Asociaţie a ieşit peste câţiva ani Academia Română de progresele căreia Dvoastră trebue să Vă simţiţi cu deosebire mândri."

„Iar când cele 2000 de glasuri au intonat Imnul Regal — îşi încheie cuvântarea August Laurian pe un ton de prudenţă pe care şi-l impuneau toţi pe atunci — am rămas pierdut pe gânduri ce mă duceau departe..."

Nu prea departe, până la 1918, deci până la o distanţă în timp abea de 12 ani, când gândurile lui August Laurian, nemărturisite, aveau să ia fiinţă, trup.

Ziditorii vor fi cei trei Regi, din cari primul să aşeze temeliile, al doilea să tragă cu sabia hotarele moşiei, al treilea să pună piatră pe piatră pentru măreaţa construcţie a Statului Român (Aplauze în picioare).

Şi-a terminat oare Asociaţiunea misiunea sa? S'a crezut un moment, într'o avalanşă reformatrice ce ni-a cuprins după războiu. Dar poporul românesc se află abia la baza strălucitei concepţii a culturei românești. Nu-s terminate încă nici temeliile cum am putea să le abandonăm şi să ne apucăm de altele? O generaţie care nu continuă lucrarea înaintaşilor săi, este generaţie eşuată dela bază. Ce aţi zice despre un alt guvern care aici la noi ar veni, nu să continue, ci să pună alte baze Catedralei din Timişoara? Nu, nu putem clădi, trainic, decât pe temeliile înaintaşilor noştri.

Ceeace facem noi aici mulţumită intuiţiei fine a Preşedintelui „Astrei", prin înfiinţarea Regionalei bănăţene, nu-i o rupere dela tradiţie, dela continuitate, permanenta teamă a tuturor centraliştilor, ci o mai bună organizare a tradiţiilor comune.

Nu se desorganizează o armată pentru că i se adaugă un corp în plus, ci se complectează. „Astra" bănăţeană, este un nou corp al Armatei pacifice care este «Astra». „Astra" bănăţeană reliefează, conturează, provincia noastră, prima în care au pătruns patrulele romane, în formele ei ancestrale. A fost o mare greşală înglobarea numelui de Banat, în alte numiri colective. Trebuie să se ştie că peste orice forme, Banatul e o provincie românească! (Furtunoase aplauze). Trebuie reparat de urgenţă un indice al regresului nostru efemer, fenomenul de oboseală a rasei, trecător. Ceeace facem noi aici nu e politică şi totuşi cea mai superioară şi ultimă expresie a oricărei politici. Nu prin uri, nu prin violenţe, vrem afirmarea culturei româneşti. Noi credem în o superioritate a ei şi suntem siguri că pe calea celei mai fireşti şi mai pacinice afirmări, ea-şi va putea cuceri şi proclama curând, glorioasa-i biruinţă din urmă.

In aceste credinţi, permiteţi-ne, să salutăm Adunarea Constituantă a „Astrei" bănăţene, să transmitem Preşedintelui „Astrei" Dlui Iuliu Moldovan, toată gratitudinea noastră, să mulţumim P. S. Lor Domnilor Episcopi, că, urmând pilda marilor lor predecesori, au venit în buni auguri, printre noi, domnului vice-preşedinte Preda, că ne-a presidat cu atâta înţelepciune, domnului Prim Preşedinte al Curţii din localitate, Alexandru Marta, pentru generoasa-i muncă depusă şi implorând şi eu ajutorul Ceresc, să pot striga din tot sufletul:

Trăiască „Astra" bănăţeană!

Trăiască Bănatul!

Dl Dr. Iuliu Coste, f. prefect, salută Adunarea Generală în numele Caselor Naţionale din Banat. Arată că tot ce este

întemeiat pe cultură este indestructibil mai ales când la baza ei se găseşte moralitatea.

Cuvântarea D-nei Aurelia Dr. Ciobanu în numele Reuniunei Femeilor Române din Timişoara.

Reuniunea Femeilor Române din Timişoara conformându-se apelului D voastră din luna Iulie 1935, a hotărât cu multă însufleţire şi cu unanimitatea voturilor participarea şi colaborarea cu Regionala Bănăţană a „Astrei" şi astfel eu astăzi în această măreaţă adunare generală de constituire în calitate de preşedintă a Reuniunei Femeilor Române ţin să declar că femeile române din Banat sunt cu tot sufletul alături de vrednicii conducători ai „Astrei" şi iniţiatorii Regionalei Bănăţene a „Astrei" promiţându-Vă tot sprijinul pentru realizarea scopului grandios urmărit de D-Voastră. Salut cu multă bucurie chemarea la viaţă a unui nou factor cultural şi naţional aici la graniţa de vest a Ţării, şi ne exprimăm mulţumirea şi recunoştinţa noastră pentru toţi acei conducători ai „Astrei" cari au ştiut să concentreze toate forţele de muncă în cadrele acestei regionale.

Reuniunea Femeilor Române se înscrie ca membră fondatoare a „Astrei Bănăţene", iar eu personal, care deja ca elevă a şcoalei „Asociaţiunei" din Sibiu am avut fericirea de a înţelege şi aprecia rostul şi menirea frumoasă a acestei Societăţi, Vă asigur de tot concursul meu cu atât mai mult, cu cât şi până în prezent am avut cinstea de a fi membră în comitetul Central în care calitate a mea am făcut legământ sufletesc ca ori unde în orice colţ de ţară mă voi afla, să lucrez din toate puterile pentru ducerea la îndeplinire a scopului nobil şi de mare importanţă culturală şi naţională urmărit de înaintaşii noştri şi pentru unirea şi întărirea sufletului românesc.

Doresc din toată inima ca drapelul culturei naţionale desfăşurat azi de D-voastră să fie salutat cu multă dragoste pe toată întinderea iubitului nostru Banat de către toţi şi toate cari îşi iubesc Ţara şi Neamul!

După încheierea discursurilor se citeşte Regulamentul intern pentru Regionala Bănăţeana a „Astrei" care se aprobă în întregime.

Dl protopop Dr. P. Ţiucra, preşedintele despărţământului Central Judeţan al „Astrei" din Timişoara, propune, ca Adunarea Generală să aleagă o Comisie de candidare pentru alegerea preşedintelui Regionalei, a biroului, precum şi a membrilor de drept, a membrilor cooptaţi şi a membrilor aleşi a Comitetului Regionalei.

După ce Preşedintele consultă Adunarea Generală, declară de aleşi în Comisiunea de candidare pe Dl Dr. A. Marta ca raportor, Dl Sever Bocu, Dl protopop P. Ţiucra, Dl Prof. T. Mităr, profesorul Ilie Rusmir ca preşedinţi ai despărţemintelor din Judeţul Timiş-Torontal, Severin şi Caraş.

Şedinţa este suspendată pe timpul cât Comisiunea de candidare se retrage spre a-şi depune raportul.

După redeschiderea şedinţei Dl Preşedinte Dr. Gh. Preda citeşte telegramele Dlui Dr. C. Corneanu şi Colonel Boldea cari se scuză că nu pot lua partea la Adunarea Generală. Intrându-se la ordinea de zi Dl Dr. A. Marta raportorul Comisiei de candidare face următoarea propunere:

Preşedinte de onoare: Ministru Anton Mocsonyi.

Preşedinte efectiv: Sabin Evuţian, Vicepreşedinţi: Dr. Nicolae Butean şi Dr. Aurel Cosma.

Membri de drept: Episcopul Dr. Vasilie Lăzărescu, Episcopul Dr. Andrei Magier din Arad, Episcopul Dr. Ioan Bălan din Lugoj şi Tiberiu Brediceanu.

Membri de drept: Sever Bocu, Dr. Patrichie Ţiucra, Dr. Cornel Corneanu, Ilie Rusmir, Tiberiu Mităr.

Membri cooptaţi: General A. Bunescu, Dr. Dimitrie Nistor prefect de T.-Torontal, Dr. Victor Curuţiu prefect de Severin, Ion Bălean prefect de Caraş, Augustin Coman primarul Timişoarei.

Membri comitetului aleşi: Dr. Anton Bogdan, Dr. Coriolan Băran, Dr. Dimitrie Chiroi, Ludovic Cioban, Dr. Iuliu Coste, Dr. Ştefan Cioroianu, Dr. Eugen Suciu, Sabin V. Dragoi, Dr. Avram Imbroane, Prof. Gh. Muntean, Prof. Ioan Gheţa, Dr. Victor Mercea, Patrichie Rămneanţu, Ing. Constantin Teodorescu, Dr. Nicolae Imbroane, Dr. Aurel Peteanu, Romulus Boldea, Dr. Nicolae Brânzeu, Dr. Ioan Bolboca, Ing. Andrei Malaescu, Gh. Jian, Matei

Armaş, Nicolae Domăşnean, Iuliu Onu şi Dr. Gh. Alexa.

Preşedinţi la secţia juridică: Dr. A. Marta. Literară: Nicolae Jucu. Socială-Economică: Dr. Cornel Grofşorean. Demografică: Dr. Petre Rămneanţu. Medicală: Dr. Alexandru Miletici.

Educaţia Naţională: Vasile Mioc. Artistică: Iosif Velcean. Istorică-Muzeală: Dr. Ioachim Miloia. Secţia Feminină: Aurelia Dr. Cioban.

Adunarea Generală de Constituire cu unanimitate şi însufleţire declară de aleasă lista membrilor conducerii şi a comitetului.

Dl Preşedinte felicită Adunarea Generală pentru felul cum a decurs alegerea, declară ca bun augur pentru viitorul Regionalei „Astra Bănăţană" armonia ce domneşte între membrii ei. Salută pe noul Preşepinte Dl Sabin Evuţian inspector General şi pe distinşii săi colaboratori.

Discursul Dlui Insp. Gen. Sabin Evuţian.

In faţa votului DVoastre, întocmai ca preotul în faţa jertfelnicului, mă simt copleşit şi gata de mărturisire:

N'am râvnit cinstiri şi comandamente, dar dacă mi s'au dat le-am considerat ca răspunderi şi îndatoriri.

Cinstirea de care m'aţi învrednicit lăsaţi-o deci, şi de astă dată, să treacă, înmulţit, asupra tuturor cari vor lucra pentru bună sporirea Regionalei Bănăţene a Astrei ce a luat fiinţă azi, în numele Domnului şi din vrerea despărţămintelor ei, nu numai ca un simbol de solidarizare a energiilor creatoare din această provincie, dar mai presus de toate cu hotărîrea de a reconstitui, prin aceste energii, patrimoniul bănăţean şi a-l integra, cinstit şi sănătos, în patrimoniul naţional. Eu voiu servi, din tot sufletul şi din tot cugetul meu, această hotărîre.

Imi dau prea bine seama, că munca noastră poate nu va fi nici uşoară, nici netedă, nu atât din cauza naturii lucrurilor, cât mai ales din cauza imperfecţiunilor naturii omeneşti.

Dacă însă cei credincioşi vom lepăda dela noi toată grija lumească şi ne vom apropia de jertfelnicul comun fără prihană, ca fraţii buni, lăsând în afară de această preocupare cele ce ne deosebesc şi ne frământă personal sau ca grupare, vom fi netezit calea şi vom fi uşurat mânecarea la noul drum, spre mulţumirea noastră şi spre cinstea steagului ce desfăşurăm.

Atât dorim: o destindere, o colaborare sinceră şi curată, o solidarizare a tuturor celor ce locuesc acest Banat şi vor să activeze cu dragoste, cu pricepere şi cu sârg, pentru a-l cerceta şi cunoaşte în toată realitatea lui, cu toate defectele şi neajunsurile, şi cu toate calităţile, spre lecuirea celor dintâi şi spre păstrarea şi potenţarea celor din urmă, ca sufletul bănăţenesc, astfel regenerat, să fie o contribuţie mândră şi puternică în unitatea sufletească a neamului nostru românesc.

Dar dacă va fi dat, ca drumul nostru să nu fie uşor şi neted, nu va fi din fericire nici peste puterile noastre, pentru că aveam înaintea noastră cărări bătătorite.

Istoria cultural-socială a Banatului numără o seamă de bărbaţi inimoşi şi luminaţi, cari au binemeritat pentru problemele şi realizările bănăţene. Ne închinăm cu toată pietatea memoriei lor.

Generaţiile de azi au, de altă parte, tot atâţia iluştri reprezentanţi, harnici şi modeşti muncitori pentru acest Banat sbuciumat, frământat, contaminat, decimat şi totuşi atât de bogat în toată privinţa, încât a fost numit de o parte „grânar", de altă parte „pământ clasic al talentului". Singuratici şi instituţii, particulari şi oficialităţi, se preocupă tot mai mult de problemele bănăţene. Unii au rămas la ideologii şi postulate, cei mulţi, dela tinerii studenţi până la intelectualii formaţi, au coborît, ca echipieri, pe teren, alţii, ajutaţi cu multă înţelegere de organe administrative, au trecut la realizări. O întreagă gamă de strădanii, ici izolate, ici mai compacte, pentru a-i asigura Banatului vieaţa pe care ar trebui s'o aibă şi pe care ar merita-o. Toată admiraţia şi recunoştinţa noastră acestor muncitori, ştiuţi şi neştiuţi.

Regionala Bănăţeană a Astrei, solidarizând în jurul problemelor specific bănăţene toate energiile active, colaborând cu toate instituţiunile şi asociaţiile culturale şi sociale şi având, desigur, sprijinul neprecupeţit al autorităţilor de tot felul, doreşte doar să lărgească aceste cărări bătătorite, prin coordonarea programatică şi metodică a tuturor strădaniilor cari s'au devotat şi se vor devota specificului bănăţenesc, cu gândul curat de a-l menţine protector şi creator pentru ţara românească.

In mod voit am accentuat, de fiecare dată, integrarea patrimoniului bănăţean în patrimoniul naţional, păstrarea şi potenţarea sufletului bănăţean ca o mândră şi puternică contribuţie la unitatea sufletească a neamului românesc şi devotare specificului bănăţean spre a-l menţine protector şi creator pentru ţara românească, ca să previn orice interpretare nedorită cuvântului „regional".

Uniformitate nu există nicăiri, nici în macrocosm, nici în microcosm. Uniformizarea e combătută şi în ştiinţa educaţiei, căci ea duce la completă anchilozare. Regiunea e o realitate. Banatul e una din regiunile distincte ale Ţării româneşti, o unitate geografică, istorică, etnică, culturală şi economică, care are însă o valoare şi un rost de trăire numai alături de celelalte regiuni surori ale ei, în hotarele etnice şi naturale, Tisa—Dunărea—Marea Neagră şi Nistrul, ale României Mari, una şi indivizibilă. Regionalismul constructiv, cum e cel cultural, n'are nimic comun cu regionalismul răsuflat, interesat, păgubitor şi condamnat definitiv, — el a fost admis şi în educaţie fără a fi atinsă câtuşi de puţin unitatea naţională, ba chiar pentru a contribui la solidaritatea naţională. Nu îi este îngăduit deci nimănui de a face vreun proces de intenţii Regionalei Bănăţene a Astrei, câtă vreme istoria şi realităţile de azi probează că pe întinsul Banatului întotdeauna s'au întâlnit frăţeşte Români din toate unghiurile românismului. Regionala Bănăţeană a Astrei chiamă la muncă solidară culturală-socială pe toţi fiii români ai Banatului, indiferent de locul naşterii lor, pentrucă el are azi nevoie de toate gândurile bune, de toate simţirile curate, de toate hotărîrile tari şi de tot ce e forţă vie, pentru a-l opri în calea declinului etnic, şi pentru a-i reda românismului de aici toată vigoarea fizică şi sufletească ca astfel, cu înaltele calităţi ce le are şi cu întreg patrimoniul etnic de care dispune, să se încorporeze şi să se însimţească cu vrednicie în corpul neamului românesc şi în sufletul ţării româneşti. Aşa şi numai aşa va înţelege Astra bănăţeană regionalismului ei.

Cu Centrala Astrei, căreia — prin preşedintele ei Dr. I. Moldovan — Banatul îi va rămâne întotdeauna recunoscător pentru faptul de a-i fi înţeles rănile şi păsurile şi a-i fi îmbrăţişat cu suflet larg o vechie dorinţă, exprimată cu claritate de dl. primpreşedinte al Curţii de Apel Dr. Al Marta în ce priveşte înfiinţarea Regionalei Bănăţene a Astrei, — cu Centrala — zic — această Regională, păstrându-şi individualitatea, adecă completa libertate şi autoritate, rămâne în frăţească solidaritate şi colaborare, aşa cum prevăd principiile cari se găsesc la temelia statutelor Regionalei.

Dacă la aceste precizări mai adaog, că nici când, în nici o formă, Regionala Bănăţeană a „Astrei" nu va fi şi nu va putea fi angajată, prin nici un membru al ei, pentru chestiuni în afară de scopurile ei bine precizate, ca să nu i se sdruncine nici un moment solidaritatea pe care o pune piatră unghiulară la munca ei pentru propăşirea etnicului bănăţean, — cu acest adaos — am spus cred tot ceea ce eram dator să spun azi, în calitatea cu care m'aţi învestit.

Exprim adâncă mulţumită şi recunoştinţă dlui preşedinte al Adunării Generale de azi, distinsului vicepreşedinte al Astrei dr. Gh. Preda, pentru osteneala sa, tactul său deosebit şi bunele sale îndrumări şi-l rog, în numele tuturor, să ducă cu sine convingerea, pe care va binevoi s'o împărtăşească şi Comitetului Central, că Regionala Bănăţeană a Astrei va şti activa cu aceeaşi bărbăţie şi cu aceeaşi largă înţelegere, cu care Astra Centrală a contribuit la fiinţarea ei. Mulţumita noastră întregului Comitet al Astrei, în frunte cu eminentul ei preşedinte Dr. I. Moldovan.

Mulţumesc, deasemenea, în numele Comitetului Regional tuturora cari s'au ostenit azi aici, cu gânduri curate şi cu inimi înălţate.

Iar de încheiere, revenind la situaţia specială a Banatului nostru, daţi-mi voie să reproduc următoarele cuvinte ale dlui prof. S. Mehedinţi:

„ . . . . . de câte ori vă gândiţi la graniţa etnografică, nu vă uitaţi pe hartă: harta nu vă spune aproape nimic. Cugetaţi întâi de toate la desimea poporului nostru. In al doilea rând, gândiţi-vă apoi la limba românească care ca şi un cerc de foc, ne apără faţă de celelelte neamuri. In sfârşit, şi acesta este rolul dvoastră, suprem, gândiţi-vă la *ultima ratio*: puterea trupească şi sufletească a celor ce trebuie

să hotărîţi asupra hotarelor noastre viitoare". *)

Cuvântarea program a Dlui Preşedinte Sabin Evuţian este primită cu vii aplauze şi mare însufleţire.

Dl. deputat Dr. A. Cosma vicepreşedinte propune să se expedieze telegrame omagiale M.SALE Regelui Carol al II-lea şi Dlui Preşedinte Dr. Iuliu Moldovan.

Adunarea Generală cu mare însufleţire primeşte propunerea şi încredinţează biroul cu executarea.

De încheiere preşedintele Adunării Generale Dr. Gh. Preda mulţumind Adunării pentru ţinuta şi demnitatea cu care s'a constituit Regionala „Astra Bănăţeană", declară adunarea generală de închisă.

*) S. Mehedinţi: „Politica de vorbe şi omul politic", pag. 145.

Regulament-Intern

pentru Regionala bănăţeană a „Astrei"

Art. 1. — In conformitate cu statutele „Astrei" se înfiinţează în Banat o Regională a „Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român-Astra" cu denumirea „Regionala bănăţeană a Astrei" cu întinderea pe întregul Banat adică judeţele Caraş, Severin şi Timiş-Torontal.

Sediul Regionalei este Timişoara. Inscripia sigiliului va fi: „Regionala bănăţeană Astra" cu o Minervă la mijloc.

Art. 2. — Scopul urmărit de această Regională este acela expus în Art. 2 din statutele „Astrei".

Art. 3. — Mijloacele materiale la dispoziţia Regionalei sunt:

a) 80% din taxele membrilor fondatori şi pe viaţă de pe teritoriul Regionalei, urmând ca celelalte 20% din aceste taxe să fie vărsate cassieriei centrale a „Asociaţiunii" pentru fondul inalienabil.

b) venitele realizate din valorificarea publicaţiunilor Regionalei şi întreprinderilor cu caracter cultural.

c) venitele concertelor, petrecerilor, conferinţelor, serbărilor, producţiunilor artistice, loteriilor, expoziţiunilor aranjate de Regională.

d) Donaţiuni, moşteniri şi legate făcute Regionalei,

e) Colecte în favorul Regionalei.

f) subvenţii sau ajutoare dela stat, judeţ, plasă sau comună, apoi dela alte instituţii şi societăţi precum şi dela particulari.

Art. 4. Din acele 80% din taxele dela membrii fondatori şi pe viaţă rămase Regionalei se formează un fond general inalienabil. Din venitele acestui fond 10% se vor capitaliza, iar 90% se pot folosi pentru trebuinţele curente ale Regionalei. Fondul general se poate investi şi în realităţi.

Art. 5. — Membrii Regionalei sunt: fondatori, pe viaţă, activi, ajutători, onorari şi corespondenţi.

Drepturile şi datorinţele membrilor sunt prevăzute în statutele „Astrei" şi în regulamentul pentru Regionale, despărţăminte şi cercuri culturale.

Art. 6 — Primirea membrilor fondatori, pe viaţă, activi şi ajutătotori de pe teritoriul Regionalei se aprobă de comitetul Regionalei, care eliberează biletele de legitimare şi îi anunţă imediat — Comitetului central al „Astrei" pentru a fi luaţi la Centrală în evidenţă şi pentru a le putea elibera acelor fondatori şi pe viaţă diplomele de membru.

Art. 7. — Vor fi propuşi comitetului central ca membri onorari ai Regionalei cari şi-au câtigat merite deosebite faţă de „Asociaţiune sau Regională, iar Comitetul central al „Astrei" întrunit în şedinţa plenară îi va propune pentru numire adunării generale a „Astrei".

Art. 8. — Membrii corespondenţi ai Regionalei vor fi propuşi prin secţiile stiinţifice ale Regionalei Comitetului Regionalei care din partea sa îi va propune spre numire adunării generale a Regionalei.

Art. 9. — Regionala bănăţeană a Astrei are o conducere proprie, stă însă sub controlul, supravegherea şi îndrumarea Comitetului Central al „Astrei".

Art. 10. — Agendele Regionalei le împlinesc:

a) adunarea generală a Regionalei

b) comitetul Regionalei
c) funcţionarii Regionalei.

Art. 11. — „Regionala bănăţeană a Astrei" va ţine în fiecare an o adunare generală ordinară şi dacă împrejurările vor cere şi mai multe extraordinare. La adunarea generală iau parte toţi membrii „Asociaţiunii". Vot decisiv au numai acei, membri fondatori pe viaţă şi activi cari au fost declaraţi membri în anul precedent şi şi-au achitat taxa curentă.

Cei ce au devenit membrii în anul în care se ţine adunarea generală au vot consultativ Vot consultativ au şi toţi membri onorari, corespondenţi şi ajutători.

Convocarea adunării generale se va publica în ziare cu cel puţin 15 zile înainte.

Adunarea generală fixează din an în an locul proximei adunări, iar comitetul central terminul adunării.

Votul se dă în persoană, persoanele morale pot fi reprezezentate în adunarea generală prin câte un mandatar.

Membrii se legitimează prin biletul prevăzut la art. 8 din statutele „Asociaţiunii".

Art 12. — Agendele adunării generale sunt următoarele :

a) alege dintre membrii Regionalei pe timp de 5 ani pe preşedintele Regionalei şi Comitetul Regionalei care se compune din 25 membri activi, — dintre cari cel puţin 10 cu locuinţa la sediul Regionalei, — din preşedinţii despărţămintelor judeţene ca membrii de drept şi tot ca membrii de drept din preşedinţii secţiilor ştiinţifice literare a Regionalei.

b) decide asupra numirii membrilor corespondenţi (vezi artr. 8) şi asupra apelului membrilor excluşi de Comitetul Regionalei.

c) examinează socotelile anuale ale cassei şi dă, eventual refuză descărcarea.

d) încuviinţează bugetul anului viitor şi autorizează Comitetul Regionalei cu executarea lui.

e) decide asupra premiilor şi stipendiilor pentru diferite specialităţi şi ştiinţe, arte şi industrie.

f) decide asupra propunerilor făcute de Comitetul Regionalei.

g) decide asupra propunerilor prezentate dacă aceste au intrat la Comitetul Regional cel puţin cu 8 zile înainte de adunarea generală. Comitetul fiind dator aş da părerea asupra lor.

h) ia act fără desbatere şi votare de răspunsul preşedintelui la interpelaţiile făcute de membrii prezenţi dacă acele s'au notificat preşedintelui, în scris, cel puţin cu 3 zile înainte de adunarea generală.

i) fixarea locului proximei adunări generale, eventual însărcinează cu aceasta comitetul Regionalei şi ia măsuri pentru verificarea proceselor sale verbale.

l) alege pe durata de 1 an 5 censori.

Art 13. — Regionala imediat după adunarea generală va înainta comitetului central al „Astrei" raportul anual despre activitatea sa împreună cu copia procesului verbal al adunării generale.

Art. 14. — Hotărîrile adunării generale a Regionalei vor fi raportate fără întârziere Comitetului central al „Astrei", iar hotărîrile ce depăşesc interesele Regionalei se vor putea executa numai după ce au primit aprobarea Comitetului central al „Astrei".

Art. 15. — Regionala va trimite obligator reprezentanţii ei la adunarea generală a „Astrei", iar la adunarea generală a Regionalei vor fi reprezentate prin delegaţi toate despărţămintele de pe teritoriul regionalei.

Art. 16. — Adunarea generală numai atunci, va putea aduce hotărîri cu putere legală dacă adunarea va fi convocată în ziare cu cel puţin 15 zile libere înainte.

Art. 17. — Organele Regionalei, despărţămintelor şi cercurilor culturale de pe teritoriul Regionalei nu pot angaja sub raport material averea administrată de Comitetul central, aprobarea hotărîrilor şi actelor organelor acestor organizaţii ale „Asociaţiunii", de către comitetul central nu angajează răspunderea „Asociaţiunii", ca persoană morală şi juridică şi patrimoniul ei.

Art. 18 — Comitetul Regionalei ţine în fiecare an două şedinţe plenare, în fiecare lună şedinţă ordinară şi în caz de lipsă mai multe şedinţe extraordinare.

La şedinţe vor fi invitaţi toţi membrii aleşi şi de drept cu cel puţin 8 zile înainte.

Invitările le va face preşedintele, în lipsa lui vicepreşedintele, iar lipsind şi acesta cel mai în vârstă dintre membrii Comitetului.

Art 19. — Deciziuni valabile se pot lua în orişi ce fel de şedinţe ale Comitetului, dacă afară de preşedinte sunt prezenţi cel puţin 6 membrii din comitet.

Art. 20. — Pentru şedinţele plenare ale comitetului Regionalei sunt rezervate:

1) alegerea unui vicepreşedinte,
2) alegerea funcţionarilor,
3) încheierea socotelilor şi întocmirea proectului de buget
4) raportul către adunarea generală,
5) fixarea timpului şi a programei adunării generale,
6) alte chestiuni pe cari sedinţele ordinare şi extraordinare le vor aviza şedinţei plenare.

Art. 21. — De atribuţiile şedinţelor ordinare şi extraordinare se ţin:

a) primirea, eventual respingerea şi excluderea membrilor fondatori, pe viaţă, activi şi ajutători
b) controlul şi supravegherea instituţiunilor Regionalei.
c) organizarea şi supravegherea despărţămintelor şi cercurilor culturale de pe teritoriul Regionalei.
d) administrarea averii Regionalei, îngrijirea şi sporirea ei, prin câştigarea de membrii noi, de donaţiuni, prin aranjarea de loterii, expoziţii, colecte şi alte mijloace potrivite.
e) acordarea concediilor funcţionarilor peste 8 zile.
f) primirea şi ordonarea censurării lucrărilor ştiinţifice literare ce intră.
h) controlul activităţii funcţionarilor.
i) executarea hotărîrilor adunărilor generale şi a şedinţelor plenare precum şi a însărcinărilor primite din partea comitetului central.
l) deciderea convocării şedinţei plenare a Regionalei
m) executarea tuturor drepturilor şi obligaţiunilor cari nu sunt rezervate adunării generale şi şedinţelor plenare a Regionalei

Art. 22. — Funcţionarii Regionalei sunt:

a) preşedintele
b) vicepreşedinţii
c) secretarul
d) secretar de propagandă
e) cassierul
f) contabilul
g) controlorul
h) bibliotecarul
i) economul
j) custodele muzeului
k) conferenţiarul

Comitetul Regionalei după trebuinţe poate combina mai multe posturi afară de postul de cassier, contabil şi controlor, cari nu pot fi încredinţate aceleaşi persoane.

Funcţiunile sunt onorifice.

Atribuţiunile funcţionarilor sunt cele arătate în statutele „Astrei" şi în regulamentul pentru Regionale, despărţăminte şi cercuri culturale.

Art. 23. — Preşedintele Regionalei bănăţene este de drept vicepreşedinte onorific cu drept de vot în comitetul central al „Astrei".

Art. 24. — Pentru trebuinţele despărţământului se vor reţinea taxele membrilor activi şi ajutători, toate venitele întreprinderilor cu caracter cultural, serbărilor, producţiilor aranjate de despărţăminte precum şi donaţiunile, subvenţiile făcute anume pentru despărţăminte.

Art. 25. — In fiecare comună în care se află cel puţin 10 membri ai „Asociaţiunii" se vor înfiinţa cercuri culturale sub numirea „Cercul cultural Astra" comuna . . .

Din taxele membrilor activi şi ajutători ale cercului cultural 50% se vor reţine pentru trebuinţele cercului cultural iar 50% se vor transpune despărţământului respectiv. Toate celelalte venite proprii ale cercului cultural rămân integral acestuia.

Art. 26. — Pe lângă Regionala bănăţeană vor funcţiona la cercul Regionalei, ca organe de cercetări şi de îndrumare tehnică 10 secţii ştiinţifice-literare şi anume:

1. Secţia juridică şi administrativă
2. Secţia literară
3. Secţia istorică, etnografică şi de muzeu
4. Secţia social-economică
5. Secţia demografică şi etnopolitică
6. Secţia medicală şi biopolitică
7. Secţia feminină
8. Secţia educaţiei naţionale
9. Secţia artistică

Art 27 — Fiecare secţie va fi compusă din cel puţin 5 membrii activi şi un număr corespunzător de membri corespondenţi.

Membrii activi ai secţiilor se vor numi de adunarea generală la propunerea secţiilor prezentată adunării generale prin comitetul Regionalei.

Membrii corespondenţi se vor numi în şedinţa plenară a comitetului Regionalei la propunerea secţiilor.

Membrii secţiilor atât cei activi cât şi cei corespondenţi vor fi numiţi pe durata de 5 ani.

Membri activi îşi vor alege un preşedinte.

Art. 28. — *1. secţia juridică şi administrativă* va studia obiceiurile juridice locale, cauzele şi defectele de ordin juridic şi administrativ privind viaţa familiară şi etnică, cari favorizează mersul anormal al evoluţiei populaţiunei româneşti din Banat, făcând propuneri pentru eliminarea lor.

2. secţia literară se va ocupa cu studii lingvistice şi literare.

a) Privitor la limbă va îngriji de adunarea monumentelor ei; va culege şi va publica idiotismele, formele dialectale şi provincialismele limbei române din patrie;

b) va culege monumentele şi isvoarele literaturii române; va reedita operele scriitorilor vechi şi noi şi va publica biografiile, scrisorile şi notiţele lor; se va ocupa cu adunarea şi sistematizarea materialului folcloristic român;

c) va urmări mişcarea literară, publicând despre ea recensiuni şi articole în revista „Transilvania"; va iniţia editarea de scrieri literare; va propune publicarea de premii pentru asemenea lucrări şi va censura toate lucrările de literatură ce vor întra la concursurile publicate de „Asociaţiune";

d) va colabora la revista „Transilvania"; şi, îndeosebi, va supraveghia editarea „Bibliotecii populare a Asociaţiunii" şi va pregăti cărţi pentru trebuinţele poporului;

e) va face propuneri pentru inavuţirea bibliotecilor „Asociaţiunii", întocmind liste de cărţi pentru înzestrarea bibliotecii centrale şi a celor săteşti;

f) va aranja cursuri şi conferinţe sistematice pentru popularizarea literaturei.

3. secţia istorică, etnografică şi muzeală va organiza muzeul naţional al „Banatului", va avea sub îndrumarea sa tehnică organizarea muzeelor locale în despărţăminte sau cercuri culturale şi va face cercetări istorice şi etnografice.

4. secţia social economică va studia influenţa factorilor sociali şi economici asupra evoluţiei biologice a populaţiunii din Banat şi va indica măsuri pentru înlăturarea influenţelor ostile prosperării etnice.

5. secţia demografică va studia starea şi mişcarea populaţiei româneşti şi minoritare din Banat, cauzele evoluţiei anormale ale fenomenelor demografice îndeosebi a declinului natalităţii şi va utiliza materialul documentar şi de propagandă în lupta contra acelor fenomene morbide, materialul adunat de secţiune sau primit dela alte organe administrative sau particulare.

6. secţia medicală şi biopolitică va studia situaţia sănătăţii publice în Banat, va asigura colaborarea corpului medical român din Banat la combaterea mortalităţii şi îndeosebi a celei infantile şi la prevenirea printr'o educaţiune igienică şi eugenică a daunelor sanitare privind populaţia de azi şi generaţiile viitoare.

7. secţia femenină se va ocupa de problema ocrotirei familiei sănătoase, de perfecţionarea gospodăriei casnice, de educarea mamelor viitoare spre îndeplinirea optimă în interesul neamului, a îndatoririlor fireşti ca procreatoare şi educatoare a generaţiei viitoare. Va insista pentru păstrarea tradiţiei sănătoase şi va organiza ziua mamei bănăţene anual în a 5-a zi a Sf. Sărbători de Paşti.

8. secţia educaţiei naţionale a tineretului va organiza colaborarea regionalei „Astrei" la educaţie naţională a generaţiei tinere ţintind la o educaţie integrală: fizică morală şi mintală armonică, infiltrată de o dragoste de neam şi răspundere etnică. Va încerca să complecteze lipsurile acestei educaţiuni în familie, şcoală şi societate şi va milita pentru un naţionalism sănătos. Va încerca colaborarea în vederea educaţiei naţionale cu organizaţiile cercetăşiei, a străjerilor şi cea premilitară, şi va avea conducerea organizaţiunei „Şoimilor" din Banat.

9. secţia aştistică se va ocupa de cântecul, dansul şi portul românesc, în general de arta populară în Banat, va studia şi va face cunoscut specificul lor, va organiza colectarea şi înregistrarea materialului documentar, va indica şi lua măsuri pentru reînvierea şi păstrarea în vechea ei splendoare a artei populare bănăţene.

Art. 29. — Şedinţele fiecărei secţii le va convoca şi conduce preşedintele ei, şedinţa plenară a secţilor unite o va convoca şi conduce preşedintele Regionalei.

Constituirea secţilor „Astrei“ Bănăţene

Biroul Regionalei „Astra“.

Preşedinte: Sabin Evuţian, Inspector General şcolar
Vicepreşedinţi: 1. Dr. Nicolae Buteanu, Inspector General sanitar
2. Dr. Aurel Cosma, Avocat-Deputat.
Secretar: Prof. Traian Topliceanu, Director de liceu
Casier: Prof. Ştefan Gherman, Director de liceu
Contabil: Prof. Ioan Vinţan
Bibliotecar: Inv. Pavel Bosică, Director şcolar
Conferenţiar: Vichentie Ardeleanu

Membrii Comitetului se pot vedea în procesul verbal de constituire.

In şedinţa Comitetului din 18 Aprilie au mai fost cooptaţi ca membri DD. Dr. Sabin Manuilă, Prof. Teodor Bucurescu, directorul gimnaziului din Sânnic. Mare şi Preşedinte al Asoc. „Şoimii“, Preşedintele Comunităţii de avere din Caransebeş şi Dl. Ing Pop Directorul U. D. Reşiţa.

Secţia juridică:

Preşedinte: Dr. Alex. Marta, Primpreşedintele Curţii de Apel,
Vicepreşedinte: Dr. Liviu Ţigăreanu, Decanul Baroului,
Secretar: Dr. Ion Ţenchea,
Dr. Victor Mercea, Timişoara,
Adrian Brudariu, Timişoara,
Dr. Titus Popovici, Lugoj,
Dr. Gh. Dobrin, Lugoj,
Dr. Isac Rădulescu, Caransebeş,
Dr. Petru Corneanu, Oraviţa,
Dr. I. Nedelcu, Oraviţa,
Eug. Dabija jud., Oraviţa.

Membri corespondenţi:

Dr. Mihai Gropşianu, avocat Timişoara,
Mihail Tigoianu, consilier la Curtea de Apel Timişoara,
Ioan Nic. Perieţeanu, preş. la Curtea de Apel Timişoara,
George Pavelescu, preş. la Curtea de Apel Timişoara,
Emil Dimitrescu, preş. la Curtea de Apel Timişoara,
Ilie Lungulescu, procuror general Timişoara,
Dr. Gheorghe Lăbonţiu, consilier la Curtea de Apel Timişoara,
Vasile M. Theodorescu, prim-preşedinte al Tribunalului Timiş-Torontal
Vasile M. Dimitriu, consilier la Curtea de Apel Timişoara,
Dimitrie Ianculescu, consilier la Curtea Locală Administrativă Timişoara,
Dr. Nicolae Ioanovici, primpreş. la Curtea Locală Administrativă Timişoara,
Dr. Nestor Porumb, avocat Timişoara,
Dr. Liviu Tit Oprişa, avocat Timişoara
Dr. Ioan Jucu, decanul baroului Lugoj,
Eugen Feneşan, judecător Lugoj,
Dr. Ioan Dobrin, avocat Lugoj,
Dr. Liviu Linţa, decanul baroului Oraviţa,
Aurelian Comoroşan, judecător preş. Caransebeş,
Eugen Pop, procuror la Curtea de Apel Timişoara,
Dr. Anton Marchescu, avocat Caransebeş,
Dr. Ştefan Isacu, judecător la Tribunalul Timişoara,
Nicolae Alexandrescu, judecător la Tribunalul Timişoara,
Dr. Coriolan Ciucur, avocat Timişoara,
Dr. Ilie Radu, avocat Timişoara,
Dr. Aurel Penţia, avocat Timişoara,
Dr. Victor Rădulescu, avocat Timişoara,
Dr. Emil Botiş, avocat Timişoara,
Dr. Gheorghe Gârda, avocat Făget,
Dr. Titus Olariu, avocat Făget,
Dr. Petru Budescu, ajutor judecător la Jud. I. Urbană Timişoara,
Dr. Ioan Rusalin, supleant Tribunalul Timişoara,
Mihail Feneşanu, avocat Caransebeş,
Ilie Gropşianu, jud. Preş. Timişoara,
Caius Râmneanţu, avocat Timişoara,
Dr. Traian Mică, Oraviţa,
Dr. Dimitrie Novăcescu, Caransebeş.

Secţia literară:

Preşedinte: Prof Nic. Jucu.

Membri ordinari:

Sever Bocu,
Aurel Cosma,
Dion. Mardan,

Gh Bălteanu,
Mia Cerna,
Aurel Peteanu,
C. Miu Lerca,
Melentie Şora,
V. Ardelean,
A. Contrea,
Ilie Ienea,
Gr. Bugarin,
Gh. Atanasiu,
C. Stoicănescu,
Dorian Grozdan.

Corespondenţi:

Emil Petrovici, Cluj,
Ion Lotreanu,
Nicolae Ivan,
Andrei Bălan,
Traian Toplìceanu,
Mihai Novac,
Vasile Vărădeanu,
Gheorghe Jianu,
Dr. Victor Bârlea,
Prof. Adrian Blasiu, Caransebeş,
Nicolae Tomici,
Const. Potoceanu,
Ioan Ciucurel,
Gheorghe Bogdan,
Gheorghe Cosma.

Secţia istorică, etnografică şi de muzeu:

Preşedinte: I. Miloia,
Vicepreşedinte: Ilie Stinigută,
Secretar: Petru Sârbu,
Ghenadie Ilie, Timişoara,
Traian Simu, Lugoj,
Vasile Popescu, Lugoj,
Aurel Piţu, Lugoj,
Constantin Rudeanu, Caransebeş,
Ion Buzea, Oraviţa,
Simeon Moldovan, Oraviţa,
Const. Daicovici, Cluj,
Romul Vuia, Cluj,
Romulus Ladea, Timişoara,
Grig. Popiţi, Timişoara,
Ing. Virgil, Birou Timişoara,
Ştefan Gomboşiu Timişoara,

Secţia social economică:

Preşedinte: Dr. Cornel Grofşoreanu, vicepreşedintele Inst. Social Banat-Crişana.
Secţia lucrează în cadrele Institutului Social Banat-Crişana.

Secţia demografică şi etnopolitică:

Preşedinte: Dr. Petru Râmneanţu.
Vicepreşedinte: Dr. Leonte Munteanu.
Secretar: Dr. T. Mara,
Dr. Constantin Murariu, Lugoj,
Dr. Gh. Jurca, Caransebeş,
Dr. Nicolae Belu, Anina,
Dr. Ardelean, Lipova,
Dr. Daneţ, Bocşa-Montană,
Gh. Bărăescu, Timişoara,
Tr. Bărăescu, Timişoara,
Cornel Mircea, Revizor şcolar, Lugoj,
Dr. Eug. Dabija, Preş. Trib., Oraviţa,
Directorul Şcoalei de Agricultură, Ciacova,
Dr. Ştefan Cioroianu, Protopop, Comloş.

Membri corespondenţi:

Primpretorii din Banat,
Dr. Alex. Bărăescu, primar, Lugoj,
Prof. Zasloţi, Lugoj,
Dr. Gh. Oprea, avocat, Timişoara,
N. Rafiroiu, Insp. Domenii, Bulci,
Dr. Antoniu Marchescu, avocat, Caransebeş,
Dr. M. Radovan, avocat, Oraviţa,
Dr. Romul Tirică, medic, Banloc,
Dr. Gh. Selegeanu, medic, Timişoara,
Dr. Ciprian Foiaşi, medic, Reşiţa,
Dr. Iosif Pod, medic, Deta,
Dr. Ion Ţeicu, medic, Oraviţa,
Dr. I. Ruva, medic, Bozovici,
Dr. Ioan Gheţia, medic, Jimbolia,
Dr. Mihai Lalescu, medic, Mehadia,
Dr. I. Văţan, medic, Sânnic.-Mare,
Dr. Dimitrie Borca, medic, Buziaş,
Dr. I. Adam, medic, Timişoara,
Dr. I. Pruneş, medic, Timişoara,
Dr. N. Muţiu, medic, Timişoara,

Secţia medicală şi biopolitică:

Preşedinte: Dr. A. Miletici, Insp. Gen. sanitar,
Vicepreşedinte: Dr. Liviu Gabor.
Secretar: Dr. Iosif Todan.
Dr. Aug. Maior, Timişoara,
Dr. Titu Rusu, Timişoara,
Dr. Isaia Popa, Timişoara,
Dr. Nerva Drăgan, Timişoara,
Dr. Ion Corcan, Timişoara,
Dr. Alex. Bărăescu, Lugoj,
Dr. Const. Ghiorghiu, Lugoj,
Dr. Ioan Fira, Oraviţa,
Dr. Bejan Z, Lugoj,
Dr. Roşu, Reşiţa,

Dr. Emil Pocreanu, Timişoara,
Dr. Virgil Popovici Timişoara,
Dr. Iosif Nemoian Timişoara,
Dr. Cărăbaş, Oraviţa,
Dr. O. Neagoie, Timişoara.

Membri corespondenţi:

Toţi medicii de spitale şi de dispensare, toţi medicii primari de municipiu şi de judeţ.

Medicii de circumscripţii urbane şi rurale din Banat.

Secţia femenină:

Preşedintă: Dna Aurelia Dr. Cioban.
Vicepreşedintă: Dna Maria Ing. Dr. Cândea.
Secretară: Dna Adriana Savi.

Dna Hermina Dr. Marta,
Dna Eugenia Evuţian,
Dna Emilia Petrovici, Lugoj,
Dna Marilina Bocu, Lipova,
Dna Zoe Coste, Timişoara,
Dna Aurora Ţiucra, Timişoara.

Secţia de educaţie naţională:

Preşedinte: Prof. Vasile Mioc.
Vicepreşedinte: Prof. Ştefan Gherman.
Secretar: Inv. Marius Bucătură.
Prof Teodor Iorgulescu,
Dna D. Bundrea,
Dl Prof. T. Bucurescu, Sânnic.-Mare,
Protopop Virgil Musta, Oraviţa,
Sub-rev. Pavel Jumanca, Caransebeş,
I. Stoica, Oraviţa.

Planul de lucrări al Secţiilor

1. Secţia literară.

Propuneri:

1. Editarea unei reviste de cultură pentru intelectuali.
2. Editarea unei publicaţiuni per odice pentru săteni.
3. Activitatea Regionalei să fie îndreptată spre muncitorii şi meseriaşii din Timişoara, ca să fie scoşi de subt influenţa nefastă a propagandelor subversive.
4. Broşuri cu conţinut variat şi pe înţelesul ţăranilor.
5. Afară de cele organizate pentru muncitorii din Timişoara, conferinţele la sate rămân să fie organizate de către Despărţăminte, după indicaţiunile pe cari le va da secţia medicală şi social-economică.

2. Secţia juridică:

Propuneri:

1. Popularizarea codului penal nou prin conferinţe, în cadrele cărora îi va face cunoscut poporului şi dispoziţiile relative la avorturi, concubinaj, degradarea rasei prin căsătorii în timpul pubertăţii şi altele. Toate acestea aparţin propagandei pentru menţinerea supremaţiei numerice a Românilor în Banat şi întărirea rasei.

3. Secţia demografică:

Propuneri:

I. Realizări imediate:

a) Convingerea de a căsători la biserică toate perechile care sunt căsătorite numai la oficiul stării civile.

b) Căsătoria la oficiul stării civile şi la sf. biserică a tuturor acelora cari conviesc sub titlu de căsătorii de probă.

c) Asigurarea pentru aceste perechi a unei năşii de onoare din partea autorităţilor şi personalităţilor culturale.

d) Asigurarea de privilegii comunale şi judeţene pe seama perechilor care s'au bucurat de năşia de onoare.

Pentru realizarea acestor căsătorii secţia îşi propune că în timpul cel mai scurt să execute un recensământ al tuturor perechilor în cauză.

II. Realizări în timp mai îndelungat pentru secţia demografică:

a) Crearea în sânul familiilor din Banat a unei mentalităţi noi, care să se bazeze pe concepţia de biopolitică şi eugenie.

b) Lupta pentru introducerea în Banat a unei politici demografice integrale, care să aibă de scop: urcarea numărului de căsătorii şi născuţi vii, ridicarea rezistenţei fizice şi a capacităţii psihice a locuitorilor şi combaterea mortalităţii infantilă şi generale.

c) Selecţionarea şi promovarea elementelor convinse de obligaţiile lor familiare, regionale şi de conservare a specificiului bănăţean.

d) Stăvilirea emigrărilor şi asigurarea de colonizări care nu vor distruge ceeace este bănăţean, ci se vor adapta lui şi chiar îl vor continua

III. Secţia îşi propune ca în fiecare vară să facă cercetări ştiinţifice, care să servească, prin cunoaşterea realităţii, unele indicii realizărilor practice care trebue să le execute secţia demografică şi cea medicală.

4. Secţia social-economică :

Îşi propune a fi preocupată de:

1. Organizarea şcoalelor ţărăneşti.
2. Universitatea ţărănească.

5. Secţia medicală:

Educaţia maselor prin conferinţe ţinute de medici cu privire la igiena locuinţelor, a alimentaţiei, a curăţeniei şi a traiului general.

Studii referitoare la boalele speciale care se observă mai des în Banat.

6. Secţia istorică, etnografică şi de muzeu:

In domeniul istoric:

1. Adunarea oricăror mărturii istorice referitoare la Românii bănăţeni.

2. Inventarierea şi studierea arhivelor judeţene, orăşeneşti şi îndeosebi cercetarea şi studierea arhivelor parohiale.

3 Adunarea de legende istorice privind înfiinţarea de sate cu deplasările lor în cursul timpurilor.

4. Adunarea de date referitoare la revoluţia din 1918 şi la unire (date scrise, fotografii, obiecte diferite etc.) în vederea înfiinţării unui „Muzeu al unirii".

5. Adunarea de date privind mişcarea culturală cu începere din secolul trecut (Asociaţiuni culturale, coruri etc.)

6. Inventarierea operelor de artă veche bănăţeană.

7. Inventarierea monumentelor istorice, fotografierea, descrierea lor.

Inventarierea şi cercetarea staţiunilor preistorice, romane, medievale.

In domeniul etnografic:

9. Adunarea de tipuri caracteristice de costume din diferitele regiuni, studierea lor şi publicarea de broşuri de propagandă pentru combaterea înstrăinării dela portul original. Aceste broşuri vor conţine costume şi motive de ursături şi ţesături în culori.

10. Studierea aşezărilor româneşti (oraşe, sate, cătune) precum şi studierea diferitelor aşezări de gospodării (de şes, de deal, de munte).

11. Nomenclatura obiectelor de gospodărie, agricultură şi diferite ocupaţiuni.

12. Fotografierea, după centre reprezentative a acestor aşezări, tipuri, şi ocupaţiuni.

In domeniul muzeologic:

13. Se va tinde la adunarea de obiecte etnografice pentru realizarea unui muzeu etnografic central.

14. In acest scop ca locuri de colectură se vor înfiinţa muzee de plasă, unde se vor depune obiectele colectate de diferitele cercuri culturale. Dintre obiectele colecţionate în centrele de plasă (port, obiecte de gospodărie şi diferite ocupaţiuni), tse vor alege cele mai caracteristice pen ru muzeul central, iar restul va rămâne în muzeele de plasă.

15. Muzeele de plasă vor fi aşezate în Casele naţionale.

16. Muzeele înfiinţate de „Astra" au caracter etnografic, de aceea colecţionarea de alte obiecte decât cele de valoarea etnografică întră pe al doilea plan.

17. Muzeul etnografic central al Regionalei bănăţene va fi adăpostit în cadrul „Muzeului Banatului" din Timişoara, spre a spori colecţia etnografică a acestuia, dar având menţiunea fie pe vitrine, fie pe obiecte singuratice: proprietatea „Reg. Băn. a Astrei".

Secţia femenină:

Propuneri:

1. Consolidarea familiei bănăţene, prin îndrumarea şi educaţia femeii.
2. Ingrijirea şi educaţia copilului.
3. Hrana raţională şi igiena corpului.
4. Raţionalizarea gospodăriei ţărăneşti, prin înfiinţarea şcoalelor ţărăneşti.
5. Industria casnică şi arta naţională.
6. Propaganda culturală la sate.

Academia de arte frumoase din Timişoara

Revista „Luceafărul“ a îmbrăţisat dela început problema Academiei de arte frumoase din Timişoara şi scriitorii grupaţi în jurul ei au luptat cu multă însufleţire pentru găsirea mijloacelor de a i da o stabilitate de funcţionare şi de existenţă în capitala Banatului. Pentru lămurirea publicului şi pentru înregistrarea diverselor etape de frământări şi de soluţiuni prin cari a trecut această Şcoală de arte frumoase, vom da aici câteva manifestări, documente şi acte, precum şi proiectul de lege privitor la aşezarea ei pe temeiu legal.

Şcoala de belle-arte din Timişoara

Discursul dlui depatat Dr. Aurel Cosma junior rostit în Adunarea Deputaţilor la 3 Martie 1934.

Am onoare a întreba pe dl Ministru al Instrucţiunii publice dacă are cunoştiinţă că Şcoala de arte frumoase din Timişoara se zbate într'o stare foarte critică şi se luptă cu nenumerate greutăţi ca să-şi asigure buna sa funcţionare.

Şcoala aceasta a funcţionat ani dearândul la Cluj, având şi o secţie pedagogică pentru pregătirea profesorilor de desemn. Din cauza lipsei de sprijin din partea factorilor competenţi şi mai ales din cauza lipsei unor încheperi potrivite pentru localurile şcolii, ea a fost desfiinţată prin legea publicată în Monitorul Oficial No. 4 din 5 Ianuarie 1932. Deoarece la Timişoara era atunci tocmai sub construcţie palatul artelor frumoase, menit să adăpostească o nouă şcoală de belle-arte, toate partidele politice au căzut de acord încă sub regimul trecut, ca să se salveze existenţa şcoalei dela Cluj prin mutarea ei la Timişoara.

In sensul acesta s'a depus în Parlament chiar şi un proiect de lege care prevedea reînfiinţarea şcolii şi mutarea ei la Timişoara. Dar acest proiect n'a fost votat decât de Adunarea Deputaţilor.

Pentru a nu întârzia soluţionarea acestei probleme, Consiliul de miniştri cu jurnalul său No. 772 din 10 Iulie 1933 a dispus mutarea şcolii de arte frumoase la Timişoara, unde a şi început să funcţioneze în mod regulat dela 1 Septemvrie 1933.

Primăria Municipiului Timişoara a îmbrăţişat cu multă căldură şi bunăvoinţă chestiunea asigurării funcţionării neînpiedecate a acestei şcoli acordându-i cel mai larg sprijin material, iar prin Inaltul Decret Regal No. 2673/1933 şi prin jurnalal Consiliului de Miniştri No, 1216/1933 şcoala de arte frumoase din Timişoara a primit un credit extraordinar de 200.000 lei din care se plăteau două catedre, personalul administrativ şi cel de serviciu.

Aceste posibilităţi financiare nu sunt însă suficiente ca să garanteze existenţa şcolii de arte frumoase din Timişoara. Să ne amintim numai de faptul că această şcoală, pe vremea când funcţiona la Cluj, era înscrisă în bugetul Ministerului Instrucţiunii Publice cu suma de 1,200.000 lei, iar acum nu are la dispoziţia sa nici cre-

ditul minimal care să-i asigure continuitatea în viitor.

De aceea îl rugăm pe dl Ministru al Instrucţiunii publice ca să pregătească un nou proiect de lege pentru reglementarea funcţionării scoalei de arte frumoase din Timişoara, ridicându-o la gradul de Academie şi acordându i aceleaşi drepturi de cari se bucură celelalte Academii din ţară.

Până la rezolvirea acestei chestiuni pe cale legislativă, îl rugăm însă cu toată stăruinţa ca să fie înscrisă în bugetul Ministerului de Instrucţie publică sumele necesare pentru cel puţin cinci catedre de cursuri practice şi o sumă globală anuală de 100.000 lei pentru materialul didactic.

Văzând că Ministerul de Instrucţie publică n'a luat nici o măsură pentru soluţionarea chestiunei de a i asigura Şcoalei de arte frumoase o existenţă permanentă, dl Aurel Cosma, directorul revistei noastre, în calitatea sa de parlamentar al judeţului Timiş-Torontal, a sesizat autorităţile locale, cari, în frunte cu dl prefect Dr. Dimitrie Nistor şi dl primar prof. Augustin Coman, înţelegând rostul şi importanţa unei astfel de şcoli pentru Banat, au consimţit să-i dea tot sprijinul material şi moral pentru ridicarea ei la rang de Academie şi pentru garantarea funcţionării ei la Timişoara. S'au ţinut în acest scop câteva consfătuiri şi s'a hotărît transformarea şcolii într'o Academie municipală, cu drepturi şi îndatoriri egale cu acelea ale Academiilor de arte frumoase din Bucureşti şi Iaşi. Primul pas oficial s'a făcut prin aducerea următoarei deciziuni:

Primăria Municipiului Timişoara.

Nr. I-a 54667/1936.
din 16 Decemvrie 1936.

D e c i z i u n e

Comisia Interimară a Municipiului Timişoara, în şedinţa dela 16 Decemvrie 1936:

ascultând referatul Dlui Secretar General în care se arată, că Academia de Arte Frumoase din Timişoara ajungând într'o stare de nesiguranţă din cauza lipsei de mijloace materiale, mai ales, că în timpul din urmă Ministerul Educaţiei Naţionale, i-a suprimat contribuţia, cere ca acea Instituţie să fie susţinută de Municipiu, înscriindu-se în bugetul ordinar al Primăriei şi deci propune ca, Primăria să înscrie în bugetul său pe anul 1937/1938, o sumă corespunzătoare şi să facă o convenţie de contribuţie cu judeţul, ca împreună să suporte cheltuelile acestei şcoale;

având în vedere că strictul necesar pentru întreţinerea şcoalei ar fi cca 877,480 Lei şi s'ar putea acoperi din diferite venituri ale Şcoalei, cu taxe de înscriere, taxe de bibliotecă, evaluate la suma de 142.000 Lei, iar restul din subvenţia Primăriei şi Judeţului:

D e c i d e:

Se aprobă subvenţiunarea Academiei de Arte Frumoase din Timişoara, până când Statul o va trece în bugetul său.

Pentru stabilirea participării Judeţului la subvenţionarea Şcoalei, se va întocmi o convenţie cu Judeţul, care să servească de bază la elaborarea unui proiect de lege prin care să se exopereze o bază de funcţionare legală a Şcoalei.

Fiind înscrisă prin această deciziune în bugetul ordinar al Municipiului Timişoara, Academia de Arte Frumoase trebuia să obţină şi încadrarea ei legală. In acest scop dl deputat Aurel Cosma a redactat un proiect de lege din iniţiativă parlamentară, precum şi o expunere de motive, pe cari le-a depus pe birourile Adunării Deputaţilor în şedinţa publică din 4 Martie 1937, rostind dela tribuna Camerei următoarea cuvântare:

Am onoare a depune pe biroul Adunării Deputaţilor un proiect de lege din iniţiativă parlamentară privitor la înfiinţarea Academiei Municipale de Arte Frumoase din Timişoara. Problema aşezării şi încadrării definitive în cadre legale a funcţionării acestei Academii prezintă un interes capital pentru cultura şi arta românească din Banat. Am mai ridicat această chestiune dela tribuna Camerei, iar astăzi o înfăţişez deliberării Domniilor Voastre, sub o formă concretă rugându-vă să binevoiţi a-i acorda urgenţa.

Expunere de motive.

Nevoia unei Academii de arte frumoase pentru Ardeal şi Banat a fost simţită deja în primii ani după unire. Grija de a în-

druma multele talente artistice cari răsăreau şi începeau a se afirma în toate părţile Transilvaniei a fost una din principalele preocupări ale factorilor dela conducere. Tinerii artişti, cari nu puteau urma Academiile dela Bucureşti sau dela Iaşi, erau lăsaţi în voia unui învăţământ autodidact, care era dăunător şi lor, şi artelor noastre plastice. Dacă pentru populaţia ce o avea România înainte de unire abia erau suficiente două şcoli de arte frumoase, cea dela Iaşi înfiinţată la 1860 şi cea din Bucureşti întemeiată la 1864, cu atât mai mult se arătau insuficiente aceste ş oli pentru o populaţie mărită. După întregirea ţării noastre se resimţea deci ca o nevoie acută complectarea învăţământului artistic superior cu o nouă şcoală de belle-arte care să funcţioneze pe teritoriul Transilvaniei.

După multe stăruinţe, ministerul Cultelor şi artelor a înfiinţat prin deciziunea sa No. 1371/1926 a treia şcoală de arte frumoase la Cluj, care a fost subvenţionată de Stat şi a funcţionat sub controlul unei comisii speciale numită de minister, cu însărcinarea de a stabili programul de învăţământ şi de a desemna pe profesori. Această comisie a fost compusă din cei mai de seamă profesori ai Universităţii din Cluj, având ca preşedinte pe dl. Alexandru Lapedatu, actualul preşedinte al Academiei Române şi preşedinte al Senatului.

Problema care a preocupat această comisie şi pe profesorii Şcoalei de arte fru moase din Cluj a fost : 1) Formarea de artişti plastici pentru a scoate la suprafaţă valorile româneşti şi pentru a contrabalansa activitatea serioasă a minoritarilor alimentată prin gruparea dela Baia-Mare, singura şcoală de artă plastică din Ardeal şi Banat; 2) Pe de altă parte creearea unei instituţii care să pregătească profesori de desen şi caligrafie pentru învăţământul secundar. In acest scop, pe lângă programul aplicat în şcolile de belle-arte din Bucureşti şi Iaşi, s'a introdus în programul şcoalei de arte frumoase din Cluj şi pregătirea pedagogică, reuşind această şcoală să dea în 1929 prima serie de absolvenţi ai *secţiei normale*. Se ştie că problema secţiei normale la şcolile de arte frumoase n'a fost pusă decât în 1928 prin legea de organizarea a învăţământului secundar şi prin „Proiectul de regulament pentru organizarea învăţământului în şcolile de arte frumoase“ prezentat Ministerului de către dl. Ştefan Popescu, preşedintele comisiei pentru organizarea învăţământului artistic. In numitul regulament Şcoala de arte frumoase din Cluj a figurat alături de şcolile de belle-arte cari urmau să se complecteze cu secţiuni normale.

Prin acordarea dreptului de publicitate, Deciziunea Ministerului Instrucţiunii Publice No. 76.387, Şcoala de arte frumoase din Cluj a câştigat toate drepturile ce le aveau celelalte instituţii similare, iar absolvenţii ei au fost admişi la examene de capacitate, întrând apoi în învăţământul secundar.

Şcoala de arte frumoase a funcţionat astfel la Cluj până în 1933, când, prin Jurnalul Consiliului de Miniştri No. 772 din 10 Iulie 1933 şi cu Deciziunea Ministerului Instrucţiunii Publice No. 96.445 din 14 Iulie 1933, a fost mutată la Timişoara.

In capitala Banatului a funcţionat neîntrerupt cu ajutorul autorităţilor locale, cari i-au acordat subvenţii pentru ocoperirea cheltuielilor ei de întreţinere. Pentru a-i da însă o existenţă permanentă şi sigură, Municipiul Timişoara a înscris-o în bugetul său ordinar, luându-şi angajamentul prin deciziunea sa No. I-a 54.667 din 16 Decemvrie 1936 de a o subvenţiona până când Statul va avea putinţa de a o trece în bugetul său.

Prin această hotărâre a Primăriei Municipiului Timişoara, Academia de arte frumoase este aşezată pe temelii solide, având garantată funcţionarea ei normală şi continuă.

Nu este însă suficientă incadrarea ei într'un buget asigurat prin subvenţiile permanente ale Municipiului Timişoara. Ea are nevoie şi de un cadru legal în care să funcţioneze. E necesară legalizarea prin lege a stării ei de fapt şi recunoaşterea dreptului ei de publicitate.

Considerând că admiterea studenţilor la Academia de arte frumoase din Timişoara nu se face numai în baza diplomei de bacalaurat ci şi în urma unui examen de admitere, că studenţii urmează cursurile timp de cinci ani şi numai după aceşti ani li se dă diploma de absolvire; având apoi în vedere că programul de organizare al învăţământului ei actual este similar cu cel al Academiilor de arte frumoase din Bucu-

reşti şi Iaşi, proectul de lege prezent îşi găseşte deplina lui justificare, mai ales că pune capăt situaţiei neclare în care se află astăzi Academia de arte frumoase dela Timişoara, iar pe de altă parte fiindcă îi stabileşte o bază legală de funcţionare, acordându-i titlul şi drepturile instituţiilor similare.

Prin această lege vrem să dăm învăţământului românesc şi să aşezăm sub controlul Ministerului Educaţiei Naţionale, o Academie de arte frumoase, care îşi are existenţa asigurată fără să facă apel la bugetul Statului.

Proiect de lege

pentru înfiinţarea Academiei de Arte Frumoase din Timişoara

ART. 1. — Şcoala de Arte Frumoase din Timişoara se transformă în „Academia Municipală de Arte Frumoase", bucurându-se de autonomia prevăzută de legea învăţământului superior şi având aceleaşi drepturi ca şi celelalte academii de Arte Frumoase.

ART. 2. — Toate catedrele, conferinţele şi posturile ce există actualmente la această şcoală se menţin.

Actualii profesori cari au o activitate didactică de cel puţin şapte ani, ca suplinitor sau conducător de curs, chemaţi la catedră în .baza Deciziunei Ministerului Cultelor şi Artelor Nr. 1371/1926 şi cari se găsesc în funcţiune la promulgarea prezentei legi, vor fi numiţi titularii catedrelor ce ocupă.

ART. 3. — Conform Deciziunei Nr. I. 54657 din 16 Decembrie 1936 a Primăriei Municipiului Timişoara, Academia de Arte Frumoase va fi trecută în bugetul ordinar al acestui municipiu, care va suporta cheltuelile materiale şi de plata personalului ale academiei până când Statul va putea să o treacă în bugetul său.

ART. 4. — Studenţii actuali ai şcoalei vor trece în anii corespunzători ai Academiei de Arte Frumoase.

Ei vor primi pregătirea pedagogică în cadrul Academiei, iar practica pedagogică la o şcoală secundară din localitate potrivit cu dispoziţiunile Regulamentului general de aplicare a legii pentru organizarea învăţământului universitar.

ART. 5. — „Academia Municipală de Arte Frumoase din Timişoara" se va conduce conform dispoziţiunilor unui Regulament aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale şi va fi pusă sub controlul direct al acestui Minister.

Acest proiect de lege a fost semnat de următorii deputaţi:

C. Brătianu, Aurel Cosma, Octavian Furlugeanu. Titu Popovici, George Fotino, Ioan I. Pillat, Budurescu, Mihai Slăvescu, Erast Nastase, Dr. Macavescu, D. I. Belloiu, Al. Alexandrini, Traian Simu, Dr. Nicolae Belu, Dr. Lazăr, Titu Ionaşiu, Dr. I. Toma, P. Bucoveanu, Dr. Iancu Adam.

Iată acum care a fost avizul Consiliului legislativ Secţia I, dat în şedinţa din 10 Martie 1937 sub Nr. 69:

Sub preşedinţia dlui Cezar Vârgolici.

Prezenţi fiind:

Consilieri permanenţi d-nii: D. Ispasiu, Ioan Rădulescu.

Raportor al lucrării d. Cezar Vârgolici.

Referent d. E. A. Poulopol.

La ordinea zilei fiind proiectul de lege pentru înfiinţarea Academiei de Arte Frumoase din Timişoara, înaintat Consiliului de preşedinţia Adunării Deputaţilor cu adresa Nr. 2.152 din 5 Martie 1937 şi înregistrat la acest Consiliu sub Nr. 393 din 6 Martie 1937,

Consiliul:

Luând în examinare proiectul de lege din iniţiativă parlamentară pentru înfiinţarea Academiei de Arte Frumoase din Timişoara;

Văzând şi expunerea de motive ce-l însoţeşte;

Văzând textul legii din 31 Decemvrie 1931, prin care se desfiinţează Conservatorul de muzică şi artă dramatică din Cernăuţi şi Şcoala de arte frumoase din Cluj;

Văzând adresa din 7 Aprilie 1933 a Ministerului Instrucţiunii Publice, prin care face cunoscut Consiliului Legislativ că acest departament dă aviz favorabil unui proiect de lege aparţinând iniţiativei parlamentare şi având ca obiect reînfiinţarea în oraşul Timişoara a Şcoalei de Arte Frumoase care a funcţionat la Cluj şi care a fost desfiinţată prin legea din 1932.

Proiectul supus avizului său are de scop de a legaliza o strare de fapt şi de drept, astăzi existentă, graţie căreia Şcoala de arte frumoase a fost autorizată prin jur-

nalul Consiliului de miniştri Nr. 772 (din 10 Iulie 1933) şi decizia Ministerului Instrucţiunii din 14 Iulie 1933, să funcţioneze la Timişoara.

Această şcoală funcţionează de atunci, neîntrerupt, graţie unei subvenţii înscrisă în bugetul ordinar al Municipiului Timişoara care prin o decizie din 1936 a luat angajamentul de a menţine subvenţia până când Statul va avea putinţa de a o trece în bugetul său.

In ce priveşte normele de recrutare ale corpului profesoral, prevăzute în art. 2 al proiectului de lege, Consiliul e de părere că numirea titularilor de catedre trebue să fie făcută numai după normele prevăzute de art. 83 din legea din 1932, pentru organizarea învăţământului superior, deoarece însăşi proiectul prevede că Academia se va bucura de autonomia prevăzută de această lege.

De asemenea, întru cât titlul proiectului de lege nu se potriveşte cu conţinutul său, Consiliul e de părere ca acest titlu să aibă următoarea redactare:

PROIECT DE LEGE

pentru transformarea Şcolii de Arte Frumoase în Academie Municipală de Arte Frumoase

Cu aceste observaţii şi propuneri, Consiliul dispune restituirea proiectului pentru a fi supus desbaterii Adunărilor Legiuitoare.

Proiectul de lege din iniţiativă parlamentară se află în cercetarea Comisiei de instrucţie publică a Adunării Deputaţilor şi să sperăm că cu ajutorul dlui Constantin Brătianu, care a semnat în fruntea propunătorilor, proiectul va putea fi votat în viitoarea sesiune extraordinară care probabil va avea loc încă în cursul verii.

Cenaclul literar „Gând bănăţean" din Bucureşti

Scriitorii bănăţeni domiciliaţi în capitala ţării au fondat un Cenaclu literar, care se întruneşte de două ori pe lună la Liceul Gheorghe Lazar din Bucureşti şi discută toate problemele culturale şi literare ce interesează Banatul, pregătind în acelaşi timp şi scoaterea unei reviste cu titlul „*Gând Bănăţean*", care va apare după sărbătorile Paştelor. Publicăm aici actul de fondare al Cenaclului:

Act constitutiv al Cenaclului literar „Gând Bănăţean" din Bucureşti

Subsemnaţii scriitori bănăţeni ne-am întrunit astăzi, la 12 Martie 1937, în apartamentul dlui deputat Aurel Cosma dela Hotel Athenée Palace din Bucureşti, într'o şedinţă de constituire a Cenaclului literar „Gând Bănăţean".

In urma discuţiunilor s'a aprobat cu unanimitate următorul act constitutiv:

1. Scriitorii bănăţeni aflători în Bucureşti înfiinţează în Capitala ţării un Cenaclu literar sub numirea de „Gând Bănăţean".

2. Cenaclul literar „Gând Bănăţean", va fi compus din 20 membri fondatori, semnatari ai acsetui act.

3. Membrii fondatori pot coopta în Cenaclu şi alţi scriitori bănăţeni cu titlu de membrii activi, dacă cererea de înscriere a solicitanţilor este susţinută de cel puţin 5 membri fondatori şi este acceptată de majoritatea absolută a acestora.

4 Scopul Cenaclului literar „Gând Bănăţean" este promovarea intereselor culturale, literare şi artistice ale Banatului. Toţi membrii Cenaclului vor activa pentru realizarea cât mai desăvârşită a acestui scop.

5. Incetează calitatea de membru al Cenaclului, fie fondator, fie activ prin demisie sau excludere, care însă nu poate fi pronunţată decât cu 3 | 4 (trei pătrimi) din numărul total al membrilor fondatori şi activi.

6. Cenaclul va scoate în Bucureşti o revistă lunară cu titlul „Gând Bănăţean", care va forma în Capitala ţării o tribună de manifestare a gândirei bănăţene şi o legătură spirituală între Banat şi Bucureşti.

7. Cheltuielile Cenaclului vor fi acoperite de administraţia revistei „Gând Bănăţean".

8. Membrii Cenaclului se vor întruni cel puţin de 2 ori pe lună pentru examinarea şi discutarea diverselor probleme care intră în sfera lui de preocupări.

9. Dispoziţiunile prezentului act constitutiv pot fi complectate cu altele dacă ele

ar fi propuse de cel puţin 5 membri fondatori şi aprobată de 3 | 4 (trei pătrimi) din numărul fondatorilor.

10, Membrii Cenaclului vor tinde să transforme această grupare literară într'o Societate Culturală bănăţeană persoană juridică cu sediul în Bucureşti, pregătind Statutele şi actele pentru înjghebarea ei conform prevederilor dela punctul 9.

Acceptând şi aprobând punctele de mai sus, ne declarăm constituiţi în cenaclul literar „Gând Bănăţean".

Urmează semnăturile.

CRONICA LITERARĂ

Scriitorul Volbură Poiană-Năsturaş

Din evoluţia sufletească a unui literat

de Aurel Contrea

Colonelul Volbură-Poiană-Năsturaş este nestorul scriitorilor români din Bănat, grupaţi în societatea literară „Altarul Cărţii". Înţeleg prin aceasta că dânsul are activitatea cea mai fecundă, cea mai îmbelşugată. Iar în ceeace priveşte renumele singur George Cătană, bătrânul culegător de balade, mai are un trecut cu prestigiu care să-i semene.

Pot afirma aceasta pe temeiul numeroaselor scrieri pe cari le privesc acum aci, în faţa mea: Iată-le:

1. Volbură Poiană: Spre viaţă. Poezii. Cu o prefaţă de N. Iorga. Bucureşti, Tipografia Românească, 1912.

2. Volbură Poiană: Glasul Brazdelor. Poezii. Roman, 1914. Soc. „Miron Costin".

3. Volbură Poiană: In noaptea Paştilor. Poezii. Sibiu, 1920. Tipogr. Archidiecezană.

4. Volbură Poiană: Lumină nouă. Proză. Sibiu 1920. Tipografia Archidiecezană.

5 Volbură Poiană: Noaptea Invierii. Feerie în versuri 1921. Sibiu, Librăria Săteanului.

6. Volbură Poiană: Ramuri altoite. Educaţie militară şi cercetăşească. 1923, Bucureşti, Tipografia Şcoalei Militare de infanterie Nr. 1.

7. Volbură Poiană: Cosaşii. Poezii. 1925 Tipografia Libertatea, Orăştie.

8. Volbură Poiană: Ion Burduf. Viaţa unui copil până în ceasul în care a părăsit şcoala primară. Biblioteca Semănătorul Nr. 61, Arad, 1925.

9. Volbură Poiană: Aurul Patriei. Poezii patriotice. 1925, Oradea-Mare, Tip. Cele Trei Crişuri.

10. Incepând din anul 1926 pe lângă pseudonimul poetic, autorul începe să-şi adauge şi numele de familie. *Fata din Ardeal*, Poem naţional în versuri, în 3 acte din Biblioteca Semănătorul din Arad (Nr. 144—5) poartă deja drept autor numele complect: Volbură Poiană-Năsturaş.

11. In 1926 apar *Galbenii*, poezii, 1926, Oradea, Tipografia Românească.

12. In 1929 la tipografia G. Jenci, Arad, scoate *Toamnă*, poezii.

13. In 1932 sub titlul „Grâu bun" prin Viaţa Nouă dela Craiova scoate un volum de sinteză, a tot ceeace dânsul a scris mai bun din ceeace a produs în geniul poeziei.

14. Tot atunci scoate *Pâne pentru suflet* îndreptar elementar pentru virtuţile cetăţeneşti. Tipografia Românească, Timişoara.

15. Peste un an tipăreşte tot la Timişoara pe *Costic'al popii — cel într'o doagă*, năzdrăvănii din copilărie

16. *Cântă cucu dragostea*, în schimb, s'a tipărit la Arad, 1933.

17. Romanul *Din stejar, stejar răsare*, editat la 1935 la Bucureşti de Librăria Pavel Suru este cea mai bună din proza lui. Iar ciclul scrierilor în acest an ajuns la:

18. *Fântâni cu Lună*. Poezii, Tipografia Cartea Românească. Timişoara.

Desigur, că activitatea lui Volbură Poiană nu se opreşte la atât. Acest autor este un neobosit publicist încă depecând era pe ultimele clase ale şcoalei secundare. Eu însumi i'am savurat scrisul încă depe când eram pe băncile seminarului din Arad. Poeziile în gen popular apă rute prin reviste cu semnătura lui erau o revelaţie pentru mine.

Adeseori mă întrebam: oare cine poate fi acest tânăr, care cu o desăvârşită abandonare a numelui său s'a lansat în literatură sub numele unei flori de buruiană de prin poeni?

Acest poet, care are desigur un nume românesc, neaoş şi respectat, cu o drăgă-

laşe rezonanţă chiar în poezie, şi l'a abandonat, scriind mai bine de un deceniu şi jumătate sub un pseudonim, stabilindu-şi un bun renume şi numai în mijlocul, în apogeul activităţii lui, în 1926 se destăinuie: iată cine sunt: ofiţerul Constantin Năsturaş, fecior de popă din ţinutul Romanului.

Volbură Poiană şi-a schimbat cu adevărat porecla în renume. Ceeace caracterizează fundamental personalitatea acestui scriitor este simplitatea şi desăvârşita lui sinceritate până la complecta abandonare a oricărei veleităţi de snobism şi poze de aliururi moderniste, atât de proprii poeţilor de azi. Când s'a îmbrăcat cu cămaşa de sihastru a anonimatului nu s'a preschimbat în nume cu sonorităţi înzorzonate nici cu exotice şi eteree nomenclaturi de seră, ci simpla şi arhicunoscuta buruiană de pretutindeni. Şi totuş această plantă sună atât de atrăgător, delicat şi specific românesc: Volbură Poiană. Poetul, care-şi ia un asemenea nume este aproape ca anonimul fermecătoarelor poezii populare; desigur plin de modestie şi plin de răsbitor talent, care nu-şi va face o tarabă de câştig din darurile neştiute ale îndeletnicirilor sale nobile.

Să băgăm de seamă că autorul nostru mai are un prilej de a da astfel de nume chiar şi personagiilor sale create prin scrieri.

Sună atât de simplu Ion Burduf, băeţelul din şcoala primară, cel cam necioplit încă şi dintr'o bucată, dar plin de inimă şi bunătate, şi poate şi mai nimerit în Soare Bălună, eroicul licean cercetaş din cartea „Din stejar stejar răsare".

Este oare vreo expresie care să vină mai din plin, mai deadreptul din inima copiilor nume de încântare şi de romantism adolescent, ca acesta cuprinzând cei 2 astri şi evocând drăgălaş şi ironic întrucâtva ambele corpuri cereşti: Soare Bălună.

Volbură Poiană mai are oroare şi de artificii poetice. Să ne stea mărturie toate formele de poezie întrebuinţate, între cari abia dacă găseşti şi sonete. Sunt numai obişnuitele alexandrine, atât de apropiate de limba vorbită curent.

Dar poate că înlocul acestor aprecieri, cari luate în sine ar părea multora puţin convingătoare, să lăsăm să vorbească poetul în persoană, prin citaţii luate fără nici o căutare, ci la simpla întâmplare, răsfoind pe ici-colo prin cărţile lui.

Iau întâiu volumul „Spre viaţă", despre care d-l Iorga scrie că, cuprinde, „versuri de modă veche şi veşnică. Nu e în ele pretenţie, dar talent este". Sufletul poetului sboară ca vulturul. Despre acest rege al pasărilor scrie:

Şi iatăl sus: o cruce plutitoare,
Ca un porumb, tăind seninul verii
Ca Duhul sfânt în zilele creării
Când peste-adâncuri fu pornit să sboare,

Şi tot mai sus, în cercuri mişcătoare
Se înnălţă spre bolta 'ncovoiată, —
Un falnic zbor să-i fie viaţa toată
N'ar fi de-ajuns avântul să-şi măsoare.

Treaba criticului nu este numai de a înregistra diapazonul avântului, care după cum vedem din aceste şire, este la un registru foarte înalt, dar datori suntem să căutăm şi şcoala la care s'a format precum şi pe măestrul pe care îl urmează.

La Volbură Poiană se resimte puternic influenţa lui George Coşbuc. Unele din versurile sale par veritabile retrăiri. Astfel este versul „Cântecul furcii" din „*Glasul Brazdelor*", cântec, acărui strofă dintâiu este:

Eu mi-am cumpărat o furcă
Bună pentru lucruri bune;
Am să torc la vatră inul
Să-mi ţes pânză. Dar minune
Am întrat în anul morţii?...
Sunt flăcău şi nu sunt fată!
Cum să torc şi dac'aş toarce
Torsătura nu-i curată.

La Coşbuc:

Eu mi-am făcut un cântec
Stând singură 'n iatac,
Eu mi-am făcut un cântec
Şi n'aş fi vrut să-l fac.
Dar fusul e de vină
Că se 'nvârtea, mereu,
Şi ce-mi cânta nainte
Cântam pe urmă eu.
(Cântecul fusului)

Cu 'nfiriparea idealului naţional al tuturor Românilor poetul a întrat într'o perioadă de creaţie desăvârşită. Vedem pentru întâiaoară versuri, cari pe lângă forma impecabilă aduc şi noutatea gradării sentimentelor; orânduirea lor în premise ce-ţi excită aşteptarea, ca la sfârşit să încheie cu o întorsătură neaşteptată. Foarte reuşit e în privinţa aceasta sonetul: *Sărbătoare* din volumul *In noaptea Paştilor.*

Ce-i clătinarea asta pe ogoare?
Se leagănă şi grâul şi secara.
Un basm frumos ne povesteşte moara
Il povesteşte apa călătoare.

Azi pentru cine râde primăvara?
Prind razele din ceruri să coboare
In chip de crini de aur pe cărare
In cinstea cui s'aude 'n zori fanfara.

Intregului pământ? Pădurea cântă;
De crengi s'anină melodie sfântă
De ciripiri, de zumzet de albine;

Izvoarele doinesc şi se frământă.
Atâta viaţă nouă pentru cine?
Tăceţi, iubita pe cărare vine.

Dar ofiţerul Volbură Poiană mai are o activitate; — aceea care nu se cuprinde în versuri meşteşugite, aşa după cum erupţia vulcanică a Vezuviului nu poate forma nicicând o simfonie de Beethoven. Este proza rapsodică a bunului român, care, desigur mai mult cu faptele decât cu scrisul a întruchipat pe eroul luptelor întregirii. Soldatul, care a stat în ploaia de foc a gloanţelor, primejduindu-şi de mii de ori vieaţa, destăinuie în ce chip s'a contopit în toiul războiului cu fiul brazdelor, înflăcărându-se în pârjolitorul Apocalips al jertfelor fără nume şi fără răsplătire.

Că a dat avânt şi cuvânt acestora este un fapt măreţ, singur suficient să încrestăm dreptul lui Volbură Poiană la răbojul nemuririi.

„Zilele Invierii neamului meu m'au umplut de bucurie.

Cum m'am desbrăcat de durere! Grijile, necazurile îmi otrăviau sufletul. Ele s'au agăţat de sufletul meu cum se agaţă omizile uricioase de frunzele pomilor.

M'am scuturat şi omizile au căzut în tină. Dragostea de viaţă îmi întinereşte inima. Când zările albastre sunt aşa de largi, pentruce să nu mă înveselesc? Nu-i băutură aromitoare; nu-i băutură adormitoare. Este viaţă nouă, Domniţa Bistriţii.

Viaţa ta este viaţa neamului.
De nu s'ar mai sfârşi viaţa pământească, feriţi am fi...
(Lumina nouă)

„Aşa pe zarea
Dealului erau tranşee. Noi cuprinşi de 'nflăcărarea
Dragostei de neam şi rege am dat mâna cu avântul
De-am pornit ca uraganul şi-am cuprins întreg pământul...“
(Noaptea Invierii)

Dar pentruca idealul naţional să se înfăptuiască, a trebuit să-i premeargă o serioasă pregătire tehnică şi sufletească a plugarului ostaş. Felul cum colonelul Volbură Poiană Năsturaş a pregătit sufletul ostaşului este mai mult decât o împlinire conştiincioasă a datoriei. El şi în privinţa aceasta s'a arătat ca un bărbat predestinat, un adevărat Apostol, despicător de drumuri nouă. Mărturie despre aceasta ne stau textele din *Ramuri altoite*.

Iată câteva din principiile sale:

Dumnezeu ne-a numărat zilele, noi trebuie să numărăm faptele noastre.

Ocupaţiunile dascălilor se îndreaptă mai mult în afară de şcoală, tinzând mai mult la ridicarea economică decât la cea culturală. Par'că ar vrea să facem şi la ţară oameni bogaţi, dar proşti, caşicum n'ar fi destui în ţară.

Târziu noaptea, în noaptea cu stele, cu farmec priincios, în noaptea deslegării celei mai socotite taine, sângelui, prelung răsună clopotele, bat tobele cu îndemnul lor de viaţă, tălmăcind întregei suflări româneşti taina până acum netălmăcită.

Copiii din leagăn tresar, bărbaţii încearcă braţele, bătrânii îşi ţintesc puterea în sprijinul cârjelor, milioane de urechi se deschid, voinţa se oţeleşte şi din toate văgăunile neştiute, din văile ascunse, depe dealuri deschise braţele împuternicirei se deschid larg, să cuprindă zările.

Intr'un regulament militar găseşte: Pe inamic să-l crezi totdeauna mai superior decât tine. Volbură Poiană se opune acestei interpretări. Scrie: „niciodată n'am priceput povaţa aceasta. Totdeauna am socotit pe inamic mai inferior ca mine. Această credinţă mi-a înmulţit puterile.“

Pe măsură ce se reliefează virtuţile ostăşeşti şi arta poetică ţine pas. In *Cosaşii* Volbură Poiană e poet bine format, fără prihană. Luăm de exemplu un

Imn

In zori, pe ramurile tinereţii
Cresc singuratici muguri ai iubirii.
S'apropiem clipita fericirii
De dragostea ce dă scântee vieţii.

Fiţi buni, fiţi drepţi, cântaţi, pământul cântă,
In orice faţă creşte-o primăvară
Ce se mlădie pe cărări, uşoară,
Şi 'n haină de lumină se 'nveşmântă.

Poezia perfectă, vrednică de-a fi pusă pe note de un compozitor! Dar nu este om întreg cel ce nu iubeşte copiii. Iar liricul ce nu cântă decât dragostea, amorul, este un meşteşugar al viersului, un om unilateral. Dacă n'ar fi dat dovezi irefutabile de dragostea imensă ce datorează soldaţilor, aş fi zis că Volbură Poiană şi-a greşit cariera. Dânsul ar fi trebuit să între în

corpul didactic. Are mai presus de toate un dar de nepreţuit ce-ţi dă putinţa să captivezi sufletul copilului: candoarea şi naivitatea. Charlie Chaplin intervievat de ziarişti asupra secretului succesului său fără precedent, a spus că artistului îi trebuie un singur lucru: să fie sincer. Dacă s'a lovit cu capul de părete, să nu facă mină acră, indignată. Dacă a căzut în groapă, să facă aşa, ca şi cum nici n'ar fi dorit altceva, decât tocmai acest lucru.

In literatura atât de necesară şi de anemică a copiilor intrarea lui Volbură Poiană este o revelaţie. Nimeni nu este mai candid în expunere, mai aproape de sufletul de copil ca dânsul. Iată un exemplu:

„Cât îi de mititel Ion, totuş părinţii lui au nădejde în el la treburile gospodăriei. Duce vitele la apă, rupe vreascuri pentru foc, dă mâncare la vite, crapă bostani la porci, scutură nuci toamna, că-i uşor, ca pasărea, de suit în copac".

„Şi Ion Burduf nu-i băiat prost de felul lui. Câteodată ştie lecţia aşa de bine, de se miră şi învăţătorul de ştiinţa lui. Dar când n'o ştie, atunci nu rupe măcar un rând dintr-însa. La el lecţia nu se scaldă în două ape". (*Ion Burduf*).

Pentru a creşte aceste vlăstare în spirit patriotic ostăşesc, le-a scos un volum de versuri potrivite: *Aurul Patriei*, din cari dăm câteva crâmpee:

Dac'ar pieri popoare în lume
Ca stupii tatii număraţi,
Să nu le ştie nimene de nume
Cu anii lor îndureraţi,
Popor român, tu singur vei rămâne
Ca stupul tatii încercat,
Să stăpâneşti în lung, în lat
Pământul cu izvoarele de pâne
(Popor român)

E praznicul întregei naţiuni
E ziua bucuriilor trăite,
E praznicul măreţelor minuni
Pe frontul sângelui înfăptuite.
(Zece Mai)

Poemul naţional »*Fata din Ardeal*« îl găsesc foarte nimerit pentru reprezentare la serbările şcolare. In opoziţie cu celelalte piese de asemenea natură, străbătute de un patos exagerat şi răsuflat, poemul d lui Volbură Poiană străluceşte prin verva caldă, foarte apropiată de înţelegerea copiilor. De ex. Brânduşa:

Pentru ţară fiecare om să lupte,
Dorurile tuturora cresc sub steagurile rupte,
Căci acolo 'n foc nădejdea 'n biruinţa-a orişicui
Stă în voi, în braţul vostru, voi n'o vindeţi nimănui.

După părerea mea d-l Volbură Poiană-Năsturaş îşi atinge perfecţiunea sa de îndemânare lirică cu volumul *Galbenii*. Nicăeri autorul nu-mi pare mai concentrat, mai unitar şi mai stăpân pe subiectul său. Aci poetul s'a emancipat complect de influenţele streine şi şi-a apropriat o manieră proprie, a sa, de a-şi exterioriza sentimentele.

Şi în celelalte poezii dă dovezi de abilitate şi prilej de inspiraţie rară, dar din niciun altul nu se degajează atât de mult prospeţimea noutăţii şi a încrederii în puterile lui de exprimare, ca din această carte.

Un exemplu tipic:

Plecare

Sub un surâs de toamnă timpurie
Zvârliam cu băţu'n nucul din ogradă
Să cadă nucile din crengi grămadă
Ca grindina — pân' se 'mplinesc o mie.

Imi zise tata:
Lasă-le acum,
Găteşte-te că să pornim la drum,
Tu ştii că mergi la târg, la 'nvăţătură;
Hai, suie-te, alături, în trăsură.

Şi pecând tata cu biciu 'n cal
Simţiam cum creşte al lacrimilor val
Indurerat de ce lăsam acasă:
Iar soarele, de ciudă că mă duc,
Legându-şi frânghia lui de mătasă
Se spânzura în crengile de nuc.

In volumul următor, de „*Toamnă*" autorul e mai blazat. Sunt versuri desăvârşite cu conţinut banal şi cu o scăzută inventivitate. Luăm din el şirele

Destin

Adeseori pe creangă stând două păsărele
Cu praştia copiii ucid una din ele,
Aşa e unde visul iubirii se urzeşte
Nevolnicia lumii aripa — şi împânzeşte.

Anticipăm că poetul şi-a revenit repede din deprimare. Nu este cred Volbură Poiană persoana care să adoarmă pe laurii obţinuţi odată. Repede îşi ia seama şi ca un comandant ce-şi strânge laolaltă rândurile rărite ale trupei sale, asemeni şi poetul colonel îşi răsfoieste scrierile, revizuieşte, creiază cadre noui şi în această perioadă de refacere îşi înoieşte cu nouă strălucire vechile virtuţi. Astfel trebuie considerat volumul de comemorare *Grâu bun*,

care cuprinde tot ce este mai select în activitatea lui de două decenii.

Această carte e unică în proporţiile ei şi este una care a trasat o brazdă în ogorul literaturii noastre contimporane, ce se va păstra cu vrednicie.

Ca un iubitor al frumosului din natură, mărturisesc că m'au încântat totdeuna parcurile englezeşti. Unde-arunci ochii te desfată o altă şi altă grupă de flori, una mai deosebită decât alta, ca svârlite de penelul unui pictor capricios. Lipsa de simetrie te compensează cu noutatea peisagiului, ce variază la fiecare pas.

Volbură Poiană a cercat să le dea o oarecare armonie interioară aşezându-le în grupe. Prin asta însă nu le-a lipsit de surpriza de fiecare pagină ce te farmecă neaşteptat. Decât vorbele criticului mai frumos grăeşte poetul. Să rupem o floare, unică, dintre ele:

Ursita ei

Din ghemul razelor de lună
Ea şi-a 'mpletit boboc de floare;
Il tremură în colţul gurii,
Cu ea îl poartă până moare.

Din raza de lumină albă
Ea şi-a făcut mărgăritare;
In gură le-a înşirat pe-o rază,
Le-arată lumii până moare.

Alta:

Luna

In noaptea ceea luna sări din pomi la geam,
Cu haina sfâşiată de fiecare ram,
Apoi îşi trase umbra perdelei peste ea,
Să nu-mi treziască fata din visul ce visa.

De-odată cu — această sistematizare V. P. N. tipăreşte un catechism al bunului cetăţean: *Pâne pentru suflet*, cu următoarele capitole: Ţara noastră, Regele Carol II, Guvernul ţării, Armata, Justiţia, Biserica, Şcoala, Munca cea de toate zilele. Pentru fiecare are definiţii clasice, ca rupte din Scriptură. Iată câteva din ultimul capitol:

„Să privim munca noastră ca pe-o poruncă divină.

Munca pune pe om în cântarul valoarei lui. Cu cât un om munceşte mai mult decât altul, cu atât acel om e mai superior faţă de semenul lui. In muncă găsim împărăţia mulţumirei noastre cât trecem prin această lume. Munca onorează, cinsteşte pe om şi îl înalţă.

Munciţi. La muncă să vă găsească zorii bucuriei vieţii trecătoare până dincolo de pragul mormântului".

In fine să ne oprim şi la creaţiile ultimilor ani. Ele sunt 2 broşuri de poezii „Cântă cucu dragostea" şi „Fântâni cu lună", — apoi 2 cărţi pentru tineret: „Costic'al popii" şi „Din stejar stejar răsare'. Nu bucuros fac comparaţii între cărţi, căci nu e prea logic Oare ce-i mai de folos, creerul sau inima? Ambele căci nu ne putem lipsi de ele. Dupăcum părinţii nu renunţă la copii, căci toţi le sunt dragi, tot aşa presupun că şi autorul n'ar renunţa la vreuna din ele.

Noi însă vom face distincţie între ele, fără ca prin aceasta să facem o selecţiune pentru scara valorilor.

Dacă autorul ar fi scris numai aceste 4 volume, renumele lui ar fi rămas şi aşa al unui scriitor cu prestigiu.

Dar alăturea de volumele de poezii mai vechi: *Galbeni* şi *Grâu bun*,, ultimele 2 cărţi de versuri vin pe drumurile bătătorite de autor mai dinainte.

Iată bunăoară un exemplu din *Cântă cucul dragostea*:

Ceasuri aspre

Aseară ceasuri aspre, cu mâna babei Dochii
Au repezit ninsoare ca să-ţi înece ochii.
Dar ţi-ai ascuns în palme lumina feţei tale:
Duceai un vis cu lacrimi pe uliţele goale.

Pe când la porţi deschise se auzia cum ţipă
Un glas de vânt şi vântul bătea jos din aripă
Mă întorceam acasă încet şi tremurând,
Cu inima la tine, cu primăvara 'n gând.

Sau din *Fântâni cu lună*:

Pe ţărmul Mării par'că stau
Zvârlit cu sila din neant.
Azi valurile lacrimi au
Cu broderii de diamant.

Decâteori izbeşte 'n stânci
Imi pare valul — val de ţernă!
Ce cade 'n fund de gropi adânci
Să 'tindă linişte eternă.

(Balciul)

D-l Volbură Poiană Năsturaş, deci pleacă dela noi ca un artist ce şi-a încheiat opera, lăsându-ne-o rotunjită întreagă, cu ascendenţele şi opririle ei.

D-Sa pleacă la Chişinău, la Liceul Militar. Va găsi acolo noui subiecte, noui inspiraţii. Dacă pentru unii ofiţeri mutarea e o corvoadă, pentru izvorul poetic al d-lui Volbură Poiană e schimbare de peisagiu. Inima lui e prea nerăbdătoare şi

sufletul prea vast poate pentru starea pe loc.

Ceeace în ochii mei este mai de preţ în apogeul creaţiunii lui Volbură Poiană este ataşarea sa drăgăstoasă de sufletul şcolăresc. Regret o viaţă că nu mi-a fost coleg sau profesor. Nimeni n'are o simţire mai bogată, o afiliere mai naivă, o împletire mai duioasă cu sufletul şcolarului decât dânsul. La Chişinău, cred, vrea să încerce şi asta: să între în şcoală, ca admiralul Noghi, eroul dela Port-Artur, care după contractarea păcii s'a dus învăţător.

Costic' al Popii şi Soare Bălună sunt mărturii indubitabile, că Volbură Poiană are un suflet generos şi vrednic, cald şi romantic, mai apropiat ca un duhovnic şi chiar decât un părinte de sufletul copilului. El este mai presus de toate, un: camarad.

*

Şi dupăce sufletul său s'a adăpat din plin de adierea inimei tinereşti, îl rugăm să revie între noi. Prea ne-am obişnuit cu dânsul şi am fi nemângăiaţi să ne ştim fără de el. Are un loc larg în inima noastră şi rugându-l să revie, îl vom aştepta cu braţele deschise.

Cronica artelor plastice

Noile succese ale pictorului Ioan Isac

Nu suntem întâiaoară când revista noastră, cu legitimă mândrie, înregistrează răsunătorul succes ce-l obţine pictorul bănăţean, cu-o atât de temeinică pregătire, care este dl Prof. Ioan Isac.

Pornit pe calea spinoasă a muncii fără de preget şi fără de odihnă, D-Sa a adăugat la noii laurii ghirlandei de înfloriri picturale, cu care a eternizat nemăsurata frumuseţe a piesagiilor bănăţene.

Astfel pentru Salonul Oficial 1937 comisia prezidată de d l Teodorescu-Sion a admis:

1. Strada Geamiei din Turtucaia
2. Un colţişor din Turtucaia
3. Cartierul pescarilor din Turtucaia
4. Vedere depe Griviţa (Bucureşti)

Incă înainte de aceasta primise înştiinţarea ataşatului belgian, D. Mertens, că a reţinut, cu prilejul Salonului oficial din anul precedent tabloul: „Portul Gravosa" (Jugoslavia), o marină.

La 31 Ianuarie 1937 s'a deschis expoziţia anuală a măeştrilor artişti din învăţământul secundar în localul Asociaţiei Generale a Profesorilor Secundari din România, la care D-Sa a luat parte cu 6 lucrări:

a) Iarna la Timişoara
b) Apus de soare, din Turtucaia
c) Vatră din Domaşnea
d) Han din Ciclova-montană
e) Colţişor din Ciclova-montană şi
f) Vedere din Turtucaia.

Apoi la 28 Februarie 1937 cu ocazia sărbătorirei la Timişoara a d-lui Prof. C. Kiriţescu, secretar general în Ministerul Educaţiei Naţionale, colegii profesori i-au oferit prin D-nii insp. S. Evuţian şi S. Cioflec tot 2 tablouri de Prof. I. Isac:

1. Vedere din Ada-Kaleh şi
2. Cerdac din Petnic (Bănat).

Aceste le vedem reproduse cu prilejul acestui articol. Ele sunt o nouă mărturie despre viguroasa intuiţie interioară a excelentului nostru peisagist. Liniştea aceasta reţinută, ce luminează străzile şi cerdacul, e o retrăire energetică de intensă tensiune, a cărei tărie se distribue prin evocatoare desfăşurări de interferenţe optice peste lucruri, oameni şi mai ales particulara poezie a clădirilor vechi.

Cea din urmă care s'a lăsat cucerită de această manieră beletristică prin excelenţa românească a fost Reuniunea Femeilor Române din Timişoara, care la 23 Ianuarie a. c. şi-a procurat tabloul: Troiţă călugărească din Valea Oltului.

A. Contrea.

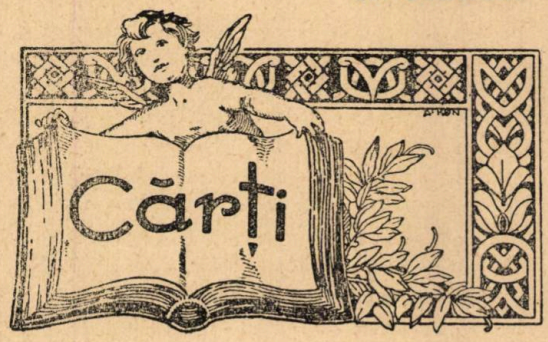

Problema culturală a Banatului

de Prof. Tiberiu Mităr

No. 28 Biblioteca Religioasă-morală. Tipografia Diecezană Caransebeş 1936. Octav 30 pp. Autorul într'un stil limpede îşi dă

cu părerea făcând consideraţiuni asupra civilizaţiei şi culturii ţăranului român din Banat.

Porneşte dela deplina încredere a celor mai mulţi că „tăt Bănatu-i fruncea" şi după ce face o amplă precizare asupra noţiunilor de cultură şi civilizaţie, pe înţelesul tuturor.

Stărue mai ales asupra celei mai importante probleme bănăţene: *Depopularea prin scăderea* natalităţii, în urma căruia fenomen explică gradul de civilizaţie şi cultură al sătenilor din provincia noastră. Afirmatiile nu sunt hazardate ci pot fi verificate cu citate, adnotate de-altfel, ale lui Iorga, S. Mehedinţi, C. Rădulescu-Motru, Goga, Puşcariu, Tzigara Samurcaş, D. Gusti, Pestalozzi, N. Săulescu, etc. — Autorul conchide logic că primejdia pentru sufletul ţăranului este în general civilizaţia de import recent şi nepregătirea culturală. — *„Insuficienţei culturale şi morale se datoreşte faptul că bunurile materiale ţăranul nu le ştie utiliza cu pricepere şi având drept scop binele. Aşa se explică luxul destul de mare în îmbrăcăminte şi necurăţenia şi nehigiena locuinţei, precum şi subalimentaţia copiilor".*

Se impune deci ridicarea nivelului cultural prin şcoale pentru adulţi unde să se înveţe chestiuni vitale şi adoptabile la viaţa satelor. Exemplifică cu rezultatele din Danemarca, Elveţia, etc. prin Grundvig şi Pestalozzi. Pilda acestora trebue împământenită şi la noi. Şcolile superioare ţărăneşti pentru vârsta de 18—25 ani sunt cele mai eficace, că li se dă sătenilor posibilitatea intelectuală, morală şi materială de a se ajuta singuri.

Credem că şcoala ţărănească dela Lipova a început a împlini acest rol.

Aurel Bugariu

Nicoleta Băncioiu publică o broşură de versuri în editura bibliotecii Pământ şi Suflet Oltenesc din Craiova No. 46. Tânăra autoare este prezentată în prefaţa dlui Stelian Metzulescu ca o debutantă cu multe resurse de creaţii frumoase.

Cronica revistelor

Viaţa Basarabiei

prezintă pe lunile Ianuarie—Februarie 1937 un frumos număr dublu închinat memoriei genialului poet Alexandru Puşchin. Excelenta revistă dela Chişinău, editată de Asociaţia Culturală „Cuvânt Moldovenesc" şi condusă de dl Pan Halippa, fost ministru, ne prezintă interesante articole despre scriitorul rus dela moartea căruia s'au împlinit la 10 Februarie o sută de ani. Astfel: »*Tălmăciri din lirica lui Puşchin*« de N. F. Costenco, *A. S. Puşchin şi Basarabia*« de Ion Negrescu, »*Insemnări fugitive despre Puşchin*« de Nicolae Popovschi, »*Puşchin la Chişinău*« de Ion Halippa, »*Elementul românesc în opera lui Puşchin*« de Evstafie Negovschi şi multe alte lucrări despre el sau traduceri după scrierile lui.

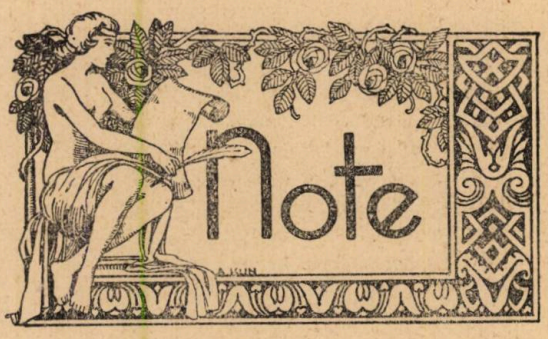

Solie de primăvară

Acum când primăvara îşi destramă belşugul mugurilor şi al florilor, cu inima strânsă, ca un lacăt încuiat, am ascultat destrămarea de suflet a marelui Sabin Drăgoi, ca un clocot sbuciumat, în minunata lui „Liturgie solemnă" cântată în Duminecа Floriilor pentru prima dată în biserica Sf. Maria din Timişoara.

Radio Bucureşti, cred că şi-a făcut o datorie sacră, difuzând acest concert, unic.

Sabin Drăgoi aduce în această nouă operă a sa, mărturia omului cu adevărat credincios, sinceritatea convingătoare, sbuciumul de vultur spre înălţimi şi îndrăsneala de reformă şi de noutate pe cari nu le-am întâlnit încă în alte compoziţii religioase.

Clădită pe un piedestal înalt, cu nuanţe de colindă şi ortodoxism autohton, noua liturghie a lui Sabin Drăgoi e cea mai fericită realizare artistică în acest gen.

Dela început şi până la sfârşit, vibrează în compoziţia maestrului marea lui personalitate, sbuciumul lui sufletesc în căutarea lui Dumnezeu.

Conbinaţii de adevărată operă, sbucium sufletesc, sinceritate convingătoare în rugăciunea ortodoxă, armonii noui, adâncă originalitate şi o mărturisire răscolitoare de suflet, iată ce aduce Drăgoi în „liturghia solemnă".

Concertul din Dumineca Floriilor, a fost parcă o isbucnire de primăvară tumultuoasă, întâmpinată cu atât de divinul „Sfânt e Domnul" sau „Amin să se umple gurile noastre" poate cele mai de realizare bucăţi din liturghia lui Drăgoi.

Dar, pentru desăvârşita înţelegere a acestei mari opere religioase, pana unui adânc cunoscător va însemna rânduri adevărate, în aceste coloane.

Aurel C Popovici

a fost comemorat la Lugoj cu prilejul împlinirii a 20 de ani dela moartea sa în Geneva. La serbarea din 14 Februarie organizată în sala teatrului „Traian Grozăvescu" din Lugoj de către Sindicatul ziariştilor profesionişti din Banat cu concursul Societăţilor culturale, a cântat corul „I. Vidu" de sub conducerea dlui Filaret Barbu şi a ţinut o conferinţă dl G. M. Ivanov despre „Viaţa şi opera lui Aurel C. Popovici".

Pentru Aurel C. Popovici

Intr'unul din numerile trecute ale revistei „Luceafărul" d. prof. Onisifor Ghibu, a publicat titlurile articolelor, pe cari regretatul Aurel C. Popovici, n'a mai ajuns să le scrie. Publicăm azi, unul din articolele marelui gânditor bănăţean, poate prea puţin cunoscut de generaţia zilelor noastre.

In această primăvară românească, când atâtea sbuciumări sociale se petrec sub ochii noştri, credem că publicând fragmente din opera părintelui „naţionalismului" românesc, aducem în lumina marei lui valori, figura lui A. C. Popovici.

Aurel C. Popovici, marele vizionar şi gânditor bănăţean, s'a născut poate cu zeci de ani prea de vreme şi azi abia, gândurile lui răsar în lumina lor adevărată. generaţia care se ridică, poate găsi în frământările acestui suflet mare, şi mai presus de toate român creştin, un drum către steaua acestui destin românesc.

Fi-va înţeles Aurel C. Popovici aşa cum se cuvine?

Generaţiile cari se ridică, vor dovedi-o prin marea lor înţelegere de a merge pe drumul croit de Aurel C. Popovici.

Literatura română în traduceri greceşti

In Grecia au apărut în ultimul timp mai multe traduceri din literatura română, datorită dlor G. Kambitzis şi Anton Mistakide. Ziarul „Proia" din Athena a publicat în nr. din 28 Aprilie 1935 traducerea nuvelei „O făclie de Paşti" a lui Caragiale şi în nr. din 12 Aprilie 1936 nuvela „Părintele Simeon" a lui Vlahuţă, ambele traduceri făcute de dl G. Kambitzis. Următoarele 6 traduceri apărute în greceşte sunt făcute de dl Anton Mistakide: „In fermecatu" nuvelă de Radu Boureanu (revista „Esparos" 25 Nov, 1936); „Florica" poezie de I. Pillat „Esparos" 11 Nov. 1936); „Pantelimonova" fragment de T. C Stan (revista „Neoellinica grammata" 17 Ian. 1936); «Final" poezie de N. Milcu (ziarul „Toni tu Eghion" Decemb. 1936); „Scrisoare" poezie de Alfred Moşoiu („Fonitu Eghion" 24 Ian. 1937); „Cântecul Muntelui« poezie de Nichifor Crainic (revista „Paneghiptia" din Alexandria Egipt 1-15 Ianuarie 1937).

Emil A. Chiffa

publică în editură proprie la Lugoj un volum de versuri întitulat *„Poema amintirei* vieţii studenţeşti din Braşovul de odinioară", unde îşi făcuse studiile secundare. E un poem de 28 de capitole versificate, cari conţin amintiri duioase din trecut, din frumoasa viaţă de student cu diversitatea obiceiurilor şi tradiţiilor. Cartea a ieşit de curând din Tipografia Naţională din Lugoj. Dl Emil A. Chiffa mai are publicate alte 6 volume de poezii: *„Din primăvara vieţii"* Bistriţa 1905, *„Din zile senine"* Bistriţa 1908, *„Freamăt de codru"* Bistriţa 1912, *„Din zile de jale şi sânge"* Bistriţa 1915, *„Din templul meu"* Bistriţa 1924, *„Pasări călătoare"* Cluj 1926. In afară de acestea mai aşteaptă tipărirea încă a opt volume de versuri.

Grigore Bugarin

autorul volumelor „Simfonia Rustică" (Sonete, Editura „Fruncea" 1935); „Cântece de seară" (Biblioteca „Luceafărul" 1936); „Cântarea dragostei" (sonete, Biblioteca „Luceafărul" 1937) şi „La nana 'n vale", poesii în grai bănăţan, recent apărute în editura „Fruncea", a încheiat manuscrisul volumului de versuri cu rădăcini adânc în-

fipte în folclorul bănăţan, *„Florile satului"* din care publicăm poesia „Cununie" în numărul de faţă. Volumul „Florile satului", cuprinde 3 cicluri : a) „Mândra", b) „Haiducul" şi c) „Pădurea", şi va apare încă în primăvara anului curent.

Avem plăcerea să anunţăm că dl Grigore Bugarin a terminat ultimele corecturi volumelor: *„Simfonia Rustică" II. „Puteri"* şi *„Simfonia Rustică III Credinţe"* sonete în factura tehnică a volumelor „Simfonia Rustică I, Desrobire" şi „Cântarea dragostei", apărute deja. Mai are în manuscris volumele: *„Poemele Nopţii"*, *„Craiul Amurg"*, *„Unde se adapă curcubeul"*, *„Ameaz liniştit"*, şi lucrează în prezent la volumul *„Cântarea Munţilor"*, care va cuprinde patrusprezece cicluri de sonete, scrise în tehnica volumelor „Simfonia Rustică", precum şi la volumul „Lugojul", o mică istorie a oraşului. care i-a fost solicitat de către editura „Fruncea".

Dansul ceresc (Nyota Inyoka)

Intreg parfumul orientului s'a scuturat peste noi cu venirea în ţară a dansatoarei *Nyota Inyoka.*

Recitalul romanţios şi mistic al acestei preotese a dansului îndic este o minune.

Desprinsă din secularele legende epice şi lirice, — mistice şi religioase, fascinează prin melodia încheieturilor, fâlfâitul braţelor şi ondulaţia umerală — ca şi când păsările templului vedic i-ar fi împrumutat aripile lor mătăsoase şi diafane.

Prin „procesiune mistică" şi „Crişna-păstorul sfânt", mai ales, a evocat tradiţia sacro-sanctă brahmană.

Fiecărui poem îi era asortată costumaţia originală, cu jocul culorilor biblice, ce fascinau deplin ochiul, dând graţioaselor mişcări o ambianţă completă, chiar fără decorul scenic. Căci draperiile întunecate ale teatrului nu mai erau simţile.

Sufletul plutea undeva departe, prin câmpiile cu bambuşi, prin templele răcoroase îmbălsămate de smirnă şi citru, prin izlazele însorite ale capricornului şi se voia tolănit alături de păstoriţă, la umbra cedrilor.

Prin „Aspara" — dansul paradisului de Indra, zeul cerurilor, — coierul insular javanez şi-a avut clipa lui de dărnire.

Dar pe lângă ondulaţiile brahmane, vedice şi budiste, tot atât de mult a fermecat dansul arhaic inspirat din epoca veche faraonică egipteană, după fresca aflată de egiptologi în mormintele dinastiei Antoefelorilor, precum si după scrierile pe milenarele papirusuri hieroglifice,

In tălăzuirea trupului ei copt de bronz vibra întreagă sensibilitatea lumii vechi.

Unduirea sinusoidală a braţelor părea a fi reflexul unei mistice înterioare.

Te aflai în faţa unei oficieri pioase, asistai la o slujbă divină.

In fiecare mişcare întrezăreai sufletul, o dăruire sintetică, un piersic înflorit şi cuprins de un fier noptatic.

Intreagă psihoza orientului a fost declinată. Şi lumea veche şi cea nouă, din India modernă.

Pe acelaş portativ cast al datinei milenare s'au risipit apoi petale fragede, de culori mai vii şi mai electrizate, în care cultul e deopotrivă pentru templu şi pentru iubit.

După melodia „Raga-Hindu", — dansul »*Gopipăstoriţa*« e impresionant prin rugăciunea făcută către Crişna, prin mijlocirea unei turturele sălbatice. (Turturica era mâna, aripile ei erau degetele ce se zbăteau spasmodic.)

Natura cu florile, iarba şi păsările flautul cu mătasa ariilor lui, — toate se întrunesc să înalţe, prin dans, sentimentele pure, de cleştar, ale pământeanului către zei.

De aceia dansul e un dar ceresc!

Vestalele reîncarnate, ca Nyota, îi mai poartă în lume destinaţia, deşi noi, umbrele albe, în răstălmăcirea tuturor fenomenelor după criterii utilitariste, ni l'am însuşit doar ca excitant. *Aurel Bugariu*

Desemnul de pe copertă

reprezentând Răstignirea lui Hristos este făcut de dl Catul Bogdan, profesor la Academia de arte frumoase din Timişoara.

Abonaţii revistei „Luceafărul"

sunt rugaţi să-şi achite abonamentele lor restante, căci începând cu numărul viitor nu li se va mai trimite revista dacă nu vor fi la curent cu plata abonamentelor.

Colecţiile „Luceafărului"

La administraţia revistei noastre se află câteva colecţii complecte pe anii 1935 şi 1936. Doritorii le pot avea cu preţul obişnuit al abonamentului. Tot astfel şi exemplare separate

LVCEAFĂRVL

Redacţia şi Administraţia: Timişoara II. Str. Aurel Cosma 5. Telefon 12.

Abonamentul anual: în ţară 240 Lei, în străinătate 300 Lei.

Pentru autorităţi, instituţiuni şi intreprinderi 1000 Lei pe an.

Abonamentul se poate plăti şi pe jumătate de an.

Cuprinsul:

Aurel Cosma: Meditaţiuni de Paşti 81
Aurel C. Popovici: Credinţa părinţilor noştri. De ziua învierii 83
D. Iov: Drum basarabean. Primăvară. (poezii) 88
Aurel Bugariu: La bojdeuca lui Creangă 89
Aurel E. Peteanu: Din creaţiunile poetice ale poporului român bănăţean 91
Al. T. Stamadiad: Din flautul de Jad. Traduceri din poezia chineză 95
Ion Cerezeanu: Ava Artemon se tânguie lângă cetate (poezie) 95
Const Rîuleţ: Trei sonete 96
Pavel P. Belu: Golgota (poezie) 97
Grigore Bugarin: Cununie (poezie) 98
Mia Marian: Inviere (poezie) 98
Emil Petrovici: Alexandru Puşchin 99
Alexandru Puşchin: Cârjaliul (istorisire basarabeană). Traducere din ruseşte de Emil Petrovici 100
Dorian Grozdan: Logodnă (poezie) 104

Astra Bănăţeană:

Adunarea de constituire din 28 Februarie 1937 105
Textul integral al discursurilor dlor: Dr Gheorghe Preda. Dr Alexandru Marta, Dr Nicolae Brînzeu, C. Kiriţescu, Dr Dimitrie Nistor, Teodor Catalina, Vasile Mioc, Sever Bocu, Dr Iuliu Coste, Aurelia Dr Cioban, Sabin Evuţian 106—118
Regulamentul intern pentru Regionala bănăţeană a „Astrei" 118
Constituirea secţiilor „Astrei" Bănăţene 122
Planul de lucrări al Secţiilor 124

Cronici:

Academia de arte frumoase din Timişoara. Textul integral al tuturor documentelor privitoare la înfiinţarea şi organizarea ei 126
Cenaclul literar „Gând Bănăţean" din Bucureşti 130

Cronica literară:

Aurel Contrea: Scriitorul Volbură Poiană-Năsturaş 131

Cronica artelor plastice:

Aurel Contrea: Noile succese ale pictorului Ioan Isac 136

Cărţi: Problema culturală a Banatului de Tiberiu Mităr, recenzie de Aurel Bugariu 136

Cronica revistelor: 137

Note: „Liturgia solemnă" a lui Sabin Drăgoi, Aurel C. Popovici, Emil A. Chiffa, Grigore Bugarin, Dansul ceresc: Nyota Inyoka, etc. . . . . 137—139

Reproducerea permisă numai cu indicarea sursei.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE
„ATHENEU" TIMIŞOARA

Exemplarul Lei 20

CIV
R17
1936 - 1937
- 1937 -
1-6

LUCEAFĂRUL

REVISTA REGIONALEI BĂNĂȚENE A «ASTREI»

TIMIȘOARA
NOVEMBRIE—DECEMBRIE 1937.

ANUL III. - SERIA II. Nr. 5-6.

„LUCEAFĂRUL“

REVISTA REGIONALEI BANAȚENE A ASTREI

Apare lunar, sub direcția unui comitet de redacție.

CUPRINSUL:

		Pag.
Traian Topliceanu:	Necesitatea primatului spiritualității în Banat	1
Dr. Iosif Nemoianu:	Problema generațiilor viitoare în Banat	7
Dorian Grozdan:	Desfrunzire (poezie)	20
Vasile Ijac:	Inceputul naționalismului în muzică	21
Pavel Butan:	Peisaj nocturn (poezie)	24
Gheorghe Atanasiu:	Ironia satului în strigături	25
Nicolae Ursu:	Folclor muzical	28
Grigore Bugarin:	Baladă veche	30
Pavel Butan:	De dincolo (Poezie)	36
	Poezii populare din Banat (Colecția Prof. Topliceanu)	27

Dela Adunarea Generală

1. Cuvântarea Dlui General Al. Bunescu 38
2. Cuvântarea păr. I. Mităr 39
3. Cuvântarea Dlui E. Bucuța 40
4. Cuvântarea Dnei Victoria Dragoș-Ursu . . . 42
5. Cuvântarea Dlui Dr. C. Corneanu 43

Cronici: 45

Ilie Ienea: Ard luminile'n Vitol (V. Ardeleanu); Grigore Nandriș: „Aurel C. Popovici“; „Desvelirea Monumentului lui C. Brediceanu“; Ion Breazu: „Povestitori ardeleni și bănățeni“ (T. T.); D. Fara: „Sbuciumare (N. Jucu); Compozitorul F. Barbu (Gr. Bugarin). Reviste (N. Jucu).

Partea oficială 59

Planul de organizare a școalelor țărănești ale Reg. Băn. a Astrei.

„TIPOGRAFIA ROMÂNEASCĂ“ TIMIȘOARA

Necesitatea primatului spiritualităţii în Banat

de **Traian Topliceanu**

Spirit şi materie: iată cele două elemente care au preocupat şi preocupă atât de mult gândirea cugetătorilor. Sensul vieţii, scopul ei nu se va putea înţelege niciodată înainte de a se fi stabilit raportul existent între aceste două elemente.

Unii au exprimat primatul spiritului, alţii pe acela al materiei. Este însă şi cea de a treia soluţie: aceea a valorii egale a spiritului şi materiei în susţinerea vieţii.

Dar nu asupra acestor discuţii filosofice vrem noi să insistăm, ci asupra unor concepţii care se exprimă în raport cu necesităţile de întărire a vieţii româneşti din Banat şi în general din ţara noastră.

E ştiut că la Timişoara s'a început construcţia unei biserici care va avea menirea — mai curând sau mai târziu — de a fi catedrala ortodoxă românească a unei Epsicopii. Intre timp s'au sfinţit alte două biserici ortodoxe: una în cartierul Principele Carol, alta în cartierul Mehala. Sunt, fără îndoială, două locaşuri sfinte deosebit de impunătoare. Toate la un loc au costat zeci de milioane, iar pentru terminarea catedralei din centrul Timişorii va mai fi nevoie de alte zeci, dacă nu chiar sute, de milioane. In potriva acestei campanii de construcţii s'au manifestat şi se manifestă păreri contrarii. De o parte o tabără care le susţine, de altă parte una care nu le poate justifica.

Se spune: „biserici ne trebuie nouă acum?". „In locul acestora mai bine se ridicau spitale şi dispensarii". „Să se repare drumurile, să se paveze străzile oraşelor şi îndeosebi ale Timişorii ca să se ridice la nivelul oraşelor occidentale". Ba unii merg până la părerea că nici acţiunea de înarmare a ţării nu trebuie să primeze. Banii ce s'au cheltuit acum, în sume atât de mari, mai bine să fi fost întrebuinţaţi pentru ridicarea standardului de viaţă al populaţiei, căci peste 20—30 de ani ţara noastră cu o populaţie înstărită economiceşte va

fi mai puternică, mai temută, ca acum când avem armament, dar care nu se poate sprijini pe o solidă bază economică a vieţii sociale româneşti.

Şi drept corolar al acestui fel de logică se spune: „Suntem conduşi de popi şi dascăli". „Ei sunt vinovaţi de această atmosferă romantică a vieţii noastre sociale de acum".

Oricine poate observa la baza acestui fel de gândire un fel de ataşament deosebit faţă de ceea ce se numeşte **economic** în viaţa socială. Deci viaţa în manifestările ei este condiţionată de economic. Economicul primează. Toate depind de el. O astfel de concepţie este relativ simplistă fiindcă se întemeiază pe presupuneri izvorîte dintr'un materialism istoric nu îndeajuns justificat.

A susţine să numai individul sau colectivitatea care se găseşte într'o bună stare materială are dreptul să fie preocupată de cultivarea spiritului său, este dacă nu direct o greşală, cel puţin o premisă nejustificată în cursul evoluţiei vieţii colective.

Noi nu intenţionăm să neglijăm importanţa deosebită a economicului în viaţa individuală sau colectivă, ci exprimăm părerea că prin valorificarea lui nu trebuie să se subestimeze culturalul, spiritualul.

Se poate dovedi cu exemple din istoria popoarelor că bunăstarea materială, atunci când nu este dublată de o solidă pregătire spirituală, poate duce la crize morale cu consecinţe atât de grave încât le periclitează însăşi existenţa.

Ce folos aş avea eu de o bună stare economică, dacă sufleteşte nu mă pot ridica deasupra ei? Ea nu-mi va folosi la nimic, căci prin ea nu mă pot ridica deasupra animalităţii. Ori nu bună starea economică face pe individ om adevărat şi cum este individul aşa este şi colectivitatea din care face parte ca celulă a ei.

Desigur societatea omenească în manifestările ei are un cadru psihic şi un cadru economic. Ele nu se pot exclude Pentru orice înţelegător al problemei, se evidenţiază stricta interdependenţă dintre ele. Economicul susţine culturalul, precum materia susţine spiritul, dar şi invers: culturalul conduce economicul precum spiritul dă valoare sau sens materiei. A te îngriji în viaţa individuală sau colectivă numai de partea materială, înseamnă a aduna bunuri pământeşti pe care „furii

le vor fura" — cum se spune în atât de simpla, şi în acelaşi timp atât de profundă, morală a filosofiei creştine.

Noi nu ne vom putea încumeta niciodată a susţine că numai acel individ sau colectivitate care se află într'o bună stare materială îşi poate permite luxul de a-şi creia şcoli pentru instrucţia sufletului său sau biserici pentru organizarea manifestării sentimentului religios. Aceasta pentrul simplul motiv că sufletul este o realitate tot atât de evidentă ca şi materia.

Viaţa unei colectivităţi însă nu se poate susţine niciodată numai prin materialitate. Fortificării materiale a acestei colectivităţi trebuie să-i premeargă fortificarea spirituală. Spitalele, dispensarele, medicamentele, drumurile, băile publice şi multe alte asemenea lucruri nu vor avea efectul dorit dacă membrii unei colectivităţi nu vor şti să se folosească de ele, dacă nu vor dispune de o pregătire sufletească pentru înţelegerea lor.

Vedem în satele bănăţene femei îmbrăcate frumos, fardate cu tot felul de „sulemeneli", cum se zice în graiul bănăţean, în picioare poartă ghete de lac, pe mâini mânuşi. Dar mai adeseori toate sunt numai aparenţe, numai pentru ochii lumii. Fusta de deasupra — „poalele" — este din „crepe de chin" însă dedesupt poartă rufe murdare. Gura şi-o spală când dă Dumnezeu — trupul tot aşa. Totul este numai o frumoasă minciună, un lux de cele mai multe ori exagerat prin imitaţii venite dela oraş. Luxul, fiind aparent, nu este un mijloc de trăire a vieţii în cele mai bune condiţii igienice.

Formele de viaţă exterioară, oricât de atrăgătoare ar fi ele, nu se poat coordona organismului omenesc decât într'o măsură în care ele sunt întemeiate pe un fond sufletesc adevărat. Orice siluire în această ordine de evoluţie ar constitui un anacronism.

Referindu-ne la situaţia în care ne găsim noi Românii, aci în Banat, trebuie să ajungem la o ierarhizare a diferiţilor factori care stau la baza vieţii sociale. Ierarhizarea aceasta se realizează în raport cu necesităţile ce avem a le împlini în cadrele intereselor Statului român.

Punctul de plecare trebuie să fie conştiinţa legăturii indestructibile dintre sufletul individului şi sufletul colectivităţii naţionale. Ori această legătură se realizează prin ceea ce se numeşte cu un termen general **cultural.** Economicul i se

subordonează în sensul că întăreşte, din punct de vedere material, această mare operă de culturalizare. Calităţile tezaurizate în sufletul românului bănăţean, cu ajutorul cărora a străbătut veacurile în mjlocul atâtor vitregii istorice, trebuiesc readuse în cercul luminos al conştiinţei sale. Fiindcă, orice s'ar spune, ele au început a fi umbrite de elemente atrăgătoare în aparenţă, dar dezastruoase în repercusiunile lor asupra colectivităţii româneşti.

Astăzi oricât am acţiona în sens economic nu vom putea ajunge niciodată că realizăm primatul intereselor româneşti, numai prin acţiuni economice, materiale.

Să presupunem că s'ar face, în Timişoara şi celelalte oraşe, expropierea caselor din mânile străinilor care au mai mult decât le trebuie. După un răstimp oarecare ar trece din nou în posesiunea lor. Ei le-ar reachiziţiona repede. Aceasta pentru motivul că românilor, sau multora dintre ei, le lipseşte, pentru un moment, solidarizarea necondiţionată cu bunuri — care pentru ţinuturi cu populaţii eterogene — trebuie să fie considerate ca având funcţii naţionale.

La aceasta se ajunge printr'o mentalitate naţională superioară, urzită din spiritualitatea etnicităţii noastre româneşti Când Bănăţeanul va fi convins că viaţa lui este o mică parte din marea viaţă a colectivităţii româneşti, când va intra în conştiinţa lui convingerea că prin tot ce are el — moral şi material — asigură continuarea neamului românesc peste veacuri şi că această continuare este un imperativ categoric din punct de veder naţional, atunci tot felul său de viaţă va lua un alt aspect. Atunci el nu se va mai gândi numai la propria-i persoană, ci la toate generaţiile care vor urma.

De altfel problema vieţii româneşti aci la noi, şi pe toată întinderea graniţei de Vest, ne îndeamnă la reflexiuni care se transformă în întrebări: Ce s'a făcut aci, prea mult din punct de vedere cultural, pentru ca lumea să se sperie de importanţa acestor înfăpturi în detrimentul acţiunii economice?

Care sunt semnele vizibile ale acestor înfăptuiri culturale dela Unire şi până astăzi?

In ce fel aceste înfăptuiri, au împiedecat întărirea economică a acestei provincii?

Care este raportul între sumele cheltuite în 18 ani de către autorităţile din Banat pentru înfăptuiri culturale şi toate celelalte?

Desigur noi nu privim problema din punct de vedere politic, ci din punct de vedere cultural şi naţional.

In Timişoara, bunăoară, s'au terminat două biserici ortodoxe şi a treia este în construcţie. S'a clădit un cinematograf; s'a început dar nu s'a terminat o şcoală de menaj şi o şcoală primară. Incolo nimic. S'au desvelit două sau trei busturi în sumă totală de câteva sute de mii. (Lugojul, oraş cu mult mai mic, are mai multe).

E drept s'au organizat câteva manifestări culturale: Comemorarea lui Ţichindeal, Manifestarea cântecului bănăţean, Adunarea generală a Astrei şi altele, dar toate la un loc însumează cifre infim de mici faţă de alte preocupări.

Dacă aceasta este realitatea, atunci avem tot dreptul să ne întrebăm: unde este conştiinţa românească a metropolei Banatului? Care sunt semnele vizibile ale acestei conştiinţi? Iată de ce nu sunt întemeiate reflexiunile, arătate mai sus, ale acelora dintre bănăţeni care se tem că prea mult se cheltuie cu manifestările culturale.

Este foarte adevărat că manifestaţiunile culturale nu sunt lucrative deloc. Ele nu pot oferi nimănui satisfacţia câştigului.

Şi totuşi, în ciuda tuturor împotrivirilor, noi militäm pentru realizări pozitive în ordine culturală Mai curând sau mai târziu va trebui să se înţeleagă de către toţi că aci, pe toată întinderea graniţei de Vest, culturalul trebuie să primeze. Sufletul colectivităţii româneşti de aci trebuie ridicat la tării de bastion inexpugnabil faţă de bastionul economic şi chiar cultural al minorităţilor cu care tragedia istoriei ne-a condamnat să conlocuim.

Täria noastră nu poate sta decât în permanenta tărie a conştiinţei naţionale româneşti izvorîtă firesc din primatul spiritualităţii în toate ramurile vieţii sociale. In toate trebue să domnească o morală naţională şi la aceasta nu se poate ajunge decât prin trăirea sufletului individual şi colectiv în sens naţional românesc.

Sunt sigur că mi se va obiecta „primum vivere deinde filosofare".

Incerc însă să precizez înc'odată: nu acord întâietate culturalului neglijând economicul. Aceşti doi factori ai vieţii sociale, să fie consideraţi de egală valoare. Ceea ce cerem este ca toate acţiunile materiale să fie totdeauna inspirate de va-

lorile ideale ale vieţii, adică să fie inspirate de un idealism activ.

Accentuându-se în viaţa socială numai prin acţiuni de materialitate, se ajunge la desăvârşirea unei technici materiale, dar se poate prea bine ca s'o deranjeze în rosturile ei intime. Technica vieţii materiale, sau civilizaţia, duce la uniformizare pentrucă este indiferentă faţă de deosebirile de rasă, de credinţă, de trecut istoric şi de aspiraţii de viitor.

Ori, noi aci în Banat — şi în general în zona graniţei —. nu putem fi niciodată indiferenţi nici faţă de rasa noastră, nici faţă de credinţa noastră străbună, nici faţă de trecutul nostru istoric şi cu atât mai puţin faţă de aspiraţiile noastre de viitor.

Se impune deci ca să restabilim ordine în însuşirile noastre ancestrale, care ne-au dat tărie de rezistenţă în cursul veacurilor şi aceasta se poate face numai printr'o disciplină morală eroică.

Insuşirilor noastre etnice trebuie să le dăm posibilitatea să se specifice. Orice acţiune trebuie să pornească din românism şi să se sfârşească tot în românism. Acesta nu este un şovinism, ci o necesitate de vieaţă întemeiată pe drepturi istorice şi pe un substrat sipiritual caracteristic neamului românesc. A întări aceste drepturi istorice şi a învia însuşirile noastre sufleteşti înseamnă a determina o atmosferă creatoare în tot ceea ce are etnicitatea noastră mai caracteristic.

Aci în Banat nu trebuie să ne preocupe numai împlinirea nevoilor materiale, ci mai ales refacerea sau corectarea însuşirilor sufleteşti care începuseră a se resimţi de pe urma împrejurărilor istorice nepotrivite pe care ni le-au impus regimurile străine, cu totul opuse aspiraţiilor nostre de viitor.

Problema generațiilor viitoare în Banat*)

de Dr. Iosif Nemoianu

Primele noastre cunoştinţe cu privire la generaţiile noi din Banat au fost de ordin numeric şi ele s'au desvoltat încet, dela observaţiuni empirice făcute încă acum 25—30 de ani. Astăzi cunoştinţele noastre numerice sunt precise şi buletinele Institutului Demografic ne arată că, numărul naşterilor în Banat este egal sau mai mic decât al deceselor, că mortalitatea generală şi în special aceea a copiilor se menţine la un nivel ridicat, că procentul căsătoriilor, cu excepţia ultimului an, este mai scăzut, iar al divorţurilor şi al copiilor nelegitimi mai mare decât în alte părţi locuite de Români, cu un cuvânt că celula socială a familiei a slăbit şi în consecinţă sub raport numeric neamul românesc din Banat stă pe loc sau dă înapoi.

Cunoştinţele noastre au progresat în ultimul timp în ceea ce priveşte determinarea cauzelor regresului demografic — evident fără a fi complecte — precum şi în privinţa calităţii noilor generaţii.

Aceste cunoştinţe recente, la care au contribuit diferiţi cercetători, individual sau grupaţi în asociaţii, sunt astăzi relativ bine studiate, ele au fost publicate cu alte ocazii, aşa că relatarea lor la acest loc nu ar face altceva decât să le rezume încă odată şi eventual să le complecteze.

Pe noi însă ne interesează în momentul de faţă — când trebuie să facem o expunere sumară în vederea acţiunii — mai puţin descrierea complectă a stadiului de patologie socială la care a ajuns acest colţ de ţară şi mai mult înbunătăţirea situaţiei prezente.

Firește nu putem vorbi de generaţiile viitoare ale Banatului fără să avem în vedere problema aşa cum ea se pune pe întreg cuprinsul ţării. Dar fiindcă anumite fenomene sunt mai accentuate la noi decât în alte părţi şi fiindcă ele pun în

*) Conferinţă ţinută la Adunarea Generală a Astrei în 12 Sept. 1937 la Timişoara.

primejdie însăşi existenţa noastră ca neam pe aceste plaiuri, este firesc ca, semnalul de alarmă să fie pornit de acolo unde primejdia este cea mai mare. In definitiv nu e vorba de un interes pur local, căci problema priveşte în cel mai înalt grad, soarta poporului românesc de pretutindeni.

Ca să putem croi o soartă mai bună urmaşilor noştri se cer anumite condiţiuni premergătoare care interesează viaţa actualelor generaţii.

Prin actul Unirii generaţiile de astăzi au fost obligate să-şi schimbe în mod rodical şi rapid felul de viaţă. Şi într'adevăr după războiul mondial s'a produs în mod firesc o migrare internă însemnată şi toată lumea românească a fost cuprinsă de o adevărată febră organizatoare. Iar dacă organizarea nu a fost întotdeauna bine chibzuită, ci bazată deseori numai pe inspiraţii momentane, se datoreşte pe de o parte aşa zisului specific naţional, iar pe de altă parte faptului că, sarcina transformării neamului românesc ne-a revenit într'o epocă de adânci sguduiri sociale universale.

Iată două împrejurări care ar fi îngreunat orientarea şi acţiunea chiar a unor popoare cu o structură socială mult mai închegată decât a noastră. Să nu ne mire deci paradoxul că astăzi când posibilităţile noastre de desvoltare sunt incomparabil mai mari decât în trecut, spiritul public este chinuit de îndoieli descurajatoare şi că deseori avem sentimentul de a fi ajuns la un impas al evoluţiei noastre.

De sigur cauzele acestei stări sunt multiple şi deseori ele se suprapun. Credem însă că nu greşim dacă vom afirma că, cea mai importantă cauză a spiritului public de astăzi este egoismul miop al actualelor generaţii care au înţeles să profite repede şi în mod integral de binefacerile Unirii, uitând că biruinţele din viaţa popoarelor nu se pot revărsa exclusiv asupra biruitorilor, ci asupra urmaşilor lor.

Făcând comparaţia cu trecutul nu prea îndepărtat, — cu posibilităţi de desvoltare limitate, dar caracterizat de o încredere nemărginită în destinul naţional, — când fiecare muncea nu pentru beneficiul propriu, ci pentru a creia o soartă mai bună urmaşilor, eşirea din impasul actual ni se pare mai uşoară dacă vom urma exemplul strămoşilor noştri şi în toate acţiunile noastre vom fi conduşi de grija pentru a croi o soartă mai bună pe seama generaţiilor viitoare.

Vom recunoaşte că, în această direcţie, în Banat şi mai ales în judeţul Timiş-Torontal, s'au făcut câteva începuturi cari denotă nu numai dorinţa, ci şi voinţa de a schimba starea de lucruri actuală. Dar, încadrând aceste începuturi în vasta problemă demografică a ţării care există în realitate, dar căreia nu i s'a dat încă importanţa cuvenită, ele apar mult prea slabe pentru a produce un reviriment însemnat.

Acesta nu se poate obţine decât atacând în mod concentric diferitele aspecte ale problemei, prin mobilizarea tuturor forţelor de care dispune neamul românesc. Cu alte cuvinte, în locul isbucnirilor sporadice, care se mişcă pe planuri unilaterale, se cere inaugurarea unei politici demografice conştiente şi sistematice a statului român, în cadrele căreia se va da o atenţiune deosebită situaţiei speciale din Banat şi din judeţele învecinate, unde exemplul Banatului găseşte tot mai mulţi adepţi.

Mai presus de toate, interesele acestui colţ de ţară, — şi inclusiv ale neamului românesc — cer în mod imperios ca, între preocupările de totdeauna să figureze la loc de frunte grija pentru mişcarea demografică Aceasta este cea mai mare revendicare a acestei provincii, pe lângă care toate celelalte revendicări ale bănăţenilor, reale sau închipuite, au o importanţă secundară sau nici una. Fiindcă, interesul neamului românesc pe aceste plaiuri nu va fi satisfăcut nici prin încurajarea incidentală a unui orgoliu local care de mult şi-a pierdut bazele, nici prin menajarea unor interese individuale trecătoare, ci numai şi numai prin întărirea viitorilor stâlpi ai colectivităţii româneşti de aici.

Acceptând această teză, orientarea noastră va fi mai uşoară şi revirimentul se va produce cu certitudine, aşa cum arată exemplele date de alte ţări, care au înţeles că problema problemelor din viaţa unui popor este cea demografică.

Inainte de a trece la o acţiune pozitivă, este necesar să fie înlăturate toate obstacolele şi influenţele artificiale care au fost impuse şi menţinute împotriva spiritului poporului român şi în potriva oricărui interes raţional al lui, contribuind la slăbirea familiei şi în consecinţă la dezastrul demografic.

In această direcţie se cere o curăţire a terenului — o adevărată desinfecţie socială — care este în primul rând de ordin moral-psihologic şi care priveşte iarăşi, în primul rând,

clasele sociale conducătoare. Căci atâta timp cât unii membri ai acestor clase pot propovădui şi aplica în dragă voie cele mai destructive teorii, este o imposibilitate să îndreptăm clasa ţărănească, care ştiind astăzi carte şi având un discernământ pronunţat, bun sau rău, pe drept cuvânt replică, că nu face altceva decât să urmeze exemplele date de îndrumătorii ei.

Inceputul bun trebuie să pornească de sus. Să recunoaştem că în privinţa tagmelor sociale superioare ceea ce s'a făcut în Banat în ultimele decenii prea dese ori nu a fost altceva decât o întărire a curentelor destructive, fie că acestea au pornit dela faţa locului, fie din altă parte a ţării, sau din străinătate. Pânza rară, neînchegată şi mai mult decât plăpândă a elitei româneşti din Banat trebuie fortificată şi îndrumată, având drept criteriu contribuţia pe care fiecare component al ei o aduce la întărirea neamului nostru. Cântăriţi Dvs. câţi vor rezista acestui criteriu şi câţi deţin o parte însemnată de răspundere cu toate concesiunile pe care se văd constrânşi să le facă în detrimentul interesului naţional. Departe de noi gândul de a stabili răspunderi, căci nu avem nici dreptul nici dorinţa de a ne face judecători într'o chestiune unde suntem cu toţii, cei cari trăim aici, ca şi cei cari au îndrumat într'un fel sau altul viaţa acestei provincii, deopotrivă de vinovaţi. Ne dăm seama că, la situaţia de astăzi au tribuit aşa zisele greutăţi ale începutului, atât de precis şi de abil exploatate de popoarele concurente, apoi diferitele curente care agită universul şi care toate au găsit discipoli în acest colţ de ţară. Dar, pentru noi şi pentru viitorul nostru este prea puţin important dacă cineva cu explicaţii în numele unor idei importante din diferite părţi ale globului pământesc şi este de mare importanţă ca cei cari deţin o răspundere cât de mică — şi aceasta o au toţi intelectualii — să o păstreze în virtutea muncii constructive, în interes naţional.

Dintre toate curentele sociale universale care s'au abătut pe aceste meleaguri, cel mai înrădăcinat şi totodată cel mai destructiv din punct de vedere demografic a fost materialismul economic, care a creat arivişti în viaţa publică şi fricoşi în viaţa particulară şi care, pe deasupra, — drept ironie, — a dus la sărăcia materială a claselor conducătoare şi a poporului dela ţară din Banat.

Pentru a ilustra importanţa pe care o au clasele sociale superioare în mişcarea demografică, notăm aci datele asupra

capitalelor a două ţări: Viena, capitala Austriei, are anual un număr de morţi care întrece cu 130% pe acela al naşterilor; iar în Roma, capitala Italiei, raportul este invers. Cele două capitale reprezintă la perfecţie cursul istoric al ţărilor respective. E bine să reţinem că în Viena concepţia de viaţă e dată de materialul economic, iar în Roma domneşte concepţia eroică asupra vieţii, impusă de sus şi susţinută de clasele conducătoare, care a transformat un popor defetist şi plin de haos moral şi material, într'un popor conştient de rostul lui istoric şi în plin avânt.

Concluzia pentru noi este că, resurecţia trebue să pornească dela clasele conducătoare, care trebuesc create şi întărite în conformitate cu idealul naţional. Fără această condiţie premergătoare multă energie se va risipi în zadar; îndeplinind-o însă, credem că vitalitatea poporului român de aici, care nu este atât de sdruncinată cum s'ar părea la prima vedere, se va manifesta în toată plenitudinea ei. Să nu uităm că cifrele reci nu reprezintă aşa zisa „atrofie biologică" a poporului român din Banat, ci cătuşele materiale şi psihologice, a căror simplă înlăturare va avea darul să schimbe aspectul nostru demografic.

Iată de ce am afirmat că, înaintea oricărei acţiuni pozitive se cere o desinfecţie a terenului, după care trebue să urmeze crearea unui **alt climat spiritual al claselor noastre conducătoare.** Crearea acestuia este pasul cel mai important şi totodată cel mai greu de realizat. In mod normal el trebue impus de sus; dar cum în ţara românească încă nu putem vorbi în momentul de faţă de o politică a populaţiei, nu rămâne altceva decât ca el să fie iniţiat de către intelectualii dela faţa locului. Şi cum forţa este în funcţie de unire, este evident că, sarcina de a crea curentul va reveni asociaţiunilor culturale.

Cât priveşte aspectele parţiale ale problemei demografice în Banat, în dependinţă de factorii moral-psihologici, economici, culturali şi fizici, acestea se vor putea schimba în mod satisfăcător.

Cu toate influenţele nocive, poporul român din această provincie mai are încă un spirit religios, pe care popoarele nu-l pierd decât în ceasul morţii. Promovând educaţia religioasă a copiilor din epoca preşcolară şi şcolară, desigur, rătăcirile vor fi mai puţin numeroase, fiindcă sistemul de educa-

ţie prin religie a fost cristalizat prin experienţele a mii de ani din istoria omenirii şi el prezintă garanţii serioase, până când aşa zisele sisteme noi, improvizate, nu pot duce decât la o slăbire a caracterului omenesc. In această ordine de idei, revenirea la o legătură mai strânsă între şcoală şi biserică ar avea un efect dintre cele mai salutare, în tot cazul ne-am reîntoarce de pe povârnişul pe care am apucat astăzi, când educaţia religioasă a fost înlocuită, în cel mai fericit caz, cu o instrucţie a religiei.

In ordine culturală, tendinţa este de a învăţa de toate şi cât mai mult, învăţături cari fac din elevul român un magazin de cunoştinţe, superior elevilor altor popoare, dar care lui însuşi şi colectivităţii nu-i sunt de mare folos. Este adevărat că noi avem cel mai mic procent de analfabeţi din ţară, dar slova tipărită are două tăişuri, care-i poate deruta pe cei ce se găsesc abia la jumătatea drumului culturii.

Sub acest raport, otrava literaturii politicianiste care a inundat satele noastre până la saturaţie, a răsturnat moravuri, ierarhia, până şi bunul simţ.

Apoi, să nu pierdem din vedere că, şcoala primară nu este adaptată cerinţelor populaţiei noastre rurale, că şcoala secundară vrea să crească oameni instruiţi, buni pentru toate locurile şi pentru toate timpurile, dar lipsiţi de o educaţie pozitivă, creatoare şi ceea ce mai ales trebue să inspire îngrijorare, în privinţa educaţiei femeilor, în toată opera culturalizatoare oficială şi particulară, nici pomenire măcar de grija de a crea condiţiuni spirituale prielnice maternităţii. In Banat, maternitatea a ajuns să fie considerată ca o lipsă de inteligenţă a femeilor, nu numai la oraşe, ci şi la sate.

Dacă mai adăugăm la aceste neajunsuri luxul, răspândit în toată provincia, vom avea o imagine aproximativă a momentului psihologic, care este caracterizat de două fenomene: neîncrederea şi desorientarea claselor conducătoare, ca şi a clasei ţărăneşti.

Şi totuş, noi credem că situaţia nu e disperată. Poporul nostru a dat şi continuă să dea dovezi serioase de dragoste pentru cultură; la ţară mai ales se conturează tot mai mult o adevărată sete după o viaţă mai bună, aşa că, schimbarea climatului spiritual al satelor noastre va fi o sarcină mai uşoară decât schimbarea mentalităţii claselor superioare.

In ordine fizică, situaţia este gravă, dar nu ireparabilă. In privinţa protecţiei maternităţii se cere, înainte de toate, stârpirea a două plăgi sociale specifice Banatului şi anume concubinajul precoce şi avorturile. Vechiul şi mai ales noul cod penal este suficient pentru a le combate cu succes, cu condiţia ca să fie aplicat cu maximum de severitate, fiindcă numai aşa se pot stârpi moravuri adânc înrădăcinate.

Asistenţa naşterii la ţară este ca şi inexistentă. Moaşele sunt foarte puţine, cele bune se pot număra pe degete. Moaşa bine pregătită sub raport profesional şi moral, este cel mai preţios agent de combatere a mortalităţii infantile, cu deosebire în mediul rural al Banatului, unde alt personal sanitar auxiliar lipseşte cu desăvârşire. Şi tocmai la noi a fost desfiinţată, acum şapte ani, singura şcoală de moaşe din această provincie, care a început să funcţioneze în mod ireproşabil.

Ingrijirea copiilor este mai mult decât defectuoasă. In această privinţă fetele noastre nu învaţă nimic, nici în familie, nici în şcoală şi nici în societate. Din şcoalele noastre secundare de fete, de unde se recrutează conducătoarele oraşelor şi satelor ar trebui să iasă tot atâtea propagatoare şi învăţătoare în arta de a îngriji copiii în mod raţional, dar faţă de această cerinţă realitatea este că, tinerele noastre intelectuale stau desarmate în faţa datoriei pe care o au faţă de proprii lor copii şi deseori ele recurg la aceleaşi practici greşite pe care ar trebui să le combată.

Situaţia la ţară, în privinţa îngrijirii copiilor, este şi mai rea. In comunele, în care natalitatea se mai menţine cât de cât şi care s'au păstrat anumite virtuţi ale vieţii familiare arhaice — ca sentimentul religos şi matern, alăptarea naturală, viaţa în plin aer şi soare, cel puţin în lunile de vară, etc., — selecţia naturală îşi poate urma cursul ei normal.

In comunele însă, în care tendinţa sau pretenţiunile de civilizaţie se accentuiază tot mai mult, situaţia copiilor devine dezastruoasă, atât sub raport moral, cât şi igienic şi social.

Pierzând virtuţile vieţii arhaice de dragul unor binefaceri problematice, ale civilizaţiei, care deocamdată, nici nu se văd, populaţia acestor sate are copii puţini, de tip unic, de o calitate fizică şi psihică inferioară, cari în lupta vieţii vor îngroşa rândurile învinşilor, iar din punct de vedere al societăţii sunt un aport îndoelnic.

Tocmai în acest mediu, îngrijirea şi creşterea copiilor trebue să fie mai atentă, bazată pe cunoştinţe serioase şi cum o mare parte din populaţia noastră infantilă, urbană şi rurală, intră în această categorie, educaţia mamelor este de o actualitate arzătoare.

In privinţa sănătăţii copiilor de a treia vârstă, şcoala ar fi un mijloc şi o ocazie binevenită, pentru a promova cunoştinţele igienice şi dragostea pentru o viaţă igienică, dar în această direcţie câmpul de activitate este aproape neatins în Banat.

Construcţia clădirilor şcolare vechi nu respectă nici cele mai elementare cerinţe, iar cât priveşte difuzarea cunoştinţelor igienice prin şcoală, acestea sunt lăsate cu totul la o parte, fiindcă la noi s'a încuibat credinţa greşită, conform căreia cultura este exclusiv de ordin spiritual. Şi ce n'ar putea să facă medicul şcolar sau chiar singur dascălul, atât din punct de vedere curativ cât şi preventiv! Dar, medicul şcolar nu există, iar acolo unde câte un medic poartă acest titlu, el nu are posibilitatea de a lucra, deşi cu mici eforturi, orice comitet şcolar ar putea procura cele necesare activităţii medicale în şcoală.

In afară de problema mortalităţii infantile şi a sănătăţii copiilor, Banatul mai are o gravă problemă sanitară, aceea a tuberculozei, care în unele sate prezintă o însemânţare masivă.

Faţă de aceste nevoi ale sănătăţii, aparatul sanitar, moştenit şi complectat între timp, a menţinut încă în multe locuri pe tipul micului negustor de sănătate, a cărui adaptabilitate la nevoile populaţiei noastre rurale e problematică.

Este adevărat că pe teren sanitar s'a făcut în Banat în era românească, mai ales în ultimii ani, mai mult decât în tot timpul dinainte — spitale şi clădiri şcolare, dispensarii rurale polivalente şi de puericultură, case de ocrotire şi o plasă sanitară model, înmulţirea circumscripţiilor medicale, etc. — dar realizările de până acum sunt încă prea slabe pentru a influenţa în mod temeinic sănătatea poporului nostru.

In privinţa substratului material al provinciei, structura economică şi repartizarea ramurilor de producţie au făcut din Românii bănăţeni, — rămaşi la îndeletnicirile economice arhaice şi neorganizaţi până astăzi, — tributari ai producţiei co-

merciale şi industriale moderne, la care neamul nostru nu participă, iar din păturile sociale superioare româneşti au făcut instrumente docile ale unui stat burghez, în care lipsesc burghezii, adecă stâlpii, români.

Mai mult decât atât, un concurs nefericit de împrejurări care s'ar fi putut evita într'un stat cu preocupări demografice conştiente, a topit micile economii ale harnicelor gospodării ţărăneşti, iar în unele părţi ale Banatului a creat o adevărată stare de sclăvie a populaţiei autohtone. In judeţul Caraş, de exemplu, cel mai năpăstuit judeţ din România sub raport demografic, foştii proprietari ai averii comune grănicereşti cu sediul în Biserica-Albă, au fost expropriaţi în vederea lichidării chestiunilor dintre Statul român şi jugoslav, dar nici până astăzi n'au fost reîmproprietăriţi; în schimb au fost puşi la amenzi pentru casele construite între timp şi terenurile ocupate de ei în virtutea dreptului celui flămând, devenit din proprietar colectiv om fără căpătâi, din cauza unor neglijenţe birocratice.

In acelaşi judeţ, societatea U. D. R., care deţine o suprafaţă de 240.000 jughere achiziţionate pe vremea austriacă pentru un preţ derizoriu şi care are imense beneficii din partea Statului, duce o politică demografică de sugrumare a elementului românesc băştinaş.

Asemenea exemple şi nenumărate altele, pe care în lipsa de timp nu le mai înşirăm, ne învederează îndeajuns legătura strânsă dintre situaţia economică şi mişcarea demografică a populaţiei româneşti din Banat.

Infăţişând în mod lapidar câteva din aspectele principale ale regresului nostru demografic, am putut vedea că, nu este vorba de un popor muribund, căruia urmează să-i cântăm prohodul, ci de o armată împuţinată în urma luptelor ce avantgardă pe care le-a dat cu alte popoare şi deseori cu neînţelegerea propriilor camarazi. Astăzi, când începem să ne regăsim unii pe alţii, fraţi din toate unghiurile ţării, o singură întrebare se pune: ce este de făcut pentru a întări avantgarda neamului românesc la hotarele cele mai primejduite?

Mijloacele menite să îndrepteze situaţia prezentă sunt multe şi variate, unele mai modeste, altele mai vaste şi mai radicale. A se cântări oportunitatea şi randamentul, a le coordona şi a le aplica, este o chestiune pur technică, pe care, dacă am discuta-o astăzi împreună, ar însemna să abuzăm prea mult

de pacienţa şi de indulgenţa D-Voastră şi totodată să pierdem din vedere pădurea de dragul copacilor. Ele au fost studiate în bună parte, la noi ca şi în alte ţări care le-au aplicat.

Cetind cu atenţie inventarul nostru social, soluţiile se impun dela sine. Iar dacă am avea nevoie de oarecari cunoştinţe noui de ordin tehnic şi pentru a evita greşelile începutului n'avem decât să cercetăm ce fac două mari ţări latine, Franţa şi Italia, pentru a-şi păstra numărul — de care depinde în primul rând forţa, progresul, siguranţa şi expansiunea unui popor, şi pentru a-şi conserva şi fortifica populaţia lor infantilă. Concepţia şi execuţia însă va trebui să fie a noastră şi ea trebue să izvorească din realităţile noastre.

Cu titlu informativ amintim că, în Franţa se cheltuiesc miliarde cu întărirea materială şi morală a familiilor numeroase, că în Italia un milion de copii dela 6-12 ani a beneficiat în acest an de aer, soare, alimentaţie bună şi educaţie corespunzătoare în coloniile de vară şi în scurt timp se va ajunge la cifra de 4½ milioane, adecă totalitatea populaţiei şcolare.

Amândouă aceste ţări, dar mai ales Italia, au organizaţii vaste de asistenţă a copiilor, care caută pe toate căile să păstreze orice viaţă de copil primejduită şi notaţi bine că, aceste două ţări mari şi puternice au numai o mică porţiune din frontierele lor descoperită, iar noi le avem aproape pe toate şi pe deasupra pe cele două versante ale culmii carpatine bat vânturi mai năprasnice — la propriu şi la figurat — decât pe Coasta de azur, sau la Napoli.

Italia a purtat şi a câştigat rând pe rând bătălia grâului, a tuberculozei, în câţiva ani va câştiga şi bătălia demografică; noi ne irosim puterile în bătălii electorale, în care nu există decât învinşi.

Intre timp, rândurile ni se răresc, nouile generaţii sunt tot mai puţin rezistente, bogăţiile pământului care ne-a hrănit două milenii, de-arândul, ne scapă din mâini.

Leagănul românismului — Banatul, Ţara Haţegului şi Oltenia — constitue astăzi cea dintâi mare spărtură care s'a produs în edificiul poporului român. Să aşteptăm până când se va clătina toată construcţia?

De aci, din cel mai primejduit colţ al ţării, să cerem sus şi tare: înlăturarea a tot ce poate desbina pe fiii aceluiaşi neam şi înscrierea între preocupările principale ale guvernelor de totdeauna grija pentru întărirea leagănului poporului

român. Astăzi redresarea este posibilă; mâine, poate va fi prea târziu.

Inaugurarea eventuală a unei politici demografice ne dă câteva perspective imediate dintre cele mai încurajatoare.

In primul rând ne aşteptăm la o coordonare a acţiunilor parţiale care este de o necesitate imperioasă pentru a evita fărămiţarea mijloacelor disponibile.

In prezent este aproape o imposibilitate să grupăm diferitele ramificaţiuni ale puterii de stat în vederea unei acţiuni unitare. Mai mult decât atât, chiar pe terenul asistenţei infantile colaborarea între serviciile similare ale Statului, regiilor autonomie şi cele particulare este o utopie. Ingrădirile şi formele rigide împiedecă formarea unui bloc unitar ceea ce are drept efect nefavorabil risipirea forţelor şi o asistenţă incompletă a copilăriei. Insăşi capitala provinciei cu numeroasele ei instituţiuni de protecţie infantilă nu a reuşit să amelioreze în mod sensibil soartea copilăriei.

In provinice situaţia este şi mai rea sub raportul colaborării. Fiecare ramură administrativă lucrează complect independent aşa că, bunăoară, învăţătorul satului nu poate iniţia acţiuni de interes obştesc cu preotul, decât prin intermediul serviciilor centrale.

Prin inaugurarea politicii demografice sperăm ca toate aceste anomalii să dispară şi că în fine, aparatul administrativ, bisericesc, şcolar, sanitar şi economic vor putea lucra mână în mână în favorul tinerelor generaţii.

Al doilea efect salutar va fi mobilizarea unor mijloace materiale mai însemnate, căci fără acestea nimic nu se va putea obţine.

Contribuţia diferitelor tagme sociale la ridicarea nivelului sanitar al copilăriei este astăzi mai mult decât modestă.

Cu chete, ceaiuri dansante, baluri şi mici ajutoare la sărbători mari, se pot face gesturi mărunte de milă socială, dar nu se poate susţine o politică demografică.

In această direcţie se cer contribuţiuni mai mari, cari la nevoie trebue să meargă până la sacrificii.

Nu le cerem din partea statului; le avem aci la faţa locului.

Avem nenumărate înjghebări economice şi financiare, care mânuesc miliarde şi primesc fel de fel de înlesniri şi favoruri din partea statului. Ce-ar fi dacă conducătorii acestora ar

vărsa o parte din câştigul lor în favorul viitorilor soldaţi, cărora li se va cere la un moment dat să aducă suprema jertfă, aceea a vieţii, pentru apărarea şi prosperitatea capitalului industrial şi bancar? Ar fi un act revoluţionar, de răsturnare a unei anumite ordine sociale? Dimpotrivă, ar fi pur şi simplu un act de cuminţenie, care este la ordinea zilei în toate ţările consolidate. In Italia, de pildă, industriaşii nu se ocupă numai de profit, de salarii şi de muncă, ci asistă anual, sub diferite forme, două milioane de copii de-ai muncitorilor, spre mulţumirea ambelor tabere. Iar dacă actele de cuminţenie nu se produc în mod spontan, ele trebuesc impuse aşa cum au fost impuşe şi favorurile.

Urmărind mai departe acest fir al gândirii, va ieşi la iveală, că mijloacele materiale care se pot procura dela faţa locului, sunt suficiente pentru a asigura un mers ascendent al poporului din Banat.

Al treilea efect bun al politicii demografice va fi utilizarea raţională a mijloacelor disponibile, intervenind în fiecare loc în modul cel mai adecvat, potrivit cu necesităţile locale, care trebuesc studiate din caz în caz. Nu putem generaliza un sistem oarecare; de exemplu nu putem afirma că, făurind o reţea de personal sanitar (medici, surori de ocrotire, etc.) pe întreg cuprinsul Banatului, am rezolvit problema depopulării, dacă acţiunea se adresează unei populaţii lipsite de orice bază economică; sau că, stârpind analfabetismul se va produce ascensiunea demografică, dacă populaţia e decimată de tuberculoză, etc., etc.

Poporul român, ca dealtfel toate popoarele latine, nu este în funcţie de sisteme, ci de oameni. Experienţa sistemelor schimbate într'un ritm tumultos în cei aproape 20 de ani din urmă a fost dezastruoasă, prin urmare nu e cazul să o mai verificăm şi în materie de politică demografică. Aci ne trebuesc oameni cari să intervie în mod energic acolo unde este necesar şi cu mijloacele care sunt necesare, evident oameni cu dragoste de ţară şi de neam fiindcă — vorba lui A. C. Popovici — cei cari nu o au, „sunt oameni fără caracter, vagabonzi", prin urmare cu ei nu se poate clădi nimic durabil.

Fiindcă am ajuns pe punctul de a indica perspective să încercăm a ne imagina o viaţă în care toţi cei cari deţin o răspundere cât de mică din orice domeniu al vieţii publice nu sunt simpli oameni cari câştigă o pâine, mai bună sau mai

rea, de pe urma ştiinţei şi priceperii lor, mai mare sau mai mică, ci sunt apostoli ai profesiunii lor în favorul continuităţii neamului nostru pe aceste plaiuri. Preoţi cari să treacă dela imprecaţiunile de pe amvon la o pastoraţie individuală, dascăli cari să aibă pasiunea de a desvolta în elevi tot ce este nobil şi creator, medici cari să desţelenească ogorul părăginit al sănătăţii neamului pentru a creşte şi îngriji generaţii robuste, economişti, economi şi meseriaşi cari să pună în folosul umanităţii tot ceea ce pământul şi creerul ne pot da, etc., desigur vor putea crea o viaţă superioară, în care valoarea individului va fi măsurată nu după ceea ce a putut lua dela alţii pentru sine, ci după ceea ce a fost în stare să dea dela sine în folosul semenilor săi.

A zugrăvi această viaţă e un lucru foarte ispititor şi se potriveşte caracterului visător al Românului. Noi însă trebue să rămânem pe planul realităţilor. Să facem tot ceea ce putem face în prezent cu mijoacele noastre reduse — mâine încadraţi în viitoarea politică demografică a ţării — în folosul noilor generaţii, lăsând în sarcina viitorului răspunsurile la îndoielile chinuitoare ale filosofului Vasile Pârvan, care se întreabă: „Cine va lămuri pe viitor, care-i sensul existenţei naţiunii noastre? Cine va feri naţiunea noastră de tragedia eroului dus pe căi greşite tot mai departe de biruinţă? Cine va creşte naţiunea noastră întru eroismul activ, creator şi sigur de rostul jertfei sale? Cine va învăţa naţiunea noastră, ce e ideea în viaţa popoarelor, ce e întruchiparea spre veşnicie a gândului în forma vie şi în puterea renăscătoare? Cine va da naţiunii noastre suprema sanctificare a scopului vieţii spirituale, acordarea întru sublim a scopurilor individuale, cu cele sociale şi cu cele universale; cine va releva naţiunii noastre sublimul vieţii spirituale active, ca biruire a morţii celei a toate distrugătoare; cine-i va releva armonia eternă dintre legile neschimbate din Cosmos şi legile după care se ritmează gândul nostru, omenesc?"

Vor fi preoţii jertfei, ori vor fi preoţii hranei?

Sunt întrebări, la care nu noi şi nu în acest loc, vom putea da răspunsurile. Nouă ne ajunge să ştim că, făcând tot ce putem şi suntem datori să facem a creşte generaţii viguroase ca trup şi ca suflet, numărul „preoţilor jertfei" cu siguranţă se va mări, al acelor preoţi, cari la o viitoare încercare mare a neamului, ce va veni cu siguranţă, nu vor pregeta să-şi ver-

se sângele întru continuarea unei istorii bimilenare pe creasta Carpaţilor.

Dacă noi, cei de astăzi, vom reuşi să lăsăm moştenire un alt climat spiritual al satului şi al oraşelor, dacă vom reuşi să înjghebăm un început solid şi durabil de grijă pentru numărul şi sănătatea fizică şi morală a viitoarelor generaţii, ne-am făcut datoria, pe care poetul pătimirii noastre a definit-o ca pe o asvârlită între trecut şi viitor.

Iar când lumina din jurul nostru se va termina şi din toate faptele noastre nu va rămânea decât un ecou, când după învăţătura lui Carlyle, nimeni nu va întreba dacă am fost foriciţi sau nefericiţi în viaţă, ci va întreba ce am făcut, ce gând sublim este să putem spera că ecoul faptelor noastre şi ale urmaşilor noştri, va fi ca un cântec de biruinţă daco-romană.

Claviaturi de toamnă

Desfrunzire

Auzi? Auzi?
iarăşi pică frunzele din duzi,
peste zări e numai pâclă şi păinjeneală,
cerul, e o mare de cerneală.

Plouă 'ncet şi cruciform,
orizonturile toate dorm,
auzi în vale morile
cum se 'ntrec în plâns cu ciorile?

Auzi? Auzi?
inimă, de ce te-ascunzi?
Toamna a trecut din nou pe lângă noi
Şi-am rămas în vreme, amândoi...

Auzi? Auzi?
inimă, nu plânge-acum,
că pe drum,
au picat doar frunzele din duzi!...

DORIAN GROZDAN

Începutul naționalismului în muzică

de **Vasile Ijac**

Un suflet nou animă creaţia muzicală, reînsufleţită de contribuţia unor elemente etnice, cari permit fiecărui popor, neam sau rase, fondul propriu naţional de desvoltare. In ce rezidă această emancipare, cari sunt forţele noi ale muzicii naţionalizate şi în general ce înţelegem sub muzică naţională?

Luată această noţiune sub un aspect mai larg, poate avea o interpretare deosebită. Geniul unui Sebastian Bach, Mozart, Glück, la cari găsim influienţe franceze şi italiene, ne-ar indica să-i clasăm drept **internaţionali,** dar cercetări mai temeinice, în originea inspiraţiunilor şi modul de exteriorizare profund german acestor trei mari stâlpi ai crei clasice îi fac într'un sens mai larg **naţionali.** Oricât de internaţională pare a fi arta în fond, sunt opere cari evidenţiază clar neamul din care fac parte creatorii lor. Astfel putem deosebi muzica germană, italiană sau franceză după cum cel ce a scris-o este: Bach, Schumann, Brams ori Werdi, Sgambati, Bossi, sau Rameau, Bertioz, Franck. Din acest punct de vedere orice artă este naţională.

Diferenţele provenite din particularităţile rasei sunt foarte mici mai ales la cei vechi, cari au un caracter cosmopolit, din cauza uniformităţii ideii, tehnicei şi stilului, prin cari s'a creiat un gust internaţional preponderant şi de esenţă latină.

O forţă de concepţia, genialitatea şi tenacitatea unui Wagner a sdruncinat însă din temelie tiranica hegemonie a acestei arte; prin el individualismul a ajuns dogmă, iar revendicările independenţei politice au creat necesitatea naţională în creaţiile muzicale ale tuturor popoarelor. Cu un nou elan s'au desţelenit ogoarele noi inspirate din idei generale umane, fiecare însă în limba particulară a ţării sale, dar cu o terminologie identică. Astfel s'a creat şi developat caracterele artei diferitelor popoare. La cei mari distingem: profunzimea, conţinutul, poezia, spiritualitatea, într'un complex de perfecte cunoştinţi

contrapunctice, armonice. Calităţile muzicei franceze sunt: delicateţea, claritatea şi proprietăţi externe ca formă, ritm, melodie. La Suedezi găsim mari predispoziţii spre frumuseţile naturii, sunt deci idilici; la Norvegieni şi Finlandezi profunda melancolie încadrată în notă naţională elegiacă. Găsim la Englezi preferinţa pentru idilă şi cântec poporal; la Americani simţul rafinat pentru natură şi ritmurile fascinante din dansuri şi marşuri. Se vorbeşte la Ruşi despre prospeţimea naivă, trecerea bruscă dela veselie la durere, pasiunea iluminată, care isvorăşte din pompa ritului ortodox, originalitatea, din care s'a alimentat curentul modern şi cari au suprimat hegemonia artei germanice. Se glorifică marele simţ pentru natură, admirabila dragoste şi muzicalitate a Cehilor; elegia, focul nobil, eleganţa şi capriciile Polonezilor; ritmurile focoase ale dansurilor spaniole şi portugheze; Cantilenele mari, simţul pentru culoare, senzul arzător, cari au cimentat secole dearândul hegemonia şi faima de aproape trei secole ale Italienilor.

Acestea sunt deci deosebirile naţionale sufleteşti, spirituale şi tehnice. Sunt exteriorizări cari aduc valori nestimate de inventiozităţi, concepţii, speranţe, dar toate acestea sunt isvorîte nu numai din prestigiul şi autoritatea disciplinei germane, sursă indiscutabilă de metodă în creaţie, ci în deosebi din comorile nestimate ale melodiilor şi dansurilor **populare.**

Recunoaşterea valorii muzicii poporane se face în secolul al XVIII-lea prin Herder „Stimmen der Völker", Delabondes „Essay sur la musique", Abt Voglers „Studii folclorice".

Elementul poporan folcloristic este întrebuinţat în operă, în compoziţiile muzicale instrumentale, somfonii şi suite. Cântecele poporane, dansurile fructifică creaţia prin noutatea ritmului, metricei, armoniei şi dispoziţiei generale. Aceasta este muzica naţională adevărată. Impărăţia ei nu vine din Italia, Germania sau Franţa, ci dela ţările cari până la romantici au stat departe de marea mişcare muzicală şi chiar prin aceasta au păstrat neepuizate comori melodice, ritmice, metrice şi armonice de esenţă şi claritate pură, sinceră, care au fost apoi folosite nu numai ca bază naţională, ci printr'un complex de sensibilizări şi asimilări au determinat norme estetice noi.

Aceste influenţe au venit din Danemarca,, Suedia, Norvegia, Finlanda, Boemia, Polonia şi Rusia ca tot atâtea impulsiuni decisive de calitate şi valoare fără limite. Muzica naţională rezidă în material şi stofa întrebuinţată. Pentru opere

se folosesc teme din istoria naţională, mituri, poezii sau picturi, eroi sau evenimente mari istorice. Simfoniile şi poemele simfonice şi suitele îşi bazează tematismul lor pe cântece poporane şi dansuri.

Apropierea acestei muzici de forma occidentală cosmopolită este variată; depărtarea este cu atât mai evidentă cu cât sistemul tonal e mai îndepărtat, cu cât ritmul şi armoniile se diferenţiază de procedeele europene. Developarea vertiginoasă a curentului naţional poporal se explică prin prospeţimea şi originalitatea materialului întrebuinţat.

Preferinţa acestei muzici este eposul şi balada. Liricii, idilicii şi epicii sunt incomparabili superiori în acest sistem, decât pateticii, eroicii; sunt maieştrii formelor mici, mai bogaţi în viziuni gingaşe, poieţi ai naturii, în balete şi muzică de dans idealizată.

La Germanii de nord şi Slavi predomină predispoziţii melancolice, la sudici exuberanţă, clocotirea veselă a unei vieţi pline de seninătăţi şi optimism. Cu proprietăţi delicate isvorîte dintr'un inepuizabil isvor de material pentru construcţiuni sonore, acest curent este de cea mai deplină eficacitate contra artei moderne filosofice, literare şi estetice, lipsită de pulsul colectiv al recerinţelor sociale de azi.

Prin filtrarea elementelor poporale în muzica cultă s'au adus resurse noi exprimate mai complex, mai subtil.

In formele vechi epuizate s'a introdus foc nou tineresc, clar şi extensiv ca şi cântecul poporal, arzător şi vibrant ca dansul şi proaspăt ca natura patriei. Se fac cercetări ştiinţifice şi studii temeinice de folclor, schimb de impresii între practică şi teorie. Pentru prima oară Ruşii ne-au dat probe întrebuinţând metodic muzica poporală a seminţiilor ruseşti îndepărtate din Caucazi, de pe Volga, dela Marea Neagră, etc. In acest rezervor colorat de melancolia şi poezia sufletească slavă şi filtrată prin imaginaţia exuberantă a exoticului oriental, sunt atâtea efecte sincere şi noi cari sunt adevăratele motive ale succesului muzicii ruseşti.

In general orice atmosferă nouă exotică e de provenienţa vreunui tezaur poporan. Contribuţiunile muzicii poporane sunt următoarele: Gamele occidentale majore şi minore după 2 secole de intensă întrebuinţare se văd ameninţate de gamele vechi antice: mi, la, sol, fa, mi, re, deposedate odinioară, n'având alt azil decât melodiile poporale şi cântecele liturgi-

ce; gama diatonică este nevoită să cedeze ceva loc şi gamei din tonuri întregi, apoi gamei cromatice plină de viaţă şi expresivitate, prin ea s'a ajuns la **atonalitate** care provoacă impresii imprecise, subtile şi difuze. Modulaţia este tot mai frecventă, iar ritmul vecinic schimbat s'au amestecat binarul cu ternarul pentru creiarea de noi şi noi măsuri; coloritul orhestral nou pentru exigenţele vieţii moderne vecinic variate. Schimbarea dispoziţiei prin transformarea şi adaptarea oricăror inovaţii a desvoltat arta muzicală ca putere, naivitate şi prospeţime. Noi proprietăţi, noi sonorităţi, inovaţii în melodică, ritm, armonie, timbru şi mai presus de orice: sinceritate, naturaleţe şi plasticitate; iată ce a câştigat muzica sub influienţa şi filtrarea elementelor naţionale poporale.

Ardoarea vulcanică, plenitudinea sentimentelor generale omeneşti şi convingerea profundă a tuturor creatorilor moderni de muzică este: că arta prin aceste transfuziuni se va desvolta vertiginos spre ţinta ei veşnică fără obstacole, fiindcă în ea rezidă virtuţile colectivităţii din care au isvorît şi cărora, printr'o nouă elaborare, li se restituie: înălţarea sufletului omenesc în regiunea ideală a unei pure spiritualităţi.

Peisaj nocturn*)

Se 'mbracă noaptea mândră în mantia
Cernită parc'ar fi la festival.
Ca o sprânceană luna de opal
In raze 'mprăştie melancolia

Un fluer cântă trăgănat pe deal,
In noapte risipindu-şi simfonia,
Iar vântul sobru-şi termină solia,
Abia ritmând prin crângul autumnal.

Şi plopii svelţi cu talia felină
Doinesc din frunze cântece de dor, —
Incremenind în liniştea meschină.

Cu basmul melodiilor ce mor
Şi-a apelor ce murmură 'n surdină,
Se 'nchide noaptea într'un pustiu decor.

PAVEL BUTAN.

*) Din vol. ms. **„In crânguri violete"**.

Ironia satului în strigături

(Câteva reflexiuni în jurul strigăturilor culese din Pojejena de Sus)

de **Gh. Atanasiu**

O parte din caracteristica firii românului, o întregeşte, natural, şi acea **ironie** fină, strecurată pieziş, al cărei minunat dar, prin lipsa de brutalitate, e că nu ne supără. Strigăturile ce le auzim la „joc" sunt împletituri de versuri dibace, unde ironia se strecoară şerpuitor, ca o glumă, ca un avertisment de îngăduinţă prietenească „mai e timp să te îndrepţi!". Strigăturile s'au format în timp, după multă cumpănire şi s'au şlefuit în versuri purtate din gură în gură, până s'a găsit unul mai dibaciu să le fixeze definitiv.

Caracteristica lor e că nu permit să le spui la orice ocazie, căci aruncate la întâmplare, devin banale şi pierd din farmec. Ţăranul nostru are un simţ sănătos al demnităţii şi al respectului faţă de semen, oricât de nevoiaş ar fi.

Strigăturile se spun numai în volbura jocului şi a veseliei. Iau forma glumelor când fiecare îşi deschide inima, şi-şi luminează sufletul de bucurie. Înţelesul strigăturilor ating obiceiuri şi lipsuri fizice şi morale. Ironizarea obiceiurilor şi lipsurilor de ordin sufletesc, redate în strigături nu numai că nu supără dar aduc şi un zâmbet de îngăduinţă pe buzele celui avertizat, deşi adevărul de multe ori e evident.

Din cele câteva zeci de strigături, ce-am cules din Pojejena, am constatat ironii îndreptate asupra: **soacrei, luxului, bogăţiei şi sărăciei, dragostei înfocate şi pătimaşe, uşurinţei, nepriceperii şi geloziei.**

Pentru gândul că nu trebue soacră în casă, se strigă:

„Zis-a mama să mă 'nsor
Să-i aduc un ajutor
S'o trântească de cuptor".

Ca să adauge, drept răspuns din partea norei:

„Bucură-te soacră mare
C'ai căpătat noră tare
Să-ţi ajute la ciubăr
Să te scuture de păr".

Mirodeniile, pudra şi alte sulemeneli pe care deobiceiu le pun pe faţă fetele ,le ironizează, la joc:

„Sus! Sus! Sus! Mândruţ-o sus!
Că prea multe-albele-ai pus
Şi pre nas nu ţi-a ajuns
Şi ţi-o rămas nasul gol
Ca o muche de topor"

Pentru „făloşie" băiatul aruncă strigătura:

„Are mama doi purcei
Ii vinde şi-i ia cercei
Are mama vacă 'n tindă
O vinde şi-i ia oglindă".

La care fata nu rămâne fără răspuns:

„Badea numai cisme are
Şi se ţine gazdă mare
De-ar avea şi cioareci noi
Nici n'ar mai vorbi cu noi".

Caracteristică este ironia îndreptată în contra obiceiului ce-l au de-a cumpăra „haine" dela oraş. In versul strigăturii lor e şi o biciuire pentru neglijarea industriei casnice, în favoarea produselor străine, cumpărate pe piaţă.

„Vai sărace şetrele
Cum îmbracă fetele
De n'ar fi jidovi şi şatre
N'ai vedea fete 'mbrăcate".

Tot pentru „făloşie" se mai strigă în volbura jocului: (De astă dată ca venită din partea fetei)

„Bate bade pre podele
Că cizmele nu's a tele,
Ci le-ai căpătat din sat
Bogdaproste, cui ţi-a dat".

Puţină gelozie, nedorind să fie dată pe faţă şi ascunsă într'o mândrie indiferentă şi de încredere în sine, reese din strigătura:

„Mândruţ-o cu casa 'n colţ,
Nu da gura la nerozi,
Ţine gura numai mie,
Că sunt om de omenie".

Teama tatălui ca feciorul său să nu nimerească rău în căsătorie, se exprimă în versurile următoare:

„Zis-a mama să mă'nsor,
Să-i aduc un ajutor,
Dară tata nu mă lasă,
Să-i aduc pe dracu'n casă".

Bucuria mare a fetei, când își vede „drăguțul", se strigă la joc:

Cât-e fata de micuță,
Sare 'n sus ca o broscuță,
Când își vede drăguțul,
Sare în sus ca și mâțul".

In următoarele strofe se biciuiesc diferite defecte morale:

„Mândra cea cu ochii verzi,
Niciodată să n'o crezi,
Când ea zice: zău, zău, zău,
Atunci minte și mai rău".

Ironia merge tot mai accentuată:

„Insoară-te măi copile,
Ia pe toanta după tine".

Și apoi:

„Fata cu păru 'ncrețit,
Face mălaiul urât,
Când l-asvârle în cuptor,
Chiamă satu 'n ajutor".

Sau:

„Fata mamei se mărită,
Și nu știe face pită,
Dar de pită n'ar fi baiu,
Căci nu știe nici mălaiu,
Nici de mălaiu n'ar fi hibă,
Dac'ar ști și mămăligă".

Și așa săteanul își ironizează propriile lipsuri și obiceiuri, într'o formă glumeață, spusă în veselia jocului, având și menirea să descrețească frunțile înăsprite de munca din cursul săptămânii.

Sunt gânduri simple, țâșniri de adâncă observație, din viața care se scurge, lin, între sărbători și zile de lucru.

Natural, aceste strigături auzite la Pojejena de Sus, le putem auzi, multe din ele, mai în toate satele, cu mici schimbări, sau în diferite variante.

Folclor muzical*)

Cules şi notat de NICOLAE URSU

1. Colinda Păcurarului

dela
Sălăgean Dumitru, 14 a.
Sântana/Arad/, 1937.

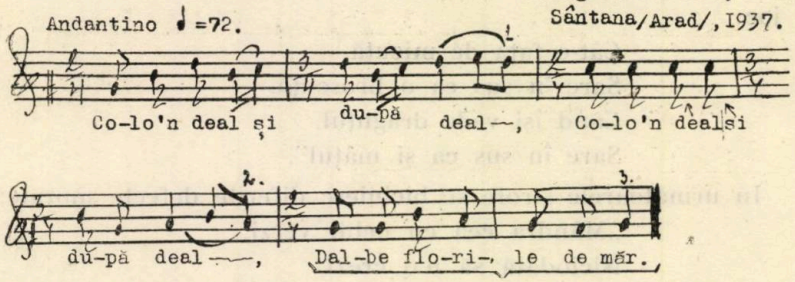

Colo'n deal şi după deal, (bis)
Dalbe florile de măr,
Grea turmă de oi se vede. „
Lângă ele cine şede? „
Şede lariul, păcurariul, „
Cu fluiera 'nferecatu, „
Cu brâu roşu 'nţărţălatu, „
Când din fluieră ziceà, „
Păcurariul le ziceà: „
„Mânci-vă focul de oi, „
Că de când stau lângă voi, „
Am albit şi eu ca voi",
Când din fluieră tăceà,
Oile în grai grăià:
„Dragul nost, stăpânul nost,
Scapă-ne numai din post,
C'apoi şi noi te-om cinsti
La crăciun c'un suman bun,
La Sân-Georz c'un miel frumos,
La Păştiţă cu jinchiţă.

2. Cântece de stea

a)

dela
Dr. Ilie Ienea, 30 a.
Borlovenii-Vechi/Caraş/
1937.

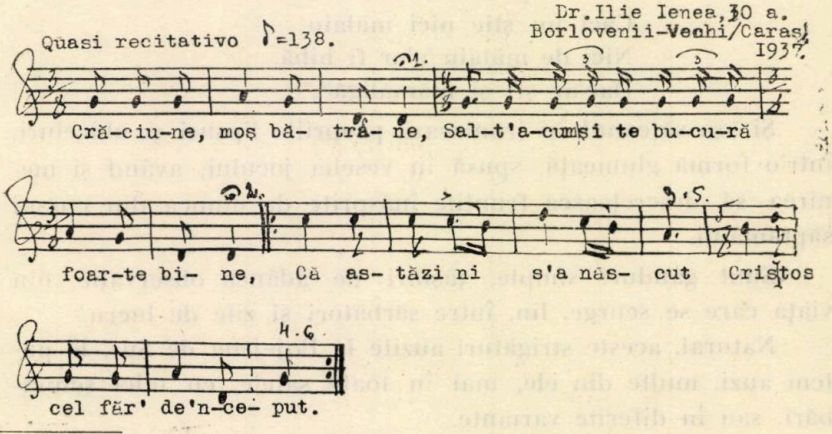

*) Din colecţia inedită de „Colinde şi cântece de stea" (N. Ursu".

b)

d l.
Dr. Ilie Ienea, 30 a.
Borlovenii-Vechi/Caraș/
1937.

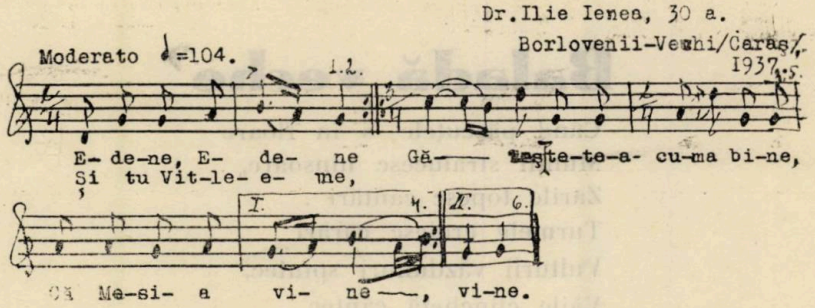

2. Auzi tu Achime
Și Ana cu tine,
Săltați acum în strigare bis
Feciori și fecioare „

3. Isaiia strigă,
David întrâmbită,
Că Mesia s'a născut, bis
Zisa s'a umplut „

4. Tu peștere mică,
Cu iesluța strigă:
„Mărire 'mpărate, Ție, bis
Născute Mesie" „

5. Noilor popară,
Acum se coboară
Peste toți mila bogată bis
Cu prea multă plată „

Baladă veche*)

Când păscuţele 's în floare
Munţii strălucesc ninsoare,
Zările topesc cântări ,
Turmele croiesc cărări
Vulturii văzduhuri spintec,
Văile clinchetă cântec,
Fir pasc bucălăile,
Cântec umple văile
Soarele sărută zări,
Turmele pasc primăveri,
Mieii-şi sburdă miţele, ,
Chica ciobăniţele.

Şi-a pornit mări pornit
Turmă cu biţ însorit,
La 'nceput de primăvară
Către munţi cu iarbă rară,
Fecior-munte să-mi cunune
Cu în veci de veci minune:
Doina, strânsă la mijloc
Cu un brâuleţ de joc.

Şi iată cum a grăit
Cronica vechiului mit
Nescris în nici o scriptură
Ci păstrat din gură 'n gură
Şi scrie nescris izvod
Că a fost un voevod
Intr'al lui sfârşit de vieaţă
Nins de multă bătrâneaţă
Şi avea numai o fată
Pentru 'mpărăţia toată
Şi norodul de ciobani
Pentru lungul şir de ani

*) Din vol. în ms. „Unde se adapă curcubeul".

De pe-al morţii pat grăi
Că atunci când va muri,
Zările să-l culce 'n poală
La stână voevodală
Şi să-i cânte-a lor cântări,
Zările topite 'n zări,
Să-i cânte de mii de ori
Tril de doină, brâu de flori.

Şi când ceasul aşteptat
Firul vieţii l-a curmat,
Munţii au pornit să sune
Iar văile să răsune
Melodii de 'nmormântare
Tot condace şi tropare, —
Brazi, cadelniţi cu tămâie
Sufletul dus să-l mângâie
Jertfa să se împlinească
Trupul să se odihnească
Să domnească cerul sfânt
In tăcerea din mormânt.

Şase săptămâni de-arândul
Popor de ciobani plângându-l,
Ocolitu-i-au mormântul,
Cum e legea şi pământul,
Cu apă şi cu tămâie
Ca tradiţia să mâie
Un izvor nemai secat,
Suflete de adăpat.
Şi la şasă săptămâni
— Obiceiu vechi, din bătrâni —
Slobozitu-i-au izvorul
Toţi ciobanii, tot poporul:
Pe-o şuviţă de părâu
Colăcei făcuţi din grîu
Cu aprinse lumânări
Pentru veşnice cărări.

. . . . . .

Şi când s'au sfârşit jelanii
Adunatu-s'au ciobanii

Voevod să mi-şi aleagă
Pentru 'mpărăţia 'ntreagă.

Soare nou lucea în zare...
Flori din margini de cărare
Culegeau în cântec lin
Ciobăniţe cu sân plin.
Numai ce porni să sune
Clopot pentru rugăciune,
Strunga îşi lăsă mulsoarea
Şi 'ncepuse sărbătoarea.
Fluere cântau bătuta,
Cobzele şi cu lăuta
Fermecau floare de plaiu.
Cer senin cânta din naiu,
Turmele sunau tălăngi,
Codrul tot cânta din crângi,
Murmurau părîele
Horele şi brîele
Şi din frunză îmi doinea
Un cioban alăturea
Cum doinesc de-atâtea ori
Craii plaiului cu flori.

Din stână din poeniţă
Imi ieşi mândră crăiţă:
Ochii — mure din păduri,
Gura — fragă din răsuri,
Părul — codru în ameaz,
Maci din grîne în obraz,
Sânii colţ de cremene,
Sfârcul — smeuri gemene,
Şoldul — doină unduind,
Vorba — horă pentru gând
Semenic prins în cosiţă,
Ciupăgar de ciobăniţă ,
Tot cusut cu floare rară
La pumnaşe şi brăţară.
Rîu de munte peste sâni,
Pârâiaş prelins de mâini;
Pe obeala de opreg ,

A cusut ea ceriu 'ntreg
Pe cătrinţă, peste fir,
Viorea şi trandafir.
Ciucuri — râuri muntenești,
Portul — doine românești.

. . . . . .

Au trecut ani după ani...
Din poporul de ciobani
Alt genunche s'a născut...
Şi alţi ani au mai trecut...
Şi spune nescris izvod
Că fiica de voevod
Ea Dochia se chema;
Şi când ea îmbătrânea:

Vremea pribegirii iat-o...
Munţii iarba şi-au gătat-o,
Râurile stau secate
Şi turmele însetate
Culmile stau pârjolite
Şi turmele flămânzite,
Mieii mor în pântece
Şi 'n fluer mor cântece.
Şi s'a dus, s'a dus, s'a dus,
Sus, în sus, pe munte 'n sus.
Dochia din alte zori
Cu-a ei turmă de miori...

. . . . . .

Pe drumul cojoacelor,
Pe drumul soroacelor,
Au plecat arhangheli vii
Ciobani în nălbite ii,
Cu şuba în umeri prinsă.
Şi cu faţa: — zare-aprinsă.
Cu opinci îngurguiate
Şi cu pletele pe spate...
Incinşi cu brăciri de lână,
Ca în datina bătrână,
Cu musteţe răsucite,
Cu furcerele călite.

Trei ciobani vânjoşi, trei crai,
Sburau pe sălbatici cai ,
Peste codrii, peste plaiu,
Peste zare peste raiu,
Să-şi găsească'a lor crăiasă,
Turma miorilor, făloasă.
Jos în vale-a rămâneat
Leagăn de voevodat.
Stânile în larg de zări,
Inierbitele cărări,
Ciobăniţe şi zăvod
Şi mormânt de voevod.

. . . . . .

Munţii toţi argint curat,
Cer senin i-a sărutat,
Ierni de viscol mi i-a nins
Şi furtunile i-a plîns.
Iezerile-s îngheţate
Subt ninsori nenumărate,
Peştera şi-a pus peceţi
De zăpadă şi sloieţi.
Subt o buză de zăbrani
Ce îmi văd cei trei ciobani?
— Gâlgăie izvor din ghiaţă,
Singurul semn de viaţă;
Şi mai văd ochi căutători
Peste 'ntinsul de ninsori,
Muşuroaiele de steiu:
Dochia şi turma ei...

De acum, iată-s plecaţi
Trei ciobani, cei trei fârtaţi,
Să vestească stânilor
Dela brîul munţilor...

. . . . . .

Deodată îmi răsare
Din adânc din depărtare
Curcubeu ţesut în datini...
— Munte rîurile-ţi clatini...
Curcubeul însetat
Imi căuta izvor curat

Să adape obiceiu
In nemai secat ştiubei.
Şi-a 'ntins coarda peste munte
Peste vechi credinţe punte,
Şi-alerga spre cel izvor
Singurul clocotitor
In toţi munţii înghеţaţi
In toţi munţii însetaţi
Şi dintr'un ştiubei sărac
Izvorî prin lumi nou veac.
Cerul tot s'a însorit
Munţii toţi au înverzit,
Inflorite-s căile,
Flori pasc bucălăile,
Cântec zările-au aprins
Flori cosiţele şi-au prins,
Lapte curge în găleţi,
Viaţă curge 'n alte vieţi.

La cea buză de ştiubei
Ce minune Doamne, ce-i?
Cine cântă doină nouă?
Ce turmă cu ochi de rouă?
Cine cântă aşa cu drag
Din fluer de verde fag?
Ce hore au răsărit?
Ce minune s'a 'mplinit?
Cine-i mândrul ciobănel
Cu zăvozii după el?
Cine-i crai nemai văzut?
Ce minune s'a născut?
Cine ştie-a tălmăcire
Ce minune-i peste fire?
Ce cântec ne auzit
In văzduhul liniştit?

O legendă s'a împlinit
La ştiubei în munţi urzit,
Curcubeu-i adăpat,
Dochia s'a 'ntruchipat
Intr'un mândru voevod,

Cum spune nescris izvod,
Căci sortit i-a fost să moară
La 'nceputuri de izvoară,
De unde ea a sorbit
Nainte de-a fi murit,
Din ştiubei ce-a adăpat,
Curcubeul însetat...

. . . . . .

Neamul de ciobani trăieşte!
Din tradiţii legi croieşte,
Făureşte noi cărări,
Peste vremuri peste zări,
Se hrăneşte din credinţi
Cu amar şi suferinţi,
Se adapă din ştiubeie
Alături de curcubeie...

GRIGORE BUGARIN

„Trandafirii palizi"

De dincolo...

...Şi flori şi frunze câte-au mai rămas
Peste mormântu-ţi veşted se resfiră...

De toţi uitate într'un colţ retras,
Bătrâna cruce braţele-şi deşiră.

Tăcerea-ţi rece simt cum mă 'nfioară
Şi plânsul cald cum mi-l înneacă 'n glas

Şi sufletu-mi cu fiecare ceas,
Il simt cum după tine se strecoară.

Cât ne găsim de-aproape amândoi,
Şi totuşi, câtă lume ne desparte!...

Câtă durere-am îngropat în noi
Şi 'n labirintul unor vieţi deşarte!...

. . . . . .

Iţi calcă toamnele peste sicriu;
Din trecere sarcastic te cuprind..

Şi vântul printre cruci îl văd rânjind
A gol, deşertăciune şi pustiu...

PAVEL BUTAN

Poezii populare din Banat

(Din colecţia Prof. Tr. Topliceanu)

Nu ţ'o fi bade păcat
Când ai vrut m'ai sărutat;
Am crezut c'al meu vei fi
La 'nşelat nici nu gândii;
Dar acu putui vedea
Că tare-i credinţa ta;
Ţi-am văzut şi jurământul —
Ca pe frunză-l duce vântul.
Eu rămân cu jale multă
Parcă inima mi-e ruptă;
Ruptă 'n două, ruptă 'n trei
De dorul ochilor tăi.
Şi gândesc că-i ruptă 'n patru
Drag nici când nu mi-o fi altu.

Cine strică dragostea
Rupă-i dorul inima.
Să n'aibă altă dulceaţă
Numa jale în viaţă.
Ardă-i casa 'ntreagă 'n foc —
El rămână orb de tot.
Să ia straiţă în spinare
Şi s'apuce drumul mare;
Să meargă din casă 'n casă,
Cerşind cojile rămasă
Dela alţii după masă.
Şi la casa mea să vină
Două coji să-i dau de milă.

(Auzite dela C. Cimponeriu, aifabet,
33 de ani, Belinţ 1934).

Cuvântarea D-lui General Al. Bunescu, Comandantul Diviziei I. Timişoara, reprezentant al Ministerului Apărării Naţionale.

PREA SFINŢIŢI PĂRINŢI
DOMNULE PREŞEDINTE,
DOAMNELOR ŞI DOMNILOR,

Sunt fericit să iau cuvântul la această înălţătoare adunare, în dubla mea calitate de reprezentant oficial al Domnului Ministru al Apărării Naţionale şi de Comandant al garnizoanei Timişoara, a metropolei Banatului, care are marea cinste de a găzdui astăzi adunarea Generală a Societăţii „Astra".

Sunt fericit Domnilor că iau cuvântul astăzi, aci, pentru că există o mare afinitate între bătrâna şi strălucita Societate de Cultură românească Astra şi armata română.

Societatea Astra a fost aproape un veac păstrătoarea românismului în Ardeal şi Banat.

Societatea „Astra" a fost torţa aprinsă a ideii naţionale aci, unde atâtea forţe oculte au căutat să întunece, să distrugă şi să asupreasca poporul românesc.

Societatea „Astra" nu numai că a păstrat inexpungnabile cetăţile românismului pe toată întinderea Ardealului şi Banatului, dar ceva mai mult, a cucerit, a redeşteptat, a pătruns şi a creiat prin acţiunea ei martiri, care au căzut pe acest câmp de luptă, dătător prin aceasta la şi mai noi şi mai puternice drepturi.

Societatea „Astra" a apărat şi a cucerit înainte ca armata română să pătrundă şi se desăvârşească această operă.

Societatea „Astra" a fost prin aceasta avangarda armatei române trimisă cu decenii înainte în cetatea românismului.

Iată de ce, domnilor, ziceam că există o strânsă afinitate între noi şi iată de ce am un sentiment de emoţie atunci când vin astăzi aci, să salut în numele Domnului Ministru al Apărării Naţionale şi în numele armatei adunarea generală a venerabilei Societăţi „Astra".

Sunt sigur Domnilor, ca aşa cum sunteţi toţi membrii ai acestei Societăţi de cultură românească, călăuziţi de sentimentul cel mai profund dinastic şi patriotic veţi da lucrărilor D-Voastre acelaşi caracter profund naţional, care stă astăzi, mai mult ca oricând la baza oricărei opere româneşti.

Sunt sigur, Domnilor, că aşa cum decurând aţi descins aci în Banat ca să lărgiţi opera, veţi căuta să o lărgiţi şi mai mult şi să o întregiţi, scoborând în Vechiul Regat pentru ca având în faţă mereu îndemnul M. S. Regelui, să realizaţi unirea sufletească a tuturor Românilor într'o acţiune unitară, puternică, nestăpânită şi definitivă, polarizând şi adunând toate

forţele atâtor societăţi de cultură românească, într'una singură sub egida M. S. Regelui.

In aceste sentimente, eu vă aduc aci forţele noastre spirituale şi vă asigurăm de întregul concurs, pentru realizarea aspiraţiilor naţionaliste şi patriotice care v'au întovărăşit şi vă întovărăşesc mereu paşii D-Voastre

Armata Română salută adunarea generală a Societăţii de cultură românească „Astra".

Cuvântarea rostită la Adunarea Generală a „Astrei", de către părintele I. Mităr, în numele Despărţământului „Astrei" din Banatul Iugoslav.

DOMNULE PREŞEDINTE,

Sunt aproape 19 ani împliniţi de când Atoputernicul care ocârmuieşte destinele popoarelor şi al neamurilor, a hotărît ca o mică parte a neamului românesc să fie lăsată afară de cadrele Marei Unîri înfăptuită la 1 Dec. 1918, pentru a-şi depăna firul vieţii sub alte orânduieli şi alte legi, făurite de mai marii poporului Iugoslav.

Ştiind că destinul unui popor nu se poate schimba în nici un chip, atâta timp, până când taina nepătrunsă a Dumnezeirii a hotărît ca el să dureze, noi Românii din Banatul Iugoslav, ne-am aplecat acestui destin, ne-am spus cu loialitate noului nostru stăpân, fericitul şi viteazul Rege Alexandru I, iar mai apoi tânărului Rege Petru al II-lea, apropiată rudenie de sânge a Măritei Case Domnitoare a Mamei noastre România, bun prieten şi sincer aliat al poporului românesc.

Intâia şi cea mai de căpetenie grijă a noastră între noile împrejurări, a fost să ne aranjăm cât mai cu chibzuială şi cât mai temeinic, pentru lungă-lungă durată, pentru tot timpul cât ni l-a hărăzit destinul.

Grea a mai fost grija aceasta, — atât de grea, încât nici astăzi, după 19 ani, nu ne-am scăpat de ea.

Şi nici nu e de mirare: am rămas, în înţelesul cel mai strâns al cuvântului, orfani. Rând pe rând ne-au părăsit toţi, toţi aceia, de al căror cuvânt şi îndrumare ne-am fost obişnuit să ascultăm. Azi unul, mâine altul, mai pe faţă, mai pe furiş, şi-au luat calea spre hotar; Unii mânaţi desigur de dorul lăuntric după neţârmurita libertate, alţii, Dumnezeu mai ştie cu ce dorinţe tainice, ierte-mi-se cuvântul, poate cu dorinţi de înălţare,de căpătuială uşoară, căci cine poate măsura taina sufletului omenesc?

Pomenindu-ne aşa deodată că am rămas orfani, o adevrăată strângere de inimă ne-a cuprins pe toţi, dela mic până la mare, de grija, că ce va fi cu noi în viitor, — şi'ntâiul nostru gând, întâia simţire care ne-a străbătut sufletul şi inima a fost: cum vom putea noi, o mână de oameni, numai câteva zeci de mii, să ne păstrăm patrimoniul moştenit dela strămoşii noştri: Neamul, Limba şi Legea românească, când în apropierea noastră, avem proba cea mai crudă, că fraţi de ai noştri, de 3—4 ori mai numeroşi decât noi, au ajuns a fi numai umbra la ce ar trebui să fie.

In aceşti 19 ani căile alese de conducători şi popor pentru ajungerea acestui ideal, de a păstra patrimoniul, nu au fost totdeauna cele mai fericite. Şi nici oamenii n'au rămas aceiaşi ca la început: optimişti şi

idealişti. Ne-am pomenit că şi pe noi ne pasc multe, multe slăbiciuni, cari ne abat din calea cea bună, ducătoare la scop.

Ne-am pomenit aşa deodată, cu alte curente, alte preocupări, cari pot deveni păgubitoare pentru păstrarea patrimoniului nostru strămoşesc care este neamul, limba şi legea.

In strâmtorarea sufletului nostru ne-a venit gândul mântuitor de a arunca o privire spre trecutul neamului, şi ca o rază de lumină ce limpezeşte minţile şi deschide inimile, ne-a licărit strălucitoare din depărtări, astrul salvator al neamului nostru de dincoace de Carpaţi, măreaţa instituţiune care este Asociaţiunea pentru Cultura şi Literatura Poporului Român din Transilvania, care mai anul trecut şi-a serbat cu atâta cinste şi vrednicie jubileul de 75 de ani de activitate rodnică pe teren cultural-naţional.

Ne-a fost îndeajuns să ştim, ca preoţi din generaţia trecută, rolul ce l-a deţinut Astra întru închegarea sufletului românesc, şi cu sufletul uşurat de o povară grea, să pornim la drumul bătătorit atâtea decenii de fraţii noştri mai mari, ca să înfiinţăm la noi acasă o Astră similară celei ce atâtea decenii a luminat sufletul românesc.

Intr'o însufleţire generală, în marea adunare ţinută la Petrovăsâla, intelectuali şi ţărani români din Banatul Iugoslav au decis înfiinţarea Asociaţiunii pentru cultura poporului român din Banatul Iugoslav având următoarea lozincă: „Creşterea puterilor sufletului naţional prin luminarea minţii cu cunoştinţe folositoare şi îndrumări morale cari să-l ajute şi la făurirea unei conştiinţe naţionale, care să solidarizeze pe toţi Românii în jurul unei credinţe, a unui ideal suprem, faţă de care să se întunece orice interes personal; să creadă, să simtă, să lucreze ca un singur popor, ca să-şi găsească drumul lui şi să înainteze pe el".

Silinţele depuse au fost încoronate de succes. Asociaţiunea a reuşit câştigarea aprobării de către autorităţile cele mai înalte ale statului Iugoslav şi după 6 luni de existenţă iată-ne, ca reprezentanţi ai acestei instituţiuni culturale româneşti, stând înaintea Domniilor-Voastre şi aducându-Vă cu neţărmurită dragoste de fraţi mai mici salutul modestei noastre instituţiuni culturale, dorindu-Vă glorioasă şi rodnică activitate cultural-naţională pentru toate timpurile.

Totdeodată Vă rugăm Domnule Preşedinte, să Vă îndreptaţi privirile şi spre noi cu multă bunăvoinţă şi dragoste, sprijinindu-ne în năzuinţele noastre culturale şi de întărire naţională.

Cuvântarea D-lui Em. Bocuţa în numele Fundaţiilor Culturale Principele Carol şi al Societăţii Scriitorilor Români.

DOMNULE PREŞEDINTE,

ONORATĂ ADUNARE GENERALĂ,

Fundaţia Culturală Principele Carol a venit cu grabă şi cu bucurie la chemarea Astrei, ca se ia parte la această adunare anuală. Ca şi în alţi ani, directorul ei general, D. Prof. Gusti, ar fi fost însuşi aci, dacă alte însărcinări, de prezentare a culturii şi muncii româneşti peste hotare,

nu l-ar fi ţinut departe de ţară. Aceasta nu l-a împiedecat însă să vă trimeată, prin mine, salutul şi toate urările sale.

Citind cu luare aminte darea de seamă a Comitetului central şi a numeroaselor şi harnicelor despărţăminte două convingeri, deopotrivă de înviorătoare, se desprind pentru oricine.

Cea dintâi priveşte planul de lucru general şi tot ce a putut din el să ajungă faptă, dela întâlnirea noastră din urmă dela Blaj şi până astăzi. Atât activitatea obişnuită zi de zi cât şi manifestările caracteristice ale şcolilor ţărăneşti şi ale Şcoimilor arată Astra, nu numai ca una din cele mai vechi şi încercate, cea mai veche şi cea mai încercată societate culturală românească, dar ca un atelier de lucru cultural plin de putere, de înţelegere a vremurilor şi de spirit de iniţiativă. Noi, celelalte organizaţii cu scopuri înrudite, venim ca să preţuim ceeace s'a făcut în această ramură şi să luăm îndemnuri şi învăţătură. Cine crede că mai are de învăţat, este viu şi înaintează, iar cine crede că poate să rămână în înţelepciunea lui, a înbătrânit demult şi dă îndărăt.

A doua convingere, pe care o câştigă cineva din cercetarea dării de seamă, este însă, poate, şi mai însemnată decât cea dintâi. Cu acel program de lucru Astra ar fi fost o societate culturală, care ar fi putut să aibă fiinţă în orice parte de ţară, cu rezultate asemănătoare, după priceperea şi râvna oamenilor dela cârma ei. Iată însă că apar, după poblemele generale, problemele propriuzise ale Transilvaniei şi ale acestor părţi de ţară: problema românilor secuizaţi, problema sufletului românesc pe graniţa de vest. Problema Banatului, nu numai a natalităţii scăzute, dar întreaga problemă a acestui bastion pus în bătaia valurilor a două graniţe, cu insule de apărători rupte şi luate de apă. Aici Astra este în adevăr stăpână şi singură şi dela ea aşteptăm cu toţii orice schimbare în bine. Lăudat fie numele Domnului că aţi putut să vă încingeţi în sâfrşit la munca cea grea, menită să ne apere de atâtea primejdii, preamult nesocotite sau amânate!

Fundaţia Culturală Principele Carol, care a fost înfiinţat şi lucrează acum de 16 ani, pentru ridicarea satului românesc, insuflată şi supraveghiată în fiecare pas al ei pe tot cuprinsul ţării de Maestatea Sa Regele Carol al II-lea, ca o afirmare de unitate a problemei, alături şi împreună cu toate iniţiativele locale, ia parte din tot sufletul la această zi de sărbătoare a Astrei. Dela Cuhea, din plaiurile Maramureşului, şi până la Rudăria şi Lescoviţa Caraşului, în marginea Clisurei, echipele ei studenţeşti ajută, pe aceleaşi locuri, împlinirea unui ideal, care este al tuturor.

*

Societatea Scriitorilor Români ia parte la o adunare generală a Astrei, într'o oarecare măsură ca la o adunare proprie. Ea nu poate să uite că unii dintre membri cu care se făleşte mai mult şi se numără printre întemeietorii ei, au fost totdeauna în întâiele rânduri ale Astrei, dându-i din focul şi din inima lor de oameni de condei şi de artă. Dar nu numai atât. Astra n'a privit pe scriitori numai ca pe nişte colaboratori alături de ceilalţi, ci le-a cerut în totdeauna din sufletul lor pentru sufletul ei, şi a crezut în carte şi a întrebuinţat-o ca unealta cea mai bună de lucru. Fără să amintesc de bibliotecile Astrei şi de atâtea alte publicaţii, ea are astăzi

în „Gând Românesc" cea mai frumos scrisă şi cea mai sănătos inspirată din revistele Transilvaniei, şi poate nu numai ale Transilvaniei.

Pentru toată această muncă împletită de mai multe zeci de ani şi pentru toată încrederea în puterile vii ale neamului românesc pe care ea o înfăţişează, Societatea Scriitorilor Români încredinţează Astra de toată preţuirea sa şi se mărturiseşte gata să-i fie de ajutor, pe drumul de stele pe care urcă şi pe care nu se putea să nu se întâlnească.

Cuvântarea D-nei Victoria Dragoş-Ursu în numele Fundaţiilor Regale pentru Literatură şi Artă Regele Carol al II-lea.

DOMNULE PREŞEDINTE,
ONORATĂ ASOCIAŢIUNE,
ROMÂNCE ŞI ROMÂNI,

In numele Fundaţiei Culturale Regale pentru Literatură şi Artă Regele Carol al II-lea, aduc bunele urări pentru spor la muncă, în noua adunare generală, cu care „Astra" îşi poartă mai departe, menirea glorioasă închinată luminării şi înălţării neamului românesc.

Luăm parte la reculegerea prin care se cinsteşte amintirea strălucitilor înaintaşi, care cu har dela Dumnezeu au făurit frumuseţe românească în slovă şi în toate artele, alături de inimoşii propovăduitori ce au ţinut trează conştiinţa poporului nostru. Drumul de ei deschis în trecut, poartă azi mai mult decât oricând călăuzire pentru viitor, atunci când toate puterile se întrunesc în chibzuire, pentru a da luptei senine a gândului, tărie neclintită.

Sufletele celor care au fost, sunt încă tainica putere a acestei Asociaţiuni, care mai presus de toate rămâne peste veacuri, izvor de însufleţire.

Pentru ca în învierea după mii de ani, ce a împlinit visul îndreptăţitei uniri, să înflorească renaşterea deplină a înaltelor însuşiri, care sunt hărăzite să rămână fală trainică în civilizaţia omenirii, străduesc astăzi, toate jertfele şi toate priceputele avânturi, care au simţit îndemnul poruncei regeşti.

*

Fundaţiile Culturale Regale au desfăşurat un program de muncă, mai mult decât apropiat, celui care cinsteşte trecutul glorioasei „Astre", atât, când prin toate mijloacele caută să încurajeze răspândirea cărţii, cât şi prin grija, ca prin echipele tineretului studenţesc, să trezească în popor bucurie către o muncă înţeleaptă şi sănătoasă.

Activitatea Astrei aduce în şiragul anilor cel mai frumos prinos şi dintre cele mai folositoare poporului nostru, cu acea caracteristică patriarhială, pe care ţăranul o numeşte, atât de înţelepţeşte, omenie.

Străbunul nostru umanism, această „omenie", trebuie să învingă mai departe vremi vitrege şi vrăşmăşii cunoscute, — a căror pomenire este de prisos, pentru toţi care au judecata trează.

Ţinta, urmărită de Astra, rămâne aceiaşi, ca o flacără nestinsă pentru altarul — cămin al întregei Ţări. Impotriva restriştilor trebuie apărată

România, care, spre a-şi duce mai departe destinele, urmează să aibă plugari sănătoşi şi cărturari cinstiţi, înfrăţiţi în hărnicie, pentru ca marea familie românească să rămână în veci de veci ginte latină.

*

Iată de ce, cu dragoste şi bucurie, urmărim desbaterile Astrei, atunci când cu acelaş tineresc entuziasm de totdeauna — îşi caută pentru vechiul şi nesdruncinatul ideal, — noi mijloace de luptă, întru păstrarea a tot ce tradiţia ne arată a fi bun românesc, şi întru câştigarea acelor noi învederări, pe care suntem îndreptăţiţi să le aşteptăm dela neamul nostru.

Sunt preţioase, nu numai lunga experienţă a Astrei, ci şi toate iniţiativele şi realizările, care aparţin generaţiei „Asociaţiunei" de azi. Prezenţa celorlalte societăţi culturale la întrunirile Astrei, nu este un simplu datorat omagiu, pentru înfăptuirile trecutului, ci şi dorinţa de a cunoaşte, pentru folosire, toate acele străduinţe, care cu iniţiativă nouă, se închină binelui obştesc.

Acesta este, între laudele meritate, cel mai măreţ adevăr, pe care îl mărturisim, odată cu calda urare, ce de la Fundaţia Regelui Carol al II-lea, vă doreşte spor la muncă, acum şi întru mulţi ani.

Cuvântarea d-lui Dr. Cornel Corneanu, rostită în numele F. O. R-ului.

ONORATĂ ADUNARE GĂNERALĂ,

Ctitorită de ierarhul academician Nicolae Popea şi de voievodul gândirii şi simţirii bănăţene Alexandru Mocioni, „Astra" transilvană întra la Sf. Marie mare-15 August a anului 1896, în biserica cea mare a Lugojului. Cei 800 cântăreţi ai Banatului îi aştern în calea mărirei sale irmosul redeşteptării: „Deşteaptă-te Române"!

După 4 ani, la Sf. Maria mică-9—11 Sept. — din anul 1900 Banatul o îmbracă la isvoarele tămăduitoare ale lui Hercule în podoabe de mare preţ, în mândrul său port naţional şi o trece întovărăşită de elanul grăniceresc, peste hotarele despărţitoare de neam..... Şi Astra luminează pentru întâia dată, prin Banat, drumul isbăvirii româneşti.

Iar peste alţi 2 ani, la 1 Sept. 1902, brazda Căraşului lui Simion Mangiuca îi dăruieşte, drept simbol al trăiniciei ei peste veacuri,pe cei dintâi născuţi ai săi.

Astfel şi-a trasat „Astra" programul său pentru Banat. El era **cântecul, portul şi copilul.** Program de stăpânire în ciuda tuturor vicisitudinelor, a pământului strămoşesc dintre Tisa şi Dunăre.

Dar Alexandru Mocioni se retrage şi cu el se retranşează şi „Astra" în vechile-i hotare ardelene.

După culmea a 3 decenii de suferinţe, dar şi de isbăvire, străfulgeră Restauraţia şi cu ea şi „Astra" în Banat. Adunarea din 13 Noemvrie 1930 dela Caransebeş, prezidată de Regele cărturar, Majestatea Sa Carol II-lea, o înstăpâneşte pentru totdeauna pe aceste meleaguri istorice. Cea din 23 August 1923 dela Timişoara avea doar scopul, să consacre preşidenţia activă a lui Vasile Goldiş.

Şi acolo în cetatea de roditoare cultură naţională şi bisericească a

lui C-tin Diaconovici Loga, Ioan Popsau şi Traian Doda, Banatul cere reîntegrarea individualităţii sale istorice şi în viaţa de stat a României întregită şi prin jertfele noastre. Iar Astra reînoită prin sufletul realizator al profesorului Dr. Iuliu Moldovan are meritul de a-i fi recunoscut, cea dintâiu, acest elementar postulat de viaţă obştească distinctă, creindu-i Regionala, ce astăzi îşi prăsnuieşte începutul său binecuvântat.

Şi e firesc, ca la sfeştania acestei noi etape de strălucită afirmare a voinţei bănăţene, mirenii bisericii ortodoxe române din Ardeal şi Banat să vă facă urarea izbândei desăvârşite. Dar F. O. R-ul vă face astăzi şi o făgăduinţă. Luptător pentru realizarea integrală a testamentului Şagunian, el nu va înceta — până la biruinţa finală — de a stărui pentru reînvierea aşezămintelor eclesiastice, care au dat în trecut, sub stăpâniri potrivnice, o înflorire specifică sufletului bănăţean, şi a căror fiinţare întârzie în ţara visurilor noastre milenare.

Infrăţirea „Astrei" şi a F. O. R-ului o prorocea şi Al. Mocioni acum 41 ani, rostind: „Şi până când noi, intelectualii bănăţeni, ţinem neclintit ca la o dogmă nerăsturnabilă la convingerea, cum că **cultura poporului cere să fie creştină şi Naţională.....**, până atunci... afară de **frica lui D-zeu,** altă frică nu cunosc....."

Numai această înfrăţire a credinţei şi a culturii, aureolată de frica lui D-zeu, va duce la biruinţă dezideratele bănăţene.

Banatul îşi cheamă astăzi pe toţi fiii săi sub stindardul acestei solidarizări naţionale.

Şi „cu noi va fi D-zeu, înţelegeţi bănăţeni şi vă plecaţi"!

Trăiască, crească şi înflorească Regionala Bănăţeană a „Astrei".

Cronici

ILIE IENEA: „Ard luminile 'n Vitol".

Fără a fi orgolios, totuşi prea mândru pentru a bate la uşa cuiva, nu mai puţin având oroare de orice reclamă, deşi conştient de risc, dl **Ilie Ienea** a îndrăsnit să scoată un roman în editură proprie, şi încă, într'un oraş de provincie, în care gustul literar se orientează aproape dirijat şi servil după îndepărtatele şi întârziatele recomandaţii din capitala ţării, de cele mai multe ori apărute în cutare cotidian.

Şi cu toate că autorul, cu o scrupulozitate cum numai încântaţii de perfecţia celui mai mic detaliu sunt capabili, a reuşit să asigure cărţii o execuţie tehnică de o perfecţie foarte rar întâlnită la noi, romanul dlui Ienea nu a găsit cătarea, ce ar merita, la publicul timişorean.

Mai mult! De data aceasta nu a excitat curiozitatea nici acel faimos patriotism local asupra operei anunţate a unui scriitor bănăţean, îndeajuns de cunoscut prin nuvelele, schiţele şi articolele apărute în diferite reviste bănăţene.

Pe celce cunoaşte însă, nu indiferenţa ori chiar indolenţa, ci acea lipsă jenantă de curaj, acea sfiiciune izvorîtă din stângăcia conştientă a omului lipsit de originalitate, cu deosebire pe teren literar, ce caracterizează atât de manifest pe bănăţeni, nu-l surprinde faptul constatat mai sus. Spre demonstrare dăm un caz autentic. Librarului care-i recomanda cartea, un cititor i-o mărturisit fără jenă, că ar lua-o, dar n'a citit încă nici o recensie din loc autorizat! (Şi să mai zică cineva că la noi e de prisos criticul literar!).

Romanul d-lui Ienea merită toată solicitudinea, toată luarea aminte prin faptul că este de o originalitate excepţională ca forţă creatoare şi ca putere de expresie.

Dar să nu anticipăm!

Dl Ilie Ienea ne-a dat un roman, care, întrucât acţiunea i se petrece în viitor, într'un viitor foarte îndepărtat, ar îndreptăţi pe oricine să creadă că este un roman utopic, fantezist. Evident, luându-şi subiectul dintr'un viitor al omenirii de acum în zece mii de ani, autorul a trebuit să prezinte şi etapa de evoluţie a umanităţii la acea dată. Şi a şi făcut-o. Şi poate că

viziunea lui este destul de interesantă şi mai ales frumoasă. Problema socială găseşte aci soluţii ingenioase şi un deosebit farmec, precum şi gânduri optimiste, înălţătoare. Dar noi credem că nu ea constitue preocuparea principală a autorului.

N'o credem aceasta din două motive.

Intâiu că autorul îşi brodează anecdota pe o tematică ce nu cere cu necesitate o astfel de preocupare pe prim plan. Tematica romanului este una ce nu aparţine viitorului ci trecutului. E paradoxal, dar aşa este. Dl Ienea ţine prin romanul dsale să ilustreze un crez întâlnit fără deosebire la orice popor, scumpa credinţă a neamurilor într'o epocă de aur a umanităţii, epocă fericită, pierdută în întunerecul veacurilor trecute.

Şi, ca să ilustreze printr'o întâmplare oarecare acest crez, o putea situa tot aşa de bine într'un roman ce s'ar petrece în zilele noastre sau chiar în trecut.

Dacă autorul nostru a cedat-o viitorului, faptul nu l-ar obliga negreşit să profeţească veridic viitorul umanităţii.

Dacă dl Ienea a proiectat romanul în viitorul atât de îndepărtat, a făcut-o dintr'o cu totul altă cauză, dintr'o necesitate de evadare din prezent, oarecum structurală.

In aceasta rezidă, credem noi, esenţa operei dlui Ienea, precum şi cheia înţelegerii depline a acestui talent atât de original şi, cum vom arăta, atât de ivit din pur sol bănăţean.

Dl Ienea face parte din categoria scriitorilor, cari, după concepţia vechei estetici, evadează din realitate pe motiv fie de neînţelegere obiectivă a realităţii fie de dispreţ faţă de o realitate ce nu cadrează cu un ideal moral al scriitorului.

Am putea spune că tânărul scriitor bănăţean se refugiază din realitatea „obiectivă" din amândouă motivele.

Pentru a arăta dispreţul autorului faţă de aşa zisa lume „obiectivă", ne mulţumim să reproducem din una din „caisele", adică din jurnalul intim al Linuei, eroina: „E ridicol să cântăreşti „realitatea" cu greutăţi şi să spui că e mai serios gramul decât o strofă, cred. Realitatea se creează autentic ori unde e de faţă mintea" (p. 204). In această privinţă autorul este un idealist fără reticenţe: realitatea creată de spiritul nostru este o realitate tot atât de vie ca şi cea obiectivă. E acesta o notă ce va explica structura sufletească a personagiilor extrem de cerebralizate ale romanului. Vom vedea mai târziu.

Motivul moral de evadare din realitate, caracteristic grupului în care am categorisit pe autor, este atât de evidentă şi pregnantă, încât constitue cea mai de seamă notă atât a autorului cât şi a personagiilor din roman. Aceeaşi Linu consideră o nenorocire sdrobitoare numai presupunerea că ea ar putea fi geloasă, rea deci. Citäm din p. 105: „S'a necăjit pe sineş. Amar. In crisalida fiinţei sale se afla altă fiinţă. Intunecată. Rea. **Şi Linu nu se voia astfel** (Sublinierea este a noastră!) Aceasta este esenţa tuturor personagiilor romanului „Ard luminile 'n Vitol"; o lume în care viaţa instinctuală a dispărut până şi din vocabularul moralei: spiritul a evadat din cătuşele corpului, şi n'a rămas decât ca o orientare în făgaşele precise ale vieţii şi raţiunii.

Aşadar autorul este un evadat al realităţii pe ambele planuri; atât pe cel epistemologic cât şi pe cel moral.

Dar lucru caracteristic, evadat din realitate şi contemporanitate, autorul nu se refugiază în trecut. Nu. Dlui Ienea îi repugnă trecutul. Trecutul pentru dsa e barbarie, e brutalitate, instinctualitate. Nu-l poate accepta ca modalitate de reconfortare pentru nemulţumirea faţă de prezent. Ar fi să nege progresul, evoluţia şi aceasta nu poate comite temperamentul dsale. Nu! Fiindcă dsa are un fond optimist de reformator entuziast, care chiar când vrea să explice credinţa într'o epocă de aur a trecutului, nu o explică pe baze mistice, ci proiectând o acţiune în viitor, pe baze exclusiv raţionale. Iată de ce pe acest pământ, unde „descalecă" Taav, după ce, în sboru-i interplanetar, a rupt orice legătură cu o înaltă civilizaţie din care nu i-a mai rămas nici măcar o unealtă, mintea omenească şi numai ea va găsi o soluţie, punând bazele unei civilizaţii. Va să zică mai curând e admisibil un cataclism de pe urma căruia a dispărut o civilizaţie, decât poveştile mistice şi mitologice!

Evadarea din realitate devine astfel nu o evadare a laşului, ci o trăire aievea refuzată de realitatea „obiectivă".

Dl Ienea dintr'un imperativ temperamental, structural deci şi nu de dragul unei utopii sociale şi-a situat gândul în viitor.

A fost nevoie să lămurim acestea pentru a câştiga unghiul just de privire ce-l reclamă înţelegerea simpatică, în înţeles larg, a noului roman bănăţean, în tainele căruia vom încerca să intrăm abia de-aci încolo. V. Ardelean.

GRIGORE NANDRIŞ: „Aurel C. Popovici" (1863—1917), Cernăuţi 1937. Editura: „Societăţii pentru cultura şi literatura română în Bucovina".

Dela Cernăuţi ne vine o broşură cuprinzând o conferinţă a dlui Prof. Universitar Gr. Nandriş, despre bănăţeanul Aurel C. Popovici.

Autorul expune întâi viaţa şi apoi principiile călăuzitoare ale diferitelor scrieri rămase de pe urma lui Aurel C. Popovici. In felul acesta dl Prof. Nandriş evidenţiază că bănăţeanul Aurel C. Popovici este, după Eminescu, reprezentantul cel mai temeinic şi mai documentat al gândirii politice româneşti din trecut.

Din toată opera lui, însufleţită de un curat duh românesc, se desprinde o concepţie naţionalistă care stă la baza ideologiilor politice ce-şi fac drum în zilele noastre. De aceea Aurel C. Popovici este un precursor.

Impresionantă este „mărturia" dlui Prof. S. Mehedinţi din care se desprinde constatarea că bănăţeanul A. Popovici a fost: „o minte limpede şi o voinţă hotărîtă într'un timp de mare clătinare socială şi politică".

La sfârşitul cărţii dl prof. Nandriş a plasat — mustrător pe bună dreptate — fotografia pietrii care străjueşte la mormântul unui „ostaş al gândirii româneşti" în cimitirul dela Geneva.

Inscripţia e simplă:

Aurel C. Popovici
Patriot român
1863—1917
Mort sărac.

Se împlinesc 19 ani dela Unire şi bietul Aurel C. Popovici zace încă sub glie străină. Până când nu i se vor aduce rămăşiţele pământeşti şi nu vor fi aşezate în pământul pe care l-a iubit şi l-a cinstit ca nimeni altul, până atunci epitaful simplu din cimitirul dela Geneva va fi mereu cea mai teribilă mustrare pentru lipsa de cinstire pe care o arătăm marilor noştri înaintaşi.

Aurel C. Popovici a fos român bănăţean şi este o datorie de onoare a noastră: de a-i aduce acasă rămăşiţele pământeşti.

Cred că Regionala Bănăţeană a Astrei va face tot ce-i stă în putinţă ca să repare, cât mai curând, uitarea care nu necinsteşte.

DESVELIREA MONUMENTULUI LUI CORIOLAN BREDICEANU LA LUGOJ.

In 31 Octomvrie 1937, Lugojul s'a cinstit pe sine. Un comitet de iniţiativă, în frunte cu dl Prof. Dr. Aurel Peteanu, Preşedintele despărţământului „Astrei" din Lugoj, a desăvârşit acţiunea la care se angajase.

De subt pânza convenţională s'a ivit bustul unui tribun al Banatului, a aceluia care a fost C. Brediceanu. Intr'un moment sărbătoresc chipul tribunului a luminat înc'odată sufletele celor prezenţi. De-acum încolo, aces bust va fi semnul vizibil care va priveghea cărările generaţiilor ce intră şi ies pe poarta liceului „Coriolan Brediceanu". Aceste generaţii nu vor trebui să uite niciodată activitatea patronului lor, ci ea trebue să le fie îndrumător sigur pe căile viitorului.

A cinsti pe marii cărturari şi luptători naţionali din trecutul nostru este un semn de cultură.

Ceea ce ne-au lăsat ei este o continuă frământare, o titanică sforţare pentru rosturile româneşti, care trebuiau nu numai să reziste împotriva urgiilor istorice, ci să şi triumfe.

Regionala Bănăţeană a Astrei vine să aducă şi pe această cale un cuvânt de recunoştinţă binemeritată pentru acela care a fost Coriolan Brediceanu.

Intr'o vreme când urgiile istorice s'au abătut asupra neamului românesc din acest colţ de ţară, când siluirea enticităţii noastre româneşti ajunsese singura măsură de guvernare a stăpânirii bicefale, Coriolan Brediceanu, prin activitatea lui de mare Român, ne întărea în rezistenţa noastră sufletească până la triumful definitiv al dreptăţii istorice.

Regionala Bănăţeană a Astrei nu poate uita niciodată că în rândurile ctitorilor care au încărcat cu glorie „Asociaţiunea pentru literatura şi cultura poporului român", personalitatea lui Coriolan Brediceanu străluceşte impunătoare prin marea lui dragoste de neam românesc.

Nu este o lipsă de modestie dacă amintesc că noi Bănăţenii la toate răspântiile tragediei noastre istorice am oferit personalităţi călăuzitoare pe drumurile suferinţelor ce aveau să ne ducă la izbăvire.

Cultul acestor personalităţi ne este mângăiere pentru zilele noastre şi nădejde pentru acelea care vor veni. Căci numai adâncind sensul activităţii lor din trecut vom ajunge să creiem acea adevărată atmosferă de românitate de care etni-

citatea noastră naţională are atâta nevoie pentru neclintita stăpânire a acestor meleaguri româneşti.

Bustul lui Coriolan Brediceanu ca şi ale altor tribuni ai Banatului vor fi pentru noi, generaţiile mai tinere, semnele tăriei de suflet cu care vom înfrunta necunoscutul veacurilor ce vor veni.

Regionala Bănăţeană a Astrei, reprezentând cea mai veche şi mai glorioasă asociaţie de cultură naţională românească, depune omagiul său în faţa bustului dela Lugoj, semn material al tribunului Coriolan Brediceanu.

ION BREAZU: „Povestitori ardeleni şi bănăţeni până la Unire". Cluj 1937. pag. XIII 333 Antologie.

Cartea a apărut în „Biblioteca Secţiei literare şi filologice a Astrei".

Pentru orice cunoscător de literatură, contribuţia literară a Ardealului şi Banatului este evidentă. Antologia lui I. Breazu sintetizează această contribuţie în tot ce are ea mai caracteristic ca povestire. Din motive uşor de înţeles, de astă dată ni se prezintă povestirea ardeleană şi bănăţeană numai până la Unire. Scriitorii cuprinşi în această Antologie se pot împărţi în două categorii: Unii care, de necontestată valoare, au rămas într'un cerc mai restrâns, mai local, oferind hrană spirituală unor cetitori mai apropiaţi; alţii au intrat cu demnitate în rândurile marilor povestitori ai literaturii române, cucerind locuri de frunte prin opere de reală valoare literară.

Ceea ce caracterizează în general povestirea ardeleană şi bănăţeană este faptul de a se întemeia ca fond pe caracteristicile vieţii sociale-istorice a românilor din aceste părţi ale pământului românesc. Spiritualitatea satului românesc de dincoace de Carpaţi se evidenţiază în forme, uneori, deosebit de impresionante.

Dacă unii vor înclina să creadă că o parte din povestirea ardeleană şi bănăţeană a primit pecetea istorică, nu trebuie să se neglijeze o altă parte a acestei povestiri care îşi păstrează mereu caracterul estetic-literar. Cred că Antologia lui Ion Breazu are tocmai această calitate de lămurire a cititorului literaturii ardelene şi bănăţene.

E o carte bună pe care o poate citi oricine cu deosebit folos.

Menţionez că dintre bănăţeni sunt trecuţi în această Antologie: Ion Popovici-Bănăţeanu şi Mihail Gaşpar. T. T.

DIMITRIE FARA: **Sbuciumare.**

Roman dramatic în cinci acte. Editura „Union", Timişoara 1937. 86 pagini.

Actul I. se petrece în curtea unui liceu cu fete cu internat Un grup de fete joacă „foarfeca". Din acest joc ies în evidenţă unele caractere ale fetelor, raportul lor între ele şi între pedagoaga şcoalei care este dusă cu zăhărelul.

Actul II. Scena înfăţişează o cameră ţărănească, unde nişte babe comentează intenţiile bacalaureatei Lenuţa, de a-şi vedea visurile spulberate, neavând mijloacele materiale de a studia mai departe.

In actul al III-lea, a cărui acţiune se petrece la Bucureşti, într'un cămin de studente, ni-se înfăţişează dragostea dintre Lenuţa, eroina dramei şi studentul Viorel. La fine apare doctorul Anton Mavrodin, din satul Lenuţei, bărbat mai în vârstă, mărturisindu-şi iubirea pătimaşă pentru Lenuţa şi cerându-o în căsătorie.

Cu toate că doctorul suportă toate cheltuelile cu studiul Lenuţei, fata rămâne desperată în faţa acestei hotărîri a lui Mavrodin şi a părinţilor ei.

Conflictul dintre sentimentul de recunoştinţă faţă de doctorul Mavrodin şi dintre iubirea faţă de Viorel, se adânceşte în actul al IV-lea prin ruperea legăturilor cu fiul lor de către părinţii mirelui, cari nici în ruptul capului nu vreau să audă despre căsătoria fiului lor cu fiica de ţăran.

Paralel cu acest conflict se adânceşte iubirea Lenuţei faţă de Viorel ca în ziua nunţii să se încheie drama cu sinuciderea Lenuţei prin otravă. N. Jucu.

COMPOZITORUL FILARET BARBU.

In faţa avântului muzical pe care l-a luat minunata ţară a cântecului românesc, Banatul, ne simţim obligaţi să încreiorăm întreaga activitate a mănunchiului de compozitori pe care această regiune i-a dat ţării. Se impune o complectă studiere a operii celor morţi — Ion Vidu, Iosif Velceanu, — şi o permanentă atenţiune a celor în vieaţă. Subt acest unghiu de vederi, cronica noastră muzicală va fi o permanentă oglindă

a activităţii făuritorilor de melodie şi ca omagiu postum adus înaintaşilor dispăruţi dintre noi, ca o îndeplinire a obligaţiunilor ce le avem faţă de cultura românească, — de-a o cunoaşte şi de-a o preţui după cum se cuvine, — conturarea precisă a personalităţii compozitorilor morţi şi analiza amănunţită a operii lor.

Azi am rezervat paginile acestei cronici dirijorului corului „Vidu" din Lugoj, compozitorul Filaret Barbu şi-anume, într'o ramură a activităţii sale de compozitor: muzica religioasă Filaret Barbu a atras atenţia lumei melomane prin subtila interpretare a folklorului muzical bănăţean, de îndată ce a reuşit să transpună în măestrite coruri mixte şi bărbăteşti o parte însemnată de brâuri şi doine, dintre cari câteva: („Duruiana", „Hop-cică", „Lugojana Nouă", „Cătănioara") au devenit adevărate capod'opere de repertor coral pe motiv melodic poporan. Neîndoios, compoziţiile sale se recer executate de coruri cu material vocal ales, voci cantabile şi echilibru deplin: forţe dinamice, cum ni-a dovedit a fi corul „Vidu" dela Lugoj. Facem aceste afirmaţii, după ce mai întâi am verificat adevărul, ascultând alesele concerte date de acest cor, atât în ţară cât şi în străinătate. Succesul nebănuit obţinut de dl Filaret Barbu cu compoziţiile sale în turneul din Cehoslovacia, la care am participat, e o deplină chezăşie pentru afirmaţiile noastre.

In ulimii doi ani, dl Filaret Barbu, paralel cu muzica de operetă şi cântecul poporan armonizat, a fost preocupat de muzica religioasă într'o mare măsură. Inspirat de sufletul ortodox al stranei, pătrunzând sensul „glasurilor" şi-al imnurilor religioase în desăvârşirea ceremonialului liturgic, a reuşit să creieze două liturgii de adâncă expresie ortodoxă, în interval de un an, şi-anume: 1) Liturgia de major, ortodoxă, pentru cor bărbătesc şi 2) Liturgia sfântului Ion Gură-de-Aur, pentru cor mixt. Ambele sunt scăldate în duhul vechi al stranei.

Liturgia ortodoxă pentru cor de bărbaţi, după cum însuşi autorul arată în prefaţă, păstrează pe alocuri melodia greco-rusească precum şi câteva cântece din Dieceza Caransebeşului. Ecteniile, într'un recitativ de acord plin, sunt menite să transpună în religiozitate, iar modulaţiile nenumăratelor „Dă-ne Doamne" nu sunt forţate, ci exprimă o variaţie melodică plăcută, în acelaş duh. In respectul vechilor alcătuiri ale

liturgiilor noastre, partea I-a şi ultima, e mai săltăreaţă, purtând însă fiecare cântec o melodie inspirată, cu darul de a fi reţinută de auditor.

In coordonanţă cu actul liturgic, după cum e şi firesc, începând dela Imnul Cheruvic, cântările plutesc în majestate. Aici amintim „Heruvicul", „Pre tatăl", „Cu vrednicie", „Sfânt" şi „Pre Tine Te lăudăm". Pentru ca întreaga valoare melodică să fie utilizată, absolut toate reclamă un puternic ansamblu coral, mai ales cele două extreme: tenorii primi şi başii. Chiar dela prima audiţie, dar mai ales dacă se ascultă în repetate rânduri, întri fără să vrei în taina acestor armonii şi atunci înţelesul lor se relevă deplin. Transpunerea omului în rugăciune şi odihnirea sufletului în credinţă, iată duhul acestei liturgii.

Liturgia mixtă, în fa major, clădită pe acelaş fond ca si liturgia ortodoxă, s'a adâncit cu forma mai mult ca prima în game vechi bisericeşti, creind de multe ori o muzică, pentru auzul laic; orientală. Accentuăm, pentru auzul laic, deoarece melodiile liturgice sunt inspirate din acelaş izvor al vechei strane. Aici ne surprinde partea principală din liturgie, prin forma în care sunt redate cântările: „Sfânt" şi „Ca pre împăratul": majestos, grav, mistic, acele cutremurătoare sunete de subt pământ, cari dacă sunt magistral întrebuinţate, cum a făcut-o Filaret Barbu, redau expresia religiozităţii în nebănuite puternicii.

Majestuozitatea imnului „Sfânt" stă în exprimarea fidelă a cuvintelor prin sunete şi acorduri melodice. Mistica cunoaşterii lui Dumnezeu, rămânerea sufletului în leagănul acestei cunoaşteri, iată marele înţeles al acestei muzici.

Imnul „Heruvic", lucrat polifonic, un motiv pe game de sunete întregi, e cântecul sublim al liturgiei mixte. Motivul principal, reluat la oareşcari intervale de fiecare voce în parte, rămâne un timp într'un haos contrapunctic şi e rezolvat apoi de-odată, într'un pasaj armonic de o desăvârşită seninătate.

Inţelesul acestei maniere de a lucra, e strâns legat de prezenţa credinciosului în biserică. Cântarea bisericească e menită să transpună în religiozitate, nu să conturbe credinciosul din rugăciunea sa. Câteva pasaje melodice, durate într'un forte plin şi echilibrat, şi-apoi duhul rugăciunii, atmosferă de adâncă religiozitate, ca murmurul rugăciunii... Iată ce a creiat Filaret Barbu în liturgiile sale.

Vocile de argint ale cântăreţilor din corul „Vidu" pentru a căror puternicie mai ales a făurit dirijorul Filaret Barbu compoziţiile sale religioase, exprimă cântarea adusă lui Dumnezeu în timbru plin şi armonios. Tot ceeace termenul muzical poate exprima pentru armonia şi echilibrul unui cor, se cuvine a se da cântăreţilor dela Lugoj, purtătorii unei tradiţii de o sută de ani.

Actualmente, dl Filaret Barbu lucrează la primul său oratoriu, întitulat „Omul", după textul „Biblicelor" poetului bănăţean Constantin Miu-Lerca, intimul său colaborator.

Grigore Bugarin

Reviste

— La Nr. 9—10, anul III. al revistei Clujene **„Freamătul şcoalei"**, condusă de D-l Vasile Chintoanu, contribue D-l **Dr. Axente Iancu, docent** universitar la facultatea de medicină din Cluj, cu instructivul studiu intitulat **„Copiii dificili"**, apărând în mod documentat cele cinci categorii de drepturi ale copiilor, decretate la Geneva ş. a.: 1. dreptul de a se desvolta normal şi materialiceşte şi spiritualiceşte; 2. dreptul de a fi hrănit; 3. dreptul de a trăi în siguranţă; 4. dreptul de a-şi câştiga mijloacele de existenţă şi în fine 5. dreptul de a-şi pune calităţile sale cele mai bune în serviciul fraţilor săi.

Raportate aceste drepturi la cazul nostru ca ţară cu o mortalitate infantilă excesivă şi cu ameninţări revizioniste din partea vecinilor, autorul studiului dă o atenţie specală asistenţei medicale în şcoală, înţelegerii neajunsurilor didactice şi educative, sancţiunilor aplicate elevilor în şcoală de către corpul didactic şi acasă de către părinţi, de multe ori neţinând seamă de adevăratele scuze ale delictelor copiilor, sau ale insuficienţei lor parţială la vreo materie sau generală la toate.

Cauzele distrării, arieratului psihic, caracterului dificil la elevi sunt mai de multe ori biologice şi pot fi înlăturate prin intervenţii medicale sau educative.

Viaţa este un răspuns la impulsurile exterioare, cari deşteaptă funcţiunea centrilor nervoşi, manifestându-se în reflexe centripetale: asociaţii de idei şi reprezentaţii, iar în ramura centrifugală în acte. Pentru perfecţionarea celulei nervoase e nevoie de perfecţionarea aparatului sensorial, iar prin gimnastică, jocuri, lucru manual, desen şi ocupaţiuni practice se perfecţionează şi aparatul motric, se activează viaţa vegetativă, se disciplinează facultăţile neuro-musculare, voinţa. Astfel elementele şcolare dificile pot fi pregătite în mod util pentru viaţă şi societate.

D-l **Zevedei Barbu,** în studiul „Funcţiunea minciunii", pune la baza minciunii inducerea în eroare a obstacolelor ce stau în calea individului spre realizarea unor scopuri sau interese. Minciuna poate fi inconştientă ca la animale inferioare sympathesa (confundarea cu mediul), phitomimesa şi allominesa (transformarea corpului după unele obiecte din mediu) cu scop protectiv, sau la animale mai superioare şi cu scop agresiv, servind la asigurarea hranei.

Aplicată minciuna la copil ea serveşte trebuinţe bio-psihice de interes imediat ca plânsul, fabulaţia, evitarea unei pedepse etc., şi trebuinţele crescând paralel cu vârsta, minciuna devine tot mai conştient legată de necesităţile individuale, apoi gregare, colective.

O altă formă a minciunii este **autominciuna** sau amăgirea de sine care se manifestă când insuficienţa mediului şi mijloacelor nu admite realizarea unor dorinţe, iar individul substitue realizarea lor virtuală prin o realizare imaginativă, prin mitomanie, autosugestie, lăudăroşenie etc.

Minciuna prin inducerea în eroare a altora este antisocială.

D-l ALEXANDRU TOHANEANU, în studiul intitulat **„Endocrinologia şi temperamentul ca problemă pedagogică",** plecând dela principiul interferenţei ştiinţelor, arată influenţa glandelor cu secreţie externă şi internă asupra fizicului şi psihicului tinerilor, asupra formării temperamentului, atrage atenţia educatorului asupra legăturii dintre secreţiunile glandelor şi capacitatea de muncă a tinerilor, asupra surmenajului unora şi asupra necesităţii pedagogiei de a ţinea seama de un ansamblu întreg de factori organici în viaţa organismului omenesc cari ar putea scoate ştiinţa educaţiei din anchilozare formalistă.

Din studiul **„Gânduri pentru şcoala de mâine"** al d-lui **Octav Vasiliu** spicuim două şi anume cele fundamentale: a) problema higienei practice şcolare şi b) educaţia civică a elevilor prin asociaţii.

Ambele probleme: întâia cu localuri igienice ,cu sălile spre miazăzi, cu spălătoare, cu dulăpioare individuale, pahar, săpun, prosop, perie de dinţi, bae, bucătăria cantinei şi a doua problemă cu organizaţia în asociaţii practice se pot realiza printr'o politică şcolară conformă doctrinei străjereşti şi prin concursul tuturor factorilor competenţi ca: guvern, administraţie locală, asociaţii, străjeri şi premilitari.

D-l **I. CADARIU** în studiul **„Problema moralităţii şi educaţia morală"** demonstrează că individul izolat ar fi condamnat să recadă în primitivism şi că fericirea individuală este legată de fericirea generală a colectivităţii în care individul este încadrat. Acest cadru social înfrânează egoismul individual şi formează **conştiinţa morală,** scutul de apărare a individului de a ajunge în conflict cu colectivitatea din care face parte inevitabil.

Plecând dela un anumit spirit al unui popor cum l-a numit Hegel „Volksgeist", respingând factorii fizici, geografici ca decisivi în formarea sufletească a unui popor, d-l **Anatole Chircev** în studiul d-sale **„Despre sufletul slav",** susţine că factorii distinctivi ai spiritului unui popor sunt atitudinile lui faţă de religie, artă şi filosofie. Plecând din această premisă, autorul atribue catolicismului un caracter universal, iar ortodoxismului o orientare spre omul singuratic cu un misticism, cu o toleranţă, cu o compătimire, o identificare cu păcătosul, sau nenorocitul, cu o pasiune de a merge până la ultimele consecinţe cu un altruism şi abnegaţie care nu precupeţeşte nimic.

Autorul se identifică cu Spengler când spune că în declinul culturii sufleteşti a Apusului, poporul slav e chemat, să determine destinul cultural al bătrânei „Europe"... ,

O schiţă a d-lui Severeanu intitulată „Paula", monografia şcoalei primare din Gilău (Gelău, Gelou, Gelu, cetatea voievodului de d. G. Racoti, note sincere dintr'o călătorie în Cehoslovacia, recensii şi versuri

semnate de domnii Ion Singariu, Radu Stanca, C. S. Anderco, G. Todoran şi Viorel Suluţiu complectează şi variază conţinutul cultural de 93 pagini al acestei preţioase reviste a dascălilor din judeţul Cluj.

— **Seria III-a Anul IV. Nr. 8** al revistei Orădane **„Familia,** condusă de d. M. G. Samarineanu aduce un bogat şi variat material extins de 113 pagini.

Semnează un studiu amănunţit, instructiv şi pios despre Anton Pan, „Finul Pepelei" — cum l-a numit marele Eminescu poetul Ion Pillat.

O continuare la studiul critic apărut în alte trei numere anterioare despre „Mihai Eminescu gazetar" semnează d-l Sever Stoica rezumând şi sistemizând vederile politice integral naţionaliste ale genialului poet şi vizionar de actualitate permanentă.

D-l Olimpiu Boitoş contribue cu o critică a teatrului lui Cehov.

D-l Neagu Radulescu în mai multe note pline de umor şi de satiră întitulate „Buşteniada" ridică vălul unor actualităţi pline de adevăr şi de viaţă din lumea scriitorilor adunaţi în vilegiatură la Buşteni.

D-l I. Agârbiceanu contribue cu schiţa „Zbucium", d. Niculae Davidescu cu poezii din ciclul „Evul Mediu", poeta Irina Daşkievici cu o poezie exotică „Viziune orientală", d. Ion Minulescu cu actul al III-lea din comedia „Nevasta lui Moş-Zaharia", d. C. Miu-Lerca cu o melodioasă şi plastică poezie „Melci cucumelci", iar restul revistei dela pagina 73 până la 113 conţine recenzii,note despre cărţi, reviste şi actualităţi literare, bogate în conţinut şi interesante.

— **„ŢARA BARSEI",** revistă bilunară, condusă de un comitet la Braşov. Anul IX. Nr. 6.

Contribue d. Ioan Condurachi cu un studiu despre **„Diplomaţi români în trecut"** (sec. XIV—XVII. în continuare).

Fragmentul actual tratează soliile Banului Mihalcea la Curtea din Praga (1597—1600). Expune ipotezele îndemnului lui Mihai Viteazul de a cuceri Ardealul, arată originea grecească din insula Chios şi numele adevărat al lui Mahalache Karatzas, adică Caragea comerţul ce-l făcea la Constantinopole cu carne, aşezarea lui în Ţara Românească, căsătoria cu o pământească Marula, finanţarea parţială a oştirii lui Mihai Viteazul, rolul militar al Banului, curajul lui, încăpăţânarea lui atât faţă de Mihai Viteazu, cât şi în soliile sale diplomatice la Praga ca Mihai Viteazul să ajungă stăpânul Ardealului şi publică scrisorile lui Mihai Viteazul către Banul Mihalcea şi către Împăratul Sigismund.

Alt studiu tot în continuare publică d. profesor Octavian Popa cu titlul **„Făgăraşul"** sub regii ungari (1467—1573), tot în continuare, arătând rolul mare ce l-au avut în istoria cetăţii Făgăraşului şi în viaţa Ardealului familia de nobili români Mailat, în special Gavrilă Mailat, care până la 1559 este în serviciul împăratului Ferdinand, apoi se aşează la domeniul său în Făgăraş compus din 64 de sate, suprimă răscoala Secuilor, face acte de vitejie.

Intervine influenţa decisivă a iscusitului diplomat şi eruditului nobil român din Caransebeş Gaşpar Bichiş, care pune stăpânire deplină pe toate acţiunile lui Găvrilă Mailat şi în fine şi pe domeniul său, pe care-l pierde definitiv faţă de Báthory — din cauza încrederii în ajutorul împăraţilor

şi în magnaţii unguri dela Turda, unde zăboveşte prea mult — în lupta dela Sân-Paul la 9 Iulie 1575.

Astfel se stinge o aspiraţie românească la stăpânirea Ardealului, iar castelanul Gaşpar Bichiş moare după multe pribegiri prin Ungaria şi Polonia la Vilna, fiind înmormântat la 7 Nov. 1575 în vârful unui munte de lângă Vilna ca să vegheze de-acolo asupra destinului unei ţări româneşti, ajunsă — cu excepţia unui scurt timp de stăpânire a lui Mihai Viteazul — pentru câteva secole pe mâna stăpânirilor unguri.

D-na Maria Popescu Bogdan aduce o contribuţie preţioasă la istoricul şcoalei româneşti a „Reuniunii Femeilor Române din Braşov", azi Liceul industrial Maria B. Baiulescu.

D-l Alexandru Banciu în articolul d-sale „Pictorul Hans Bulhardt", un valoros restaurator de tablouri în diferite centre din Ardeal şi Sinaia arată legăturile acestui pictor sas cu „România jună", cu diferite personalităţi româneşti şi cu Regele Carol I.

D-l Dr. Alexe Sulică reproduce din carnetul unui German supus austro-ungar diferite note interesante prin două fapte: 1. Austro-Ungaria s'a aşteptat la intrarea României în războiu. 2. Ungurii aveau obiceiul de a simula predarea şi apoi a deschide focul contra Românilor.

D-l profesor Aurel Ciortea reproduce tot note din carnetul său de războiu, uitate azi, dar preţioase pentru toţi cari l-au făcut.

Versuri publică d-nii Gh. Banu, S. B. Dimitrie Decuciu, Emil Micu şi N. Hurlup.

Desvoltate dări de seamă despre Istoria Unirii Românilor de I. Lupaş, despre „Une enigme et un miracle historique: le peuple roumain" de G. I. Brătianu, despre „Figuri revoluţionare din trecutul românesc." Ion Câmpineanu de Alexandru Lepedatu. „Date privitoare la maghiarizarea Românilor" de Gh. Popa Liseanu. „Regenerarea neamului românesc de N. Porsenna, Revista de Pediatrie şi Puericultură Anul I. Nr. 1—4 1937 Gh. Tulbure: Şcoala sătească în Ardeal în epoca lui Şaguna, etc.

Revista urmăreşte cu interes trecutul local şi ne dă un bogat material informativ de bibliografie. Bună şi laudabilă orientare a unei reviste locale.

— Revista **„Gândirea"** Anul XVI. Nr. 8 de sub direcţiunea d-lui Nichifor Crainic bate apăsat de 16 ani acelaş ritm al vremii nouă cu doctrina mistică-religioasă şi extrem naţionalistă, inaugurată şi imprimată de directorul ei, care nu lipseşte dela datorie nici într'un număr.

Proza o semnează d-nii Nichifor Crainic cu studiul „Ortodoxie şi Clasicism", Pau M. Vizirescu cu un fragment din nuvela „A fost o nălucă", intitulat „Intâlnire neîngăduită", Grigore Popa cu studiul „Actualitatea lui Soeren Kierkegaard".

Cronici instructive scriu d-nii Septimiu Bucur despre d. Tudor Vianu, Vintilă Horia despre „Miracolul fascist" şi Ovidiu Papadima şi însuşi Nichifor Crainic.

Poezii publică în acest număr domnii V. Voiculescu, Ion Pillat, Radu Gyr şi Ştefan Stănescu.

Revista diferă de cele mai multe reviste ale noastre prin unitatea şi consecvenţa sa doctrinară integral-naţionalistă.

— In **„Insemnări ieşene"**, revistă bilunară. Anul II. vol. IV. Nr. 21,

sub conducerea d-lor M. Sadoveanu, M. Codreanu şi Gr. T. Popa, publică fragmentul „Secretul Anei Florentin" d. Ionel Teodorescu, alt fragment intitulat „Năiţă Vânturescu" d. Paul Gore, „Un sfert de veac dela moartea lui Caragiale" d. I. Petrovici, „Descoperirea elementelor chimice noui şi elementul 87", d. St. Procopiu, „Imperfecţiunile din noi" d. Gr. T. Popa, „Doctrina lui Manroe şi Statele-Unite" d. Andrei Manu.

Restul revistei ieşene, aproape jumătate, îl constituesc rote, recensii şi dări de seamă.

— La Nr. 9 Anul IV. al revistei din Turda **„Pagini literare"** de sub redacţia d-lui Teodor Mureşianu contribue d. I. Agârbiceanu cu schiţa „O vilegiatură", d. Ion Ştefan cu o interpretare a cuvintelor din Sfânta Scriptură „săraci cu duhul", întitulată „Recucerirea Paradisului", d. V. Beneş cu un studiu de specialitate plastică „Sentimentul consolator şi tragic al formei plastic", cu schiţa „Vârtejul" d. Ion Codrin.

Cu poezii contribue d-nii Grigore Popa „Indemnul", d. M. Beniuc „Minerul", „Dor", „Vulturul de foc" şi „Teamă de toamnă", d. C. Angelescu „Vânturile" şi o serie de tălmăciri din diferite poezii ale lui Andrei Ady d. Teodor Mureşianu.

Cronici instructive scriu d-nii Grigore Popa, V. Beneş, Romulus Demetrescu, Carol Drimer, Moise Radu, Pavel Micu şi Teodor Mureşianu despre tricenteranul anului 1637, apariţia „Discursului metodei" de Decartes, despre pictura d-lui Francisc Gáll, despre opere poetice noui ca: „Sburături" (eprigame de A. C. Calotescu-Neicu. „Oameni în ceaţă" de Ion Biberi, „Cântece pentru fata bătrână" de C. Munteanu, „Ţară" de Aron Cotruş, „Soliloquii" de George Boldea şi despre trecutul şi prezentul Cotnarilor.

Remarcăm critica imparţială şi necruţătoare faţă de slăbicunile poetice din literatura noastră; critică necesară.

— Din bogatul şi variatul material informativ şi frumos ilustrat al revistei Clujene **„Viaţa ilustrată"** de sub direcţia P. S. Sale Episcopului Nicolae Colan amintim actuala problemă expusă succint şi româneşte de d. Dinu Papiră cu titlul „Protecţia muncii naţionale", rolul M. S. Reginei Maria în războiul nostru, scris de d. Grigore T. Marcu cu titlul „Impărăteasa Românilor", concisul şi sinteticul studiu despre fenomenul germanic cu tendinţa sa de nostalgie, dincolo de sine însuşi, de tensiune internă faustiană, frământare vecinică spre „formă" şi creaţie prin reacţiune faţă de lume, care refuză o misiune crezută universală de Germani; studiu semnat de d. Grigore Popa şi de mare interes pentru noi Românii dar şi pentru Europa.

N. JUCU.

Planul de organizare a şcoalelor ţărăneşti

ale Regionalei Bănăţene a „Astrei"

I. NECESITATEA.

Şcoalele ţărăneşti, organizate până acum în alte regiuni ale ţării şi chiar în Banat, au dat rezultate frumoase. Este necesară o primenire a vieţii sociale a ţăranului din Banat, cu scopul de a i se mijloci deprinderi noi, pentru o nouă civilizaţie sătească.

La aceasta nu se va putea ajunge decât printr'o grijă ce trebuie să se arate permanent educaţiunii poporului dela sat, pentru a-l putea face capabil să-şi organizeze o viaţă mai uşoară, mai bună şi mai conformă cu interesele neamului nostru în viitor.

Preşedintele Regionalei şi-a încheiat expunerea programatică făcută la Adunarea Generală a Astrei cu următoarele cuvinte: „Astra Bănăţeană dăruieşte ţăranului bănăţean sufletul şi munca sa".

Pe lângă alte mijloace de care dispun organizaţiunile Astrei din Banat, şcoalele ţărăneşti se prezintă cu un caracter mai pozitiv, mai constructiv şi deci le considerăm ca cel mai temeinic mijloc de educaţie a ţărănimii.

De aceea Regionala Bănăţeană a Astrei îşi propune a înfiinţa Şcoale ţărăneşti atât pentru bărbaţi cât şi pentru femei.

II. LOCALITĂŢILE.

Ţinând seamă de posibilităţile de organizare credem nimerit că în anul acesta şcoalele ţărăneşti să funcţioneze în următoarele localităţi, unde vor fi repartizaţi auditorii din toate părţile Banatului:

Oraviţa: O şcoală pentru femei,
O şcoală pentru bărbaţi.

Orşova: O şcoală pentu femei.

Lugoj: O şcoală pentru bărbaţi.

Belinţ: O şcoală pentru femei.

Lipova: O şcoală pentru bărbaţi.

Timişoara: O şcoală pentru femei.

Sânnicolaul-Mare: O şcoală pentru bărbaţi (Seria II a cursurilor dela Lipova).

Pentru Oraviţa s'au fixat 2 cursuri, avându-se în vedere deosebită referinţele din Clisură şi cele care se leagă de Românii din Banatul Iugoslav.

III. NUMĂRUL AUDITORILOR ŞI RECRUTAREA LOR.

Credem că auditorii acestor cursuri trebuie să fie în număr de 25—30. Ei vro fi recrutaţi câte 2—3 dintr'o comună

Fiecare auditor trebuie să îndeplinească următoarele condiţiuni pentru ca să poată fi recrutat:

a) să fie bine văzut în comună, adică să aibă o reputaţie morală necontestată în comuna lui.

b) Să aibă gospodăria lui proprie.

c) Să aibă o situaţie materială cel puţin mijlocie.

d) Să aibă vârsta între 23—40 ani.

Pentru femei se va ţine seamă de autoritatea morală în comună şi ca vârstă să fie între 15—30 ani.

Fiecare despărţământ va propune Comitetului Regionalei un număr oarecare de auditori recrutaţi în condiţiunile de mai sus din toate satele aparţinătoare, iar Comitetul îl va re mai sus din toate satele aparţinătoare, iar Comitetul îi va repartiza la una din şcoalele în funcţiune.

IV. DURATA CURSURILOR.

Fiecare curs durează o lună. Specificat pentru anul 1938: O serie dela 10 Ianuarie—9 Februarie.

Altă serie dela 11 Februarie—15 Martie.

Cursul dela Lipova pentru seria II (11 Februarie—15 Martie) se va strămuta la Sânnicolaul-Mare.

V. PROGRAMA CURSURILOR.

Pentru bărbaţi:

1. **Cultura naţională.** In cadrul Soc. de lectură şi al diferitelor şezători se va face:

a) Limba română, cetit şi scris.

b) Compuneri de cereri în diferite chestiuni.

c) Lectură şi povestirea celor reţinute din cele cetite.

d) Geografia în legătură cu istoria Ţării şi a Neamului. (Aici conferinţe de sinteză, cu proiecţiuni).

2. **Cultura civică.**

a) Constituţia — explicaţia ei

b) Acte civile.

c) Gospodăria comunală.

d) Judeţul, consiliul judeţean.

e) Explicarea legilor, care s'ar aplica mai mult în partea locului (b. o. legea pescuitului, a vânatului articolele din Noul Cod referitor la degenerarea rasei, etc.)

f) Despre şcoală şi culte.

g) Casa culturală (Astra) Biblioteca.

h) Drepturile şi datoriile cetăţeneşti.

i) Puterile Statului.

3. **Cultura agricolă.**

a) Agricultura.

b) Creşterea vitelor.

c) Creşterea păsărilor.

d) Cultura pomilor fructiferi

e) Cultura legumelor.

f) Cultura florilor.

g) Cultura plantelor de leac.

h) Despre bogăţiile locale şi exploatarea lor (merele, prunele, strugurii, legumele, florile, etc. şi valorificarea lor în modul cel mai rentabil, cariere, mine, etc.).

4. **Educaţia cooperatistă** (cu aritmetică elementară).

a) Despre cooperaţie şi foloasele ei.

b) Cooperativa de consum.

c) Cooperativa de producţie.

d) Cooperativa de credit.

e) Cooperativa de desfacere.

f) Explicarea legii cooperative şi a diferitelor tipuri de statute.

5. **Igiena.**

a) Igiena individului.

b) Igiena familiei şi a casei.

c) Igiena satului.

d) Despre doctor şi desvoltarea încrederii în el. Despre boli, — sociale şi molipsitoare. Apărarea împotriva lor. Spitalul sau dispensarul. Indatoririle individului faţă de aceste institute.

e) Medicina populară.

f) Crucea roşie şi primul ajutor în timp de pace şi în timp de război. (Aici s'ar putea întrebuinţa cu mult folos proecţiunile luminoase).

g) Asistenţa socială.

h) Lupta contra gazelor (războiul chimic).

6. **Educaţia morală şi artistică.**

a) Să se ridice încrederea oamenilor în Biserică şi în preotul ei. Explicarea liturgiei. Participarea la slujbele religioase, la spectacole potrivite de cinematograf, teatru, etc. Rugăciunile. Combaterea concubinapului.

b) Ornamentaţia interioară a casei.

c) Ingrijirea curţii.

d) Desvoltarea gustului pentru stilul românesc de zidire a caselor. (Vederi din diferite sate româneşti, proiecţiuni de părţi din vechile monumente arhitectonice rom.).

e) Redeşteptarea dragostei pentru vechiul port, pentru cântece şi jocuri româneşti. (Şedinţe de radio — proiecţiuni).

Pentru femei:

1. **Cultura naţională.**

— Ca la bărbaţi. —

2. **Gospodăria casnică.**

a) Alimentaţia (facerea mâncărilor şi a pâinei).

b) Ingrijirea casei în interior. Ornamentaţia interioară a casei.

c) Ingrijirea casei în exterior, precum şi a celorlalte dependinţe şi locuri.

3. **Cultura agricolă.**

Fondul principal pe:

a) Creşterea păsărilor.

b) Cultura legumelor

c) Cultura florilor şi a plantelor medicinale.

4. **Ţesutul şi brodatul.**

In legătură cu aceasta combinarea culorilor şi redeşteptarea gustului pentru frumoasele lucrări făcute de femeia română. (Trecutul).

5. **Igiena.**

a) Igiena individului.

b) Igiena familiei.

c) Creşterea şi alimentarea noului născut.

d) Ingrijirea copiilor.

Celelalte cunoştinţe ca în programa pentru bărbaţi.

6) **Educaţia morală şi artistică.**

— Programul ca la bărbaţi. —

7. **Reuniuni femeieşti.**

a) Pentru înfrumuseţarea bisericii.

b) Pentru ajutorarea copiilor săraci.

Atât pentru bărbaţi, cât şi pentru femei, să se organizeze câte un atelier. Se vor face excursiuni şi vizitări de fabrici, etc.

VI. ORARUL ŞI METODA:

Programa arătată mai sus trebue realizată cu ajutorul unei metode care să fie cât mai practică. Auditorii să nu aibă niciun moment impresia că numai ascultă ceea ce li se spune.

Prezenţa lor la cursuri să fie activă. La sfârşit să aibă convingerea că pot realiza şi acasă ceea ce au auzit şi au văzut.

Se vor întocmi orarii ţinându-se seama că aceste cursuri se ţin în timpul iernii şi prin urmare timpul dinainte de amiază este mai potrivit pentru lucrări practice, urmând ca după amiază să se facă cursurile cu un caracter mai teoreti-

VII. CONDUCĂTORUL ŞI CONFERENŢIARII CURSURILOR:

Conducător al unui asemenea curs nu poate fi decât acela care este capabil de cea mai largă înţelegere pentru şcoală şi scopul ce-l urmăreşte această şcoală. El trebuie să fie un element dinamic pentru ca prin acest fel de a fi să poată imprima cursurilor un caracter cât mai activ, atrăgător şi specific ţinutului.

Conferenţiarii să fie aleşi dintre acei intelectuali care sunt în stare să facă pe auditori să trăiască cunoştinţele pe care li le împărtăşesc.

VIII. SUSŢINEREA ŞCOALELOR:

După calculele făcute un curs cu 30 de auditori necesită pentru întreţinere suma de lei 30.000, adecă 1000 lei de cap pentru o lună.

Proiectându-se înfiinţarea a 7 şcoale este nevoie de 210.000 lei pentru o serie, şi tot atâta pentru a doua serie.

Deci pentru anul acesta vom avea nevoie de suma de lei 420.000.

Suma aceasta va trebui să fie acoperită prin contribuţiile tuturor Despărţămintelor, deoarece şcoalele deservesc toate comunele. Fiecare despărţământ va trebui să contribuie cu 10—20.000 lei. Pentru ca să se adune sumele necesare speciale pentru susţinerea şcoalelor, despărţămintele vor organiza serbări, conferinţe şi şezători culturale artisitce, cu ocazia cărora vor încasa ceea ce se poate şi cât se poate. In fine vor căuta modalităţile cele mai potrivite pentru adunarea acestor sume.

Comitetul Regionalei va contribui de asemenea la acoperirea acestei sume.

Se vor cere ajutoare dela Camerele Agricole şi Camerile de Industrie şi Comerţ precum şi dela alte autorităţi publice din Banat.

Comitetul central va fi de asemenea rugat ca să contribuie cu o sumă oarecare la susţinerea acestor şcoale.